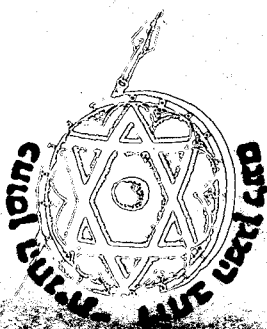

ק"ו

יום העצמאות

תשי"ז

מערכות

לצה"ל

חזק ואמץ!

סולד בונה

בע"מ

בפתח החוברת — מוסף-מיוחד ליום-העצמאות תשי"ז:

י ז כ ו ר

פרקים במלחמת הקוממיות — לקראת קום המדינה
(מתוך פרק בספר תולדות מלחמת-הקוממיות, הנכתב ע"י סגן-אלוף ד"ר ישראל בר)

תוכן הענינים

1	ציונים לשבח
7	מסע סיני — רקע שלבים ולקח
	<u>בירורים ודעות בענין הכוח-הלוחם של מחר, יפודו ורמותו</u>
25	ג. לסיכום הפרשה
31	מחשבות בעקבות אורחות-שריון בזירה מדברית
	<u>מכתבים טקטיים</u>
37	ציד טנקים
	<u>ממצפה מוח"ר</u>
38	הכנות לקרב בלחץ שינויים-מוכתבים במשימה ובשיטה
41	המ"כ כמנהיג
44	וידויו של מפקד-מחלקה
	<u>מכתב אל קצין-מילואים</u>
47	ניידות מוגברת
50	תאונות דרכים
55	תחרות-רשימות מס. 14
56	צעדת ארבעת הימים
	<u>במת מערכות</u>
58	השפעת המפקדים על היכולת הגופנית
60	מלחמה אידיאלית — "חיסון נגד כדורי עופרת"
60	תשובה
61	לקראת הקרב
62	הנשק-המסייע התקני
62	רשתות הסוואה — בכל גון
	<u>בעולם החמוש</u>
63	פנים חדשות לחילות-הקרקע הסוביאטים
71	חידושי נשק וטכניקה
73	"הדים"
74	סביב סיני ופואץ (לקט הדים)
	<u>ממדרג הספרים</u>
78	מקורות הכוח
80	מחשבות למקרא "בריגדיר הרגלים"

צילום העטיפה — א. ורד

"מערכות"

בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל
המערכת והמנהלה: הקריה-ת"א, רח' ג' מס' 1
דפוס י. שלומי, תל-אביב. המעטפה — ביה"ד הצבאי 665

לצה"ל

שא את ברכתנו לחג החרות

חזק ואמץ!

„אתא" בע"מ

ציונים לקורא

9

יום השנה התשיעי להקמת מדינת ישראל עומד בסימן כפול של מאוראות הסטוריים נפרדים אך קשורים: עצם קום המדינה, לפני תשע שנים, ונקודת המפנה הגורלית בהתפתחות מלחמת הקוממיות; ומסע סיני, לפני חצי שנה בדיק, אשר המשיך את מסכת גבורת המגן של אותה מלחמת קוממיות. שתי הרגשות מתמוגגות ביום ה' באייר: תחושת ההשגים שנכבשו במלחמת הקוממיות — וזכר הנופלים. טבעי על כן שה"מוסף המיוחד" ליום העצמאות תשי"ז נפתח ב"זכור"; כי את מרבית ה"מוסף" תופסת הסקירה, מפריעטו של סא"ל ד"ר י. בר, המוקדשת לתאור הישגיו האסטרטגיים בשלב המלחמה שהולך אל הקמת המדינה, ולמעמדו לקראת מלישת צבאות ערב הסדירים. סקירה זו, שהינה חלק בפרק מפרקי הספר על תולדות מלחמת הקוממיות הנמצא עתה בשלב המתקדם של הכנתו עלידי י. בר, מוקדשת לרמה האסטרטגית בלבד במאבק הנואש ההוא על הסיכוי לתחית ישראל; על-כן צריך הקורא לראות בה לא נסיון לתאור מפורט של ההתרחשויות כי אם ציון הסגרת בה נתחוללה אחר כך מלחמת מאיינו 1948 — אשר בה, בהתנגשויות ישירה עם חמישה צבאות סדירים, כבש לראשונה צבא הגנה לישראל המוקם והולך את זכות קיומה בפועל של המדינה החדשה על אדמתה העתיקה.

המצוה ל"ספר ביציאת מצרים" מתלולה לה כימינו אלה מצוה שנתחדשה: לספר במסע סיני — ובהוצאת המצרים. "מבצע ההוצאה" בסיני — על אף שיבת המצרים בחסות סמלי אורים — פרושו היה חריש-עמוק שנחרש במפתו הצבאית-המדינית של חבל-עולם זה; ולא של חצי האי בלבד. "ששת ימי סיני", עוד יסופר ילובן ויגולת בהם חודשים ושנים; שכן, בדומה לארצנו הקטנה, הכל ההיקף-הלא-רבי יחסית (בשטח ובזמן) שפע כה מגוון של חזיונות מלחמה, עד שלימוד הפרשה ותיאורה, מן ההכרח שיצריכו פרק זמן הרבה יותר ממושך מאשר דרשה ההגשמה.

סקירתו התמציתית של סא"ל בר (עמ' 7) אינה מתכוונת, במסגרת הנתונה, לתאר את מהלך המבצע כי אם להעלות את עיקרי הקהטים של מסע-מלחמה זה, אשר הפתיע את העולם הצבאי וצוין ע"י רבים וכן שלמים כיחיד במינו.

"אין דבר שיצליח כפי שמצליחה ההצלחה" — אמרה זו ודאי תכונת חיים בה. אך לאחר ההצלחות נודעת גם חשיבות מאיד-מעשית לשאלה: "ממה באה אותה הצלחה?" שכן, רק בדרך זו ניתן ללמוד כיצד לחזור — ולהשיגה בבוא העת.

בנושא זה — בתחום ה"מוגבל", אך הנרחב מאוד במלחמת-זמננו של מבצעי-שריון — עוסק המאמר בעמ' 31, מאת "שריונאי" (מפריעטו כבר נתפרסם ב"מערכות" חוב' ק"ד עמ' 29) — מהשבות בעקבות אורחות-שריון בוירה-מדברית. בנוגע הוא, מה רב היה ערכם של מבצעים אלה — ומן הדין ששריון ושאר החילות כאחד, יעמדו היטב על משמעותם ולקחם.

יתכן כי הנודע ביותר שבמחקריו של גנרל סלא. מר של הוא זה בו "העמיד את החולם מעל לח" — המחקר המטפל בשאלה: על שום מה נעצרות פעולות התקפה כהרבות של יחידות רגלים דוקא בשלבן שלפני-האחרון? את שורשו של

חזיון מדיגי זה גילה מרשל, לדבריו, במטוסי-יכולתו של מפקד מחלקה בתנאי שדה-הקרב בזמננו, לדעת לאשורו את מקום המצאם ומצבם של אנשיו, לכיתותיהם, ואת העדר האפשרויות, מצדו, לשלוט עליהם בפועל. נניח לשאלה האם לעולם אין לו למ"מ היכולת לשלוט על מחלקתו ולהנהיגה; קורות צה"ל וללא-ספק לא של צה"ל בלבד... מוכיחות כי תכופות לא כן הוא. אך ודאי שהדברים עלולים מאד להיות

כתאורו זה של מרשל; ואזי יהיה גורל הקרב (המוכרע, כידוע, בכל קטע של שדה-הקרב, בזמן ובעונה אחת) להיות תלוי בטיבן ויומנתו של מפקד הכיתה וביכולתו להנהיג. מכאן החיוניות הרבה של הנושא לו מוקדש מאמרו של אלי"מ ת. בן דוד, "מפקדהכיתה כמנהיג". (עמ' 41).

מי ומה בחוברת

„המישים הרגומים והמעלה...“ על מה מדובר כאן — על הקשה שבקרבנות מסע

סיני? „יותר משמונה מאות נפגעים“ — עוצמה גדוהת ואולי יותר מזה! — מה זה?... האמנם סך-הכל של

מסע-מלחמה נועז ופורז? לא, אלה הם רק „מספרים יבשים“ מתוך סיכומים המשטרה הצבאית ל„שנת תאונות“ אחת בדרכים. כבר אמר מסתכל אמריקאי (מבני ישראל) שנון, בבקרו כאן בראשית שנותיה של המדנה: „כדברי ידידי הגוי, שזה אך חזר מגסיעה לירושלים, אין כל פלא שאנשים אלה ניצחו במלחמה — הרי הם מוכנים להתהרג בדרכים בשביל להקדים בחמש דקות לאינו פגיושה...“

אכן, הערכה מופלגת למידת הדייקנות שבנו... לו היה זה יצר הדייקנות דוקא! אך העובדה היא כי אנו מקריבים קורבנות-מולך על מזבח בולמוס הסחירות המופקרת, כמעט-לשמה. מה פרושן של עובדות אלה — ילמדנו מאמרו של סא"ל ד"ר מ. יששכרי (עמ' 50).

„כי כוחו של חייל וכוחו של חיל עומדים על שתי רגלים“ — כוח הגוף וכוח

הרוח, בצירופם — הרי זו אמת כה ישנה-גדושה, עד שלעצם שמיעתה דומה והיא כבר „יוצאת מן האף“

לכל שומעיה. אך מה לעשות והמציאות באה מדי-פעם ומוכיחה אותה לנו — ויש אפילו ביד לא-ביותר עדינה... גרם להם מזלם של

שני המאמרים שבחוב' „צקלון“ מס' 43, כי יתפרסמו דוקא ערב מערכת סיני — וכידוע מאז, אין לך כנסיון-מלחמה המבליט את התביעה המתמדת לאותו צירוף — החייב להיות מאוזן-היטב. נמצא, שמי שיעיין כיום באותם מאמרים — עשוי יהיה ללמוד מהם עוד

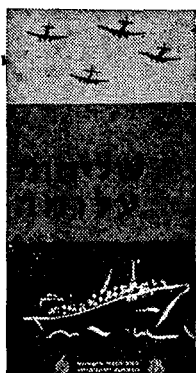
יותר מאשר עם קריאתם בשעתו. רשימתו המנחה של סא"ל א. הלוי — השפעת המפקדים על היכולת הגופנית — שב„במת-מערכות“ (עמ' 58) מבליטה את נקודת הדגש אשר על כל מפקד מודרך וחייל בצה"ל מוטל עתה להעמידה בפעולתו: הצורך בחיזוק וחיטול גופני רב ככל האפשר לגבי כל אנשי צבאנו, על חילותיו השונים ועל אנשי-המילואים אשר בו.

כלי-הזין המצויים ממש בידי אנשי גייסות-הקרקע — הרגל, השריון, התותחן —

לא זו בלבד שטרם בטלה חיוניותם אף ב„תקופת האסום“ האגדית כמעט לתוכה נכנסים-והולכים צבאות העולם הגדולים, אלא שבעצם לכל אותם אמצעי הפגיעה הכבירים אין-כמעט טעם מבלי שיהיה מצוי הלוחם ה„פשוט“ על זינו ה„פשוט“ (אך המשתכלל והולך מדי-חדוש בתודשו כמעט), הן במסגרת מהלכה של כל היאבקות גדולה והן בשלבי-סיומה. ודאי שכך הוא הדבר בצבאות שאינם נמנים על שלושת-ארבעת הצבאות „המתקדמים“ שבעולם — אך אפילו בצבאות אדירים אלה אמורים הדברים. אחת הראיות לכך — שקידתם הבלתי מוסקת לטיפוח כלי נשקם ה„פשוטים“-יחסית, ולשכלולם. מכאן הענין הרב שבסקירה (עמ' 3) על חידושי-ויוגו — ומגמותיהם — של צבא שלגביו פחותה-יחסית הידיעה בשטחים אלה: הצבא הסוביאטי.

„מהתגוננות להגנה“ — זהו שמו של כרך א' מכרכי „ספר תולדות „ההגנה“ אשר לחלקו השני שהופיע לא מזמן מוקדשת רשימתו של סגן אלוף יהודה בן דוד (במדור „ממדף הספרים“ עמ' 78). אכן, חציו השני של השם מבטא נכונה את תוכנו של החלק השני שבכרך, כי התהוות ארגון ההגנה מהוה, בצד פרשת הגדודים העבריים, נושא עיקרי בתוכו. גורלו של ספר זה, מבחינת חילוי שליחותו בעם ובציבור אנשי הצבא והמגינים שבישראל, מותנה כמובן במידה בה לא תשלוט בקרבנו ההנחה המוטעית כי „אלה הם דברים, אשר כולנו כבר יודעים אותם“. מי שלא יסתפק בעלעול חד פעמי בספר, אלא יפתח בקריאה (ולא כל כך חשוב באיזה פרק יפתח) — ייווכח עד מהרה גם בענין המרתק המצוי עד היום ברבות מפרשות עבר אלו וגם בערכן המאלף, אשר יש בו כדי לשפוך אור על מהותו ודרכיו של כוח המגן העברי.

„פרשיות שהיו ידועות אך למעטים, ראות אור לראשונה.“ זהו מצינים שאול אביגור וישראל גלילי, בהקדמתם ל„שליחות עלומה“, ספרו החדש של מ. מ. (מוניה) מרדור, שהופיע בימים אלה בהוצאות „מערכות“, ועוד: „מפרק הספר נשקף מה רב-שלוחות היה מפעל ההתגנה ומה מפותלים ומורכבים היו שביל המאבק לקוממיות-ישראל. פשטות, דבקות במטרה המרכזית — אשר למענה ראו והכרחי חירוף-נפש והעזה בפועל — הן נשקפות מן השיטין ובין השיטין בספר של מ. מ. מרדור. הספר „שליחות עלומה“ עשוי למלא שליחות מחנכת בקרב הענ הנוער וצבא הגנה לישראל“. לא רק במה שעשו אלא גם באיך שעשו.

„בריאות תקינה — הנה מצב פיסי ופסיכי, המתגלה באדם בגילויי בטחון עצמו, יומוה, דריכות, יכולת לשמוח בהלקו וכושר להתגבר על מחלות התוקפות את גופו.“

„הרפואה המונעת מקיפה את מרבית שטחי חייו של האדם: היגיינה אישית, מזון ומשקה, בדיקה קפדנית של מקורות מים והכשרתם לצריכה, חקר תנאי האקלים, הנעלה והלבשה והשפעתם על הבריאות, תנאי דירה, אורור ומאור, סילוק אשפה, שינה ומנוחה, חיסון הגוף ומניעת נזקים מגורמי חוץ ועוד.“ „כל אדם חייב ללמוד ולדעת את חוקי ההיגיינה, הן האישית והן הציבורית... — למען יקפיד עליהם ויוכל להם, זוהי מטרת ספר הבריאות.“ בפסוקים הנ"ל מסוכמת — לדברי צורכיו של „ספר הבריאות — היגיינה ותברואה“ — מטרת ספר הבריאות. הספר, המגבש את נסיונו ולקחיו של חיל הרפואה-לצה"ל הופיע לפני זמן קצר בהוצאת „מערכות“ — וקצב תפוצתה של מהדורתו הראשונה מעיד על כך כי כבר קנה לעצמו מהלכים הן ברחבי צה"ל והן בקרב אותם חוגים רחבים המעוניינים בנושא: תנועות-נוער, ישובים כפריים, ארגוני-בריאות וספורט, עובדי-רפואה.

ידהיון העקן ואיש העבא העברי

מערכות

חוספת מיוחדת ליום העצמאות

יזכור

יזכור עם ישראל את בניו ובנותיו חיילי צבא הגנה
לישראל הנאמנים והאמיצים אשר חרפו נפשם על
בטחון ישראל בשדות הקרב ולאורך גבולות המדינה.
יזכור ישראל ויתברך בזרעו ויאבל על זיו העלומים
וחמדת הגבורה וקדושת הרצון ומסירות הנפש אשר
נפלו על משמר ישראל.

פרקים במלחמת הקוממיות

סא"ל י. בר

לקראת קום המדינה

לסיכום מעמדנו האסטרטגי, מאי 1948

השלב השני של המלחמה היה קצר מהראשון. הוא נמשך מ-4.4.1948 — מאז מערכת המפנה בראשית אפריל (מבצע "נחשון", קרבות משמר-העמק ורמת-היונה) ועד 15.5, המועד שמצא את כוחות-ה"הגנה" נערכים מול צבאות-ערב הפולשים. אף ששלב זה אינו מקיף אלא 32 ימי-לחימה, הריהו מהווה אחת החוליות המכריעות בשרשרת ההתמודדות המזוינת על הקמת המדינה ועיצוב גבולותיה ומעמדה. במשך תקופה זו, בת 32 היום, נאספו — מצד אחד — פירותיו של השלב הקודם (הוא "שלב-העמידה", שהיה אולי הקשה, האפור והחשוך ביותר שבכל שלבי המלחמה), ואילו מצד שני הושגו באותם חדשי אפריל-מאי 1948 הישגים אשר במידה רבה שימשו פתח וגורם-קובע לאופים, מהלכם ותוצאותיהם של השלבים הבאים במלחמת-הקוממיות.

הצד היהודי

עובדה זאת ע"י הפעלה של צבאות ערב הסדירים. כידוע, בחרו הן באפשרות השנייה: וע"י כך נוצר לכאורה איום חמור חדש על קיום מדינת ישראל, — באותה עת עצמה בה קמה המדינה — וסכנת אבדן לכל אותם הישגים שהושגו עד אז. אכן, ברור בודאות כיום, לאור מה שנתברר-והלך מאז (דבר אשר לא יכול היה, כמובן, להיות נהיר בימים ההם), כי ההחלטה להפעיל את צבאות ערב הסדירים — שעה שמבחינת עצמתם, ארגונם, חי-מושם, אימונם ופיקודם היו בלתי-מוכנים למשימה שהוטלה עליהם — חרצה למעשה לא רק את גורלה של אותה פלישה, אלא את גורל המלחמה בכללה. על כן אפשר היום לומר, כי בשלב השני של המלחמה השיג הצד היהודי את אחד ההישגים האס-טרטגיים המכריעים שבכל התמודדות מזוינת: הוא הכריח את האויב לנקוט מהלך שהגו בלתי-נכון ביסודו, ולהטיל את כוחותיו למערכה כשאין הללו נכונים לקראתה, וסיכויי הנצחון בה מפוקפקים ביותר מראש.

ב. ההצלחה האסטרטגית השנייה של הצד היהודי בשלב-המלחמה השני היתה: ההתגברות, במידה-

ההצלחות העיקריות, ברמה-האסטרטגית, שהושגו בשלב זה ע"י הצד היהודי — אפשר לסכמן כדלקמן:

א. הופרה סופית התכנית הערבית-הבריטית שנת-כונה לבטל — באמצעות מלחמה-זעירה "בלתי רש-מית", כביכול, ללא התערבות גלויה ומפורשת של ממשלות — את החלטת האומות-המאוחדות מ-29.11.1947.

לעובדה זו נודעה משמעות מכרעת מבחינה מדי-נית וצבאית כאחת. מבחינה מדינית, ניטלה ע"י כך האמתלה מכל אותם גורמים בינלאומיים אשר בינתיים החלו שואפים להסתלק מתמיכה בהחלטה ה-29 בנובמבר — ובעת-זבעונה-אחת ניתנו עידוד ואפ-שרויות-פעולה מוגברות לכל אותם גורמים שהו-סיפו להיות נכונים לתמוך בה. מבחינה צבאית, עוב-דת התמוטטותם המוחלטת הן של הכוח הערבי המקו-מי, והן של גופי המתנדבים החצי-סדירים ששוגרו לתוך הארץ ע"י החבר-הערבי — היא שהעמידה את ממשלות-ערב, וכן את ממשלת בריטניה שעמדה מאחריהן, בפני הביררה: להסיק את המסקנה מכש-לזן מזימותיהן עד כה, ולהכיר בעובדה הקיימת של מדינת ישראל הקמה ונהיית — או לנסות ולחסל

ידועה, על חולשת מעמדו הגיאוגרפי-הצבאי — אחת מחולשותיו, העיקריות, שהשפעתה החמורה גראתה למדי בשלב הראשון של ההתמודדות.

במרחב-הצפון, בחזיתו המזרחית-הדרומית — הופנית כלפי סוריה, עבה"י וה"משולש" (הה-אומר במזרחם של הגליל-העליון והגליל-התחתון, בעמק-הירדן, בעמק בית-שאן ובעמק-יזעאל) נוצר עתה שטח יהודי רצוף; הוסר פעם — ולתמיד — האיום על צפת וטבריה העבריות; מוגרו ה"איים" הערביים "עיקריים" מתוך מרחבנו, ונתפשו עמדות-מפתח אשר איפשרו (להלכה, לפחות) את חסימת נתיבי-הפלישה העיקריים בחזית זו.

אכן, ההישגים בתחומי המערבי של מרחב-הצפון לא היו פחותים מאלה. ההשתלטות על חיפה — נמלה העיקרי של הארץ; פריצת דרך אל הגליל-המערבי המנותק, ע"י הסרת המכשול העיקרי החוסם את הגישה לאיזור זה — הלא היא עכו (מבצע, אשר מבחינת התאריכים חל כבר בראשיתו של השלב השלישי, אבל מבחינה אסטרטגית-אופרטיבית שייך עדיין לשלב בו אנו עוסקים); והתיצבותנו על הגבול הלבנוני, השגים אלה משלימים את תמונת עיצוב מעמדנו בצפון הארץ.

במרחב-התיכון חוסל היתד-העיון העיקרי, שהיה תקוע בתוככי ה"בסיס-המוצק" שלנו-עצמנו — יפו והישובים הערביים הסמוכים לה — והובטחה שליטה של-משמש ול-קבע על העורק של ואדי-מילה, אחד העורקים האסטרטגיים העיקריים שבין תל-אביב לחיפה. כן הושגה שליטה-להלכה לזמן-מה לפחות — על הכביש הראשי ת"א-חיפה (נשארנו כאן נקודות-משען ערביות אחדות — ה"משולש הקטן", טירה וסביבתה — שלא בוערו, והן "נוטרלו" רק לתקופת-מה, מתוך הסכם עם הכוחות הבריטיים).

מוכן-מאליו, ששיפור מצבנו הגיאוגרפי-הצבאי במרחב זה היה יחסי בלבד, עדיין הוסיפו להתקיים בו נקודות-תורפה אחדות: עצם חוסר-העומק, וה"שבירות" היחסית של החוליה-המחברת בין הדרום והצפון — אותה רצועה צרה, התחומה ע"י הים מזה וה"משולש" הערבי מזה; קרבתם הבלתי-אמצעית אל בסיסנו העיקרי שבת"א, של "לוחות-קפיצה" ערביים פוטנציאליים (רמלה, לוד), והעורבדה ששדה-התעופה הראשי של הארץ (הנמצא בסמוך ללוד הערבית) כמוהו כאבוד לפי שעה בשבילנו. במרחב-ירושלים, לעומת זאת, לא עלה בידנו

בשלב זה לשנות את המצב הגיאוגרפי-הצבאי, ואת הסכנות הטמונות בו לעתיד.

בסיום השלב השני" נמצאה שוב הכבירה מנותקת משאר הארץ. "משמרות-החוף" של העיר, שבצפונה (נוה-יעקב ועטרות) ובדרומה (גוש-עציון), נפלו. בתוך ירושלים עצמה נמצא צא הרובע היהודי שב-עיר-העתיקה מכותר כמקודם.

נקודות-המפתח של המרחב העירוני (שור-רת גבעות, החל בגבעת ביה"ח, אבגוסטה-ויקטוריה, המשתרעת עד אל הר-הצופים; דרך שייך-ג'ראח ועד אל בית-ספר-לשוטרים) נמצאות בידי היריב בדרך-כלל בשלמותן, ובמקום שאנו מחזיקים בהן — בידנו רק עמדות מוגבלות, בעלות ערך טקטי מקומי בלבד (כעמדותינו בבניני האוניברסיטה).

עם זאת, השתלטותנו על העיר-החדשה, לרבות "איוורי-הבטחון" הבריטיים לשעבר, וביעורם של מספר "איים" ערביים מהמאיי-מים-ביותר (וביחוד — קטמון), אפשרו לנו לגבש סביב לב העיר מערך-הגנתי יציב פחות-אוי יותר.

המצב הגיאוגרפי-הצבאי במרחבי הדרום והנגב, בסיום של שלב זה, אפשר לומר כי מבחינה מהורית דומה היה למצב במרחב ירושלים: גורמי התורפה היסודיים לא הוסרו עדיין — אולם הושגו התנאים המינימליים לגיבוש מערך-התגוננות יעיל מול הפלישה, טיהור נקודות-המשען הערביות העיקריות שבמרחב זה (קטרה, עקיר, בריר, בית-דראס, כאופבה וחוליקאת) יצר שטח יהודי רצוף, כמשענת למערך כזה, אולם ההישג הראשי במרחב זה, אשר הושג בימים האחרונים של השלב הנ"ל — פתיחת הדרך לנגב-הצפוני — היה בריחוף, כשלב-הפתיחה כן גם בשלבים הבאים של המלחמה, עתידה היתה בעית ניתוק הנגב — וכמוה בעית ניתוק ירושלים — לעמוד במרכזה של ההשתלטות האסטרטגית-אופרטיבית. ברם, אם גם אי-אפשר לומר כי במרחב-הדרום יכול היה כוח שלנו להעריך ממש לחסימת נתיבי-הפלישה (כמו במרחב הצפוני) הרי כותצאה מייצב עמדותינו בדרום-היהודה ומן העמידה הבלתי-מעוררת של ישובי הנגב-הצפוני נוצר בכל זאת במרחב זה מצב, אשר הצר מראש את צעדי, תופש פעולתו וחופש-תמרונו של

כוח-פולש בחזית זו; מצב זה עלול היה אף "לתעל" אותו לכיוון אשר מראש אינו חיובי לגביו.

הסיכום לגבי התמונה הכלל-ארצית דומה לסיכום לגבי המרחבים או החזיתות השונים; נוצרו התנאים האסטרטגיים המינימליים לניהול מערכה דפנסיבית תכליתית למול צבאות-סדירים תוקפים (כשם שבכל אחד מן המרחבים נוצרו התנאים האופרטיביים לכך).

הבסיס-המוצק של המדינה, שבין ת"א וחיפה, היה עתה מובטח יותר מאשר בשלב הקודם. הגמלים העיקריים (חיפה ות"א), וכן שדות-תעופה אחדים (חצור, ת"א, ואח"כ גם חיפה), נתונים בידינו — ועם השליטה על אלה, ממילא נמצא בידינו אחד הגורמים העיקריים להשפעה על המשך ההתמודדות: האפשרות לקיים קשר עם חוץ-לארץ. פירושו של דבר: אפשרות לקבלת תגבורת בכוח-אדם, ועוד חשוב מזה — הסיכוי להעביר ארצה אותן כמויות של חימוש וציוד אשר הוכנו ורוכזו במספר בסיסים בחו"ל ע"י מבצעי הרכישה, ולשנות בדרך-זו את יחסי הכוחות בינינו לבין צבאות ערב.

ג. ההצלחה האסטרטגית השלישית שזכה לה בתקופה זו הצד היהודי: ייצוב מעשירו-הצבאי, ושכלולו, והוצאתה ההדרגתית מן-הכוח אלי-הפועל של היכולת-הצבאית הגנוזה.

כבר נאמר לעיל לגבי השינוי שחל במצב הגיאוגרפי-הצבאי, כי נצחונו בשלב זה טרם הביא לידי מפנה מוחלט במלחמה, הוא יצר את הנתונים-המינימליים למילוי המשימה אשר עמדה לפנינו בשלב הבא: — בלימת הפלישה, אותה הגדרה ממש, יפה גם לגבי ההצלחה האסטרטגית האמורה, השלישית. ויצוין כי המעבר מאותם דפוסי הארגון והשלטון העצמי-הפנימי (שקיומו ע"י הישוב והתנועה-הציונית) אל דפוסים מומלכתיים של מדינה קמה-ונהיית — היה אמנם מעבר מהיר, אם נראה תהליך-מעבר זה ראייה אובייקטיבית-הסטורית: אך עם זאת היה אטי-מדי מבחינת צרכיה הבערים של המלחמה עצמה.

עובדה זו התבטאה ב-3 שטחים בעיקר: בקצב גיוס כוח-אדם; בהכשרת המשק והעורף האזרחי למאמץ-מלחמתי כולל; ובמימונו של זה-האחרון.

ביטוי נוסף לחבלי הלידה של המדינה ושל צבאה שימשו ההתלבטויות והויכוחים הממושכים בענין הרכבה של הנהגת-המלחמה העליונה, ואורח-עבודתה. מכאן — הליקויים וההיכוכים הרבים בפעולתה של זו, אשר אי-אפשר היה שלא ישפיעו

גם על הכוח-הלוחם עצמו, ועל יכולתו, כדוגמאות בולטות — וחמורות — לכך, שימשו: דלילותן היחסית של העוצבות-הלוחמות; העדרם של ציוד ורכב הכרחיים; ממדיו המצומצמים של החימוש, הן בכמותו והן בסוגיו. לתופעה אחרונה זו היו שתי סיבות: הקשיים בתעשייה הצבאית שלנו, בהם כרוך היה המעבר אל ייצור כלי נשק חדשים (פיא"טים, מוקשים, יורקיי-להבות ועוד) אשר אותם לא יצרה קודם-לכן, וכן הקושי להגדיל במהירות את התפוקה ששל כלים אחרים, ושל תחמושת, שכבר נמצאו בייצור ונדרשו עתה בכמויות החורגות אל-מעבר לכל המושגים שהיו מקובלים עד אז; הסיבה השניה לחולשתה החמרית של ההגנה" בשלב זה, היתה טמונה בקשיים בהבאתן לארץ גופה של אותן כמויות החימוש שהושגו במבצעי-הרכישה; ההתגברות על קשיים אלה, שהיו תלויים בגורמים — ומכשולים — בתחום מדיניות, מימון ותובלה, תבעה מאמץ גדול וממושך.

לכן, עם סיום השלב השני, היו אף נקודות-התורפה רבות במערכת צבאנו — בדומה לאותן נקודות-תורפה שמצויות היו במערכנו הגיאוגרפי, מטוסי-קרב, ארטילריה, רכב-שריון-לוחם, כלים נגד-מטוסים ונגד-טנקים יעילים, כלל לא היו בצבא, ואף נשק מספיק לחיל-הרגלים חסר עדין ביחידות רבות.

הכוחות-הלוחמים טרם התמזגו והתלכדו כליל באותה תקופה; והתבדלותם של גופי הפורשים עדין היתה בבחינת גורם המשפיע לא-פעם השפעה שלילית על ניהול פעולות-הקרב.

יתר על כן, ההגנה" טרם השתחררה מסימני ההיכר השונים של מיליציה טריטוריאלית חצי-מחתרתית. אחוז ניכר של כוח-האדם והחימוש שלנו עדין מרותק אל המרחבים השונים; ומספר העוצבות שהנן חופשיות — ומסוגלות, מבחינת גיבושן הפנימי, לתמרון מהיר ויוזם — מצומצם הנה. אף הליקויים בסדר-הפיקוד, בנוהלי-מטה, באמצעי התחזוקה ובסידוריה, בכושר-הניידות, במערכת-הקשר — ואף בתחום עניני סדר ומשמעת שבצבא-בכללו — עדין אינם מעטים.

אכן, עם כל מגרעות אלו יש לציין שבשלב זה הושלם עיקר הנחת היסודות היציבים של צבא ממלכתי-חדיש — הן באשר למבנה המוסדות המנהלים ולכינון הנהגה-אסטרטגית אחידה, ממנה מסתעפים צינורות-פיקוד ברורים; הן באשר להכנת הכלים לארגון מאמץ-המלחמה הכולל ולתפעולו; והן באשר

טרם החלו פועלים ללא-דופי — הרי ניתנו מגרעות אלו לתקנה, ומערכת-היסוד היתה יציבה.

לסיכום מאזן הכוחות הכללי בשלב הראשון של המלחמה, נאמר בשעתו: „היתרונות להאבקות לת-קופה קצרה, שלפי טבעם עלולים הם לחלוף — לטו-בת הצד הערבי. היתרונות שהם ברי-קבע, להאבקות ממושכת — הם לטובת הצד היהודי. ההצלחות האסטרטגיות שהושגו בשלב השני הצדיקו הערכה זו.

הצד הערבי

היה לחלוטין מצב-הדברים שחייב ברירה זו. הגנרל העיראקי איסמעאיל ספואת — אשר עד פברואר 1948 שימש כמעין מרכז הועדה-הצבאית של החבר הערבי, ואחר כך נתמנה מפקד-עליון של כוחות החבר — ערך עוד ב-27.11.1947 הערכת-מצב, שבה נאמר בין-השאר:

„מה עלינו לעשות?

1. לארגן את ערביי פלשתינה ולאמן את צעיריהם, שיוכלו לבצע את הדברים כדלקמן:

א. להגן על עצמם בפני התקפת היהודים.
ב. לנתק את קריה-התחבורה של הכוחות הציוניים, להתקיף את שירותיהם ולשבש את תנועתם.

ג. להתקיף את המושבות ואת הקיבוצים היהודיים, שכן עלי-יד כך ירחיקו כוחות יהודיים רבים — דבר אשר יסייע בשלב הבא לצבאות הערבים רקל על משימתם.

2. לזרז את ריכוז צבאות ערב הסדירים... ואת היערכותם באזורים הקרובים לגבולות פלשתינה.

בדו"ח הראשון של הועדה-הצבאית, מתאריך 8.2.1948 — כלומר עוד בשלב הראשון של המלחמה, כשהכוח היהודי נתון עדיין בראשית תהליך התגייסותו, והוא נמצא בדפנסיה — כתב אותו קצין-ערבי בכיר:

„כוחותינו בפלשתינה — בין אם אלה הם מתנדבים מאומנים או פלישתנאים מזוינים — אין ביכולתם להבטיח ניצחון צבאי. כל אשר יכולים הם לעשות הרי זה לקיים לפרק-זמן מסוים את המסגרת הנוכחית של ההאבקות, ואף זה בתנאי שתגבורת ונשק יסופקו להם.

אולם כדי למנוע הקמת ממשלה יהודית, במגמה לאלק את הציונים להכנע לדרישות ערביות, מן-

לבנין הכוח-הלוחם עצמו, על זרועותיו, חילותיו ועוצבותיו.

אם גם היקפם וקצבם של הגיוס והייצור, ודרכי מימונם, לא הלמו עדיין את הצרכים, הרי היתה זאת עתה בעיה של שכלול מכונה קיימת, שנתגלתה כתקינה-ביסוד.

אם חסר עדין הצבא חימוש כבד, הרי עם-זאת היה עתה מוכן לקליטתו ולתפעולו — בכל-עת שיגיע. אם אנפי המט"כל, ומפקדות החילות והחטיבות,

את מלוא משמעותו של ההישג-האסטרטגי היהודי בשלב-מלחמה שני זה אפשר להעריך כיאות ובשלמות רק מתוך עריכת השוואה בינו לבין מידת הכשלונו האסטרטגי של הצד הערבי באותו פרק-זמן גופו.

השיטה הצבאית שבה מסוגל היה המחנה הערבי להשתמש שימוש-ממשי, לשם השגת מטרותיו המדיניות, אמרה: חזרה על מאורעות 1936-39, בקנה-מידה מוגבר ורחב-יותר.

כבר במהלך השלב הראשון של ההתמודדות — ובית-רשאת בשלב השני — התברר כי שוב אין שיטה זו הולמת את מסיבות התקופה ואת משימותיה.

בתקופה שבין ה-29 בנובמבר 1947 ל-15 במאי 1948, היה על הצד הערבי לבחור בין שני אורחי-פעולה אסטרטגיים, להשגת הכרעה בטרם יוכל הצד היהודי לגייס את מלוא-הפוטנציאל שלו, ולנצל את יתרון-הזמן, אשר „עכד לטובתו“.

האורח-האסטרטגי האחד — מלחמה-זעירה, שאינה מחייבת שכלול רב בדרכי הביצוע הטקטיים שהיו נקוטות בידי הצד הערבי במאורעות הקודמים (בש-נות השלושים) אם-כי הפעם המדובר הוא בהיקף וקצב גדולים יותר לאין-שעור, וכן ריכוז ארגוני ותכנון אופרטיבי תכליתיים, וגיוס סיוע המוני גדל-והולך מצד שכבות-האוכלוסיה.

האורח-האסטרטגי השני שהצד הערבי יכול היה להשתמש בו כדי להחניק בכוחו הצבאי את המדינה העברית בעודה-באיבה — הפעלת כוחות-צבא סדירים של המדינות הערביות במועד מוקדם ככל-האפשר, אגב ניצול מלא של היתרונות בחימוש וציוד אשר לכוחות אלה.

מצויים היו במחנה הערבי אישים, אשר להם נהיר

ההכרח להפעיל כוח אשר ישוה לכוחם; ולזאת אין אפשרות להגיע במסגרת הצרה בה אנו פועלים כיום. אנו עדיין איתנים בדעתנו כי אם רצונו להבטיח את הניצחון — הכרחית התערבותם של צבאות ערב, והשתתפותם כמערכה בכל הציוד והנשק של רשותם.

פעם נוספת נתאשרה כאן האמת עתיקת-היומין: ראייה בהירה של המצב אינה זהה כלל-וכלל עם היכולת להגשים הלכה-למעשה את ההנחות הנכונות. המציאות האסטרטגית-המדינית העמידה את הצד הערבי בפני סתירות אחדות, אשר לא היה בכוחו להתגבר עליהן:

(1) היחמת של ההתלקחות המזוינת בארץ, ובעלת-בריתם של הערבים — בריטניה — היא שהיתה הגורם העיקרי אשר מנע את צבאות ערב הסדירים מלפעול 15.5.1948.

בשמירתו על ה"כיסוי" הפורמלי של המנדט, מנע הגורם הבריטי במדיניותו ממכשירו הערבי את הסיכוי היחיד (שאף הוא, אמנם, לא היה בטוח...) להצלחה צבאית; בנקטם דרך פעולה זו, כמובן, לא התכוונו כלל הבריטים להכשיל את שותפיהם-הערביים, אלא דוקא לסייע להם. לכאורה, שיקוליהם בענין זה היו הגיוניים: מצד אחד, לא-מעטים היו בין המדינאים והמצביאים הבריטיים אלה, אשר פיקפקו ביעילותם של צבאות-ערב הסדירים מתוך שהכירו אותם הכרה מדויקת; מצד שני, סבורים היו אותם אישים, ברוך בם, שדוקא בידי לוחמים ערבים שילחמו בנוסח "מלחמה-זעירה" יעלה להטיב-ולנצל את היתרונות הגיאוגרפיים-הצבאיים שלרשותם — ואת הסיוע (העקיף והישיר) שיעניקו להם השלטונות הבריטיים בארץ. ובדרך זו — קיוו אישים אלה — תושג אזי הכרעה בהקדם ו"מראש", מבלי להזדקק כלל להפעלת הצבאות-הסדירים.

(2) השניה שבסתירות-האסטרטגיות, אשר בעטין נכשל הצד הערבי, מזדקרת-ממש לעינים מתוך הפסקאות המצוטטות-לעיל.

במידה שאסמעאל ספואת אמנם מיצג את המחשבה הצבאית הערבית באותה תקופה, הרי בולטת דעתו הברורה כי רק באורח-האסטרטגי השני — הפעלת צבאות-ערב הסדירים — יש סיכוי לניצחון; והלא זהו אותו אורח אשר לא ניתן היה בשום-אופן למימוש מעשי בשני השלבים הראשונים של המלחמה, אכן, תפיסה כזאת, מן-הנמנע היה שלא תחליש, (ובכיוון דומה פעלו בצידה גם גורמים אחרים רבים,

שעוד נעמוד עליהם להלן) את השאיפה ההכרחית לרכז את כל המאמצים למימוש האורח-האסטרטגי הראשון — והאפשרי: ניהול מלחמה-זעירה שיטתית ומתוכננת בקנה-מידה ארצי, שתהיה מכוונת — כפי שטבעי למלחמה-זעירה — לא-דוקא להצלחות טקטיות בולטות בשדה, אלא להשגת-הכרעות אופרטיביות ואסטרטגיות, ע"י שיתוק עורקי החיים של היריב, ומגנונו האורחי והצבאי.

א. הכשלון הגדול הראשון של המחנה הערבי התבטא באי-הפתרון של ה"דילמה-האסטרטגית", כבר בשלב הראשון — וביתר-שאת בשלב השני — של המלחמה; וכן באי-יכולתו לארגן מאמץ-מלחמתי כולל, מזה, ומכשיר-צבאי יעיל, מזה — שהם שני צדדים של אותו מטבע. לא נפרט את ליקויי הכוח הערבי (*); כאן נסתפק בחזרה והצבעה-מחודשת. ה"עובדה" (**) שלרשות היהודים עמדה מראש מסגרת הכנה יציבה ורחבה, ה"צבא בדרך" של ה"מדינה בדרך", שלא היה זקוק בעצם אלא לשכלולים ותוספות מסוימים בשביל שיהפוך להיות צבא ממשי של מדינה ממשית — ואילו הערבים חסרו לגמרי מסגרת מעין-זאת. במשך שישה החודשים הראשונים של המלחמה, עמדה למבחן יכולתם לאימפרוביזציה; הערבים נכשלו במבחן זה, אף שעמד לרשותם זמן לא קצר — לפי הנתונים החומריים האובייקטיביים — בשביל אלתור כוח-צבאי שיצלח לניהול מלחמה-זעירה בקנה-מידה גדול.

במשימה ליצור הנהגה-אסטרטגית אחידה ומכשיר-צבאו מגובש נכשלו ערביי ארץ-ישראל והחבר-הערבי כאחד.

ב. בשלהי שלב-מלחמה זה בולטת העובדה כי בעוד שמאמץ-המלחמה היהודי נמצא בעקומה-עולה מת-מת, יורדת עקומת-המאמץ של ערביי א"י ככל שהמלחמה מתפתחת ומתרחבת. בסיום אותו שלב התפוררו כמעט כל המסגרות הצבאיות שלהם. גדולה-מזו: תחת חזיון והתרחבות הסיוע לכוחות הלוחמים מצד ההמונים הערביים, באה עתה הבריחה ההמונית בכל אותם האזורים בהם התנהלו בשלב זה של המלחמה הקרבות המכריעים. עובדה זו תרמה לא-מעט לאותו הישג-אסטרטגי שלנו, אילו היו תושביה

(*) פירוט הליקויים שבכוח הערבי, בכל רמותיו, ניתן בפרק אחר בספר.

(**) אשר צוינה כבר בסיכום שלב הראשון של המלחמה, המופיע בפרק קודם בספר.

הערביים של הארץ מאורגנים כמו תושביה היהודיים, ומוכנים כמוהם לעמוד על הגנת בתיהם גם ללא סיוע כוח צבאי חצי-סדיר או סדיר; אילו הוכיחו ישובים ערביים כי כמוהם כעובדות צבאיות יציבות — כפי שהיו הישובים ואזורי-ההתישבות היהודיים — כי אז, ניתן-לשער, היה השלב השלישי של המלחמה מתפתח אחרת, ואולי — לרעת היהודים.

התמוטטותם של ערביי פלשתינה לא רק כגוף צבאי, אלא אף כגוף ציבורי ומדיני, קשורה ללא-ספק במבנה המפוצל ומפגר של חברתם.

ג. אכן, זאת היא גם הסיבה העיקרית לכשלון החברה-הערבי — ולכשלונן של אותן עוצבות סדירות-למחצה אשר שוגרו על ידו ארצה, על-מנת שתמל-

אנה כאן את החלל שנוצר כתוצאה מגילוי רפיונו של הכוח המקומי.

קיימים גיגודים וחיוכים בלתי-פוסקים בין כוחות אלה של מתנדבי-חוץ לבין היחידות שאורגנו ע"י המופתי; בין הקצונה הערבית הסדירה של "צבא-ההצלה" לבין המפקדים הפוליטיים של חטיבת עבר-אל-קאדר אל-חוסייני וראשי הכנופיות הארץ-ישראליות; בין חברי ה"ועד הערבי העליון" אשר בארץ, לבין המופתי שבקאהיר והמוסדות המדיניים והצבאיים שהוקמו ע"י החברה-הערבי. הויכוחים והחיכוכים האלה לא היו, בעצם, אלא בבחינת בבואה של אותן סתירות עמוקות אשר חילקו את המחנה הערבי בכללו — סתירות בין המדינות והשושלות השונות, בין הקבוצות הפוליטיות והמפלגתיות היריבות, ובין שכבות חברתיות מתגוששות.

בשלב-המלחמה השני בלט לעין הדבר אשר נעלם מפני המשקיף השטחי בשלב הראשון: הליקויים שב"מכונה" המלחמית, והכוח-הלוחם, של היהודים היו ליקויים זמניים, הניתנים לתיקון כעבור פרק-זמן לא-ארוך; ולעומת-זאת, החולשות של הצד הערבי הן חולשות-יסוד, הנובעות מעצם טיבן של החברה והמדיניות הערביות בתקופה ההיא.

עובדה אסטרטגית ראשונה-במעלה זו — היא שנותנת אותותיה בכל יתר שטחי ההתמודדות: בתחום ארגוני, ברמה האופרטיבית וברמה הטקטית, הן בשלב הבא-על-סיכומו כאן — והן בשלב הבא של ההתנגשות הישירה בין צבא-הגנה-לישראל המתהווה לבין חמשת צבאות-ערב הסדירים בשבועות ובחודשים שלמחרת הקמת המדינה.

גורמי היכולת והרפיון הדינמיים האלה, שהיו טבועים ביסוד-מהותו של כל-אחד משני הצדדים, הם שנתנו למסגרת המעמד-האסטרטגי שנסקרה כאן את משמעותה האמיתית.

ציונים לשבח ע"י ראש המטה הכללי

קרב חוסן

רב"מ זימל — על גילוי כושר מנהיגות ודבקות במשימה בקרב על המוצב הפלוגתי של משטרת חוסן נפל מפקדו של רב"ט זימל משה. הוא קיבל את הפיקוד על המחלקה והובילה קדימה עד להשגת המשימה. בפעולה זו נפצע והתעורר בשתי עיניו.

קרב קלקיליה

סגן ניידיק פנחס — על גילוי אומץ לב ודוגמה אישית למופת בקרב על משטרת קלקיליה פקד על מחלקת חיפוי. בעת ההתקדמות אל המשטרה נתקל הכוח בעמדה לא ידועה מראש. בו במקום נהרגו 2 חיילים ו-8 נפצעו. כיוון שבמשטרה החל הקרב, שלח סגן ניידיק את סגנו להמשיך בביצוע משימת החיפוי, והוא אישית הסתער על עמדת האויב. קפץ אל התעלה ובקרב פנים אל פנים הרג תשעה מחיילי האויב. בזאת איפשר המשכת הסיוע לכוח במשטרה ומנע נפגעים נוספים בקרב היחידה.

סג"מ תמרי דב — על גילוי מנהיגות למופת ואומץ לב בסרב סג"מ תמרי שימש כמפקד מחלקה בחסימה בשעת פעולת קלקיליה. כשנפגע מפקד הפלוגה נטל את הפיקוד לידי ו הצליח להחזיק מעמד בתנאים קשים ביותר.

טור' זינגר דן — על גילוי עוז רוח למופת בקרב על משטרת קלקיליה. בטיהור תעלות קשר, נפלו מפקדיו של טור' זינגר דן. הוא המשיך בעצמו בטיהור תעלות הקשר ועמדות אויב אחרות. בגמר פעולה זו חזר ואסף את כל הנפגעים מיחידתו.

טור' סרוסי אליהו — על גילוי כוח סבל למופת, מסירות ודבקות לתפקיד

בקרב על משטרת קלקיליה, פרץ טור' סרוסי אליהו עם מחלקתו, בה שימש כחובש מחלקתי; נפצע בין הראשונים עם עוד 7 חיילים. המשיך לטפל בנפגעים, גרר ואסף את כולם בתעלת קשר. עזר בהעמסתם על מכוניות הפינוי ורק לאחר מכן הודיע כי אף הוא נפצע.

רס"נ בריל משה — על גילוי תושיה ודבקות מופתית במשימה בקרב יחידה בפיקודו של רס"נ בריל תקפה משלט אויב. בהתאם לתוכנית צריכות היו 2 פלוגות להסתער על המשלט. אף שפלוגה אחת נתאחרה, ועל אף אש אויב קטלנית, נהג רס"נ בריל את פלוגתו ישר אל האויב והמשיך בהסתערותו, למרות האבידות הכבדות שנגרמו לפלוגה.

סרן בראורין אברהם — על דבקות למשימה בקרב על אף היותו פצוע

סרן בראורין אברהם היה מפקד כוח חלקי, רכוב על 4 חצאי זחלים, שמתפקידו היה לרתק מוצב אויב ולסייע להסתערות הפלוגה הרובאית. מחשש לכניסת ההתקפה לאור יום קיבל סרן בראורין פקודה לנסות לפרוץ למוצב דרך הגדרות ושדה המוקשים. בשעת הביצוע עלה זחל אחד על מוקש וסרן בראורין נפצע ברגלו; על אף היותו פצוע המשיך להסתער ופרץ בהצלחה ליעד. פעולה זו גרמה להתמוטטות האויב על המוצב, ונמנעו אבדות כבדות.

סרן גורדיש שמואל — על גילוי מסירות ודבקות מופתית במשימה בעת הקרב ליד אבו-עגילה, נפצע סרן גורדיש בידו פצע קשה. למרות פצעו, שלפי דברי הרופא גרם לו סבל רב, המשיך לפקד ועשה מספר נסיונות לחלץ טנק שנשאר בשטח. לעת ערב, בשוך הקרב, נכנסה פלוגתו להגנה; אף-על-פי-כן לא נאות הנ"ל לעזבה. סרן גורדיש החליט להשאר עם פלוגתו גם לאחר שהרופא אמר לו שעלולים להגרם לו סיבוכים בהמשך הזמן. כך המשיך גורדיש לנוע עם פלוגתו, ונכנס למחרת לקרב נוסף. רק לאחר 24 שעות פונה לבית חולים, שהה בו מספר שעות וחזר שוב לפלוגתו.

סרן אלטמן יקותיאל — על כיצוע משימה קרבית ביעילות, תוך דבקות למטרה, בשמשו כפקח אוירי של כוח מוצנח בהיות כוח מוצנח מבודד במעבר המיטלה, הצליח סרן אלטמן למלא את תפקידו למופת ולכון בדיוק רב ביותר את מטוסי חיל האויר, אשר הגישו סיוע קרוב לכוח המוצנח, בהיותו תחת אש טורדנית של האויב.

סמל פרוידנטל זאב — על גילוי מאמץ וכוח סבל למופת על אף היותו פצוע

בעת מבצע "קדש" התהפך זחל"מ בו נמצאו סמל פרוידנטל וחילים נוספים מיחידתו. כתוצאה מכך נהרג חייל אחד, 2 נפצעו קשה ועוד כמה חיילים נפצעו קל. למרות היותו פצוע (שבר בצלעות) הלך מרחק של כ-40 ק"מ במזג אוויר שרבי ובשטח קשה להליכה, והועיק עזרה. הודות למאמצו הבלתי רגיל הגיעה העזרה ליתר הפצועים בזמן, ונמנע מהם סבל מיותר.

סמל בוקעי משה — על גילוי עוז רוח ואומץ לב בהצילו
חיי פצוע שהוכילו במטוס

בהיות מטוסו על הקרקע הותקף על-ידי שני מטוסי מיג 15 של חיל האוויר
המצרי, לפני המראתו עם פצוע. מטוסו עלה בלהבות והאש אחזה גם בבגדיו
ובגופו של סמל בוקעי. הוא קפץ ממטוסו כיבה את האש בבגדיו ולמרות
הכויות בפניו, ידיו ורגליו, חזר למטוס וחילץ מתוכו את הפצוע שהיה משולל
כושר תנועה.

סמל יעקובסון זאב — על דבקות למשימה בקרב, על אף היותו פצוע
כסמל חבלה ביצע סמל יעקובסון — תחת אש אויב חזקה, בקור רוח — פינוי
שביל בשדה מוקשים ופריצת גדרות, ופקד ביעילות על יחידת חבלנים.
בזמן הביצוע נפצע ועל אף זאת המשיך בתפקידו ביעילות ובמסירות עד
לגמר כיבוש המוצב.

סמל ניצני שלמה — על גילוי אומץ לב ודוגמה אישית למופת בקרב
בשעת הפעולה במיצרים, במסגרת מבצע "קדש", נפתחה אש חזקה על
הזחל בו פיקד סמל ניצני שלמה. נהג הזחל נהרג מיד. סמל ניצני לקח את
הגה הזחל ובאש החזקה נסע קדימה וחילץ מספר פצועים שנפלו מזחל
שנסע לפניו והעלה את הפצועים לזחל. לאחר מכן הפעיל מספר כלי נשק
שהיו בידי הפצועים נגד עמדות האויב, ושיתק אותן. על-ידי פעולה זאת
הציל חיי פצועים וחילי יחידתו.

רב"ט בר-צור עוזי — על גילוי התנדבות ואומץ לב
רב"ט בר-צור עוזי הגיע לגדוד כנהג מתנדב. בעת הקרב דרש שיטילו עליו
תפקיד. מפקד פלוגה קיבלו כנהג לגיף שלו. ברגעים הקשים של הקרב
נפסק הקשר בפלוגה, רב"ט בר-צור התרוצץ בשטח תחת מטר כדורים
ופצצות והעביר את הוראות מפקד הפלוגה גם לאחר שהגיף ספג פגיעות
מכדורים. תוך חירוף נפש פינה פצועים בגיף והעבירם למקום הפינוי.
אחר שמכוניתו יצאה מכלל שימוש התישב על גיף אחר, חזר במהירות
והמשיך בהעברת הוראות ופינוי פצועים.

רב"ט ארמוני דוד — על גילוי תושיה
זחל בפיקודו של רב"ט ארמוני היה באבטחה קדמית של הכוח. התצפית
גילתה חולית אויב — 4 חיילים נעים לעבר דרום. לפי פקודתו יצאה הכיתה
לקראתם. חולית האויב פתחה באש — רב"ט ארמוני דוד פתח באש מתת-
מקלע והמשיך להתקדם. המצרים ירו פגז ררנ"ט ופגעו בזחל, רב"ט ארמוני
נפצע בשתי ידיו. למרות זאת השתלט על הכיתה. נתן פקודה לזחל להתקדם,
פקודת אש למקלע ובאותו זמן המשיך לפקד על הכיתה. אחר שחולית
האויב חוסלה חבש רב"ט ארמוני את עצמו וחזר למקומו. המקרה אירע
בק"מ ה-15 מקנטרה.

**סגן לדיזינסקני עובדי ז"ל — על גילוי מנהיגות מעולה
ואומץ לב למופת**

סגן לדיזינסקני שימש כמ"פ והוביל מחלקה מפלוגתו בהתקפת לילה על איב מחופר ומבוצר בכוכים, שמנה פלוגה לפחות. הסתער בראש אנשיו, הטיל רימון לעמדת איב, הרימון נפל חזרה לעבר המחלקה. סגן לדיזינסקני הפיל את החייל הקרוב אליו על האדמה ושכב עליו. בהתפוצצות נהרג — ועל-ידי כך הציל את חיי החייל וחיללים נוספים מן המחלקה.

סגן קליין משה — על גילוי מנהיגות ותושיה בקרב

סגן קליין משה היה מפקד הכוח הפורץ למוצב איב. לאחר שאמצעי הפריצה לא הופעלו התייצב בראש יחידת החבלנים שלו, ותחת אש איב חזקה פרץ הגדרות ושדה המוקשים ונאחו ביעד. בשעת טיהור היעד נתקל בכוח שני שפרץ פנימה בטעות. על-ידי גילוי תושיה מנע אסונות מיותרים. בעוד הכוח השני לא ביצע משימתו בפריצה ליעד שני, המשיך סגן קליין וכבש את חלקו השני של המוצב. במהירות הסתערותו גרם להתמוטטות האויב ומנע אסונות.

סגן מצליח חיים ז"ל — על גילוי מנהיגות ואומץ לב למופת בקרב
סגן מצליח שימש כסמ"פ, השתתף בהתקפת הלילה על עמדות האויב. הוביל אישית את אנשיו להתקפה. נהרג בעת קרב פנים-אל-פנים בעמדת אויב.

**סג"מ גרינבוים אברהם — על גילוי אומץ לב, כשרון טיסה
ודבקות למשימה שהוטלה עליו, בחלצו טיס סילון משטח אויב**
סג"מ גרינבוים נצטווה להצטרף לחיפוש אחרי טיס סילון שצנח בקרבת ראס-נצראני. לאחר חיפושים של למעלה משעה גילה סג"מ גרינבוים את טיס הסילון שהיה מוטל פצוע ברגלו בקרבת העמדות המצריות ובמרחק קטן משני חיילי אויב חמושים. למרות הסכנה שבדבר נחת לידו, העלה אותו למטוס בעזרת הסייר שנמצא עמו, והצליח להמריא מעל שטח קשה ביותר כשהמטוס נושא שלושה אנשים — במקום שנים — בתוספת ציוד קשר.

**סג"מ שליט דן — על גילוי אומץ לב מעולה ודבקות
לתפקיד ללא סייג בקרב**

בעת הקרב על המיצרים שימש סג"מ שליט קצין קשר. השטח שבו ישב כוסה באש משלושה כיוונים, וכל תנועה בו היתה כרוכה בסכנה חמורה. היות וממקום המחסה לא השיג קשר עם יחידות המשנה — יצא מדי פעם ועמד בשטח פתוח, כשהוא חשוף משלושה כיוונים — והשיג קשר. מעשה זה חזר ונשנה במשך ארבע שעות פעמים ללא ספור.

סג"מ אלפרסון אורי — על גילוי אומץ לב וקור רוח

בקרב על ח'ריונים, בהפגע קצין החבלה, נטל לידי סג"מ אלפרסון את התפקיד וביצע אותו למופת. סינה 8 מחסומי מוקשים תחת אש; בקור דוחו ואומץ לבו, למרות ידיעתו הבלתי מושלמת, איפשר את הצלחת הפעולה.

סג"מ ברנד אפרים — על גילוי מנהיגות ודבקות מופתית

למשימה בקרב

סג"מ ברנד שימש כמ"מ למרות שהיה פצוע מפעולה קודמת וידו בגבם. ניהל את מחלקתו בהתקפת יום על אויב מבוצר בכוכים. המשיך באיסוף פצועים מאנשינו תחת אש, ולאחר שפונתה יחידתו הצטרף ליחידה שתקפה את האויב בהתקפת לילה, איתר את עמדות האויב ועזר למפקד היחידה בפיקוד על ההתקפה.

סג"מ זיו דן — על גילוי אומץ לב למופת בקרב

סג"מ זיו התנדב לצאת להוציא פצועים, נסע בזהל תחת אש מק"בים ומקלעים, בזוקות ורגזים, שנורתה מטוח 50 מטר לאור היום. ביצע את משימתו בשלמות, והמשיך להוביל את יחידתו במשימות חילוץ פצועים.

סמ"ר סירזקין פלמיאל — על גילוי עוז רוח ודבקות

למשימה שהוטלה עליו

סמ"ר סירזקין נצטוו להמריא לכיוון מתחם אויב ולהפסיק מיד את האש שבין שני כוחות שלנו שנבעה מאי הבנה. לאור דחיפות המצב המריא במטוס בלי שהספיק לסמנו בסימני זיהוי של כוחותינו, גחת על כביש צר בתוך ואדי, ליד הכוח התוקף, והודיע למפקד הכוח שעליו להפסיק את האש מאחר שהוא יורה על כוחותינו. לאחר מכן המריא שוב, טס בין שני הכוחות ודיווח להם על התקרבותם אחד לשני עד אשר נפגשו.

רב"ט אדמוביץ אבשלום — על גילוי יוזמה ומנהיגות מעולה בקרב בעת התקפת לילה על האויב. לאחר שנהרגו כל קציני היחידה עליה נמנה, נטל רב"ט אדמוביץ את הפיקוד על היחידה והמשיך בביצוע המשימה.

רב"ט מאיה יעקב — על גילוי תושיה ואומץ לב בקרב

בהיותו מפקד טנק, הסתער רב"ט מאיה יעקב עם הרכב בשעת קרב על מוצב אויב, עקב מעצור טכני לא פעל אף אחד מכלי הנשק של הטנק, אולם הנ"ל המשיך בהסתערות זרק רימונים וירה מתוך הטנק בנשק אישי — ובכך סייע בכיבוש המוצב.

טר"ש דביר פסח — על דבקות למשימה בקרב

טר"ש דביר פסח, חובש מחלקתי, הגיש עזרה במהירות תוך מאמץ — ותחת מטר אש קטלנית של האויב. נשאר עם הפצוע האחרון בשדה, והוציאו למרות המכשולים.

טור' לוי אפרים — על גילוי אומץ לב רב

בשעת הוצאת דלק ליחידה ממחנה בסיס דלק, מילא אחד החיילים מצית מתוך ג'ריקן, וניסה את המצית במקום. הג'ריקן התלקח באש וטור' לוי אפרים חיבק את הג'ריקן הבוזר ורץ איתו החוצה, תוך כדי פעולת זו, נכחה קשת בידו וגשלת מיד לבית חולים.

טור' ליבוביץ פנחס — על גילוי עוז רוח

בקרב על אבו-עגילה, סיכנה עמדת אויב את התקדמות המחלקה. טור' ליבוביץ, שנשקו האישי לא פעל, התקרב לעמדה בלי לקבל פקודה מפורשת כזאת, וחיסל אותה ברימונים.

טור' קלמקי אהרון — על גילוי אומץ לב ומסירות רבה

טור' קלמקי אהרון שימש כמקלען ביחידת סיור, היה על זחל"מ החוד במשך כל הדרך לשרם-אש-שייך, לא רצה שיתליפוהו, לא עצם עין כמה ימים ולילות. בקרב התקלות עם מארב אויב הפעיל את המקלע לבדו מטוח קצר ביותר (50 מ'). לאויב נגרמו אבידות והוא ברח בבהלה ממקום המארב. בשלב האחרון של הקרב על שרם-אש-שייך, בעת שהזחל"מ עלה על עמדת בזוקה, חיפה ממרחק קרוב ביותר על שנים מחבריו שירדו מהזחל"מ, הטילו רימונים על העמדה וחסלוה.

טור' קן-דרור יהודה ז"ל — על התנדבות, אומץ לב וחירוף נפש בלתי רגילים, תחת אש קטלנית בקרב

טור' קן-דרור יהודה התנדב לנסוע בג'יפ פתוח בדרך המיצר כדי למשוך אש מעמדות האויב ולאפשר את איתורן — אף שידע כי אין כל סיכוי שלא להיפגע בפעולה זו. הוא יצא מול אש של לפחות 6 מק"בים, מקלעים, רובים, בזוקות, ורנ"טים שנורתה עליו ביום, מטוח פחות מ-50 מ'.

טור' לעוב מנחם — על גילוי אומץ לב, כוח סבל ומסירות למופת בקרב בעת הקרב במיצרים, במיתלה, שימש טור' לעוב כרובאי. כבר ביריות הראשונות גפצע בכתפו הימנית ונשאר שוכב ליד-הזחל. לאחר שהתאושש התייצב בפני המפקד ושימש בתפקיד רץ בשטח הנתון לאש משלושה כיוונים. כשהופיעו חיילי האויב על הרכס נטל מקלע לידי וירה בו בכתפו הימנית תוך כאבים חזקים ביותר ותוך קבלת אש בלתי פוסקת מהרכס השני. רק לאחר שהשמיד את יחידת האויב חזר למחסה. למרות כאביו המשיך בתפקיד רץ גם במשך הערב וסרב להתפנות באותו לילה.

טור' שאול דוד — על גילוי אומץ לב בקרב

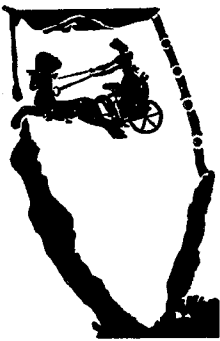
בעת שפלוגה, עליה נמנה טור' שאול דוד, תקפה מחנה אויב — הפעיל הנ"ל מתוך הטנק את נשקו האישי, נוסף לתפעול כלי הנשק בטנק. בפעולה זו השמיד מספר חוליות נ"ט אשר כיונו את נשקן קצר-הטוח אותו זמן על הטנק, ובכך הציל את הרכב ואת חיי הצות וסייע להצלחת הפעולה.

משה דיין, רב-אלוף

ראש המטה הכללי

י"ח באדר ב' תשי"ז

21 במרס 1957

מסע סיני - רקע שלבים ולקח 1. המסגרת האסטרטגית

א. משמעות המערכה

מבחינה אסטרטגית, למסע צה"ל בסיני אופי של התקפת-נגד מקדימה, או התקפת-שיבוש.

המצרים, מצידם, התכוננו לנקוט — במשותף עם בני בריתם — יוזמה אופנסית נגד מדינתנו, במועד בו תושלמה הכנותיהם לכך. כל מדיניותה הצבאית של מצרים כוונה למטרה זו: ההיקף והקצב של ההזדיינות המצרית באשר לכוחות האויר, היב-שה והים; מערכת הבריתות הצבאיות; הפעולות השונות של המלחמה ה"חמה-למחצה", כגון: מבצעי הפדאיון; המצור על הספנות הישראלית בים-סוף ובתעלה; מלחמה מדינית ותעמולתית — כל אלה נועדו לשמש הקדמה לקראת ההתקפה הישירה והסופית.

היוזמה הנגדית הישראלית פגשה את הצבא המצרי כשתוכניותיו, הכנותיו והיערכותו לקראת מטרות אלו היו בעיצומן.

ב. המטרות האסטרטגיות

לצד המצרי לא היה, ולא יכלו להיות, מטרות אסטרטגיות ברורות ובנות-ביצוע במערכה זאת. כבר משום כך שהיוזמה הישראלית היתה מלכתחילה מכוונת להפריע את מימושן התקין של התוכניות לטוח-ארוך-יותר, כפי שהעלתה אותן מצרים במחשבה-תחילה.

ואילו לישראל — בהתאם לכונתה הכללית, המקדימה והמשבשת של הפעולה — היו מטרות אסטרטגיות מוגבלות מראש.

מבצע "קדש" לא שאף להכרעה צבאית ומדינית כוללת, אף לא למיגור כל כוחה המזוין של מצרים, או לכיבוש קבע של שטחים כל שהם השייכים לאותה מדינה. המשימות המעשיות אשר הוטלו על צה"ל

במסגרת מבצע זה — נראה, לפי מהלך פעולותיו למעשה, שהוגדרו כדלקמן:

(1) ללכוד את "לוחות-הקפיצה" של כוח זעיר-מטריד — הפדאיון — אשר הוקמו תחת החסות והחיפוי של הצבא המצרי הסדיר ברצועת עזה, ובאיוורים של אל קוצימה, פונתילה, ועוד.

(2) למנוע, או לפחות לדחות לפרק-זמן מסוים, אפשרות ביצועה של התקפה מצרית, רחבת-היקף נגד ישראל — ע"י חיסול של המערך הלוגיסטי, והריסת שדות התעופה והמתקנים האחרים, אשר הוקמו ע"י המצרים באזור הצפוני-מזרחי של חצי-האי סיני לקראת התקפה מעין זו על ישראל.

(3) לפתוח את ים-סוף לתנועה בלתי מופרעת של הספנות הישראלית — ע"י השתלטות על העמדות החוסמות את מפרץ אילת, שהוקמו ע"י המצרים ברס נצרני ושארם-אש-שיך.

ג. השפעת גורמים אסטרטגיים חיצוניים

זמן מה לאחר התחלת מבצע "קדש" נפתחה פעולתם של כוחות בריטיים וצרפתיים כלפי מצרים. מגמותיה של פעולה זו היו שונות ובגדולות מאלו של מבצע "קדש": מבצע "קדש" נשא, כאמור, אופי של התקפת-נגד מקדימה ומשבשת, במסגרת של אסטרטגיה דפנסית כללית — ואילו הפעולה הבריטית-צרפתית התכוונה להשיג הכרעה צבאית ומדינית כאחת נגד מצרים, בהתאם לקו הפוליטי אותו נקטו ממשלות שתי מעצמות המערב באותו פרק זמן.

אף שלא היתה, איפוא, זהות — ולא היה שילוב — בין התקפת השיבוש של צה"ל בסיני לבין נסיון ההשתלטות על אזור התעלה של הכוחות הבריטיים והצרפתיים — השפיע זה האחרון השפעה מסוימת

אחר תנאי החוזים הצבאיים שנחתמו בינו לבין מצרים.

השפעת הגורמים האסטרטגיים החיצוניים על מהלך מבצע "קדש" היתה איפוא ניכרת — אם גם עקיפה. לעומת זאת לא היה קיים קשר גומלין ישיר בין המערכה בסיני לבין מבצע סואץ, כיון שקוי התפתחותה של הראשונה כבר הוכרעו למעשה כאשר נפתח השני.

על המבצע הישראלי. השפעה זו התבטאה בעיקר בשני דברים. ראשית, נאלץ הפיקוד של הכוחות-המזוינים המצריים לחלק את תשומת לבו, ואת העוצמה אשר לרשותו, בין שתי חזיתות. שנית, קרוב לודאי שהפעולה הצבאית הבריטית-צרפתית היתה בין הגורמים אשר הרתיעו את בנות בריתה הרשמיות של מצרים (סוריה, סעודיה ולאחרונה ירדן — הקשורות אליה בפיקוד משותף), מלמלא

2. הכוחות המתמודדים

א. הצבא המצרי

הרי מספר הטייסים המצריים המאומנים להפעיל את מטוסי הסילון הסוביאטים לא עלה על שישים.

(2) מבנה וחימוש. כידוע, צבא מצרים הריהו בראש-וראשונה פרי יצירתן של המשלחות הצבאיות הבריטיות השונות אשר פעלו בארץ-היאור, ושל בתי-הספר הצבאיים הבריטיים שבהם הוכשרו רוב נושאי הדרגות הבינוניות והגבוהות מקרב הקצועה המצרית. עד שנת 1955 היה הצבא המצרי חמוש בעיקר בנשק בריטי. לפיכך מושתתים היו בניינו הכללי ומבנה עוצבותיו על הדוגמה הבריטית.

המפנה בהתפתחות מדיניות-הצבאית של מצרים אשר חל בסתיו 1955, נגרם ע"י המאורע המכונה "העסקה הצ'כית". עסקה זו חייבה שינוי רב בד-פוסיה-מבנה הקיימים — במגמה לקרבת אל אותן צורות מבנה המקובלות ב"גוש המזרחי". השינוי נתבקש לכל רוחבו של מבנה הצבא, כי משלוחי החימוש מהגוש המזרחי למצרים כללו לא רק שריון, תותחי סער ומטוסים, אלא גם כמויות גדולות של ארטילריה, כלים נגד-טנקים, נשק רגלים, מכשירי קשר, רכב תובלה ועוד. בתי-הספר הצבאיים של הגוש המזרחי וכוחות הדרכה הבאים ממנו החלו עתה למלא אותו תפקיד שהיה שמור לפני כן לגורמים הבריטיים המקבילים — ועובדה זו אף היא חייבה את שידוד ארגונו של הצבא המצרי.

אמנם, בעת מבצע "קדש", לא זו בלבד שמשמיה זו טרם הושלמה, אלא שאף הצעד-המוקדם לכך — הצטיידות הצבא המצרי בחימוש אחיד, על כל סוגיו, מתוצרת ה"גוש המזרחי" — היה רק מתבצע-הולך.

פתוצאה נמצא שבאותה תקופה היה הצבא המצרי מצויד בדגמים שונים של נשק רגלים אשר מוצאם

הכוחות המזוינים המצריים נמצאו בעת מבצע סיני בתקופה של מעבר, הן מבחינת ארגון מבנה וחימוש, הן מבחינת מהותם הפנימית והן מבחינת התוכניות האופרטיביות והיערכותם של הכוחות בהתאם להללו.

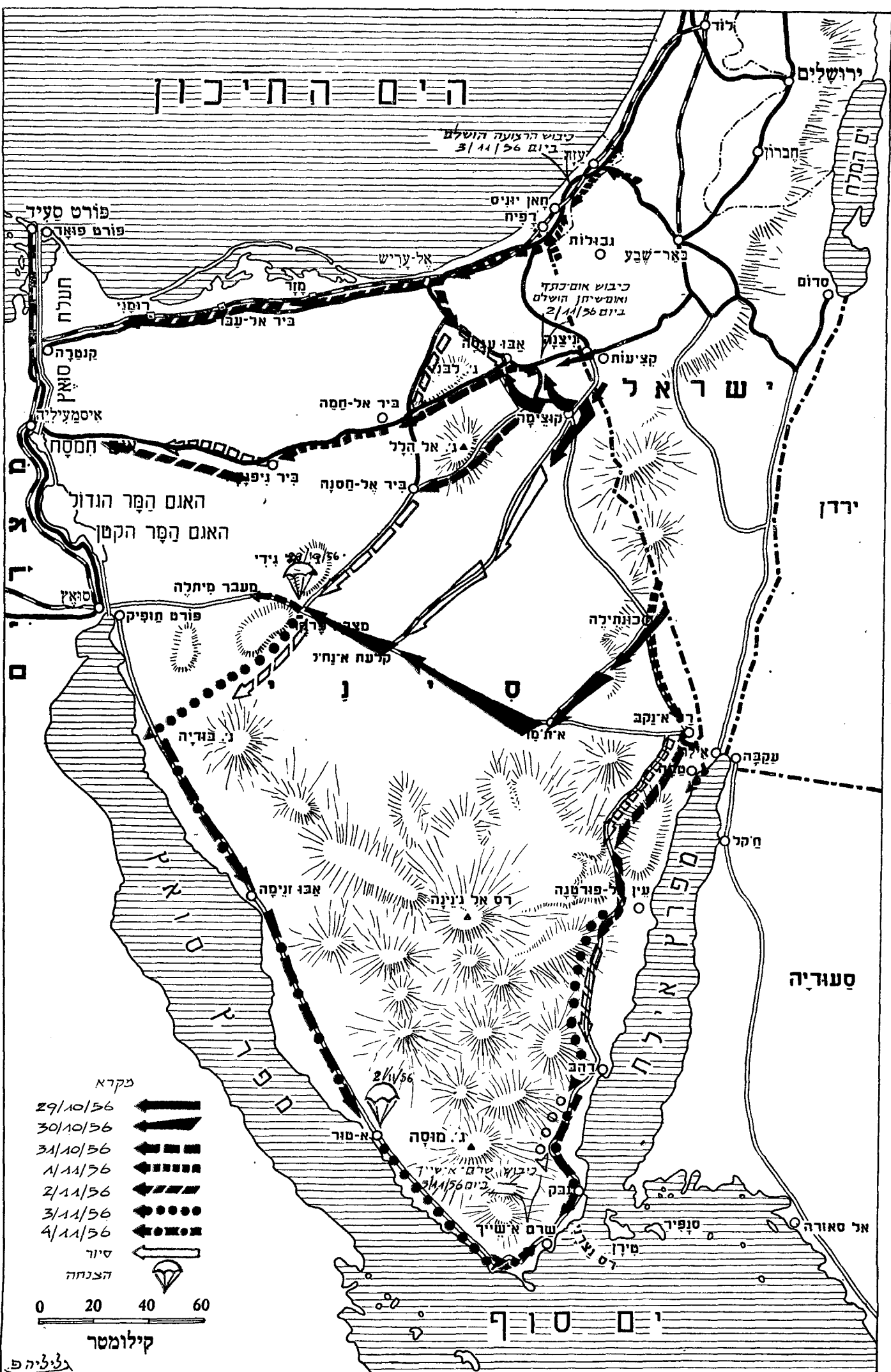
(1) ארגון ועוצמה. ניתן להניח מהגירסות השונות אשר הופיעו בעיתונות היומית והצבאית הבינ-לאומית, כי כוונתו של הצבא המצרי להגדלת עוצמתו לקראת אופנסיבה נגד ישראל עד כדי 4 דיביזיות רגלים (12 חטיבות מוגברות), דיביזיה משורינית (3 חטיבות משורינות), קבוצת טנקים כבדים ו-300 מטוסי קוראשון (מטוסי קרב ומפ-ציצים) סילונים.

תודות לאספקת הנשק מהגוש המזרחי עמד לרשותו של הצבא המצרי החימוש לביצוע תוכנית זו; אולם גיוס כוח-האדם לקראת המטרה הנזכרת, וכן אימון הגייסות (בפרט באשר לגייסות השריון, לחיל-האוויר ולסגל הפיקודי לרמותיו השונות), היו עדין בעיצומם בעת מבצע "קדש".

מהגירסות השונות שהופיעו בעיתונות ניתן להעריך את עוצמת צבא היבשה המצרי בפרק הזמן האמור בשבע-שמונה חטיבות חיל-רגלים, שתי חטיבות משוריניות, וכן גרעין ל"קבוצת" הטנקים-הכבדים. מלבד אלה היו קיימות מסגרות שאפשר להגדירן כסדירות-למחצה — כמו המשמר-הלאומי, חיל-הספר והיחידות הפלשתינאיות — שהיו מעורבות עם העוצבות המצריות הסדירות.

עובדות ברורות על מצב ההכנות של חיל-האוויר המצרי אינן עומדות לרשותנו, אולם לפי גירסת-הכתב הצבאי של הבטאון הבריטי "אקונומיסט",

הים התיכון

מסע סיני - מהלכים אופרטיביים

משבע ארצות עיקריות לפחות (צ'כיה, רוסיה, בלגיה, ספרד, שבדיה, בריטניה, ארה"ב); בחיל האויר ובחיל השריון נמצאו מעורבים דגמים אמריקאיים, בריטיים ורוסיים.

3) טיב הגייסות והפיקוד. מרגע תפישת השלטון שאף המשטר הקיים במצרים להביא לידי שינוי יסודי הן באופי חבר מפקדיו של הצבא והן בדרכי המשמעת וסדרי-הנהלה הנוגעים לחיל הפשוט.

אולם נראה כי גם תוכניות אלה התגשמו רק בהדרגה, וברגע פרוץ המלחמה היתה השלמתן רחוקה עדיין. האנשים שנמנו על הקצונה הגבוהה — אשר עמדו בראש הדיביוזות והחטיבות ומילאו תפקידי מטה עיקריים — מרבית שרותם עברה עליהם בצבא המצרי המלכותי, ובתחום המקצועי והחברתי בלטו אצלם אותן מגרעות שצינו את הצבא ההוא בימי מלחמת-הקוממיות הישראלית.

גם נושאי הדרגות הבינוניות והנמוכות מקרב הקצונה לא נבדלו מבחינה זו מן הממונים עליהם — אף שלא מעטים מהם עלו לדרגותיהם והגיעו לתפקידיהם הנוכחיים תחת שלטון המשטר החדש במצרים.

ננסה לסכם כאן בקצרה את טיבו של חבר המפקדים המצרים, ונקודות התורפה שבו. מצוי בו, בדרך כלל, הכושר לנהל פעולה שתוכננה מראש — כל עוד היא מתפתחת לפי קוים שגורתיים; לעומת זאת, חסרה בו יכולת-ההסתגלות להתפתחות מהירה בקרב, בה משתנים המצבים בקצב מזוז. במלים אחרות, חבר המפקדים המצרי חסר גמישות מחשבה ויוזמה עצמאית הנדרשות במלחמה הממוכנת החדשה, ובפרט בזירה מדברית.

ועוד מגרעת חמורה לחבר הפיקוד המצרי: תהום חברתית פעורה בינו לבין החייל מן השורה; ומכאן הדגש על זכויות-היתר של הקצין לעומת החייל, עובדה שנתנה אותותיה במשך כל התפתחות הקרבנות, והגיעה לביטוייה החמור ביותר — בריחה המונית של הקצונה והפקרת השורה — בעת ההתמוזות של המחנה המצרי בסיני.

השיפורים המסוימים בתנאי החיים של החייל הפשוט וההקלות במשמעת שנתבעה ממנו, אף הם לא הגדילו את כושרו-הלוחם — ואפשר שאף גרעו ממנו. משמעת העבדים ששררה בצבאו של פארוק לא הוחלפה בגורמים המעצבים את דמותו המוסרית של צבא דמוקרטי בן-זמננו: השכלה והכרה.

כתוצאה, גילה החייל המצרי פחות עקשנות ורצון לחימה מאשר במלחמת הקוממיות, למשל. זאת ועוד: חייל זה נתגלה כרגיש לחזיונות הפסיכולוגיים החמורים הקשורים בלחימה בתנאי זמננו — הבזקות מן האויר, ריקוט, נאפאלם, "הלם-שריון", איום בכי תור, ועוד.

4) תכנון אסטרטגי ואופרטיבי — חלוקת הכוחות. נראה כי בתקופה שקדמה למבצע "קדש" הציבה לעצמה ההנהגה המדינית והצבאית של מצרים שתי משימות. הראשונה — לסיים את פרשת "משבר סואץ" לשביעות רצונה היא; והשנייה — לזרז ולהשלים את ההכנות לקראת התקפה על ישראל במועד מאוחר יותר (לפי המשוער — בקיץ 1957, בערך). בסמנם דרכים למילוייה של כל אחת משתי משימות אלו, לא הביאו המתכננים המצריים בחשבון הפעלה בקנה-מידה גדול של הכוחות המזוינים; התעודה שנקבעה לכוחות אלה היתה לסייע בצורה עקיפה למאמץ הראשי הנ"ל — אשר בעיקרו נועד להיות, כאמור, בעל אופי מדיני (הכשרת התנאים להתנפלות על ישראל) מצד אחד וארגוני (הקמת גופי הצבא) מצד שני.

חלוקת הכוחות נקבעה, בשים לב לשתי משימות "אסטרטגיות-מדיניות" אלו, ולסדר-העדיפויות שביניהן. הריכוז העיקרי של צבא-היבשה המצרי, אשר עד אמצע קיץ 1956 נמצא לאורך גבולות ישראל, הועתק מאז אל אזור-התעלה ומערבה ממנו. שם הוצבו כנראה 4 עד 5 חטיבות-רגלים; כשתי יחידות משוריינות וכל הטנקים הכבדים; מרבית היחידות של החילות המסייעים והמשרתים ואחוז ניכר מן העוצבות המיליציוניות של "המשמר הלאומי". גם טייסות חיל-האויר חנו בשדות אזור-התעלה ובמצרים התחתית והעילית.

קרוב לודאי שעוצמה זאת היתה מיועדת פחות להדיפה חמשית של פלישה מערבית — אילו באו לתוך אזור התעלה — מאשר ל"הפגנת כוח", מתוך כונה להרתיע-מראש שאיפות לפעולה מעין זאת. כן אין זה מן הנמנע שריכוז הכוחות בתעלה היה מכונן גם לחיזוקו כלפי-פנים של המשטר הקיים במצרים.

בשבועות האחרונים שלפני מבצע "קדש" נתרבו והלכו ידיעות ממקורות מהימנים כי המטה-הכללי-המצרי מתכוון לרכז שוב, כמקודם, את מרבית צבא היבשה בסיני, וכי תוכנית זאת עומדת להתבצע

בקרוב. אולם בסוף אוקטובר 1956 עדיין היו הכוחות המצריים שבזירת סיני ערוכים בהתאם לתפקידים שסומנו להם בימי "משבר ההלאמה", כדלהלן:

(א) ברצועת עזה נמצאה הדיביזיה ה-8 המורכבת מחטיבה פלשתינאית (3 גדודים פלשתינאים — וגדוד מצרי סדיר), חטיבת "משמר-לאומי" מצרי, גונות מרגמות כבדות, וסוללות כלים נגד-מטוסים קלים. תפקידה של עוצבה זו היה, כנראה, להגן על בסיסי הפדאיון אשר נמצאו ב"רצועה" ולסייע לפעולותיהם.

(ב) הדיביזיה הסדירה ה-3 היתה מוצבת בפאתו הצפון-מזרחית של סיני (במרחב רפיח — אל קוצימה — אבו עגילה — אל עריש) והיתה מורכבת מ-3 חטיבות רגלים שכ"א מהן הוגברה כנראה ע"י פלוגת טנקים בינוניים מטיפוס "שרמן", ופלוגת תותחים נגד-טנקים משוריינים מדגם "ארצ'ר". הארטילריה של דיביזיה זו מנתה 2 רגימנטים של תותח-ישידה בני 25 ליטראות, 24 תור תח כ"א.

תפקידה של עוצבה זו היה להבטיח את "לוחות הקפיצה" ואת המעורר-הלוגיסטי בשביל אותם כוחות נוספים אשר עמדו להגיע לזירה זו ולהשתתף ביצירת הגרעין לריכוז האופנסיבי אשר תוכנן נגד ישראל. לכן ניצבה עתה הדיביזיה במעורר-הגנתי ששמר על מחסני אל-עריש (בהם נצבר מלאי הדלק, התחמושת והציוד לקראת ההתקפה שנועדה ל-1957), וכן על שדות התעופה למטוסי-סילון שנבנו ליד אל-עריש, בירחמה וביר-גיפנפה.

ג) פלוגה המורכבת מגדוד רגלים סדיר וגדוד משמר לאומי, בתוספת מרגמות כבדות וארטילריה חופית, שהוצבה במרחב רס-נצרי — שרס-אש-שיך. תפקידה היה לחסום את מפרץ אילת בפני הספנות הישראלית.

(ד) יחידות חיל-הספר המצרי שנמצאו באזור התיכון של חצי האי.

כמפקדה אופרטיבית הממונה על הצבא המצרי בסיני — אשר צריכה היתה להיות מסוגלת לתזרים לו עתודות, להגביר אותו בשריון ולחפות עליו מן האוויר במקרה הצורך — שימש ה"פיקוד-המזרחי" שבאסמעיליה. המרחק שבין מפקדה זו למערך העיקרי של הגייסות היה כ-200 ק"מ והקשר בין שניהם היה אלחוטי בעיקרו.

ב. צבא ישראל

דמותו של צה"ל, כפי שנכנס למבצע סיני, היא פרי שלבי ההתפתחות שעברו עליו במשך שמונה

השנים מאז תום מלחמת הקוממיות. בתקופה האמורה היו מאמציהם של האחראים למערכת הבטחון מוקדשים להשגת 5 מטרות עיקריות:

(1) ארגון ואימונם של כוחות-המילואים — שהם עיקר-עוצמתו של צה"ל — באופן שיבטיח להם כושר-לחימה גבוה ככל האפשר ומהירות מכסימלית של גיוס והצטיידות. במקביל למאמץ זה, וכהשלמה הכרחית לה, ננקטו צעדים לניצול המקורות החומריים של כלל המדינה — במיוחד באשר לאמצעי תובלה ולציוד מיכני כבד.

הכוחות שפעלו במבצע "קדש" היו בעיקרם מור-כבים מעוצבות מילואים. זאת ועוד, חלק ניכר של מערכת התחזוקה, וכן של תובלת הדרג-הלוחם, גשר-ענו על רכב אזרחי — אולם שניהם עמדו בדרישות אשר נתחייבו מקצב המבצעים ומהיקפם.

עובדה זו, מצד אחד, והעובדה הנוספת שקדמה לה — מהירות הגיוס וסודיותו מצד שני, תרמו אחת התרומות העיקריות להשגת הפתעה אופרטיבית; שתי עובדות אלו מוכיחות שאחת ממטרות-היסוד של צה"ל הושגה במלואה.

(2) חינוך העולה החדש וקליטתו בהוי הבטחוני של המדינה. אחוז ניכר מאד מחיילי צה"ל שלחמו במ-בצע "קדש" היו עולים חדשים אשר הגיעו ארצה אחרי מלחמת הקוממיות וקיבלו את חינוך-היסוד — לא רק כחיילים אלא גם כאזרחים — בשורות צה"ל. עמידתם ללא-דופי בקרבות, אשר בשביל רובם היו מבחן האש הראשון, וגילויי-גבורה בולטים מצידם של לא מעטים מתוכם — כמוהם כתמורה למפעל החינוך וההכשרה של השנים שקדמו למבצע, מפעל שבו השקיע צה"ל ממיטב כוחותיו.

(3) הבטחת חימוש אחיד ויעיל וקליטתו המהירה. הצטיידותו של צה"ל בסוגי חימוש חדישים אשר באיכותם — אם גם לא בכמותם — יוכלו להתמודד עם כלי הנשק אשר סופקו לאויב בתקופה האחרונה, היתה אחד התנאים-המוקדמים למבצע "קדש", ואולי התנאי העיקרי לו. תנאי זה הוגשם בכוח מאמץ מדיני וארגוני של מערכת הבטחון, ותודות למאמץ כלכלי וכספי, עד קצה גבול היכולת, של כלל האומה. כתוצאה מאלה נמצא צה"ל באותה מערכה מצויד בנשק אחיד, אשר לגבי רוב החילות היה שווה בטיבו לזה שבדי-היריב — ובאוויר, פרט לסוג חיוני אחד, היה אפילו עדיף על רוב הכלים אשר עמדו לרשות זה האחרון.

שהות שניתנה לצה"ל לאימון בסוגי הנשק שנרכשו במהלך שנת 1956 היתה קצרה בהרבה מזו שהיתה למצרים לקליטת החימוש הצ'כי והרוסי; אף-על-פי-כן סיגלו לעצמן זרועות צה"ל ביבשה, בים ובאוויר את סוגי החימוש החדשים עד כדי יכולת לנצל-במלואן את תכונות הכלים האלה.

4) איזון נאות בין הזרועות והחילות. במהלך המערכה התברר כי זרועות הביצוע של צה"ל עולות מבחינת העוצמה וכושר הפעולה על אלה שהיו לו במלחמת הקוממיות: חיל אויר, אשר בעת ובעונה אחת הצליח לכבוש עליונות באויר ולהחזיק בה, לבצע פעולות המנעה יעילות, ולתת לכוחות הקרקע חיפוי טקטי הדוק ומדויק; עוצבות נידות — מוצנחות, מוטסות, משוריניות וממונעות — המ-סוגלות לתמרון מהיר ומכריע. גידול זה בעוצמה וביכולת בשטחים שהוזכרו הושג מבלי לגרוע מכוש-רם של חילות-היסוד האחרים, וחיל הרגלים בראש וראשונה. אגב טיפוחם של חיל-האוויר וצבא-יבשה לא נצטמצמה יכולתו הלוחמת של הצי — כפי שהר-אה הקרב הימי אשר נערך במסגרת מבצע "קדש".

5) גיבוש תורת-לחימה. צה"ל קם תוך כדי קר-בות, כמיוזג גופים שונים ותפיסות מקצועיות שונות. בשיטות הארגון והמנהלה שלו — וכן באורחי הקרב — השתלבו אהדי הירושות של ה"הגנה" והפלמ"ח מאן ושל הבריגדה-היהודית, והיחידות העבריות האחרות בצבא הבריטי, מכאן.

במהלך שמונה השנים שעברו מאז, ידע פיקודו של צה"ל, וביחוד מוסדות ההדרכה שלו, להמשיך במלאכת המזיגה. הם השכילו לשמור על החיוב אשר בנכסיו המקצועיים השונים ולהוסיף על חיוב זה.

במשך פרק זמן קצר בתקופה שמיד לאחר מלחמת הקוממיות, בלטה, אולי, נטיה לסטות לכיוון "סדי-רות-ייתר", ונסיונות להנהיג דרכי פעולה ומנהלה מורכבים ובלתי גמישים המועתקים מדוגמאות שאינן מתאימות לתנאינו אנו. היתה בנטיה זו משום ריאק-ציה-פסיכולוגית טבעית כלפי הדפוסים המיליציוניים והפרטיזניים של העבר הקרוב.

אולם עד-מהרה הוחזר האיזון בין השגרה הצב-אית-הכללית ההכרחית, לבין אותם פתרונות מיוחד-דים אשר נתונים אסטרטגיים, אופרטיביים וטקטיים המיוחדים למציאותו חייבם ומוסיפים לחייבם. יסו-

דוּתיה של תורת הלחימה העברית הקלסית, אשר נתאשרו מחדש במלחמת-הקוממיות, שוב החלו משמשים קור-מדריך לתפיסות ולאורחי-פעולה בכל הרמות — אגב סיגולן לתנאיה של המלחמה בת-זמננו. שלשת הנכסים המקצועיים העיקריים של תורה ישנה-חדשה זו — "הגישה העקיפה", השאיפה לתמרון הנייד, והדגש על התקפת-לילה — הוסיפו לעמוד במרכז הדוקטרינה של צבא ישראל. אולם דוקטרינה זאת לא התעלמה מעובדת היסוד של ההתפתחות הצבאית בתקופתנו: כי זרוע-האוויר היא המכתיבה את אופיה, קצבה ועוצמתה של פעולת הזרועות האחרות. המלחמה-הזעירה בגבולות, ופעו-לות-התגמול — זה בית-ספרו המעשי של צה"ל מאז 1949 — אף הם הטביעו חותמם על דמותו וכושרו של צבאנו, כפי שהתגלו במבצע "קדש". במיוחד התבלט דבר זה בעלית כושר-לחימתו העצ-מי של חיל הרגלים ותנופתו בהתקפה; אך עם זאת גם בדגש שהושם בדוגמא האישית של המפקד בקרב. נכס אחרון זה, במיוחד, יש לראותו כתרומתה, של ההנהגה הנוכחית של צה"ל.

תורת הלחימה של צה"ל, הפיקוד לרמותיו ודפוסי המבנה השונים, כפי שאלה התגבשו ב"שנות ההכ-נה", הועמדו במיוחד במבחן קשה-יחסית — מבחן מלחמת תמרון ותנועה, בעלת קצב מהיר-ביותר, שלא נתנה למפקדות ולעוצבות (ובפרט לאלו של כוחות-המילואים) אפשרות של הסתגלות הדרגית אל תנאי המלחמה.

טבעי היה לשער, כי בתנאים אלה תתגלנה נקו-דות התורפה אשר, כדרך הטבע, עודן קיימות בשט-חים שונים, וכי במלוא החריפות יתבטא הדבר במערכת הפיקוד. אכן, במסגרת של התמודדות ממושכת אפשר ש"חיכוך מלחמה" העשוי לנבוע מכך היה אולי משפיע השפעה רצינית יותר; אולם בדי-עבד, מבנה הפיקוד המוצק והגמיש של צה"ל — כפי שנתגלה בחזית הדרום — היה עדיף על מבנה הפיקוד הסכימטי והרופף גם יחד של יריבו.

ניתן, איפוא, לסכם השואה זו של הכוחות המת-מודדים ולאמר כי מלכתחילה היה צה"ל עדיף על הצבא המצרי מכל הבחינות החיוניות והקובעות. ובכך מתאשרת אותה אמת ידועה ונצחית: ההכרעה בשדה הקרב אינה אלא תוצאה ופרי של תקופת הכנה ממושכת בטרם התנגשות-בפועל.

3. הזירה

ביחד עם קטע הכביש אסמעייליה — ניצנה משולש דרכים חיוני.

באזור הדרומי ההררי היה פיתוחן של דרכי-תחבורה מצומצם יותר; קיימת שם רק דרך אחת לאורך החוף המערבי של חצי האי, מסואץ לאט-טור, הנמשכת אל שרם-אש-שייך ולופתת את חודה הדרומי של סיני ומגיעה אל רס-נצרני — וכעין שביל לאורך החוף המזרחי, מאילת לרס-נצרני.

בינתיים נתרשש, כמובן, שינוי חשוב נוסף בתמונה שצוירה בשעתו ע"י ויול: את סיני אין להגדיר עוד — לפחות מאז שנת 1948 — כמגן על מצרים בפני התקפה מא"י; נהפוך הוא, עתה יש לראותו כבסיס מצרי עיקרי להתקפה על א"י. עדות לכך — הפיתוח המתמיד ורחב-ההיקף של מתקנים צבאיים ושדות תעופה, שהתנהל מאז תום מלחמת הקוממיות ועד למבצע "קדש".

לבסוף, יש עוד להעריך את אופים הטקטי של שלושת האזורים שבחצי-האי, לפי קנה-המידה של תכונות צבא חדיש וצרכי.

האזור הצפוני, המשתרע לאורך חוף הים, הנו שדה-תמרון המתאים ביותר לעוצבות משוריינות וממוגעות המשתמשות ברכב וחילי ורכב 4x4 — בתנאי שהן נהנות מחיפוי מלא מהאוויר; תנועה טקטית בעלת היקף ניכר כמעט ואינה אפשרית באזור האמור בלעדי מילוי תנאי זה.

בין אזור החוף והאזור המרכזי משתרעת מעין "גזרת-בינים" אשר גם בה הקרקע נוח לפעולת שר-יון; אולם נמצאות שם שורות של גבעות השולטות על החולות הסובבות אותן והן עשויות לשמש עמדות הגנה טובות. החשובות ביניהן הן גבעות אל קוצימה, אום-שיחן, אום-כתף וג'בל-דלפה — כולן מזרחית ודרומית מזרחית לאבו-עגילה. קבוצה שניה של גבעות (המודקרות מעל פני סביבתן יותר מן הקודמות) כוללת את ג'בל ליבני וג'בל אל-הלל. גבעות אלה נמצאות מערבה ומערב-דרום-מערבה מאבו-עגילה, לצידו הכביש אבו-עגילה — אסמעייליה. מערבה מקבוצת הגבעות השניה נמצאת קבוצת הגבעות שבסביבה של ביר גיפגפה. כל העצמים האלה חולשים במידות שונות, על הדרך לאסמעייליה.

מבחינת אופיו הטקטי, הרי האזור המרכזי גופו, וכן האזור הדרומי, שונה הוא לחלוטין מאופיה של

זירת מבצע "קדש" תוארה ע"י פילד-מרשל א. פ. ויול בספרו "מסעי-המלחמה בארץ-ישראל", כדלקמן:

"חצי-האי סיני משולש הצורה, שאורכו מצפון לדרום 140 מילין ממזרח למערב, (לאורך בסיס המשולש) כ-120 מילין*) — הנו אחד המקומות העזובים ביותר בעולם הנושב. בכללו, אפשר לחלקו לשלושה אזורים: הצפוני, המכיל רצועת חוף צרה, הגובלת בחגורת גבעות חול, שרוחבה משתנה מחמישה לפרשים ולרגלים הם מאפשרים רק התקדמות אטית ומגיעת מאוד. את האזור התיכון מהווה רמה טרשית ערירה, המתנשאת לגובה 3,000 רגל. גם פה אין כבישים לכלי-רכב, אולם הקרקע המוצקה נוחה להתקדמות יותר מאשר באזור הצפוני. האזור הדרומי עשוי הררי סלע תלולים, מהם אחדים המת-רוממים עד לגובה 10,000 רגל. אספקת המים לכולם אינה מובטחת כאן, להוציא את פרק הזמן בו גורשים גשמי החורף את מקריהמים העתיקים, אותם שרידי ציביליזציה שעבר עליה כלת...

אל-עריש, שליד שפך הוואדי הנושא אותו שם, וקלעת אני-נחל, בדרום, מהוות את נקודות הישוב היחידות בכל חצי-האי, שיש להן ערך כלשהו. יתר האוכלוסיה אינה אלא מעט בדוים נודדים.

אנשי-צבא רבים, ראו במדבר צחיח זה מגן בטוח למצרים מפני פלישה מכיוון ארץ-ישראל".

מאז נכתב תיאור זה חלו בחצי-האי תמורות לא-מעטות; הראשית שבהן — פיתוחם של עורקי-תנועה, בעיקר הודות לאמצעי הבריטים במשך מלחמת העולם השנייה. עורקי-התנועה החשובים ביותר הם כביש החוף ומסילת הברזל רפיח — אל-עריש — קנטרה, וכביש ניצנה — אבו-עגילה — אסמעייליה. כשישים ק"מ דרומית מזה חוצה את האזור המרכזי של חצי-האי דרך המתחילה ברס-אנינקב ועוברת על-פני קלעת אני-נחל עד אל סמוך לסואץ באזור התעלה, עורקי-תנועה רוחביים אלה (או אלכסוניים-בחלקם) קשורים ביניהם ע"י אחרים, אורכיים-אלכסוניים; החשובים שבהם הם השנים המתחילים בהצטלבות הדרכים שליד אל קוצימה ומגיעים האחד אל את-ת'מד והשני אל קלעת אני-נחל. קצרות יותר אך חיוניות הן דרכי האורך הסלולות המחברות את אבו-עגילה מזה וג'בל ליבני מזה עם אל-עריש והמהוות

* 225 ק"מ — וקצת למעלה מ-190 ק"מ.

חגורת-החוף הצפונית ושל גורת-הבינים הצמודה לה. בעוד שבשטחים הנ"ל חיל השריון וחיל האויר הם הגורמים המכריעים בכל התמודדות, הרי במרכז חצי האי ובדרומו קשה יותר תנועת כלי-רכב מנועיים וע"י ניצול פני הקרקע לצרכי מחסה והסוואה, ניתן כאן לצמצם אף את יעילות כוחות-האויר.

יתכן לומר כי בשני אזורים אלה עשויים חיל-הרגלים והחילות המסייעים לו להוות את הנושא

העיקרי של פעולה-לוחמת. אפילו יחידות רגלים קטנות יחסית, ובלבד שרמת-יכולתן נאותה ופיקודן יעיל, מסוגלות להתמודד בהצלחה עם יריב עדיף. אפשר איפוא לסכם ולומר כי האזור הצפוני וגזר-ההבינים הצמודה לו עשויים לשמש זירה למהלכים אופנסיביים למצרים מן הצד האחד — ולישראל מן הצד השני. לעומת זאת, מהוים אזורי המרכז והדרום מפתח להגנה על חצי-האי עצמו.

4. מערך ההגנה המצרי ונקודות התורפה שבו

שלקראתה התכוננו; וכן היה חושף את בסיסי הפדא-יון ברצועת עזה, אל-קוצימה ובאל-כונתילה.

מעובדות אלו נבעה נקודת התורפה העיקרית של מערך ההתגוננות המצרי בסיני: הוא "נדחס" בתוך הפינה הצפון-מזרחית של חצי-האי, בעוד שבאזור המרכזי של סיני נמצא רק מסך דק של יחידות משמר הגבול שמוצביהן ברס אנ-נקב, אל-כונתילה, את-ת'מ'ד, קלעת אנ-נח'ל. פירוש הדבר שאגף הדרום של מערך ההתגוננות העיקרי, ועורפו, היו בלתי מאובטחים. אכן, גם למערך גופו היו מגרעות ניכרות. ראשית, היה ברור מראש שלרצועת עזה יש אמנם ערך ניכר כ"לוח קפיצה" ליחידות-גריליה — וכן יכולים לפעול מתוכה כוחות סדירים בתפקידי סיוע למאמץ-עיקרי תוקפני שיתפתח בציר אבו-עגילה — גיזנה, ואף בתפקידי ריתוק והסחה — אך הגנה ממושכת על הרצועה אינה אפשרית; הצבת כוחות שם במערך-הגנה קבוע — ובפרט כשאיכותם ירודה וחסר להם אותו חימוש הדרוש למשימתם — כמוה כהפקרה בזבזנית של אותם כוחות.

אשר למערך הדיביזיה-השלישית, במשולש אל-קוצימה — אבו-עגילה — אל-עריש — רפיח, בלטה בו חולשת-יסוד — אי-התאמה בין גודל השטח שיש להגן עליו לבין עוצמת הכוחות המגינים. גורת הדיביזיה היתה בת רוחב של 70 ק"מ, ועומק של 40—50 ק"מ. במסיבות של אי התאמה בין מרחב ועוצמה, ברור שמוכרחים היו להתהוות רוחים ופערים בין המתחמים החטיבתיים השונים.

אופיו של מערך ההגנה המצרי בחצי האי סיני ב-1956 היה דומה מאוד, איפוא, לאופיו של מערך אותו צבא מצרי שעמד בחבלי הדרום והנגב של א"י בסתיו-חורף 1948. מלכתחילה נקבע המערך

מומחים צבאיים גרמניים אשר עיבדו בשביל המ"ט הכללי המצרי תוכנית להגנה על סיני, הביאו בחשבון את הנתונים הגיאוגרפיים שצוינו לעיל ואת המסקנות הטקטיות והאופרטיביות הנובעות מהם.

בהתאם לכך קבעה התוכנית את עוצמת הכוחות והיערכותם, כדלהלן:

ברצועת עזה הוצב רק כוח חלש, שנועד להגנה ארעית; ברצועת הגבול של האזור הצפוני נערכה דיביזית רגלים אחת במשולש אל קוצימה — אבו-עגילה — אל-עריש — רפיח, ואילו דיביזיה אחרת הוצבה להגנה על האזור המרכזי, מאל קוצימה עד כונתילה ורס-אנ-נקב; עתודה משורינית, בעוצמה של שתי חטיבות, הוצבה בסביבת ג'בל ליבני — מקום ממנו יכלה לפעול בשתי הגזרות הדיביזיוניות גם יחד. תוכנית זו היותה את היסוד להיערכות הצבא המצרי בסיני עד קיץ 1956, שעה שהועברו העוצבות המשוריניות ודיביזית רגלים אחת אל תוך מצרים לרגלי משבר ההלאמה.

לפי מקורות מהימנים הציע וקן היועצים הגרמניים, הגנרל פארנבאכר, למטה הכללי המצרי להתאים לצמצום זה שחל בכוחות, הן את המקום בו ימצא המערך והן את עריכת הכוחות בתוכו; דהיינו — לקרב יותר אל אזור-התעלה את העוצבות שנתרו בסיני, ולהציבן בעמדות הגנה על שלוש קבוצות-גבעות חולשות שבסביבת ביר-גיפגפה ודרומית ממנה. הפיקוד המצרי לא יכול היה לקבל את ההצעה הזאת, הנבונה כשלעצמה; מגמותיו האסטרטגיות היו מרחיקות-לכת, ואילו המערך שהוצע, או דומה לו, היה סותר את השאיפה להקים ולקיים באל-עריש וסביבתה את מצבורי האספקה להתקפה על ישראל,

אש, שלא יכלו להדביק את הקצב המהיר של ההת-
קפה הישראלית; והעובדה המשלימה את רשימת
נקודות התורפה שבמערך המצרי — היעדרן של
עתודות, הן כלליות והן מקומיות, למהלומות-נגד
מיידיות וסותמות.

ע"י שיקולי פרסטיג' ושאיפות-לעתידי יותר מאשר
ע"י התחשבות בצרכים הצבאיים הממשיים.
תוצאה מכך היה התכנון הסכימטי והבלתי מעשי;
מתיחת יתר של הקוים, שגרמה לאי-התאמה מתמדת
בין מרחב לעוצמה (עובדה אשר הצמיחה הרבה תק-
—לות נוספות). אי-בהירות וחוסר-גמישות בתוכניות-

5. התוכנית האופרטיבית וההיערכות של צה"ל

נחות, מוטטות וממונעות — אשר פעלו בתיאום זה
עם זה.

למשימה השניה — כיבוש הרצועה — הוקצה צות
קרב של רגלים, שריון וארטילריה.
לפני זרוע האויר עמדו 3 תפקידים עיקריים: כי-
בוש השליטה באויר מעל שדה המערכה היבשתי;
המנעת תנועות אופרטיביות וטקטיות של צבא אויב;
סיוע טקטי ישיר לגייסות הקרקע.

עד מהרה נתברר, מתוך הודעות חוזרות ונשנות
ב"קול-ישראל", כי אין פני ישראל לעריכת מלחמת
חילות-אויר ולנקיטת יוזמה בהתמודדות הפצצה הד-
דית על-פני הערים ושדות התעופה של היריב.
כתוצאה מזה, משאילצו התערבות חיל-האויר המצרי
בקרבות הקרקע בסיני והתקפותיו על שדרות-רכב
ישראליות את חיל-האויר הישראלי לנקוט — החל
מאמצע היום השני של הקרבות — אמצעים נגדיים,
התבטאו הללו בהתמודדות אווירית ישירה עם מטוסי
האויב, ולא בנוסח המקובל של פגיעה מוקדמת בבסי-
סי האויר שלו.

מובן מאליו שמלבד שלושה התפקידים העיקריים
שפורטו לעיל, שחיל-האויר שאף להשיגם בדרך הא-
מורה, באם יופיע ההכרח בכך, היה על זרוע
האויר להתכונן גם למילוי משימות נוספות:
הגנה על בסיסיו הוא ועל מרכזי האוכלוסיה
והתעשייה של המדינה, סיוע לכוחות הקרקע שבחז-
זיתות אפשריות אחרות, וכן לחיל-הים הישראלי.

בתוכנית אופרטיבית זאת, ובהיערכות האופרטי-
בית שנבעה ממנה, נראות מעלות חשובות אחדות.
ראשית, עמדה היא בהתאמה מלאה למטרותיה
האסטרטגיות. שנית, היתה בה הערכה נכונה לנקודות
התורפה שבמערך האויב והיא היתה מכוונת לנצל
את הללו במלואם ולהשתמש באורח הגישה-העקי-
פה" (על העיקר הטמון בה: לסגור תחילה את פיקוד
היריב ולשתקו — עוד בטרם תונחות המהלומה על

הפיקוד של צה"ל, נראה שהביא לא-מעט בחשבון
את החולשות והסתירות אשר במערך ההגנה המצרי;
זאת ניתן לחשוב לפי קביעת המשימות, וחלוקת
הכוחות, כפי שנתגבשו בתוכנית אופרטיבית סופית,
אשר נגולה לעינינו בהדרגה במהלך הקרבות.

א. תקיעת טריו בתוך האזור המרכזי של חצי
האי, לאורך הנתיב את-ת'מ'ד — קלעת אנ-נ'חל
— סואץ, ע"י צות קרב המורכב מיחידות צנחנים
ויחידות ממוכנות.

ב. השתלטות על צומת אל קוצימה ע"י עוצבת
רגלים, כנקודת מוצא לפתיחת אחד מאפיקי
המאמץ העיקרי — באחד הכיוונים האפשריים
— באמצעות כוח משימה המורכב מרגלים, שר-
יון וארטילריה; מבט על המפה מעלה כאן שני
כיוונים אפשריים כאלה: אל קוצימה — קלעת
אנ-נ'חל ואל קוצימה — אבו-עגילה — אל-
עריש מצד שני.

ג. אפיק שני של המאמץ העיקרי — בציר
ניצנה — אבו-עגילה; פיתוח לחץ חזיתי על
המתחם המצרי בזמן ביצוע האיגוף והלפיתה
ע"י הכוחות שבאפיק הראשון.

ד. מאמץ משני חשוב, שנועד אף הוא להפתח
ע"י כוח-משימה של רגלים, שריון וארטילריה
— היה מכון נגד רפיה.

משימות אופרטיביות אלה היו מכוונות להשגת
המטרה האסטרטגית הראשונה של המבצע: שבירת
הכוח המצרי העיקרי שבוירת סיני ולכידת הבסיסים
הלוגיסטיים שלו. ואילו את הגשמת שתי המטרות
האסטרטגיות הנוספות — חיסול העמדות המצריות
החופיות החוסמות את מפרץ אילת, ועקירת "לוחות
הקפיצה" של הפדאיון שברצועת עזה — הניחו לש-
לב מאוחר-יותר של המבצע.

הראשונה שבשתי משימות אלו הופקדה בידי שני
כוחות — האחד ממוכן, והשני מורכב מיחידות מוצ-

גייסותיהם של גייסות-התמרון המהירים — הן אלה המוצנחים והמוטסים והן אלה המשוריינים והממוגנים — ואת יכולתם להשיג את ההכרעה בתנאים הנתונים, במשך זמן קצר. ואחרון-אחרון, בתוכנית זו נקבע אמנם מאמץ עיקרי ברור ומפורש, ואף רוכזה לשם מימושו העוצמה-העדיפה הדרושה; אך כיוונו הסופי, ולוח-הזמנים שלו, לא נקבעו אלא לאחר שכי-

בר בוצע השלב-ההתחלי של המבצע גופו. דבר זה הריהו הולם את העיקר לפיו צריכה התוכנית האו-פרטיבית הנכונה להניח לפני המפקד, מספר אפשר-רויות-פתוחות שונות לגבי כיוונו של המאמץ העי-קרי, כדי שיוכל לכונו באופן גמיש — לאחר שתמונת המצב תתברר כתוצאה משלב הפתיחה של ההתמו-דות — לאותה גזרה אשר תתגלה כמבטיחה את הסיכויים הטובים ביותר.

6. שלבי המבצע

מסגרת הנתונים — המיוחדים-במינם כפי שצוינו לעיל — בה נתחוללה המערכה, היא שגרמה כי לצד היוזם תהיה שורה של יתרונות רבי-ערך: הפתעה אסטרטגית ואופרטיבית; עדיפות מסוימת ביבשה ובאוויר (איכותית — ובמידה ידועה גם כמור-תית); העובדה שאופיה הטופוגרפי של הזירה מצד אחד וצורת היערכות האויב בה מצד שני, אפשר לומר שכאילו "זומנו במיוחד" לצורך כונותיו של התוקף — ולתוכניותיו.

כתוצאה מכך, כי מראשית ההאבקות נקבעו יחסי-היכולת באופן בולט לטובת הצד הישראלי, ציינו את המבצע תופעות המצויות אך לעתים רחוקות בתולדו-תיהן של התמודדויות מזוינות:

א. התוכנית האופרטיבית של צה"ל בוצעה למעשה כמעט במדויק כפי ששורטטה מלכת-חילה — וכמעט ללא צורך לשנותה ולהתאימה תוך כדי ההתגוששות להתפתחויות בלתי צפויות.
ב. היעדר היכולת (ואפילו השאיפה) אצל המת-גונן להחזיר את היוזמה לידי-הוא, ולנסות לבצע לשם כך מהלך נגדי זה או אחר העשוי להביא תוצאות של ממש — תופעה הקשורה לא-מעט בתופעה הראשונה.

החזיון הרגיל במלחמה הוא שאת המהלך האופרטי-בי יש להגשים ע"י התמודדות בשדה הקרב גופו. לא פעם יקרה כי מהלך אופרטיבי מעין-זה, הנכון כשלעצמו, נבלם בעודו-באיבו — או במהלך ביצועו — על ידי תוצאותיה של ההתנגשות הטקטית, ולפי-עמים אף מביא לידי היפוכה של המטרה לה נתכון. ואילו במבצע "קדש", בחלק מן המקרים, כבר המ-הלכים האופרטיביים כשלעצמם נשאו אתם את ההכ-רעה; ולהתמודדות הטקטית נותר תכופות רק תפקיד

מיצוי הצלחה, אשר בעצם הובטחה כבר מראש. אכן, היה-היו מצבים בהם ההישג הטקטי הישיר כלל את הדרך לתמרון האופרטיבי והיו אף מקרים בהם לא היו התנגשויות טקטיות אלו קשורות באופן כה הדוק במהלכים האופרטיבים, ותוצאותיהן לא השפיעו על הללו.

א. שלב הפתיחה: 29 עד 30 לאוקטובר

בשלב הראשון של המבצע בולטים 4 אירועים מרכזיים:

(1) החדרת טריו עמוק ויציב לתוך האזור המרכזי-מערבי של חצי-האי באמצעות הנחתת יחידת צנחנים ליד "מצבת פרקר", בשעות לפנות ערב ה-29 באוקטובר — והתחברות שדרה ממוכנת עם "ראש-אוויר" זה בליל ה-30 באוקטובר.

(2) תפיסת צומת-המפתח של אל קוצימה.

(3) גילוי מעבר בלתי חסום — הוא מיצר א-דייקה — אל עורפו של "מתחם אבו-עגילה" והשתל-טות עליו.

(4) כיבוש השליטה באויר.

את הישגי שלב הפתיחה, ואת משמעותם ניתן לסכם כדלקמן:

(1) תקיפת הטריו בתוך האזור המרכזי. מהלך זה, האופייני ל"תורת הגישה-העקיפה", הצטיין ב-3 יתרונות חשובים:

למעשה איגף מהלך זה איגוף-עמוק (מדרום ומדרום-מערב) את כל מערך-ההגנה המצרי שבצפון-מזרח סיני; — יחד עם זאת, איים הטריו על אחד העצמים האסטרטגיים המרכזיים של מצרים — התעלה; ב"דר-משמעותיות" זו

הפצצה שיטתית והן להתמודדות ישירה, בעזרת טייסת הקרב, על השליטה באויר מעל חצי-האי לפחות.

בסכמנו את שלב הפתיחה, אפשר איפוא לומר, כי ארבעת הישגי שלב זה הכינו מעיקרה את ההתפתחות בשלב שלאחר-מכן.

ב. שלב ההכרעה: 31 באוקטובר — 1 בנובמבר

גם ב"שלב ההכרעה", כבדודמו, מיצו 4 פעולות טקטיות מרכזיות את עיקר הישגיו, ואלו הן:

(1) התקדמות צות-הקרב משורין דרך מיצרי א-דיקה וכיבוש מוצב ה"צומת" כפר אבו-עגילה, ומו-צב-הסכר רוופה ע"י כוח זה. אפשר לומר שפעולות אלה היו (פרט לכיבוש רופח עליו עוד נעמד) המב-צעים הטקטיים המכריעים של המערכה בכללה. הם שהפכו את המתחם החטיבתי המצרי שבין הגבול לאבו-עגילה, על מוצביו העיקריים באום-שיחן וב-אום-כתף ל"כיס" מכותר. לנוכח אותה עוצמת אש-ארטילרית, שהיתה מצויה הפעם מהצד הישראלי, ויחסי-הכוחות באויר שנתהוו — לא היה ל"כיס" זה כל סיכוי ליהפך ל"כיס פלוג'ה" שני, אפילו היה היה הפיקוד המצרי שואף לכך, ואפילו היה כושר העמידה הפיסי והנפשי של היחידות-הלוחמות המצ-ריות מספיק לכך.

לאור עובדות אלו, — הרי ניתן לומר כי להתקפות על "מתחם אבו-עגילה" מעבר מזרחה, באורח חזית, אשר התנהלו במשך יום 31, ובמשך לילה 31 באוקטובר — 1 בנובמבר נועד תפקיד ריתוק והסחה בראש וראשונה; כלומר, תפקיד מסייע ומשלים לפעולה המכרעת של השריון, שנתבצעה בשטחים אשר מדרום-מערב ממערב וצפון-מערב לאותו יעד. במידה שהיו נסיונות להפוך את הזרוע המזרחית של ההתקפה על "מתחם אבו-עגילה" למאמץ עיקרי, שמטרתו כיבוש ישיר של היעד — יש להניח כי לא היה בהם הכרח אוביקטיבי וכי הם נבעו מאינפור-מציה לקויה אשר השפיעה על הערכות-המצב.

(2) המבצעים נושאי ההכרעה של צות-הקרב המשורין בעורפו של "מתחם אבו-עגילה" יצרו את התנאים למהלך המכריע השני שבשלב זה, הלו הוא חדירתה של עוצבת-שריון, 60 ק"מ לעומק, עד ביר אל חסנה וביר-חמה — פעולה המבטאת נאמנה את העקרונות הקלסיים של תפעול חיל השריון במהי-

של הפעולה צפונה מעלתה השלישית, והיסודית ביותר — שיחוק פיקודי-האופרטיבי של האויב, אשר הוכרח לפצל, בעת ובעונה אחת, את תשור מת ליבו, ואף את עתודותיו, בין איום זה לבין האיום האחר, של המאמץ-העיקרי הישראלי אשר באותו-זמן-עצמו התפתח בצפון.

(2) תפישת צומת אל קוצימה הביאה בכנפיה שתי תוצאות — ראשית היא הקנתה בטחון-יותר הן לעצם הצלחתו של המהלך הראשון הנ"ל (תקיעת הטריז) והן לגייסות שעסקו בביצועו — היות וע"י פתיחת הנתיב אל קוצימה — קלעת אנ-נח"ל נוצרה עתה האפשרות להגביר במקרה הצו-רך את צות-הקרב המוצנח, והכוחות הממוכנים הנעים לעזרתו, שפעלו באזור המרכזי. שנית, ההשתלטות על נקודת מפתח זו פתחה לפני כוחות צה"ל אפשרויות נוספות לכוון באופן גמיש את המאמץ העיקרי באזור הצפוני.

(3) גילוי המעבר הבלתי-חסום במיצרי א-דיקה והתבססות בהם, ע"י פעולת-סיור נועזת של החטיבה המשורינת, היה כמ צעד ראשון לקראת לפיתחו — ואף לקראת כיתורו — של אחד מעמודי-התוך שבמערך האויב, המתחם החטיב-תי שבאזור אבו-עגילה; כן היה כמ משום הכש-רת הקרקע להדירה מכרעת של עוצבות שריון לעומק מערך האויב.

(4) כיבוש השליטה-באויר, שהתחיל בשלב זה והס-תים בראשית השלב הבא, יתכן וכמהו כ"מאוי-רע"המפתח", שכן יחסי הכוחות באויר הכתיבו באופן מוחלט את אופין וקצבן של פעולות-הקרקע בשלבים הבאים של המבצע. עובדה כבדת-משקל זו באה לידי ביטוי במספר חזיונות: — קיום שליטה באויר ע"י מטוסי הקרב היש-ראליים מעל מרחב-הנחיתה של הכוח המוצנח; — הדיפת נסיונות-התערבות מצריים באויר וב-יבשה נגד הכוח המוצנח; — היעדר כל נסיון מצד חיל האויר המצרי לפגוע בבסיסי האויר הישראליים.

היות ובעת מבצע ההצנחה וגם 24 שעות אחרי כן, לא היתה קיימת שום פעולה אוירית בריטית-צרפ-תית באזור התעלה נראה כי את חוסר היוזמה של האויריה המצרית אפשר לנמק ע"י שתי סיבות: חרדה מפני תגובה ישראלית וחוסר כוונות מספקת של צותי האויר והקרקע גם יחד, הן לאופנסיבת-

רותה, בהעזתה, ובמאמצי הסיוע-הלוגיסטי אשר אי-פירו אותה.

3) ההתנגשות הטקטית הגדולה השניה שבמבצע בכללו — כיבוש מתחם רפיח בלילה מ-31 לאוקטובר ל-1 לנובמבר. זהו המקרה היחידי במערכה בו היה הכרח לתקוף מערך מבוצר ומאודגן — זאת באופן חזיתי פחות או יותר, כשאפשרויות התמרון האוגף הן מוגבלות.

לגבי קרב זה מן הראוי להעיר במיוחד כי זו היתה הפעם הראשונה בתולדות צה"ל שפעולה טקטית מסוג זה הצליחה הצלחה מוחלטת — בעוד שבמלחמת הקוממיות, לרוב לא עלו כידוע יפה התקפותינו על מערכים מוגנים (ובין היתר יצוין גם כשלון ההתקפה על אותם מוצבי רפית עצמם בעת מבצע "עין").

בקרב על רפית בלטה באופן מיוחד העליה הניכרת, בטכניקת הלחימה שרכשו לעצמם, מאז גמר מלחמת הקוממיות, חילות-צה"ל — וחיל-הרגלים במיוחד. כמובן, אין להתעלם משתי סיבות שסייעו להצלחה: האחת היתה העדיפות בעוצמת אש ארטילרית, בשריון ובכוחות-אוויר — דבר שבאף אחד ממבצעי מלחמת-הקוממיות לא עמד במידה כזאת לרשות הגייסות-הלוחמים; ואילו נתון שני שיש להביאו בחשבון לגבי קרב רפיח הוא מיעוט יעילותו של האויב: מערכו המפורז והמאובן, תוכניות האש חסרות הגמישות שלו, העדר עתודות למכות-נגד, ואחרון — המקרים הלא-מעטים בהן נתגלה העדר כושר עמידה הן אצל החייל והן אצל הקצינים המצריים.

4) האירוע המרכזי והאחרון של שלב זה הוא הדיוק הנסיון המצרי היחידי להתקפת-נגד אופרטיבית, שנעשתה באמצעות שיגור צות-חטיבתית-משוריין בציר אסמעיליה — ביר גיפגפה — ג'בל-ליבני.

הפיקוד המצרי הפעיל עוצבה משוריינת בשטח מדברי לא דק מבלי שניסה לכבוש את העדיפות האווירית המקומית באזור פעולתה של אותה עוצבה, אלא אף ללא כל חיפוי אווירי — עובדה זו מדברת בעד עצמה. אחת התוצאות מכך היתה, שעיקר המלאכה בבלימת מהלך מצרי זה נעשתה ע"י חיל-האוויר הישראלי, בעוד שיחידות השריון של צה"ל יכלו להסתפק בתגרות-מרדף עם המשמרות-העזר פנים של גוף השריון המצרי ש"דולל" ולהאיץ ע"י

כך את נסיגתו לעבר התעלה. במסגרת הזמן של אותו שלב, אך בריחוק-מקום ובנפרד מההתפתחות הטקטית שבציר אבו-עגילה — ביר-גיפגפה שב"גזרת הבינים" ארעה, באזור המרכזי, אחת ההתנגשויות הטקטיות הקשות ומרובות-האבידות ביותר של המ-בצע; הדבר נתרשש כאשר שדרה ממוכנת מהכוח הישראלי שפעל באותו אזור, התקדמה מערכה מראש האוירי" ההתחלי, אל מיצרי המיתלה, ונכנסה לתוך מארב מצרי אשר הוכן שם — ורק לאחר התמודדות מרה עלה בידי השרדה להיתלץ מתוכו ולא זו בלבד, אלא אף להשמיד, תוך גילויים בולטים של יכולת לחימה, את מרבית הכוח המצרי האורב העדיף במספרו.

ניתן לשער כי מבחינת מהלכו האופרטיבי הכללי של המבצע לא היה באותו רגע הכרח בהתנגשות בהיקף זה (וממילא — באבדות הכרוכות בה); לפי הדינמיקה של התפתחות המבצע באותו יום, מסתבר כי התנגשות טקטית זו באזור המרכזי לא יכלה להשפיע על מהלך הדברים בציר-ההתקדמות העי-קרי שב"גזרת הבינים".

באותו-פרק זמן נתרששה גם האפיוודה הימית הבולטת ביותר שבמסע סיני היא הקרב הימי עם המשחיתה המצרית "איברהים אל-אול", מול חוף חיפה. בהתנגשות זו, אף שתוצאותיה ברורות היו מראש, הוכיח חיל-הים הישראלי רמת לחימה גבוהה וכושר לשיתוף-פעולה ללא דופי עם הזרוע האווירית. בשעות הבוקר ולפנה"צ של ה-1 לנובמבר נסתמנה העובדה כי הכוח העיקרי של הצבא המצרי בוירת סיני — דיביזית הרגלים ה-3 — כבר מוגר כגוף-לוחם. משני עמודי התווך של מערכו, האחד (מתחם רפיח) — חוסל לחלוטין, ואילו השני (המתחם באזור אבו-עגילה) — כותר מכל עבר, הפך ל"כיס" ואף התחיל להתפורר. על נקודת המשען השלישית, הב-סיס הלוגיסטי שבאל-עריש, החלו סוגרות אותה-עת שתי זרועות של כוחות צה"ל, ממזרח ומדרום.

עוצבות-שריון ישראליות, שלפני כן חדרו כבר אל ה"עורף העמוק" של חצי האי, החלו דוהרות עתה לעבר התעלה. בסיום שלב הכרעה זה — כנראה במשך ה-11.1 — נתן הפיקוד העליון המצרי הוראת נסיגה לגייסותיו שבחצי-האי. אכן, לפי המצב הטקטי והאופרטיבי שתואר כאן ברור שהוראה זו לא ניתנה כבר לביצוע מתודי ומסודר. העוצבות המצ-ריות התפרקו להמון בורחים, ומעטות מאד ביחס

„כיס פלוג'ה“ חדש ע"י הצבא המצרי בגדר האפשר; ואילו היה הוא מצליח לעשות כן, היה עלול להעמיד בספק השגת אחת המטרות האסטרטגיות העיקריות של כלל המערכה.

בדיעבד, גם כאן נמנעה אפשרות זו ע"י תוכנית, שהיתה בנויה על מיטב היסודות שבתפיסת ה"גיי-שה" העקיפה, ובוצעה באופן יעיל ביותר. כוח-מוצנח ומוטס, שהונחת באט-טור צפונית-מערבית לשרם אש-שייך שיבש את הערכות המצב של הפיקוד המצרי באותה גזרה, והכתיב לו הערכה מחודשת של המצב — אשר הולכתהו גם לשינוי מהלכים ולשי-בוש היערכותו. כדי לפגוש איום זה הוא ערך את כוחותיו בשרם אש-שייך וחשף את רס-נצרני — השטח אשר לדעתו הוא היה החיוני שבאיוור — בהניחו כי מצפון-מזרח תהיה עמדתו מוגנת ע"י הקשיים הטופוגרפיים והעדר נתיבי תנועה מפותחים.

אכן, צה"ל החליט לכוון את מאמצו העיקרי דוקא — בקו המוליך מצפון-מזרח (סביבת אילת ורס אנ-נקב) לעבר דרום-מערב (עמדות החסימה במיצרי יטבת) — ואף היה בו הכושר הלוגיסטי לבצע תנועה קשה זאת בזריזות הדרושה. שתי עובדות אלו הן שהביאו לכך שרס-נצרני נפלה ללא קרב, ואילו חיל המצב בשרם אש-שייך כותר באמצעות „מלקחים“; מצד אחד — השדרה-הממוכנת שבאה מצ-פון מזרח ועברה במסע מזהיר, בדרך-לא-דרך, על פני נתיב בן 250 ק"מ; ומן הצד השני — מצפון-מערב התקדם הכוח המוצנח והמוטס מעבר אזור הנפט ואט-טור עד למבואות שרם אש-שייך. התיפוי הרצוף וההדוק שניתן ע"י חיל האויר, והסיוע מצד חיל הים באשר להובלה וע"י פעילות כוחות ימיים קלים היו גורמים נוספים להצלחת מעשה-מלחמה אחרון זה במבצע „קדש“.

ב-2 בנובמבר נמצא מלוא מרחב חצי האי (פרט לרצועה החופית הצרה בחודו הדרומי) בידי צה"ל כשהשמורות הקדמיים שלו ניצבים במרחק של 10 מילים מהתעלה.

היו היחידות שהצליחו לשמור על קיומן כגוף צבאי מגובש שעה שנעז חזרה לאדמת מצרים.

פעילותו של ח"א הישראלי היתה בין הגורמים העיקריים אשר מנעו בעד המצרים מלארגן נסיגה תוכניתית.

ג. שלב ניצול ההצלחה

המטה הכללי הישראלי, נהג כאן לפי עקרונותיה הקבועים והמובהקים של תורת הלחימה הקלסית — להקדים את השמדת הכוח-הלוחם העיקרי של האויב בזירת סיני להשגת אותן מטרות אסטרטגיות שחייבו כיבוש שטחים. זוהי הסיבה לכך שלכידתם של שני הגופים של הצבא המצרי שעוד נותרו בזירת הקרבות — הדיביזיה ה-8 ברצועת עזה בקצה האחד והכוח החוסם את מיצרי יטבת בקצה השני — נתגלתה כמלאכה קלה, יחסית, כשהללו חסרים כבר את המשענת העיקרית שנמצאה להם קודם לכן בכוח המצרי בסיני (הדיביזיה ה-3, שנש-ברה בינתיים), וכשהחיל האויר הישראלי שולט של-טון ללא מצרים בשמי חצי האי.

מן הראוי בכל זאת לציין כאן את אופיין של שתי פעולות אלו:

(1) כיבוש הרצועה לבש צורה של פעולת טיהור יותר מאשר צורה של התקפה על מערך-הגנה. מלכתחילה לא התכוונו המצרים מעולם להתייבב להגנה ממושכת על כבדת-ארץ זאת, החסרה את העומק הנחוץ לפי תנאי ההגנה של זמננו. ניתוקה של הרצועה, שכבר הושג ע"י כיבוש רפית; טיבם הירוד-יחסית של הכוחות המוצבים בה; היערכותם המפוזרת, במוצבים פלוגתיים מחלקתיים בלתי משולבים; העדר ארטילריה ושריון בידם; ולבסוף, עדיפותנו האוירית — כל אלה חרצו, למעשה, את גורל הקרב עוד בטרם התחיל.

(2) קשים הרבה יותר היו התנאים בהם צריך היה להתנהל המבצע לחיסול עמדות החסימה המצ-צדיות שברס-נצרני ושרם אש-שייך; ובפרט בשים לב לכך כי הראשונה שבשתי נקודות אלה הפכה לנקודה מבוצרת חזקה, אשר מבחינת התקנה-הנדסית וצבירת אספקה הוכשרה לע-מוד אף במצור ממושך. בגזרה זו היתה יצירת

7. בחינות אחדות של לקח המבצע

א. הלקח ברמה אסטרטגית

בתולדות המלחמה נמצאת תמיד התוצאה של עצם ההתנגשות בין המהנות היריבים במידה רבה בהכנתה האסטרטגית, על בחינותיה השונות של זו: קביעת המטרות בהתאם ליכולת הביצוע המצויה בעין; שילוב בין התחום המדיני ובין התחום הצבאי; בחירת המועד המתאים למבחן המזוין גופו; צבירת העוצמה והכשרתה לקראת מבחן זה.

אך נדירים בהסטוריה הצבאית המקרים בהם מילאה הרמה האסטרטגית — משני הצדדים — תפקיד כה מרחיק לכת במהלכה של מלחמה, ותרמה תרומה כה בולטת הן לכשלונו והן לנצחונו.

ההנהגה האסטרטגית המצרית נכשלה בשלוש נקודות עיקריות:

(1) היא ניסתה להשיג בעת ובעונה אחת שתי מטרות ראשיות: נצחון בהאבקות על הפתרון לבעית תעלת סואץ — והכנת מסע מלחמה נגד ישראל.

(2) היא לא השכילה לקבוע סדר עדיפויות נאות בין שתי מטרות אלו; ובמידה שהוא נקבע, לא היתה ההנהגה האסטרטגית המצרית מסוגלת לתאם את צעדיה הממשיים ללוח זמנים זה. הראיה לכך, שבעת שמשבר סואץ עוד היה בעיצומו וטרם הוכרע לטובת מצרים, הגבירה זו את מסע השיסוי וההתגרות נגד ישראל ע"י כריתת הברית הצבאית עם ירדן, דירבון פעילות הפדאיון וכדומה.

(3) את האסטרטגיה המצרית אפשר להגדיר כהרפתקנית-ממש באם נביא בחשבון את אי-ההתאמה שבין קביעת המטרות ולוח-הזמנים לבין רמת הכנתו של הכוח הממשי. האחראים לאסטרטגיה זו התעלמו לחלוטין מהעובדה שצבירת כמויות גדולות של ציוד חדש אינה זהה כלל עם יצירת צבא המוכשר לפעולה בתנאי המלחמה החדשה. נראה, כי לא היתה להנהגה האסטרטגית המצרית הערכה מעשית מספקת לגבי היכולת והקצב של קליטת הנשק הסוביאטי אשר זרם למצרים — יכולת וקצב אשר במציאות נקבעו ע"י טיב הגרעינים הפיקודיים, הפוטנציאל הטכנולוגי והמדעי שלרשותם והרמה ההשכלתית והנפשית הממוצעת של

החייל. הסתירה העמוקה בין מידת היכולת והמהירות בקליטת החימוש מזה, לבין האופי השאפתני והמתגרה של האסטרטגיה המדינית וצבאית מזה — היא מקור-החולשה העיקרי של הצבא המצרי במערכת סיני.

שגיאות ונקודות-תורפה חמורות אלו הגיעו לביטוי ממשי הן בדמותו הכללית של הכוח המצרי, מכל בחינותיה, והן בהערכותיו ואופן תפעולו.

ניתן אפוא לסכם כי ההנהגה האסטרטגית המצרית העמידה מראש את גייסותיה שבזירת סיני במצב אופרטיבי כזה שחייב כמעט-בבטחה את מפלתם. לעומת זאת הרי ההנהגה האסטרטגית של ישראל, תרמה אף לעצם המערכה-הצבאית תרומות-מוקדמות רבות-ברכה אלו:

(1) היא הגבילה מראש את מטרותיה בהתאם לתנאים המציאותיים ולכושר הביצוע המצוי-בעין. היא לא התכוונה להשיג הכרעה-מזוינת "מוחלטת" בהאבקות נגד מצרים. היא לא השלתה עצמה שמערכת סיני עשויה להיות למעין "סיבוב-שני" — כלומר, להשתוות בעיקרו-תוצאותיו בתחום המדיני והצבאי, עם מלחמת הקוממיות. היא תכננה מערכה זו כשלב אחד בלבד בהיאבקות הכוללת והממושכת על ביטחון המדינה. היא לא התעלמה אף לרגע מאופי-היסוד של היאבקות זו — אשר, כדברי ד. בן-גוריון, הנה "מערכה משולבת, גם צבאית וגם מדינית, ויש תלות הדדית בין שתי המערכות, ואין לחשוב שרק גורם אחד מאלה, צבאי או מדיני, יכריע סופית בתקופה זו".*

(2) ההנהגה האסטרטגית של ישראל בחרה — לפחות מבחינת פרק הזמן הבלתי-אמצעי בו נתחוללה המערכה גופה — את המועד המתאים ביותר בשבילה, הן באשר למצבו של האויב עצמו, והן באשר למערכת-הכוחות הבין-לאומית. ההנהגה האסטרטגית של ישראל הקפידה על תיאום הדוק ביותר בין לוח הזמנים שנקבע לפעולה, לבין מידת הכשרת הכוח המבצע והגברת עוצמתו, בהתאם לתפקידים המשוערים. בתחום זה גילתה ההנהגה האסטרטגית מזיגה של סבלנות וחריצות, קור רוח מתאפק ותושיה,

* ד. בן-גוריון, "בהלחם ישראל", עמ' 264.

מבלי שתהיה מושפעת ע"י לחץ, בין מצד הנחפזים ובין מצד המהססים. תוצאת קו זה היתה מידת ההרמוניה בין המטרות שנקבעו להלכה, והיכולת להשיגן למעשה.

שלוש תכונות אלה — תכנון ריאליסטי ונועז כאחד; ראית המערכה על כל שלביה המדיניים והצבאיים כשלמות אחת; דחית פתרונות קיצוניים, וטיפול שיטתי של יכולת-הביצוע לקראת שעת-כושר — ציינו את ההנהגה האסטרטגית של ישראל כבר בימי מלחמת הקוממיות, והן שבלטו גם במערכת סיני.

בסכמנו, ניתן לומר כי כשם שהמדינאי המצרי הכשיל מראש את חייליו, כן הכשיר המדינאי הישראלי את הקרקע לפני הלוחמים.

ב. הלקח ברמה אופרטיבית

בשדה המערכה התמודדו שתי תפיסות-כוללות, המנוגדות זו לזו, בכל הנוגע לגופי-צבא ותפעולם. היסודות עליהם הושתתה תפיסתו של צה"ל כבר הוזכרו: "גישה עקיפה", כלומר, שיתוק ראשו ומערכת עצביו של צבא היריב כמטרה עיקרית, או לפחות כהכנה למהלומה-הישירה עצמה; שאיפה לתמרון נייד חריץ, הוא אורח-הפעולה המתאים במיוחד לזירה מדברית; אך גם אי-הרתעות מפני התגוששות חזיתית, במצבים ידועים בהם לא היתה קיימת ברירה אחרת.

יסודות אלו לא נשארו תורה בעלמא אלא הגיעו למימוש מלא, הן בתכנון המסע, הן בדמות החילות והזרועות, והן באורחי הביצוע. בתוכנית האופרטיבית אפשר למצוא קיום מקבילים לשני מעשי מלחמה אחרים: מבצע "מצפן", נצחונו של צבא יויל ליד סיד-בראני בדצמבר 1940, על הצבא האיטלקי שבפיקוד גרציאני; ומבצע "חורב" (מבצע "עין") במלחמת-הקוממיות, שהתנהל באותה זירה עצמה של מערכת סיני ונגד אותו אויב.

קווי-הדמיון של המבצע הבריטי מימי מלחמת העולם השנייה נראים כבר באשר לחולשות צבא האויב וליקויי היערכותו. בדומה למצרים עתה, כן התכוננו גם האיטלקים בזמנם יותר להתקפה-בעתיד מאשר להגנה-בהווה. צבא גרציאני, בדומה לצבאו של נאצר, פוּזר למספר מתחמים שלא היו משולבים ביניהם על ידי תוכנית-פעולה מתואמת, ואגפם הדרומי היה פתוח ולא אורגן-לאבטחה.

נקודות-דמיון נוכל להעלות בתחומים אלה: מי-עוט ההכנה של הצבא האיטלקי, מבחינת הנוהג המבצעי שלו, למלחמת שריון במדבר; העובדה כי כבר בראשית הפעולה הושמט השלטון באויר מידי הצבא האיטלקי, על אף עדיפותה המספרית של אוירתו; העדרו של פיקוד שיהא גמיש ויציב כאחד, ואשר ינסה לפתח יוזמה נגדית גם לאחר התפתחות לרעתו בשלבים הראשונים של המערכה.

הדמיון שבין הרעיונות האופרטיביים היסודיים אשר הדריכו את מבצע "מצפן" מזה, ואת מבצע "קדש" מזה, רעיונות עליהם נאמר בהסטוריה הצבאית הבריטית הרשמית ("בין היתר, כי מבצע זה נועד להיות מהלומה קצרה ומהירה" — "מבצע שימשך 4 או 5 ימים" והתכנון לקראתו הושתת על ה"הנהגה-הבוטחת" של גנ. ויול כי "הגייסות הבריטיות וההודיות — ובמידה לא-פחותה, חיל-האוויר — עדיפים על האויב בכל, פרט למספר...". הכונה היתה חזירה נועזת לתוך לב המערך האיטלקי. לפי הערכת המפקדה הבריטית, "אפשר היה לסמוך על כך כי גייסותינו מאומנים ומצוידים טוב יותר... וכי היה ביכולתם להסתגל לתנאי המדבר ביתר הצלחה מאשר האויב. בטחון עצמי של הכוחות-הלוחמים, רוח יחידה שפעמה בהם והענין למענו הם פעלו — נראו כגורמים רבי-כוח בצד הזכות של המאזן. בקיצור, הכונה היתה להעמיד איכות מול כמות".

ואין הדמיון מסתיים במה שנוגע לדמותו של האויב ולכונות-היסוד של התכנון, כי במידה מסוימת מצוי הוא גם באורחי-הביצוע ובכלי הביצוע: מאמץ עי-קרי שצורתו חנוּעַת-כיתור עמוקה סביב האגף הדרור-מי הפתוח של היריב; שריון, המופיע בתפקיד כפול — כמכשיר התמרון-האופרטיבי וכמסייע להתקפות הרגלים; מהלומות-אש קצרות וכבדות של הארטילריה, המאפשרות פעולה מהירה ונמרצת של צוותות הטנקים והרגלים; השפעת הכיבוש המהיר של שליטה באויר ע"י חיל-האוויר הבריטי במדבר המערבי.

גם השואה בין מבצע "קדש" ומבצע "חורב" מבליטה מיד את תפיסת-היסוד האופרטיבית המשותפת לשניהם — ואגב כך אף את רציפותה של תורת-המלחמה אשר לצה"ל.

*) "ים התיכון והמזרח התיכון" כרך 1 עמודים 258

צתה למבצע "חורב" מנתה מ-8 עד 10 סוגלות אשר התותחים בני 65 מ"מ משלהי המאה ה"ט היוו אחוז ניכר מהן. ואף הכלים החדשים שבהם היו תותחי "קרופ" בני 75 מ"מ מימי מלחמת העולם הראשונה.

אם נזכור עוד מה מגוונת היתה תערובת הכלים בחיל-האוויר ("מסרשמיטים", "ספיטפיירים", אוי-רוני תובלה שסוגלו לשמש כמפציצים), ונשוה את כל אלה לעוצמתו של צה"ל, ביבשה ובאוויר, במבצע "קדש" — נראה בעליל כי לא השוני בנתונים המדיניים-האסטרטגיים בלבד הוא שהביא בכנפיו את ההבדל הרב במהירותם של שני מבצעים אלה ובהישגיהם.

הערות אלו אינן גורעות, כמובן, כמלוא-הנימה מסגולות ההעזה והגמישות שבתכנון האופרטיבי של מבצע "קדש" ובפקוד המבצעי בו. סגולותיו אלו של הפיקוד-האופרטיבי התבלטו במיוחד בתפ-עול הגבון והקולע של "חוד-החנית" המשוריין וה-מוצנח של המבצע.

בכלל מבצע-מלחמה, כן גם במבצע "קדש" נקבעו תוצאות ההתמודדות האופרטיבית לא רק על ידי סגולות המנצח אלא גם ע"י מגרעותיו ושיגאותיו של המנוצח.

כבר נאמר לעיל כי מחמת תכנון והנהגה כושלים ברמה האסטרטגית הועמד מראש הפיקוד-האופרטיבי המצרי במצב קשה. אולם גם לאחר שנביא בחשבון את נקודות התורפה אשר בהיערכות הכוחות המצריים בזירת סיני, ועוצמתם המוקטנת — דברים שלא היו תלויים במפקדת-סיני המצרית — הרי נמצא שעמדו בכל זאת בפני אותה המפקדה מספר אפשר-רויות-פתוחות לניהול אופרטיבי יעיל של המערכה גם בנתונים השליליים הנ"ל שהותוו לה.

הראשונה שבאפשרויות אלו היתה: לנהל מערכת-התגוננות בהתאם לאופיה של הזירה המדברית — דהיינו, בצורה נידת ויזומה. דבר זה חייב לא להשתמש במערך-ההגנה הקבוע (שבלאו-הכי הית רופף למדי) אלא כבמאחזים בשטח בלבד, ולצורך תיעול תנועותיהם של גופים-יריבים — ואת הדגש לשים במהלומות-נגד נמרצות של שריון וכלים נ"ט בעלי היסע עצמי, שעה שהתוקף חודר אל תוך הרוחים שבין המתחמים-החטיבתיים.

אולם אפשרות מעין-זו לא ניתנה למימוש, כנראה משלש סיבות:

1) הכיבוש המהיר של השליטה-באוויר ע"י צה"ל

מבצע "חורב" אף בו מצוי היה בפתח המערכה, מהלך הטעיה אופרטיבי (הגם שלנתינת הצנחנים, ולהתחברות הכוח-הממוכן אליהם ע"י מסע בנתיב כונתילה — קלעת אנג'ל — מיתלה, שפתחו את מבצע "קדש" היו תוצאות חיוביות ומרחיקות-לכת יותר מאשר להתקפת הריתוק על מערך המשלטים המצרי בגזרת חאן יוניס ע"י גדוד "גדעון", בראשית מבצע "חורב"). גם כאן לבש המהלך העיקרי של המבצע צורת תמרון נועזת ומפתיעה, ששאפתו להגיע לעורף האויב (על פני הציר עוג'ה [היא ניצנה] — אבו-עגילה — אל-עריש) ולכתרו.

אכן, מן הדין יהיה לציין את היתרונות הרבים מהם נהנו מתכנוני ומבצעיו של מסע סיני 1956 לעומת מצב הדברים במערכת נגב-סיני בצאת שנת 1948 ובפרוס שנת 1949.

ראשון ליתרונות אלה טמון היה ברמה האסטרטגית-המדינית. במבצע "קדש" השתנו התנאים ברמה זו לרעת ישראל רק שעה שהנצחון האופרטיבי המוחלט כבר הושג; ואילו במבצע "חורב" — אותם גורמים בין-לאומיים עצמם אשר בפועל בימי מבצע "קדש" היה משום סינע לו התיצבו ב-1949 בדרכו של צה"ל והצרו את צעדיו עוד טרם השלים זה את מלאכתו האופרטיבית המבצעית, זאת ועוד: רב השוני בין שני המבצעים באשר ליחסי-הכוחות ההדדיים.

במבצע "חורב", לפי כמה מקורות, הוערכו הכוחות המצריים אשר עמדו באזור עזה — רפיח — עוג'ה אל-חפיר — אבו-עגילה — אל-עריש ב-3 חטיבות רגלים סדירות, חטיבת-מילואים אחת, שני רגימנטים של ארטילריה שדה (אחד תקין המצויד בתותחים-הוביצרים בני 25 נ"ט, והאחר מעורב מהוביצרים קלים בני 3.7 אינטש ותותחים ישנים בני 18 ליט), וכן גורמים בלתי סדירים שונים אף הם בעוצמה שעמדה בין זו של גדוד לזו של חטיבה. מולם פעלו אז 3 חטיבות רגלים של צה"ל: "גולני", "הראל" ו"נגב", שכל אחת מהן מורכבת בממוצע משני גדודי רגלים (שתים שלוש פלוגות רובאיות בנות 100 לוחמים בערך, ופלוגה מסייעת בכל גדוד וגדוד ממוכן המורכב ברובו מפלוגת ג'יפים וחל"מים, שמשוריינים נושאי תותח הם חזיון נדיר בו. כן פעלה "חטיבת הזקן" המשוריינת, שהיתה אף היא מושתתת בעיקרה על ג'יפים, וחל"מים ומשוריינים נושאי מקלעים, ואילו שריונה הקרבי ממש היו טנקים בינוניים מעטים. יש להוסיף, כי הארטילריה שהוק-

מנע מהצד המצרי כל סיכוי לתפעול יעיל של עוצ-
בות שריון בקנה מידה ניכר.

2) עוצבות אלו עצמן נמצאו במרחק גדול מכדי
שתוכלנה להתערב בזמן, ואפילו היה המצב האווירי
מאפשר להן זאת. אולם כאשר בוצע נסיון כזה,
נעשה הדבר שעה שהמצב האווירי כבר לא אפשר
כלל לפתוח בו.

3) ולבסוף, אפילו אותם כוחות טנקים ו"תותחי
סער" משוריינים שעמדו במישרין לרשות המפקדה
המצרית בסיני — ושהיו מסוגלים לבצע מכות נגד
מקומיות לפחות, אף שלא היה להם חיפוי אוירי —
נמצאו מפוצלים עד כדי כך שאף הם לא יכלו
להכנס לפעולה בזמן ובמקום הנכונים. אכן, אי-
יכולתם של המצרים לנהל מערכת התגוננות באורח
יוזם נבעה מצד אחד מאופי פיקודם (כלומר, ממיעוט
כושרם להחלטה מהיר) — ומצד שני מטיב ארגונם
(כלומר, מהעדר כוונות למהלכים זריזים ונמרצים).
כדוגמא בולטת לכך יכולה לשמש אותה שהות
ארוכה-יחסית שניתנה לכוח המוצנח של צה"ל להת-
ארגנותו ב"ראש-האוויר" שלו, אשר עד לשעות לפני-
הצהרים של ה-30 באוקטובר לא הופרעה ע"י כל
פעולה נגדית בין יבשתית ובין אוירית.

האפשרות האופרטיבית השניה שהיתה פתוחה
לפני הפיקוד המצרי בסיני היתה לנסות ולנהל את
ההתמודדות במערך ההגנה הקבוע — בהתחשב
בעובדה כי המצב באוויר, והעדר עוצבות משוריינות
ונגד-טנקיות גדולות בוירה, מנעו את ניהול ההת-
גוננות באורחי תמרון-נייד.

אולם גם למימושה של אפשרות זו חסרה היכולת
לבצע את הצעדים שהיו תנאי הכרחי בשבילה:
הגדלת מספר היחידות והעוצבות שבמערך-ההגנה
העיקרי, העמקת מערך זה, הגברת הביצורים ובמיון
חד ריבויי שדות-מוקשים טקטיים, הגדלת מספרם
של כלים נגד-טנקיים ונגד-מטוסיים וציפוף-יתר של
מערכיהם, הכנסת גמישות בתוכניות-האש הארטי-
לריות.

אכן ספק הוא — אפילו הוכנו כל הגורמים מראש,
לפני המערכה — אם אמנם היו החייל והפיקוד
הנמוך והבינוני המצריים מסוגלים מבחינת כושר
העמידה הנפשי שלהם, להאחו במוצביהם ובמת-
חמיהם כב"כיסים" גם בתנאי ניתוק וכיתור (כפי
שהיה צפוי להם למעשה), עקב אופי הזירה מזה
יעוצמת ההתקפה מזה.

כיון שמראש לא היה לצבא המצרי בסיני סיכוי

ממשי לבצע את משימת-ההתגוננות האופרטיבית שלו
לא באורח נייד ולא באורח גייה, עמדה לפניו אפ-
שרות שלישית: לנתק את המגע בעוד מועד, ולהציל
ע"י כך את מרבית עוצבותיו, ולפתות אחוז בלתי
מבוטל של חימושו הכבד. באפשרות זו בחר למעשה
הפיקוד-העליון המצרי — אולם מאוחר מדי. כאשר
ניתנה באחת משעות ה-1 בנובמבר (כנראה, לא לפני
שעות אחר-הצהרים) הפקודה לנסיגה כללית — כבר
הוצאו מכלל פעולה שתיים משלוש חטיבותיה של
הדיביוזיה ה-3; ואילו הדיביוזיה ה-8 ברצועת עזה
נמצאה כבר מנותקת, ללא כל אפשרות של חילוץ;
ולא היה עוד ביכולתו של חיל-האוויר-המצרי לחפות
על תנועה מסודרת אחורה של גופי-הצבא הנותרים
של הכוחות המצריים שבחצי האי.

אפשר איפוא לסכם את הלקח האופרטיבי באופן
דלהלן:

א. בזירה מדברית — נודע לתוקף יתרון מכריע,
ובפרט כשהוא נשען על מכשיר-תמרון יעיל
המורכב מעוצבות משוריינות וממוכנות מזה,
ומוצנחות ומוטסות מזה; כל זה — בתנאי
שמכשיר זה מופעל במאמץ-עיקרי תקיף, ושר-
מאמץ-עיקרי אוירי מתפתח וגובר במקביל עם
זה היבשתי.

ב. אין להסיק מדברים אלה את המסקנה שהמתגונן
חסר סיכויים בזירת המדבר, ושאינו לו כל אפ-
שרות לבלום התקפה, אפילו כשהיא נערכת
בעוצמה ניכרת, וליטול את היוזמה לידו-הוא.
אולם במבצע "קדש" נתאשרה שוב האמת הידו-
עה שמערכה הגנתית, בתור אורת-פעולה אופר-
טיבי איננה כלל קלה יותר לביצוע מאשר
מתקפה — נהפוך הוא. בשביל שתצלית, חייבת
מערכה הגנתית להיות מתוכננת היטב מראש;
היא מצריכה בירור-קודם יסודי של האמצעים
ושל אורחי הפעולה; ואחרון-אחרון, היא לא
תיתכן בלעדי פיקוד בעל יוזמה, גמישות ותו-
שה שאינן פחותות מאלו של התוקף.

ג. הלקח ברמה הטקטית

אף כי התנגשויות-הקרב היו מעטות יחסית —
כפי שכבר הוזכר — הרי הצטבר מהן נסיון עשיר;
וממנו נציין כאן רק נקודות מספר.

1) החשיבות המכרעת הנודעת לזרוע-האוויר לגבי
גייסות-הקרקע; ומכאן ההכרח שתהיה לפיקוד
הטקטי-היבשתי ביקאות מלאה בכל גווני

וגילוי של שיתוף-הפעולה קרקע-אור. וזאת לזכור לגבי נקודה זו: עוצמת הסיוע האוירי הטקטי ויעילותו היו בגדר פועל יוצא של אותם תנאים שנוצרו עקב ההכרעה האסטרטגית והאופרטיבית המקדמת, דהיינו — תוצאה מכיבוש שליטה באויר.

(2) כן, ובמידה לא פחותה, הובלטה חשיבות שיתוף-פעולה שריון-ארטילריה-רגלים הן ברמת יחידות, והן ברמת עוצבות. במיוחד יש להעריך את העובדה כי השריון הגיש עזרה לרגלים בכל מקרי הצורך — ומבלי שהדבר יפצל יתר-על-המידה את העוצבות המשוריינות ויצמצם את יכולתן האופרטיבית. אך עם זאת יש להביא בחשבון גם את העובדה השניה: כי קוצרו של משך-המבצע, ותנאיו המיוחדים אשר הודגשו במקומות שונים בחיבור זה, הם שאפשרו להפעיל ביתר-קלות את השריון בשני תפקידיו: ואין ודאות כי אותו חזיון יחזור גם בתנאי התמודדות ממושכת יותר ורבת-חזיתות.

(3) הסתבר ההכרח בכך כי כל יתר החילות, הן הלוחמים והן המשרתים, יתאימו את אורחי פעולתם וקצבם לצות-היסוד שבמלחמה החדישה: אוידיה-שריון. במיוחד חל תוקפו של כלל זה על התותחנים וחיל ההנדסה ובתחום הלוגיסטי — על המצאת הדלק והאספקה; ולא בכל המקרים הושג הרצוי בשטח זה, הן לגבי חילות האויר והשריון והן לגבי חיל הרגלים.

(4) כמובן, שאותו חיל הנתבע בראש-וראשונה לסגל עצמו לקצב הלחימה הממוכנת-הממונעת הוא חיל-הרגלים. יצוין כי באותם מקרים של צורך בכך, אשר ארעו בפועל במסע-סיני, דוקא הורחבו יחידות חיל-הרגלים ועוצבותיו הישגים גדולים במגמה זו.

הישגים אלה היו פועל יוצא של שכלול באורחי הפעולה, בציד ובחימוש — כגון, המצבים של שימוש בזחל"מים, או הרכיבה על טנק, כדי להגיע אל עמדת-ההסתערות; או המקרים של יצירת חיפוי-עצמי ע"י יחידות רגלים קטנות,

באמצעות שימוש ב"ארטילרית כיס" (בוזקות, ר"ר-נטים, ועוד בדומה לזה). אולם לא פחות מזה היו הישגים אלה תוצאה של סגולותיו הנפסיות של חיל-הרגלים — שהתבטאו הן ביוזמתם ושיקולם-העצמאי של מפקדי יחידות קטנות ובינוניות, והן בתנופה הכללית שפעמה ברוח השורות.

(5) אשר למגרעות בנחוגו של חיל הרגלים. יש לציין קודם כל את הצד האחר של אותו מטבע הנקרא "תנופה" — צד אשר התבטא לעתים בחוסר-זהירות ובולוויל בכללים הטקטיים הראשונים, ובהעזה שגבלה ברדיפת הרפתקאות; שגיאות שמחירן שולם בדם.

כן יצוין מעט ניצולו של נשק-הרגלים הבינוני, דבר אשר ודאי הצביע על ליקויי אימון וציוד ידועים.

(6) לבסוף, לא יהיה זה למותר לשים לב אל השגיות את והחולשות שנתבטאו בהגנה המצרית ברמה הטקטית, וביניהן: חוסר עומק של המתחמים החטיבתיים והגדודיים; העדר שיתוף פעולה בין המוצבים השונים; אי שילוב האמצעים השונים כגון: ארטילריה, נשק רגלים בינוניים, מיקוש, ביצורים, זרקורים וכדומה, למסכת שלמה יעילה; אי-השימוש המוחלט כמעט במוכות נגד — ואי הכנת העתודות המיועדות לכך; ולבסוף — הרפיון הפנימי של המתגוננים אשר התבטא בין היתר בכך, שבניגוד למלחמת הקרמיות כמעט שלא היו בשעת כיבוש מוצבים מצריים קרבות בתוך המוצבים עצמם.

*

מבצע "קדש" היה מבחנו הגדול הראשון של צה"ל מאז 1949 — והוא נתגלה ברמת יכולת גבוהה. ממבצע זה הצטבר לקח עשיר בכל הרמות. אך יתכן כי אחד מעיקרי הלקח שניתן להפיק ממנו בוטא ע"י ראש הממשלה ושר הבטחון במלים אלה: "אין ללמוד גזרה שוה מהמערכה הזאת על המערכות הבאות".

בירורים ודעות

בענין

הכוח-הלוחם של מחר

יסורו ודמותו

לסיכום הפרשה

שתי עמדות מנוגדות — זו של צבא-היבשה וזו של חיל-האוויר — מצויות, כידוע, בקרב מערכת הכוחות-המזוינים של ארה"ב לגבי אופיו והרכבו הרצויים-ביותר של אותו כוח-מגן אשר יש לטפחו לקראת העתיד. שתי דעות-סותרות אלו הורצו, זולעומת-זו, בחוברות הקודמות של "מערכות" במסגרת המדור "בירורים ודעות בענין הכוח-הלוחם של מחר" ("מערכות" ק"ג: "הברירה-האטומית שלפני חיל-הצבא — מנקודת-הראות של אנשי חיל-האוויר"; ו"מערכות" ק"ה: "מה בין צפרים וכדורים", "מה נושאים הקליעים-הבליסטיים", ועוד). בינתיים הוסיפו הענינים להתפתח — וההכרעה הרשמית (עכ"פ, באשר לויכוח הפנימי באמריקה — אך עם-זאת הכרעה אשר ודאי תהיה לה השפעה גם על מדינות אחרות רבות) כבר נפלה. הכרעה זו — מיניסטריון-ההגנה (ה"מיניסטריון העליון", שמעל למיניסטריוני הצבא, הצי, וחיל-האוויר) שימש לה פה: אך אין ספק כי גם שיקולו של הנשיא אייזנהאואר קבע לגביה. ישנם בה, ללא-ספק, צדדים שהנם אמריקאיים-מקומיים בעיקרם, אך כלולות בה גם החלטות לגבי ענינים ובעיות כאלה אשר כיום אין לך אולי מדינה בעולם שאין כוחותיה המזוינים עומדים בפני הצורך לתת תשובה עליהם. דומה כי את ה"פתרון האמריקאי" — תוכנו, תוצאותיו, חילוקי-הדעות ששרדו עדיין לגביו והשפעתו האפשרית על מערכות-הזיון והכוחות הלוחמים שברחבי העולם — ניטיב להמחיש לקוראינו באם נציגו לפניהם כמות-שהוא.

ואלה השטחים לגביהם קבע מיניסטריין ההגנה אמריקאי כללים

בענין תפקידיהם ומשימותיהם של שלוש הזרועות הלוחמות; וביתר דיוק (היות וסוגית צי-המלחמה נגעה פחות במחלוקת) — בענין תחומי-התחום שבין סמכות חיל-האוויר מזה וצבא-היבשה מזה:

● אורית-הצבא.

● סיוע-אוויר מקטי.

● קליעים רחוקי-טוח.

● קליעים-סונחים נגד-טנקים.

● קליעי-הצי.

● היטסים „מקטיים” ו„איסמרטניים”.

והרי ההחלטות, בתמציתן, לגבי כל אחד משטחים אלה:

1. אורית הצבא.

בענין זה של אורית-העזר העצמית של צבא-היבשה* (הושאר, לכאורה, בעיקרו המצב שעד-כנה: — הצבא יוסיף לקיים יחידות של הליקופטרים בני גדלים שונים (אלא שעתה נקבע גם להם סיוג, עד למשקל-עצמי של 9 טון להליקופטר) וכן של מטוסים-קלים „בעלי כנפי-קבע”**) שמשקלם העצמי, כמקודם, אינו צריך לעלות על 2½ טון — „5000 ליטראות” — למטוס). לדעת אופטימיסטים שבצבא, נראה עתה אפילו „פתח-תקנה” לעליה ידועה בגודלי המטוסים המותרים; וזאת בשל האפשרות, שניתנת עתה, לקבל אישור גם למטוסים הכבדים-משהו מן הסוג הנ”ל — בתנאי של הנמקה מספקת לצורך בכך. אך בדרך כלל ההרגשה בצבא היא כי, הנה, ממש „קוצצו-כנפים” למכשיר אוירי נחוץ ומתפתח; ואילו בחיל-האוויר האמריקאי, וכן בהנהגת מיניסטריין-ההגנה, סבורים כי עתה „הושם” הקץ לגסיונות לטפח חיל-אוויר שני”.

עם זאת יש לציין כי נפל בחלקו של הצבא גם מעין „נצחון”, חלקי לפחות, על חיל-האוויר, המדובר הוא בפלגות-הסיוע האוויריות (בעיקרן — הליקופטרים או גם מטוסים-קלים, ואפילו „רוכבי-אופנוע אויריים”), המכונות „חיל-הפרשים השמימי” (Sky Cav) אשר הצבא פיתחן בשנים האחרונות, ואשר בגללן התלקח ויכוח חריף בין הצבא לחיל-האוויר אגב התמרון-הנסייני „סייג’-בראש” שנערך אשתקד במדינת לואיזיאנה. יחידות אלו, שנועדו לשמש „עיניו” (ובמידת-מה גם „צפרניו”) של הצבא בשעת תנועות אופרטיביות, ולעתים אף במסגרת טקטית מצומצמת-יותר (הן לתצפית-מן-האוויר והן ל„נחיתות”-סיוע בעורף המרוחק) — הוכרו עתה כנכס השייך בפירוש לצבא. עם זאת, סבורים בדרך-כלל כי בהחלטות מיניסטריין-ההגנה על „תפקידים ומשימות” כלפי אורית-הצבא הובלט הרבה יותר צד-הצמצום-והסייגים מאשר צד-העידוד-והטיפוח.

(*) אשר בתור תפקידיה, בתוך אזור-הקרבות הוכרו:

א. משימות שליטה, קישור וקשר; ב. תצפית, סיור-ראיה וסיור-תצלום, תיקון-ראש ומידות-טופוגרפיות; ג. הטסת אנשי-צבא וציוד; ד. פינוי נפגעים.

ואילו התפקידים שנאסרו עתה עליהם:

1. היטסים טקטיים ואסטרטגיים; 2. סיור טקטי לעומק; 3. המנעת שדה-הקרב; 4. סיוע אויר מהודק בקרב.

(**) הביטוי „מטוס בעל כנפי-קבע” נקט כאן — כתרגום לנוהג-הלשוני של חילות האוויר האמריקאי והבריטי — לעומת „כלי-טיס בעלי כנף-סובב”, דהיינו ההליקופטרים.

2. סיוע־אוויר

מקסי

במהות ענף זה של האוויריה-הלוחמת עומדת כנראה לחול תמורה ניכרת; שכן מיניסטר-ההגנה הטיל על ועדת-ראשי-המטות האמריקאית (*) "להגיש לפניו המלצות מפורשות בנוגע לתיקונים הנחוצים באשר למספרן וסוגיהן של יחידות-קליעים-מונחים ויחידות רקטות-בלתי-מונחות שהצבא מתכוון להקימן — וכן באשר למספרם של ה"כנפים" הטקטיים של חיל-האוויר אשר ניתן יהיה אולי לחסדם כתוצאה מהחלטות אלו". לכאורה, מובנו של משפט מורכב-במקצת זה הנו ברור: — עלית קליעיו של הצבא, כיורשיהם של מטוסי חיל-האוויר בתפקיד-סיוע־טקטיים. אך אין עדיין ודאות מוחלטת האם אמנם כך בדיוק יתפרש הדבר גם במציאות הכוחות-המזוינים האמריקאיים; וכן, כפי שעוד יתברר להלן, הוגבלו סמכויות הצבא באשר לתפעול קליעים להמנעה אופרטיבית-אסטרטגית, בעורפו העמוק של היריב.

3. קליעים

רחוקי־טוח

כאן היתה הנקודה הרגישה — והקולגית — ביותר שבויכוח כולו. בעתון צבאי אמריקאי, מן הסוג המשותף לכל הזרועות, אפשר למצוא בין-השאר ציון, כי הצבא היה "הלום" מהחריפות והפסקנות של מסקנת מיניסטרו־ההגנה, אשר גזרה עליו לחדול מתוכניות לתפעול "קליעים לטוחי-ביניים" (ובמגמה — קליעים בין־יבשתיים) אשר הוא-הוא שהיה מפתחן המובהק בארה"ב; ובין אלה — בראש־וראשונה, הקליע־הבליסטי "יופיטר", אשר נועד לטוחים של כ-2500 ק"מ בערך, ואשר הצבא כבר הכריז על כונתו להציבו עם גופי-הצבא האמריקאיים החונים ברחבי העולם, משיוכשר קליע זה לשימושי-בפועל במסגרת כוחות־שדה. מעתה נמסרת הסמכות לתפעול קליעים ורקטות הפועלים בטוחים כאלה (ביתר־דיוק — בטוחים העולים על 200 מיל", שהם כ-320 ק"מ) לידי חיל־האוויר בלבד; אף כי יתכן כי אף-הצבא יוסיף לפתח וליצר אותם בבית־הגשק העצום והמשוכלל שלו בדרסטון. התפיסה, שבהתאם לה צומצם כך תחום הפעלתם של קליעי הצבא, מושחתת כנראה על ההגדרה כי "שדה-הקרב בפועל משתרע כ-100 מיל קדימה מקו־המגע הכללי בין כוחותינו לבין גייסות־הקרקע של היריב — וכן כ-100 מיל לעבר־העורף (דהיינו, על־פני האזור בו מתקבלת-על-הדעת הצבתם של משגרי־הקליעים אשר יפעלו משם נגד מטרות אויבות שבמרחק דומה מעבר־ההוא של קו־החזית). נגד הנחה זו מביאים מביעי דעת־הצבא נימוקים המתבססים הן על לקח מלחמת־קוריאה והן על ניתוח מצבים הצפויים במלחמה. עתידה; ועיקרם של נימוקים אלה הוא, כי ספק אם יהיה בכלל קיים בעתיד "קו־חזית מפריד" מעין־זה. יצוין, כי הקליע "דרסטון" של הצבא, אשר "לפי התפתחותו כמעט ומוכן כבר

(*) בה משתתפים ראשי-המטה של כל הזרועות ועד כה ישב בה ראש (כעין "ראש־מטה עליון" לכלל מערכת־ההגנה) האדמירל רדפורד, ואילו מעתה יהיה יושב־הראש שלה גנרל נתן טוינינג, אשר בשנים האחרונות עמד בראש מטה חיל־האוויר.

אופן ישוב-המחלוקת שבין שלוש הזרועות של הכוחות-הלוחמים האמריקאיים — הוא ענין "טכני" או פנימי, שפרטי צורותיו עשויים עוד להשתנות; תוכנו ומגמתו של פתרון פנימי זה, ותוצאותיו לעת עתה יש בהם גם משום ציון רב-משמעות לאן פני התכונה הצבאית בעולם מועדות, וגם משום גורם-משפיע כבר כיום לגבי אזורי-עולם חיוניים ורגישים.

להטלת תפקידים מבצעיים עליו" אמנם "נועד לטוחים עד כ־200 מיל בערך". נמצא כי את "סיפוקו בלית-ברירה", באשר לסמכות תפעול הקליעים, יצטרך צבא ארה"ב לשאוב משני מקורות: —

- א. הסיפוק, המריד-במקצת, של היותו בעל היכולת המובהקת לפתח וליצר את הקליעים רחוקי-הטוח, אשר חיל-האוויר הוא שיפעילם אחר-כך;
- ב. פיתוח מערכת קליעים-מונחים ורקטות כה ענפה ומשוכללת שנועדה, כנראה, להיות היוורשת של חיל-האוויר הטקטי, ברוב תפקידיו.

בתחום זה נחרץ עתה מעין "משפט שלמה". המחלוקת נתרכזה כאן סביב תיחום הסמכויות-המשימות בין קליעי-"ניקא" מזה לבין קליעי-"טאלוס", מזה; אלה-האחרונים פותחו ע"י הצי, להגנת כוחותיו ובסיסיו-הוא, — אך חיל-האוויר דוקא-הוא שרצה להנהיג את השימוש בהם, תחת סמכותו-הוא, להגנה על מטרות-יבשתיות בכלל. אותו צד של הויכוח אשר נגע לאיכות הקליעים, מצא, כנראה, את תקנתו עם פיתוח קליעי-"ניקא" B ע"י הצבא; ואילו הצד ה"סמכותי-גרדיא" בא על תיקונו עם ההפרדה במושגים ובארגון, אשר הפריד בתחום הנגד-מטוסי מיניסטריון-ההגנה בין "הגנת-נקודות", מכאן, לבין "הגנת-שטחים" מכאן. הראשונה (אשר בגבולותיה פועלים סוגי-הקליעים הנ"ל) נמסרה, באשר ליבשה, לידי הצבא בלבד; ולא זו בלבד, אלא שהיקפה (לגבי כל "מטרת-נקודה" שכזו) הורחב מחמישים למאה מיל, "אופקית מנקודת-המטרה". ואילו השנייה (ובזה ניתנה לחיל-האוויר דריסת-רגל, שלא היתה לו קודם, גם בהגנה-קליעית נגד-מטוסית) תקוים מעתה באמצעות הקליע "בומרג" של חיל-האוויר. אכן, בצד החלטות אלו שפורסמו, מצויים רמזים גם לענין שלא פורש, אך שהגו חיוני-מאוד לעתיד; זהו ענין קליעי-ההגנה נגד-קליעים-תוקפים. יש רגלים לסברה כי "הובטחה לצבא עמדה חזקה מאוד" (כלשונו של עתון אמריקאי בר-סמך) בתחום רווי קשיים ואפשרויות זה.

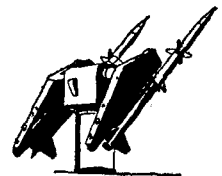
4. קליעים מונחים

נגד מטוסים.

ההסדר בענין קליעי הגנה נגד-מטוסית של הצי השאיר את מצב-הדברים כאשר היה — בסמכותו הישירה של זה. בעצמ, אף לא היה ספק לגבי כך. וודאי שלא היה ספק לגבי קליעי-צי ללחימה ימית. השאלה העיקרית שעמדה ביחס אליו נגעה ב"קליעים בליסטיים לטווח-ביניים" (IRBM) אשר נודעת להם חשיבות כבירה בכל התמודדות-כוחות עולמית אפשרית, ואשר רואים בהם גם את הפתח אל ה"קליעים הבין-יבשתיים" של עתיד אולי לא-רחוק. בתחום זה לא הלך הצי בדרכי חיל-האוויר — שהתחיל לטפח קליע מיוחד משלו, בסוג זה, את ה"תור" — כי אם השתתף עם הצבא בפיתוחו של קליע ה"יופיטר". ההחלטות החדשות אישרו וקיימו את סמכותו הבלעדית של הצי ל"הפעלת קליעי טווח-ביניים נישאים-באניות"; וממילא — בזאת — גם את טענותיו ליכולת פגיעה-אסטרטגית משלו.

5. קליעי-צי

יתכן כי מבחינות לא-מעטות ההחלטה בתחום זה הנה אולי רבת-המשמעות ביותר לגבי מדינות וארצות רבות שמחוץ לגבולות ארה"ב, ואפילו מרוחקות מאוד מגבולות אלה, המסקנה הפסקנית אומרת, בזו הלשון: „בירור ושיקול רבים הוקדשו לענין הצרכים להיטסי יחידות טקטיות ואספקה, הרכבו ומבנהו הנוכחיים של חיל-האוויר נבחנו בשימת-לב רבה; ונראה כי כיום מספקים הם אפשרויות היטס הולמות, לאור התפיסות האסטרטגיות המקובלות עלינו כיום“.

על קביעת-דברים נחרצת זו הגיבה מקהלה-ממש של שאלות ותמיהות, מתוך פינותיה השונות ביותר של העיתונות האמריקאית, הכללית והצבאית: — „מה הן, תפישות אסטרטגיות מקובלות אלו? על ידי מי נתקבלו? לאיזה מצבים ממשיים בהתמודדות העולמית מכוונות הן? ומה פירושן המציאותי לגבי מצבים בהם תדרש בכל זאת התערבות-בפועל מצד ארצות-הברית, לבדה או בשיתוף עם מדינות אחרות, על ידי הפעלת כוחות צבא, הפועלים על שטח-יבשה ממש, בחלק מרוחק זה או אחר של העולם?“ קושיות ותמיהות מרובות אלו — יש לדאות, כמובן, על רקע המצב הקיים בענין זה בקרב הכוחות-המוזינים של ארה"ב — מבחינת מציאותן, או העדרן, של עוצבות-מוטסות צבאיות, שתמצאנה בכוננות מידית למבצעים „מעבר לימים“ — ושל יחידות-הטסה בחיל-האוויר אשר כושרן יספיק הן להיקפן של משימות כאלו והן לטווחן, הן לגבי המצאת הגייסות למועד לתעודתם והן לגבי המצאת התספוקת הדרושה בשבילם שם. אכן, מצב זה תואר למדי בדיוניה של ועדת-סאימנגטון הנודעת של הקונגרס האמריקאי אשתקד, ומעדותו של גנ. גבין לפניו; והתמונה היתה שחורה למדי (ראה „מערכות“ ק"ג, אוקט' 1956, „מה יכולתה של אמריקה להחיש כוחות-אזעקה אל אזורי-משבר?“). נעלה מכל ספק, אפוא, כי אותה הצהרה שהצהיר מיניסטר-ההגנה וילסון, בפסקו כי „אפשרויות היטס הולמות“ מצויות כיום לרשות הכוחות האמריקאיים (בעוד שלאמתו-של-דבר ספק הוא אם יש בכוח ארה"ב להפעיל כיום, תכליתית ומידית, אפילו דיביזיה-מוטסת אחת בזירת-פעולות מרוחקת) — הצהרה המלווה איסור-מפורש על הצבא לפתח כוחות-היטס מקבילים משלו — ניתנת להתפרש באופן אחד בלבד: כהחלטה לסמוך, בעיקרו-של-דבר — גם בשביל צרכי הגנה, או השפעה, על אזורים מרוחקים — רק על כוחו של האיום במחץ האטומי-האווירי, אפילו יש-יוש לפקפק לגבי כך האם אמנם, ברוב המקרים, תהיה כה רבה, בשעת הצורך והמבחן, הנכונות להסתכן בהכרח על האויב, ומה גם בהוצאתה לפועל...

אמנם, לעומת אותם הדים, רמי-קול למדי שבאו מחוגי הצבא האמריקאי על קביעת-מגמה זו ע"י מיניסטריון-ההגנה, כמעט ולא נשמעו הגבות בקול-רם מצד המדינות השונות ברחבי העולם, לגביהן עלולה היא לעצב מציאות צבאית-מדינית פרובלמטית, ויתכן אף מסוכנת-במשהו. אך אין פירושו של דבר כי משמעותו של סעיף זה במסקנות מיניסטריון-ההגנה האמריקאי לא הובנה, וכי אינה נשקלת עתה שקילה מדוקדקת-מאוד.

לבחינתה הארגונית של סוגיה זו יש עוד לציין כי מרבית כוחות-ההטסה שבחיל-האוויר האמריקאי הוצאו ממסגרתם הקודמת, בה היו, לפחות במידת-מה, כרוכים בזיקה מפורשת-מראש למשימות של הטסת עוצבות-מוטסות — והם הועמדו תחת סמכותו של „פיקוד הובלת-האוויר הצבאית“, מעין „מאגר“ של אמצעי-היטס, אשר בו ענין עדיפות-המשימות, להטסת עוצבות-צבא דוקא, אינו ברור כל עיקר, ומה-גם במצבי חירום פתאומיים.

בשלושה חתכים, או "מישורים", ניתן לראות את תוצאותיה הצפויות של קביעת-מגמות זו על ידי ההנהגה האסטרטגית-המדינית של ארה"ב (שכן, כפי שכבר צוין, מחובתנו להניח כי מאחרי הפה-הפוסק, מיניסטר ההגנה וילסון, מצוי כאן הראש-המחליט, הנשיא איזנהאואר). בתחום האמריקאי-המדיני — העתקה נוספת של "מרכז-הכובד", באשר להעדפה, השפעה והדגשת-מגמות, לעבר חזל האויר האמריקאי וחימושו האטומי-מימיני.

בתחום מרוחק-יותר בזמן — מסתמנת המגמה להתהוותו של כוח-לוחם אשר עיקר חימושו ומחצו (ועל כן — גם עיקר תורת-מלחמה שלו, וגישתו אל פתרון מצבים אסטרטגיים-מדיניים) יהיה מושתת על נשק-קליעים; להבדיל, הן מצבאות בנוסח-המקובל, והן מחילות-האויר המושתתים עדיין בעיקרם על שימוש במטוס ובטייס.

בתחום ההתמודדות הגדולה המתחוללת ברחבי-העולם — הצטננות המגמות (והסיכויים) לטיפול "מוגבל" בהתלקחויות בעלות אופי "מקומי" או "אזורי", אשר עלול היה להעשות בידי כוחות-כוננות-מוטסים והתגברות הנטיה להתהוות מצבים קטסטרופליים — או מצבי "כניעה-פסיכולוגית" — אף בעטין של התנגשויות "מקומיות-מוגבלות".

ודאי, אין בהערכות אלו למגמות-המסתמנות משום ודאות כל-שהיא; אך עצם האפשרות כי נראה ככה את פני הדברים, עשויה להעמידנו על המשמעות הרחבה הנודעת לעתים להחלטותיהם של גדולי-עולם בעניינים הנראים לכאורה כ"טכניים-מקצועיים" בלבד.

מתקציב ותקן — לשידוד פני צבא

שינוי-הדגש במערכת הכוחות המזוינים האמריקאיים, המתבטאים לא רק בהגדרת ה"תפקידים ומשימות" של הזרועות השונות, אלא גם בהקצאת התקציבים בשבילן, ובקביעת מסגרות כח-האדם שלהן, עומדים להביא גם לידי תמורות לא-קטנות במבנהו הפנימי — וממילא גם במגמות-תפעולו — של חיל הצבא היבשתי אשר לארה"ב. אמנם, הקטנת צבא ארה"ב השנה לא תהא חריפה ביותר: תחת 1,045,000 אנשי הצבא אשר הוקצו לו לפי תקן השנה היוצאת (המסתימת ב' ביולי 1957), הוקצו לו לשנה שלאחריה 1,000,000 איש בדיוק; וזאת לזכור כי בפועל היתה מצבת הצבא גם עתה 992,000 בלבד, בשל אי השגת השיאים הנחוצים בחיל חיילים לשרות קבע, ועוד עיכובים כיו"ב. אלא שמבנהו של הצבא חושב וכוון לא לפי מצבה זו כי אם לפי התקן הנ"ל. על כן יצטרך עתה הצבא עם קיצוץ התקן, להקטין את מספר הדיביזיות שלו: לעומת 19-הן של השנה היוצאת (התקן) אשתדך כלל אמנם 18 בלבד, אלא שהפחתות שונות בתקני העוצבות אפשרו להוסיף דיביזיה אחת (תשארה לו 17 בלבד, אכן, בשביל לפצות עצמו מבחינת כוח-

מחצו הממשי, פותח עתה צבא ארה"ב בפעולה לכינון מספר עוצבות מסוג חדש: — "פיקוד-סיוע אטומיים". עוצבות אלו (אשר אין עדיין בטחון כי אמנם זה בדיוק יהיה שמן הרשמי) נראה שתהיינה שש במספרן, והן תוקמנה לפי מתכונתו של "כוח-המשימה לדרום אירופה" החונה באזור ווארנה שבאיטליה (לגבי אופיו והרכבו של כוח זה — ראה ב"מערכות" חוב' ק', "עוצבה-אטומית מוקמת בחופי הים התיכון" עמ' 84, וכן "מערכות" צ"ח עמ' 68); סבורים כי על-אף צמצומי-היחסי של כוח האדם שבה (כ-5000 איש), יעלה כוח המחץ שלה על זה של דיביזיה אמריקאית תקינה. צוין כי ל"כוח-משימה" זה פלוגת "אווירית-הצבא" משלו, הכוללת הן הליקופטרים והן מטוסי-רגילים — על אף הנהוג לקיים בדרך-כלל שני סוגי כלי-ים אלה של הצבא בפלוגות-אוויריה נפרדות — דבר שישנה בו הקבלה ל"חיל-הפרשים הש"מ" האמריקאי, והמעיד על התפקיד המסויר בראש ובראשונה של יחידה אווירית זו. טרם נתפרסמו רמזים ברורים פחות או יותר לגבי תנוחת עוצבות חדשות אלו, לכשתוקמנה, על פני חבלי-העולם השונים.

בעקבות אורחות שריון בזירה מדברית

היכולת לפתח לחמה-ניידת הנה תוצאה של שתי טובדות, אשר אינן צומחות אמנם ממקור אחד, אך תוצאתן נובעת מהשפעת-הגומלין שביניהן. האחת — העליונות-באוויר, המאפשרת חופש-תנועה ותמרון, — וממילא מונעת חופש-תנועה מהאויב; והשניה — פעולת גייסות-השריון המנצלת במלואה את תוצאות העליונות באוויר. כונתי לעמוד להלן על העובדה השניה ועל שורשיה.

הלוחמה הניידת — מטבעה שהיא מאפשרת לתקוף את האויב בזמן-ומרחב הנותנים לנו יתרון, ולא במקום ובשעה הנוחים לו, לאויב.

אם מוסיפים ליתרון זה בחירת "מקום רך", או "תפר" שבין שתי עוצבות-יריב, למשל, למקום הפריצה — משיגים לא רק הפתעת האויב, אלא אף יצירת אפשרות לעבור בכל-ההקדם לאורח-המבצעים הנייד. לעתים יקשה אמנם למצוא מקומות-תורפה כאלה; כפתרון לבעיה כיצד להשיג את הפתח הדרוש משתמשים או באותו אורח-פעולה שהגרמנים כינוהו Kessel & Kiel ונקטו בו תכופות: הבקעת שני טריוזים לתוך חזית אויב — והזרמת השריון דרך שתי הפרצות כדי להתחבר בעורפה של גזרת היריב.

עצם נוכחותם של טנקים במקום, בזמן ובקו-צמה אשר אין האויב מצפה להם — נודעת לה השפעה מכרעת על כושר-עמידתו של מערך, ועל ניהולה של מערכה.

יש הכרח לשמור על קיומה של השפעה זאת — למעשה, או לפחות להלכה — כל עוד לא נפגעה עוצמת-הטנקים של האויב; כלומר, כל עוד לא הושגה עליונות-שריון, ואיתה גם יתרון — או עליונות — התנועה על היריב, שבלעדיה אין הכרעה בקרב.

הקרב הנייד הוא העשוי לאפשר מציאת דרך נוחה בשביל לפגוע בשריון האויב. לרוב יושג הדבר ע"י תמרון; תמרון הבנוי על מכשול — או תמרון הבנוי על מארב. באמצעות שתי גישות-תמרון אלה ניתן להשיג הכרעה בקרב-האש.

דרך אגב יצוין: תמרון הבנוי על מארב עדיף מזה הבנוי על מכשול, היות והשריון שלנו נמצא בו בתנוחה, ומאחורי מחסה, בעוד ששריון האויב נמצא בתנועה, ובנגלה. בדרך כלל, אש-שריון הנורית ממצב-תנוחה, יעילה — באשר לדיוק, טווח, פתאומיות ופגיעה — מאש הנורית מתנועה, או מטנק שזה רק עצר-מנוע ושעדיין מוטל עליו לאכזר את האויב.

הפעלת כוחות-האוויר — השפעתה מכרעת ביותר כשהיא מכוונת אל טנקי האויב ותעבורתו הנעה על פני קווי-האספקה שלו ומובילה אספקה או תגבורת. אם כי אין רישומה של הפעלה כזו מידי — כשל סיוע-קרוב מן האוויר — הרי נודעת לה השפעה רבה יותר על מהלך הקרב.

הויכוח על אודות "מה קודם למה" — השגת עליונות-תנועה ומהירות-תנועה, או השגת עליונות בקרב-האש — הריהו דומה לויכוח האם התרנגולת היא שקדמה לביצתה, או להפך. ברור, שמיד עם היוצרות המגע עם היריב, שוב אין שנים אלה ניתנים להפרדה, אכן, המהירות

דרושה לא רק לשם מהירות שיבוש מערך האויב ולשם מניעת הקמתו של מערך מחודש, אלא לחדירה מהירה לעורפו, על-מנת לפגוע בעתודות וביחידות-שירותים. בידוע הוא כי אין גוף מתאים לתפקיד זה יותר מאשר העוצבה המשורינית.

פיתוחם המוקדם ביותר של מבצעים-ניידים הריהו נקידה בעלת חשיבות חיונית. ככל שנקדים בכך — כן נקדים לתקוף את האויב בעורפו, במקום בו אין הוא מוכן; חיוני הוא לנו לתפשו דוקא במקום זה.

כדי לבצע זאת, דרוש ציוד מיוחד אשר ניתן לחלקו לציוד-פריצה (כגון להביור וה"מורג"), ולציוד המסייע לתנועה (כמו הדחפור וכן — שוב! — ה"מורג"; ובצדם — טנקי סתימת מכשולים) — טנקי-גישוש וכיוצא באלו).

במידה שמצב יחסי-הכוחות באויר מאפשר זאת, יש לראות בהטלת צנחנים על יעד מתאים בעורף האויב את הדרך הנכונה לפיתוחם המהיר של מבצעים-ניידים, — וכצעד הבא — הפעלת כוחות-שריון להתחברות אל הצנחנים הבאה לאחר-מכן. בדרך זו יקרה, אמנם, שזמנית יימצאו צנחנים אלה ללא מגע-טקטי ביניהם לבין השריון — אולם בהוצר המגע עם הצנחנים, לא זו בלבד שהעוצבה המשורינית הפועלת בתפקיד זה תוכל לתת להם סיוע-אש וסיוע מנהלתי, אלא שאף מוטל עליה או לפעול כך שתוכל לנצל את ההלם שהושג ע"י פעולת הצנחנים — באופן שההשפעה-המצטברת של הלם זה ושל חדירת-השריון עצמו תהווה כלפי האויב גורם מכריע.

תכופות מצויה אי-בהירות בתפיסת המושג "מנהיגות מלפנים". יש שאינם מבחינים בין מושג זה לבין נטייתם של מפקדים להמצא "אי-שם קדימה", במקום להמצא במפקדתם. על חזיון אחרון זה לא ארבה דברים, על כך פסק כבר ולינגטון בשעתו את פסוקו. אשר ל"מנהיגות מלפנים" עצמה — הרי זו תוצאה של דינמיות מפקדים ביחידות מסתערות, המעוררת את המפקד ליחס חשיבות לכך כי בשעת מגע עם היריב, בשעות-הבערה ובנקודות המאמץ-העיקרי שלו, ימצא קדימה — שכן רק בדרך זאת משיג הוא תגובה מהירה של גייסותיו, מתרשם במישרין מן המצב — ומפעיל את כוחותיו בהתאם לכך. אכן, אין הכוונה שאת מפקדתו יציב המפקד הצבת-קבע קדימה.

אף טיור-המפקד מתבצע, ממילא, תוך כדי ביקורו באזור-הקדמי. אך שהות ממושכת של המפקד בגזרה אחת מגזרותיו אינה לטובת ניהול כוחותיו בכללם; וחייב הוא גם לנוע בין יחידותיו וגם להמצא חלק מהזמן, במפקדתו.

בפעולותיהן של פלגות-סיוור של עוצבות-משורינות נודעת חשיבות לכלי הנ"ט, וזאת לא רק בשל הצורך בהם לאבטח-העצמית, ובמיוחד בשלב ניתוק-המגע עם הסתיים הסיוור, אלא אף בשל היותם אמצעי להשגת ידיעות, ע"י שימוש נכון באש נגד-טנקית כלפי האויב. נקל להבין כי סיוורים — המבוצעים בידי כוחות-יבשה וכוחות-אוויר — הם בגדר הכרח. בלעדיהם לא תהיינה מצויות ידיעות עדכניות על מערך האויב ופעילותו, ויקשה לבחור בחירה נכונה את היעד ואת נתיבי-התנועה אליו, או אף לקבע את הרכב-הכוח הדרוש. ודאי, ההכרעה עצמה תבוא עם מגע-הקרב; אך אם תהיינה לנו ידיעות אלו, נוכל להתכונן לניהול קרב-האש באופן כזה שיקל לנו להשיג — ובהקדם — עליונות בקרב-האש; נתכונן כך שאם תהיה התנגשות בין טנקים — ייתפשו טנקי האויב כשהם חשופים ואילו שלנו יימצאו בעמדות-אש טובות, המאפשרות לנצל במלואן את הטווח-היעיל של תותחיהם.

חשיבות המהירות בהפעלת הכוח-המשוריין לביצוע שלבי הפריצה, ה"חד-בחד" (התמודדות טנק בטנק) והחדירה, אינה רק בכך שהיא מאפשרת להשיג חדירה עמוקה-יותר, המלווה הפתעה מתמדת — אלא אף בזה, שבסופו-של-דבר המהירות היא האמצעי ל"חטוף" את היוזמה מידי האויב. בקרב-הפריצה משיגים את הדבר ע"י שיבוש תוכניות-האש של היריב ותוכנית-התקפות-הנגד שלו; בקרב ה"חד-בחד" — ע"י שיבוש עתודותיו, מיד לאחר שלב הפריצה; ובקרב-החדירה — ע"י כך שיווצר מעין "שיתוק" (פרליזה בלע"ז) בכל מערכת-השליטה-והפיקוח שלו, וכוחותיו יתחילו להתפורר לאיים-איים. במערכה המתנהלת בזירה מדברית יש הכרח לקיים בהתמדה את תנופת התנועה, והדבר מתאפשר הודות לכושרה של העוצבה-המשוריינת לנצל את המצב האוירי הנוח. איגוד נכון של הכוחות מאפשר מגע מתמיד והתקפי עם האויב; ע"י כך — ובמיוחד תודות לסיוע המנהלתי הניתן לתנופת-תנועה זו — נמנעים גם ממצב של ניתוק מגע עם היריב.

הכנות לקרב-שריון הנן מרובות וטיבן הוא כזה שיקשה להסתירן ע"י מערכת אמצעי-הסתר טובילה בלבד; על-כן הכרחית כאן מערכת אמצעי-הסתר פעילה, שתהא שזורה ב"הסוות-ההסתר" הסבילה. דהיינו: נחוצה הטעיה, אשר בשל רישומה על האויב לא יחשוד זה כלל כי "מתבשל" דבר-מה מיוחד בכיוון שבו ינוע המאמץ-העיקרי האמיתי שלנו. אם יקשה להשיג זאת, כי אז הכרחי, לפחות, שתוכנית-ההטעיה שלנו תביא את האויב לידי הפעלה כזאת של כוחותיו, שלא יהיה בה כדי לשבש-מראש את סיכוייה של תוכנית המאמץ העיקרי שלנו. יהיו פני הדברים כאשר יהיו — מכל-מקום יש להביא לידי שיבוש עתודותיו, גיטרולם או ריתוקם למשך-זמן מכסימלי, כך שמשך-ההפתעה שלנו אף הוא מכסימלי.

צריך שיהיה ברור שתוכנית-הטעיה ממשיכה דורשת הכנות רבות, ואינה ניתנת להפעלה בתנאי משך-התראה קצר; שכן תכנונה וארגונה חייבים להיות מפורטים ויסודיים.

את קרב-האש יש לראות כהתמודדות בין כלי-נשק בעלי סגולות שונות, אשר הפעלתם במרוכז יוצרת אפקט כולל מסוים על האויב. אפקט זה איננו דבר שבתהליך טכני-גרידא, ואף אינו בגדר כמות או משקל קבועים ומוחלטים, כי הרי הקרב הוא התמודדות, שבה פועל ה"משחק" של היחס שבין אפקט כלי-נשקך אתה לבין זה של כלי-הנשק אשר לאויב. הקרב הוא, על-כן, חזיון של פעולה ופעולה-שנגד — לא כזו של קפיץ, או קפיצים, אלא כשל מתאגרפים; ומתאגרפים אלה נאבקים על במה אשר הראות בה לקויה, או אף אינה מצויה כלל. ובאם נמשיך בלשון-דוגמה זו — הרי אלה הבאים ללמוד את לקח הקרב מהיום מעין קהל-צופים שלאחר-מעשה.

לא יהיה זה נכון לגסות לחפש את הדרך להשגת עליונות בקרב-האש בהצגתם זה מול זה את סגולותיו של כלי-נשק מסוים אחד לעומת אלו של כלי אחר, בדומה לו, משל האויב; הנכון הוא, כי את הדרך להשגת עליונות בקרב-האש יש לחפש בתכונותיה ואפשרויותיה של "משפחת" כלי-נשק שלמה של הצד האחד, כשהיא מוצגת לעומת "משפחת" כלי-הנשק של הצד השני, בעריכת חישובים כאלה הכרח הוא להביא בחשבון שינויים מתאימים בהרכבה של משפחת-הכלים, עיתוי הולם של הפעלתה, מהירות-הפעלה ומהירות-תנועה, ומיקום מתאים

בהתמודדות גופת. אם נפעיל נכונה את כל הגורמים הללו — נבטיח את היתרון ל"משפחת" כלי-הנשק שלנו.

בלחימה-ניידת, יש לראות בטנקים ובארטילריה את הבסיס ל"משפחה" או ל"תזמורת" הזאת; ואילו יתר הזרועות באות להשלימם, כדי לקיים יתרון על-פני אויב בכל מצב ובכל עת. לא "כיסו" השטח באש הוא הקובע — קובעת האש הפוגעת, המכריחה את היריב לשנות עמדותיו לא-דוקא כאשר הוא עצמו רוצה בכך. כי רק בדרך זאת ניתן להגיע לידי עליונות בקרב-האש. הסיסמאות צריכות להיות: "טנק-אויב טוב (לגבינו) הוא אותו טנק שהוצא מכלל-פעולה"; וכן: "רק אותו פגז-טנקי שהוציא טנק-יריב מכלל-פעולה — הוא פגז שהשתלם". חשוב שלא נהיה נוטים לראות את הקרב-הנייד כקרב שבו האויב אינו יורה עליך כלל ורק אתה יורה עליו. אין זו תמונת-קרב נכונה — כשם שמלחמה חד-צדדית איננה בגדה מלחמה. המצב המציאותי הוא, שגם שעה שעליונות-האש לצידך מוסיפה בכל זאת אש האויב ונופלת עליך; אלא שעליך לנוע על אף אש זו. תנועה זאת ועליונות-אש שזורות הנן זו בזו: ככל שתנוע מהר יותר, כן יקשה לפגוע בך, וכן יקשה על האויב לבנות-מחדש את המערך שלו. זאת ועוד: ככל שתנוע יותר מהר, כן תפחתנה אבדותיך, וכן תיטיב לנצל את מהירות התפוררותו של האויב. כלל זה נעשה נכון יותר ויותר במידה שגדלה העוצמה שאתה מפעילה — וביחס ישר אליה. ככל שתדע לרכו את הכוח, וככל שתהיה לאותו כוח ה"מנהיגות-מלפנים" — כן יגדל ויגבר אפקט פעולתך על האויב.

ברור, כי לא זו בלבד שהקרב-הנייד לא יתכן ללא-טנקים, אלא שהטנקים הם הגורם העיקרי לביצועו. המחשבה שטנקים הם "כוח-לואי" נפחת-נשמתה במלחמת-העולם הראשונה.

הרבה אפשר לעשות ע"י שילוב של כוח-אדם לוחם וטנקים. אחת הדוגמאות לכך הנה הפעלת ריכוזי-אדם כלפי טנקי-אויב — בשילוב עם טנקים, המבצעים הסעיה שתכליתה להכניס את האויב למארב הרצוי לנו. כוח-מארב זה, אשר יכול לשמש גם בסיס לתמרון, יכול להיות מורכב מחיל-רגלים-משוריינים ויחידות נגד-טנקיות; כל כונת הדבר היא שלא יהיה צורך לרתק טנקים משלנו לפעולה כל שהיא שאינה מנצלת אותם ככלי-הנשק המסוגל ביותר לתמרון ובעל עוצמת-האש הרבה.

העוצבה המשוריינת, וצוית-הקרב שבה, צריך שיהיו מאוגדים באופן מאוזן, כך שלא יימצאו במהלך המשך-ההתקדמות במצבים התובעים שינויי-איגוד מן היסוד. ולא זו בלבד; הכוח בכללו, ואיגודי כוחות-המשנה שבו, צריך שיהיו מסוגלים להכנס לקרב מיד עם התקלות ביריב, ולפעול ללא-ידידות כלפי כל איום-מסתמן מצד האויב — וע"י כך למנוע את הסיכוי "לחטוף" את היוזמה מידינו.

איגוד-כוחות נכון ותכליתי יתאפשר מתוך לימוד קודם של השטח, הערכה פחות או יותר נכונה של מידות ההתנגשויות — והאיומים — הצפויים מצד האויב, ותחזית פעולות-אפשריות.

שעה שמבטאים את המלים "הקרב-הנייד" — יש והדבר נראה כדבר-מה שבו הכל רצים ודוהרים. למעשה, אין הדבר כן. במציאות מתאפשר ניהולו של קרב-נייד על-ידי ארגון השריון כ"עוצמת-אש-כשירת-תמרון", מאובטחת וגמישה-ביותר. באם רצונך למצוא את השריון שברשותך בעל סגולות כאלו ממש בשדה-הקרב — עליך להקדיש לו אמצעים לתכנון רב ולהכנות רבות. ה"דהירה" וכל הכרוך בה אינן אלא תוצאות-לואי של אורח-הלחימה הנייד — תוצאות-לואי שהנן רבות-ירושם לגבי העיתונות. עוצבה-משוריינת, אשר כושרה "להתקיים-

ממושכות" אינו מובטח על-ידי מציאותו של סיוע-מנהלתי מתאים — לא תהיה אלא דבר-מה שמסוגל לדהור... עד שנפסק הדלק; דבר-מה שיוכל לירות... עד שתכלה התחמושת. גודלו של צות-הקרב אינו רק ענין לטקטיקאי; לרוב ישפיע כאן — ולעתים אף יותר מהצד הטקטי-ה"טהור" — הצד המנהלתי, הטכני וכל הקשור בסוגיית-הקשר. ההנחה הכללית היא: מוטב, לרוב, לבנות את הצות על יחידה מבצעית-מנהלתית קבועה מאשר לפצל יחידות כאלו; כי פיצול בדרגים מהנמוכים-ביותר פירושו, לעתים-קרובות, אובדן שליטה — כפי שעלול לקרות שעה שמפצלים עוצבה לצות-קרב אשר למעשה הנם פלוגתיים. שיקול נוסף בבניית צות-הקרב הוא ענין ההתמודדות בקרב-האש. קרב-האש הוא היסוד העיקרי בלחימה ניידת. אי אפשר למנוע תנועה מהאויב רק על-ידי תנועתך-אתה; דבר זה ניתן להשיגו אך ורק ע"י אש. אולם אש, ואש-יריב בכלל זה ניתנת להפעלה לצורך ניטרול-אש; הוה-אומר, הכרחי שהצות שלך יהיה בעל עוצמת-אש עדיפה כזאת שיוכל באמצעותה למנוע תנועה, לנטרל אש-נגדית אויבת, ולודא חופש-תנועת כוחות-ניו-אנג'.

לרמת האימון ולטיב ארגון התחזוקה נודעת השפעה רבה על הסקטיקה. ככל שנמוכה יותר רמתם של אלה רב יותר הצורך להגביל את גודל היעד האפשרי ואת מידת-המורכב שבתוכנית, כדי שהללו לא יחרגו אל מעבר לרמת האימון והאספקה וכדי שהסיכוי להצלחה יהיה רב יותר.

דברים אלה — ההגבלה הכרוכה בהם מורגשת אף באיגוד-כוחות, ובביצוע בתמרון. כשרמתם של אלה ירודה מסגולות ה"אקרוטיקה הטקטית" של המתכנן, חייב איגוד-הכוחות להיות נוקשה יותר, והתמרון עצמו — אלמנטרי יותר; כי אזי מוגבלת ביותר היכולת לביצוע שינויי-הרגע-האחרון, או שינויים תוך מגע באויב.

לגבי

ענין המהירות מצויות השקפות רבות ושונות. לרוב, כשמשוחים בנושא זה, שוכחים כי קודם-כל יש לתת תשובה לשאלה: "מהירות של מה?" ודאי שנודעת השפעה רבה למהירות של מנוע — אולם בזה טרם נגמר הענין. מקצת אור שופך על נושא זה משפטו של גנרל פורסט (Forrest) האמריקאי: *To get there fastest with the Mostest* — דהיינו, "להגיע למקום ברוב-הקדם, וברוב-אדם"; ו"ברוב-אדם" זה — כפי שנוסח בימי מלחמת-האזרחים האמריקאית — משמעותו כיום "ברוב-עוצמה". והנה ברור אמנם שרכב רגיל גלגלי מהיר יותר מרכב זחלילי, וכשהמדובר במסע על-פני דרך, ברכב הזחלילי עצמו, הסוג הפחות-מהיר שבכולם הוא הטנק. אולם כלי-הרכב אשר בקרב-שריון עלינו להביאו בכל המהירות האפשרית לזמן הנחוץ, ואל-מול המטרה שבחרנו בה — הוא דוקא הטנק; שכן הוא האוצר בקרבו אותה "עוצמת-האש כשירת-התמרון" אשר היא, ורק היא, מסוגלת להכריע בקרב כזה.

מסתבר, כי שעה שמדברים על "מהירות" — מדברים מתוך נאמנות לרוחה של אותה סיסמת-כנף של אמנ-הפשיטות האמריקאי, על מהירות רבה-ביותר של כוח-מחץ רב-ביותר. מכאן, שבהפעלת כוחות-יבשה קובעת מהירותו של אותו גוף המגלם בתוכו עוצמת-אש כשירת-תמרון מכסימלית. דהיינו, שלא המהירות בה יגיעו אל המקום זחלים או רכב גלגלי היא הקובעת, אלא מהירותם של הטנקים. ודי לנו לשוות לנגד עינינו — ולהשוות — את האפקט כלפי האויב, בקרב נייד, של הופעת יחידה המוסעת ברכב-גלגלי, או של יחידה הנישאת על זחלים, או של יחידת טנקים — בשביל שנבוא אל אותה מסקנה עצמה: לא מבחינת מהירות-ההסעה הטכנית כי אם מבחינת עוצמת-האש המהירה.

מרחביו

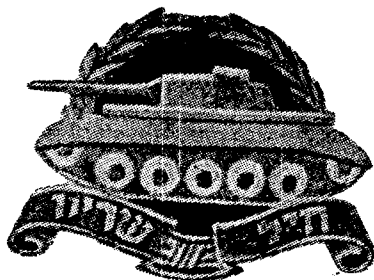
של המדבר פותחים פתח רחב בפני תמרון. בתוך גבולות הסיוע-המנהלתי, צרכי-הקשר ותנאי הניידות, משמש המדבר שדה-קרב שבו נבחנת מבחן אמיתי אמנות-הפיקוד

בקרב של מפקד-גבוה. ללא מפקד-גבוה מאימן היטב, ודאי שתרכיבה האבדות הבלתי-הכרחיות
הן באנשים והן בציווד, כי אמנות-פיקוד זו היא פרי אימון מתמיד. ובין-השאר חייבים מפקדים
לדעת היטב את אורחי-הלחימה של האויב, סדר-הקרב שלו, אמצעי-הלחימה שלרשותו, סגולת-
תיבהם של קציניו וחיליו וטיב המשמעת שלהם, מבחינת האפקט הצפוי בשדה-הקרב.

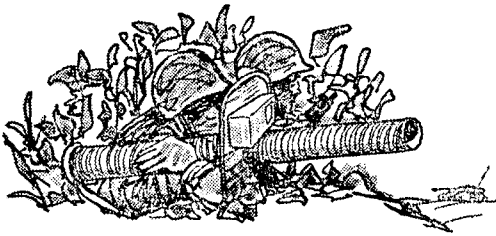
העדיפות שלנו בלילה אינה מספקת. יש לפתחה בשני כיוונים עיקריים, והם: מהירות
התנועה — וניצול האש לצורך התנועה קדימה, כדי קיים את תנופת ההתקפה ולהגבירה, ולהגיע
לקרב-מגע עם האויב. בלילה, במדבר, קל להעלם לפתע — ומכאן אפשרויות טקטיות, שלא
תהיינה בו ביום. צורת התמרון הטובה בלילה היא זו של פריצה — ומלכודת-כיתור. תמרון כזה
בנוי על פריצה במקומות אחדים, כאשר אי-אפשר לאגוף את המטרה. עצם הפריצה לתוך מרחב-
מוגן כבר יוצרת ממילא „אוי” אויב המכותרים על-ידי שלוחות-הכוח-התוקף שפרצו; וקבוצות-
אויב אלו „הוכנו” על-ידי כך להשמדה, ועמדותיהם — לכיבוש. דרך אחרת היא הסתננות של
חוליות לעורף האויב ולבינות מוצביו — ואח”כ פתיחת אש, לשם יצירת בהלה, כשפעולה זאת
מוחלפת עם הפריצה-העיקרית. לנוע בלילה ללא אורות, מבלי לחסום גתיביתנועה דו-סיטריים,
להוציא-לפועל את ההיערכות ולבצע את ההתקפה — אלו הן מלאכות אשר יחידות ועוצבות
חייבות להתמחות בהן תחילה ולתרגלן בתמידות לקראת שעת-המעשה.

אבטחה בפני התקפות-נגד של שריון-אויב תלויה במהירות ההתארגנות של בסיס
העוצבה או של אותה עוצבה רגלית, שתשמש ציר-יתד ובסיס-משען לתמרון העוצבה המשוריית.
ברור, שסוגיה זו הנה כ-חילוית, והיא מצריכה תרגול רב בבחירת קרקע מתאים והתארגנות
מהירה.

בלחימה-ניידת צריכות מפקדות להיות קטנות במיוחד. מוטב להקים מלכתחילה מפקדה
קטנה מאשר לעמוד אח”כ בפני הצורך לפצלה מחמת כובדה וגודלה.
בתנאי לחימה-ניידת מתגלה במיוחד ההכרח בשיתוף-פעולה הדוק בין אנשי-הקשר לבין
קציני-מטה, ובהבנה-הדדית שלמה ביניהם. איזהו קצין-האג”ם הטוב? זה אשר — בין-השאר
— זוכר לסור מדי-פעם למשרד-הקשר, לבחון את התעבורה, לשנות מדי-צורך את עדיפויות-
ה”תור”. ועוד „קטנות” שכאלה. ולכן רצוי כי בלחימה-ניידת יהיו משרדי אג”ם ומשרדי-קשר
קרובים וסמוכים זה-לזה. מאידך גיסא, חיוני הוא כי הקשר יקפיד בדיווח למפקד ולמטה על
מצב צנורות-הקשר מבחינת בטחון ומהירות. זאת ועוד: עדיף תכנון-תעבורה כזה אשר לפיו
עיקר התעבורה יהיה ביום. בלילה — מצויות הפרעות. מברק ארוך אין להעביר בלילה.

ציד טנקים

— הכרח הוא לבחון את הסוגיה בתור נושא לאימון בחיל-הרגלים.

אם נתייחס אל הטנק כאל יעד ככל היעדים, ניוכח לא רק שאין בציד-טנקים משהו מיוחד המחייב. הקמת יחידות מיוחדות — אלא שציד-טנקים הוא אחד מנושאי ההתקפה שהחיי"ר רגיל בהם מימים ימימה. הטנק הוא יעד ניד, משוריי, בעל עוצמת אש רבה והוא מהווה מטרה בולטת, פגיעה, שקל לזוהות.

הוא מוגבל בעיקר באשר לכושר עבירותו לשדה האש שלו, המשאיר בקרבת הטנק שטחים שאינם מכוסים.

ברור איפוא שהתקפה על יעד כזה, הנערכת במגמת השמדה, אינה אלא משימת פשיטה לפטרול לחימה! ועוד ברור כי ניתן לאמן כל חייל כמומחה להשמדת טנקים ע"י כך שנלמד אותו לתפעל את האמצעים הנגד-טנקיים ואת אופן ניצולה של מגבלת הטנק ע"י התקרבות בשיטת הסתננות ושימוש בעשן כמחסה או כהטעיה.

עלינו לזכור כי לטנק ישנה — פרט לפעולת חימושו — גם השפעת הלם המתבטאת בבהלה ופאניקה במערך. לכן הפעלת פטרולים כאלה מן המערך בשעה שטנקים עולים על כוחותינו, היא בראש וראשונה שאלה של קיום מוראל ורוח קרבית גבוהה ביחידה.

ברור שהבחון לציד טנקים והשמדתם הוא בפעולה כלפי טנקים תוקפים. אולם טנקים בחניון מהוים גם הם מטרה לפטרולי קרב מהסוג הנ"ל — והתקפת מטרה כזו עלולה לתת תוצאות מפתיעות.

במבצעים כאלה נבחן החייל, כל צעד שלו הוא בבחינת הסתכנות מחושבת; כל שיקול וכל הבלטה הם פרי האימונים והנסיון שרכש. כאן מתגלים יוזמתו של החייל וכושר האלתור שלו כי כאן חייב הוא להתאים את עצמו למציאות המשתנה, ואת המציאות המשתנה למשימתו.

רגלי

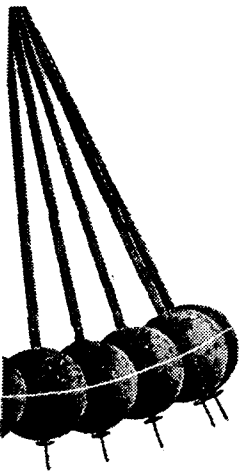
מבצע "קדש" לא נתן הודמנויות לפעולת צידי טנקים — אולם כל המסיק מעובדה זו כי אבד הכלח על הרעיון — ועל שיטת הפעולה — של צידי הטנקים, דומה לאותו אדם אשר יטען כי יש לבטל ולשלוש מעיקרו את קיומו של הג"א משום שבמבצע "קדש" לא באה פעולתו לידי גילוי. שיטת ציד הטנקים, והאמצעים להגשמתה הלכה למעשה, נבחנו במלחמותיהם של עמים אחרים, והצדיקו את עצמם. במערכת "קדש" לא ניתנה הודמנות להפעלת צידי טנקים, אולם היא עשויה להנתן בכל מלחמה עתידה, ואסור לנו להחמיץ את ההזדמנות הפתוחה לנו לפתח שיטת פעולה זו, רק משום שלא נכין את הציוד המתאים או שלא נאמן יחידות לביצוע ציד זה. הכנת הציוד והחזקתו בכוננות לשער כושר — אלה הם עניינים ארגוניים, הניתנים לפתרון באמצעים ארגוניים ואפסנאיים. אולם הקמת יחידות מיוחדות של צידי טנקים — זו סוגיה מהותית, וכדאי לבדוק אותה ביסודיות.

עד אמצע שנת 1942 היו בצבא הבריטי מחלקות מיוחדות שאומנו במיוחד ללחימה בטנקים. מחלקות אלו צוידו באמצעים המתאימים ואומנו במיוחד בטקטיקה של הסתננות — הטקטיקה המתאימה ביותר להתקרבות הטנק עד לטוח היעיל של אמצעי הלחימה שבידי האנשים. ברור כי ציד טנקים המבוסס על יחידות כאלו — מגבלות רבות לו, והרי כמה מהן:

- (1) לא תמיד תמצא יחידה כזו "תחת-היד" במקור מות שהיא נדרשת ביותר.
 - (2) יחידה כזו תפעל על-פירוב בשטח ההפקר שבין הקוים — דבר המצריך פעולת תיאום רבה ביותר עם היחידות שבקו.
 - (3) יחידה כזו תפעל על-פירוב במפוצל, מבלי שתהיה למפקדיה השפעה כל-שהיא על לחימתה. כל תפקידו של המפקד ביחידה כזו מצטמצם למעשה בהדרכתה. ברור, אם כן, שהחזקת סגל קבוע ליחידה כזו הוא בבחינת בזבוז.
- הכדאיות של הקמת יחידות מיוחדות של צידי טנקים מוטלת, איפוא, בספק, אך היות וכמעט ודאי הוא שטנקים עלולים לתקוף את מערכי החי"ר שלנו

הכנות לקרב בלחץ של שינויים מוכתבים במשימה ובשיטה

"האם להמשיך להתכתש על עיראק-מנשיה — או שהגיעה השעה להסמקת לקח ברור, ולהביא לשינוי בתוכנית. זוהי תמיד דילמה רצינית, מאד. הכרעה בדילמה כזו קשה קודם כל כפיקוד עצמו*); שנית היא קשה אצל המטונים עליך, הקושי השלישי הוא לגבי מפקדי החטיבות, כי ברגע שישנה תוכנית שנתקבלה על דעת כולם, וכולם שוכנעו לגביה, ופתאום מדברים על שינויים — משהו מן הבטחון מתרופף . . ."

נויים לתוכנית מוגמרת אינה תופעה חולפת; קרוב לודאי שהיא תחזור ותארע גם בעתיד. ננסה נא לבחון ולראות את הסיבות לשינויים: נתוני מודיעין חדשים ועדכניים יש בהם כדי להצדיק שינוי בתוכנית. החידוש בנתוני המודיעין העשויים להשפיע על התוכנית, יכול להיות לגבי קרקע ולגבי אויב. נתוני מודיעין חדשים אודות ציר תנועה ששובש ע"י האויב, ידיעות על-אודות ציר תנועה שקיבולתו הופחתה; שינוי בידיעות על מערך וסדר-הכוחות של האויב מסוג הידיעות על-אודות התבצרות חדשה שהתגלתה, עוצמת אש, מער-ערך נ"ט, הוספת סיוע אוירי לסדר הכוחות, תחזיות אקלימיות עדכניות — כל אלה יש בהם כדי להצדיק עיון מחודש בתוכנית, שהתגבשה כבר ולהביא ל-שינויה.

תמורות בסדר-הכוחות שלנו, הן סוג שני של גורמים העשויים להביא לשינויים בתוכנית. סוג זה של גורמים עלול לתת את אותותיו במקרים רבים בגלל מיעוט האמצעים העומדים לרשותו. הפחתה או הוספה של פלוגת טנקים לתוכנית חטיבתית — יש בה כדי לשנות תוכנית כזו מעיקרה. יש ומסיבה זו נעדיף תנועה בשטח פתוח ע"פ תנועה בשטח סגור וכדומה. יש ומקורו של השינוי יהיה (וכבר נרמז על כך) בשיקול אסטרטגי או מדיני עליון. מסוג זה היה השינוי שנאלצנו לעשות בתוכנית האו-פרטיבית שלנו לקראת ה-15 במאי 1948. התוכנית האופרטיבית של אותם הימים התבססה על ההנחה שהבריטים יפנו את הארץ באקט חד-פעמי, החל מן ה-15 במאי 1948. על בסיס זה החל הגיוס ואימון הלוחמים והחלו להיבנות החטיבות, אשר לקראת

נתבונן נא רגע במטוטלת הנעה, ונראה כיצד התנועה הקלה בקודקודה, הולכת ונעשית לחוגת ענק בקציה התחתון. זוהי תמונת התפתחותו של שינוי מוכתב בתוכנית הדרג הגבוה, הנמצא כביכול בקוד-קוד המטוטלת, והשתקפותו בדרגים הנמוכים, הנמרצים בקציה התחתון.

שינוי זה מכביד כפי ששינוי כשלעצמו עשוי להכביד, אולם כל עיקרו שהוא מצמצם למינימום את הזמן העומד לרשות ההכנות החיוניות לקרב. ספק אם שינוי זה כשלעצמו — אף כשהוא הכרחי בל יגונה — זוכה אצלנו למידת ההבנה שהוא ראוי לה.

כדי לסבר את העין חזור וקרא את הציטטה, המובאת בראש הרשימה, מדבריו של אלוף יגאל אלון, שעה שהיה עליו להחליט על שינוי במהלך מבצע "יואב". אמנם הדברים מאירים את השינוי מאספקט שהוא מיוחד לאותם הימים — אך הם משכנעים באופייני שבם.

עיון במהלך מלחמות ומערכות יגלה שתופעה זו — מתן הוראות המכתיבות שינויים בתוכנית המקורית — אינה מקרית או חד-פעמית; זוהי תופעה חוזרת ונשנית. שינויים נגרמים, בדרך כלל, על-ידי ההכרח של נסיבות מבצעיות משתנות. בתנאי הלחימה של צה"ל, יש לציין במיוחד מקור נוסף להכתבת שינויים מהירים בתוכנית; הנסיבות הגיאופוליטיות והפולי-טיות המיוחדות.

תופעת השינויים המוכתבים אומתה פעם נוספת במבצע "קדש", ויש לנו יסוד לחשוב שהכתבת שי-

(* הכונה לפיקוד התזיתי)

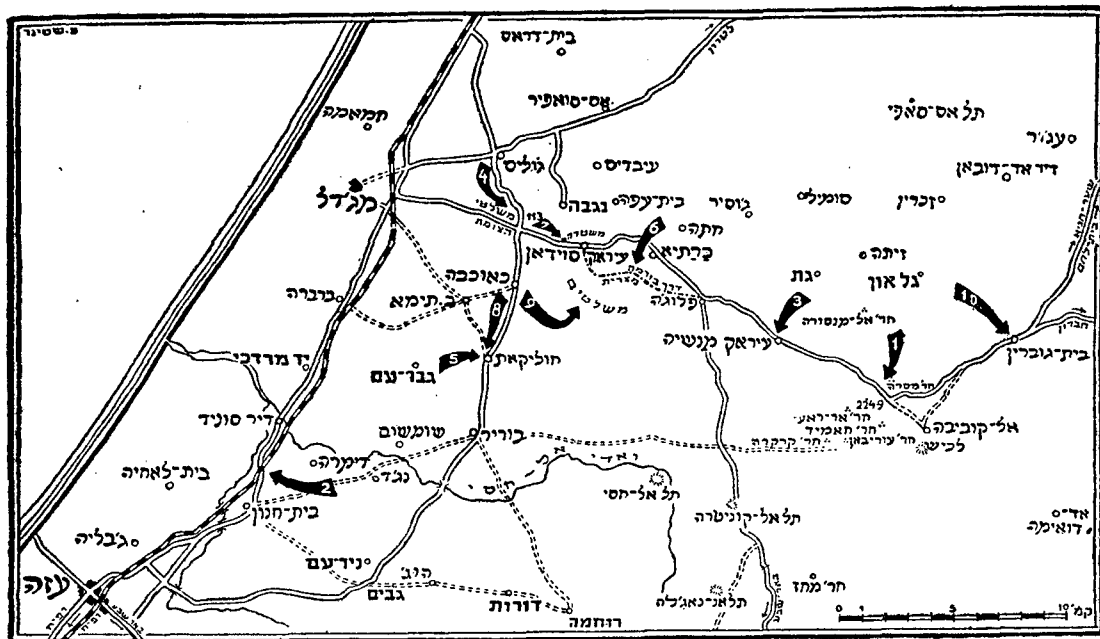
תאריך זה היו צריכות להתמודד עם הלוחמים הער-
ביים במקומות המפונים.
כשנתגלתה כונתם של הבריטים לפנות את השט-
חם בהדרגה ואגב הפינוי למסרם לידי הערבים —
נאלצנו לשנות את תוכניותינו ולהטיל למערכה
אותן יחידות הפלמ"ח שהיו בעתודה ארצית וכן
יחידות אחרות שהיו רק בראשית הקמתן, ונזכיר
את הקמת חטיבת "יפתח" (מגדוד מסויים אשר חנה
במקום ומגדוד שני שהועתק מן העמק אחר קרבות
משמר העמק, והועבר צפונה, ואת מבצע "יפתח"
שנועד להקדים ולתפוס את הגליל העליון המזרחי
ואת צפת.

כדוגמה שניה ניקח את כיבוש חיפה, אשר בוצע
בהאצה בלתי צפויה כדי כך, שבשעה שאלוף כרמל
פנה למטכ"ל לקבל הוראות בדבר קבלת הכניעה
של ערביי חיפה — התנהל עדיין במטכ"ל דיון עם
נציגי חטיבת "כרמלי" בדבר כמות הכוח הדרושה
למבצע כיבוש העיר.

"חשבתי לעצמי כך: אם כבר מאמץ גדול,
שפיכות דמים גדולה — אז על מקום שכיבושו
יתן לנו הכרעה בעלת ערך אסטרטגי, דבר
שעירק־מנשיה לא היתה נותנת לנו. לכן העתק-
נו את נקודת הכובד מהגזרה המזרחית; הכונה
היתה לנסות ולכבוש תוך שני לילות (ליל ה-
16/17.0 וליל ה-17/18.10) את המשלטים המ-
צריים ששלטו על הכביש בין הצומת ובין בריר
(ברור-חיל) בואכה ניר-עם, ועל-ידי כך להשיג
כביש — לא דרך עפר ולא שבילי הרים, אלא
כביש ראשי לנגב."

כושר ההסתגלות והאלתור של המפקדים היה ראוי
לציון. השלב הראשון נמשך חמש יממות במקום
שתיים. ומטרתו הושגה תוך עקשנות וצמידות למטרה
הכללית של השלב, אולם אגב שינוי במשימות
הטקטיות.

שני הגורמים האחרים העלולים להביא לשינוי
התוכנית הם צבאיים טהורים. האחד נעוץ בהתפת-
חויות בלתי צפויות של המערכה, כשלון בלתי צפוי
או הצלחה בלתי צפויה באחד האגפים — שניהם
גורמים לשינויים בתוכנית המקורית; הראשון להת-

גמישות המבנים האופרטיביים במבצע הפריצה לנגב

לעתים יחול השינוי רק בלוח הזמנים — שינוי אשר יכתוב הקדמת הביצוע או השתייתו.

ניתוח סוגי השינויים — מטבעו שהוא סכימטי. הרי גלוי וידוע הוא: השינויים, שעה שהם מופיעים בפועל, הריהם שלובים זה בזה; אולם לכל מערכת שינויים אופייה המיוחד לה.

גם מהות השינוי משתנה ואינה זהה ברמות השונות. ברמת העוצבה, יהיה צורך להדגיש את עבודת המטה המקבילה החייבת להמשיך בהשלמת ההכנות לקרב גם תוך כדי הקרב ואחרי השעה „ש“. פירוט נושאי הכנה לקרב, יערך עלידי עבודה מאומצת של המטה הקיים או עלידי ממלאי תפקידים שיצור פו למטה כדי לעזור בהשלמת הפירוט וההכנות בנושאים אלו או אחרים.

ההכנות יכולות להיות בשיפוץ מערכת האספקה או בהשלמת מערכת הפינוי, וכדומה.

*

הכשרון והיכולת לפתור בעיה טקטית במהירות, להשתלט על אמצעי האש הקיימים בעין ולחלקם מחדש בהתאם לשינויים שחלו, או להניע את היחידה לשדה הקרב — הגם מחויבי המציאות ברמת הפלוגה והמחלקה. לאור אפשרויות השינויים.

כבר דובר לעיל על היקפו המתפתח של השינוי; מפקד העומד לשנות מתוכניתו צריך שיהיה חדור הכרה כי שינוי הנראה מקומי ומצומצם ברמה הגבוהה יתפתח לשינוי יסודי ומקיף בדרגים הנמוכים. בשיקולו חייב המפקד להתחשב גם „בהתפתחות ההיקף“ והוא חייב לבדוק אם לא יצא שכר השינוי בהפסדו — ורק לאחר מכן יחליט את החלטותיו.

המפקדים המבצעים, לעומת זאת, יחדירו לתודעה ולהרגלים שלהם ושל פיקודיהם, שהשינוי בתוכנית מבצעית תוך כדי ביצועה, או תוך כדי הכנתה, הם הכרה בל יגונה — ויהיו נכונים באופן נפשי לקבלו לעכלו ולבצעו.

מן הראוי, שנושא זה ימצא את ביטויו אף בתוכניות ההדרכה המכוונות אל המפקדים בצה"ל; גם תרגילי-המלחמה צריך שייציגו נושא זה כאחד הלחצים העיקריים. מן הראוי לנצל כל הזדמנות — השתלמויות, סיכומי פעולה או תרגיל וכדומה — כדי לתרגל ולהדגיש נושא זה.

לדוגמא נביא את גודל „הבוקעים“ שהשתתף במבצע. גודל זה שנועד לתקוע טריו בציר מגדל — אש-דוד (הגזרה המערבית) עלידי כיבוש הכפר חממה (ואף תורגל לקראת כיבוש זה) — הרעבר לשמש כעתודה ונועד לפעול בנסיון שני לכיבוש עירק מנשיה (בשלב מאוחר יותר); אולם אחרי שיחידה אחרת נכשלה בכיבוש מערכת מוצבי חוליקת (בליל 7/8) נשלח למשימה זו גודל „הבוקעים“ ובסיוע גודל נוסף השתלט על מוצבי חוליקת בליל 19/20.10.

אולם יש והתוכנית משתנה מבלי שחל שינוי אף באחד מן הגורמים שפורטו עד כה, כלומר: הגורמים האובייקטיביים — נתוני המודיעין, סדר-הכוחות, הנסיבות האסטרטגיות המדיניות, וההתפתחויות המערכה — נשארו ללא שינוי. הסיבה שתגרום לשינוי, תהיה הפעם תמורה בתפיסתו של המפקד את פני הדברים.

הבה ונראה עתה את אופיים של השינויים העלולים לחול בתוכנית. יש והשינוי יהיה קיצוני — אז תשתנה המשימה מעיקרה. לעומת זאת יכול השינוי להיות חלקי, כלומר רק בחלקים של השיטה — אפשר שהשינוי יצמצם בהורדה או בהוספה של יעד או יעד משנה, ללא שינוי המשימה.

אפשר שהשינוי יהיה בציר או בצירי התנועה, אפשר שיחול שינוי במקום התדירה בלבד.

אולם יש להבין שגם שינוי כזה יצמח — לגבי אחד מדרגי המשנה — לשינוי המשימה מעיקרה. ממש כאותה מטולטלת שהתגודדה הקלה בקודקודה גוררת אחריה תנועה ארוכה של קציה התחתון.

לפעמים יכתוב הדרג הממונה שינויים במבנה הכוח כתוצאה משיקוליו לגבי אופן-פעולתו של צות-הקרב.

המ"כ כמנהיג

מתוך דברים בבי"ס למ"כים

המנהיגות בצבא, ומה אנו רוצים להשיג באמצע-עותה.

מנהיגות היא כשרון המפקד להביא את חייליו לביצוע משימה כל שהיא מתוך התלהבות, רצון כן ויעילות. מטרת המנהיגות בצבא היא לודא שאמצעי הלחימה החשוב ביותר — האדם — יופעל באופן נכון.

האמצעי אשר הצבא מעמידו לרשות המפקד לשם ביצוע משימותיו היא המשמעת; אולם בידיו של המפקד נתון גם אמצעי שני, שתוקפו אנו קטן מתוקף המשמעת, הלא הוא רוח-היחידה.

המשמעת ורוח היחידה

רוח היחידה פירושה אחוה, אחריות הדדית וגאות האנשים ביחדתם, גורם המחסן את ה-חיילים ומחשלים להיות בלתי מנוצחים.

כאשר מצוקת הקרב גוברת והתנגדות החיילים נחלשת מחד-מת פחד, חוסר הספקה, חוסר מים ומאמצים פיזיים המעוררים את כושר סבלם — הרי המשמעת הצבאית היא העשויה לשמור על רוח היחידה.

עלינו להבין בברור את הכוונה האצורה במושג משמעת, כיון שרבים נכשלים בהבנתו. לעתים קרובות מערבבים אותו במושג העונש: ברם אין למשמעת כל קשר אמיתי עם העונש, באשר פחד המות בשדה-הקרב גדול לאין שעור מפחד כל עונש שהוא.

ברור איפוא, שהמשמעת שעליה אנו דנים בזה, יסודה המוסרי צריך להיות נעלה הרבה יותר. יסודות המשמעת הם הבנה ואמון.

הציות הנדרש בצה"ל אינו ציות עיוור, אלא הוא בבחינת עבודת גומלין, מתוך הבנה, יוזמת החייל

מי שעכב אחרי התפתחות צה"ל, יכול היה להרגיש בשינוי הרב ובהתקדמות הרבה של יחידות השדה, ובמיוחד של יחידות החי"ר. התקדמות זו מקיפה את שטחי הציד, איכות כוח-האדם ורמת האימונים. בכמות הציד ובמספר החיילים אין באפשרותנו להתחרות עם מדינות ערב, על כל טנק יוכלו הם להעמיד שנים, ועל כל חייל ישראלי יוכלו להעמיד לפחות שני חיילים ערבים.

מכאן שהדגש בצה"ל חייב להיות מושם על אותם השטחים, בהם יכולים אנו להשיג עדיפות, והם: טכניקה, מדע, ורות. את כל השטחים הללו חייבים אנו לטפח, ונעשים מאמצים גדולים לפתחם.

הפעם ארחיב את הדיבור על כל הקשור בנשקנו הסודי — רוח היחידה. במיוחד אתעכב על ערכה של המנהיגות אצל ה-מש"ק, שהוא המפקד המטפל יום יום באנשים, מעצב את דמותם ומטפח במידה גדולה את הרוח ביחידתו.

חשיבותה של המנהיגות

הנהגת אנשים — תורה היא המצריכה לימוד, ועלינו לזכור כי בצבא נודעת לה חשיבות רבה יותר מאשר בכל שדה פעולה אחר. הנהגה זו שהיא נכונה לגבי הצבא כולו, הנה בעלת מש-מעו מיוחדת לגבי חיל-הרגלים כיון שחיל זה תובע הנהגה ש-שיעור קומתה גבוה ביותר.

כללו של דבר, המנהיגות היא החלק החשוב ביותר במלאכת המפקד ומבחינה זו אין הבדל בין מפקד גדוד לבין מפקד כיתה. במלים אחרות: המפקד חייב לכוון את כל מרצו כדי להכשיר עצמו בנושא חשוב זה.

המטרה

בטרם ניגש לבחון את דרכי המנהיגות, עלינו לברר לעצמנו את מטרתנו; עלינו לקבוע מהי

מצפוננו של המ"כ יהיה מורה-דרכו

חיל הרגלים בהתקפה, באה במידה רבה בזכות ההסברה המפורטת של התוכנית, שניתנה לאנשי כל הדרגות ע"י המפקדים לפני שעת האפס.

אמרנו לעיל כי ברגע משבר, המשמעת היא השומר מרת על רוח-היחידה, ועלינו לזכור כי ברגעים אלה יצייתו לנו חיילינו רק אם המשמעת אשר נחdir בהם תהיה מושתתת על הבנה ואמון.

בעקבות שיטה זו יש ללכת גם באימונים השונים לסוגיהם, מתחילתם ועד סופם. יש לזכור כי גם השינויים בכלי הנשק, ומתוך כך גם בדרכי המלחמה, דורשים הסברה רבה ככל האפשר.

לאחר שהבהרנו לעצמנו כל זאת, ננסה לראות במה מתבטאת המנהיגות בעבודתו של המ"כ.

רגש האחרייות והחובה

זהו קנה המידה שעל פיו יש לדון את אופיו של מ"כ, כמנהיג ביחידתו. התכונות הצבאיות המזהירות ביותר תהיינה חסרות ערך, אם אין רגש החובה מלווה אותן.

על המפקד לשקוד תמיד לעשות את המוטל עליו במי-טב יכולתו. מצפונו של מ"כ יהיה מורה דרכו הנאמן ביו-תר, והוא יאמר לו אם אמנם נותן הוא את אשר בכוחו לתת.

רגש האחרייות והחובה הוא המורה למפקד להתעלם מ-עיפותו כדי לדאוג לשלום האנשים התלויים בו, הוא ה-מכון את מחשבתו למצוא מחד-סה טוב לאנשיו בערוב היום וביחוד ביום גשם — בטרם יבקש מחסה לעצמו; הוא ה-מורה לו לדאוג לכך, שאנ-

שיו יקבלו ארוחה טובה וחמה בטרם ישב הוא עצמו לסעוד את לבו; לעשות כל אשר בידו כדי להמציא לנתונים לפקודתו את החסר להם.

הדוגמה האישית

אחד מיסודות המנהיגות הטובה הוא הדוגמא האי-שית. היא חשובה בחיי שיגרה של כל יחידה, אבל חשובותה גוברת שבעתים בשעת קרב. אל תדרוש מאנשין מה שאינך מוכן לבצע בעצמך. שמש דוגמא אישית בהופעתך במחנה, בנקיון האישי ובידיעותיך

מובאת בעבודת גומלין זו לידי ביטוי במידה המכסי-מלית. במלים אחרות: זו צריכה להיות עבודה שי-תופית אידיאלית.

יחידה בעלת משמעת צבאית טובה, הריהי בבחינת מכשיר מאומן ודרוך למלחמה, אשר שלוש תכונות אלו לו:

(1) מפקדיה מצוינים באופי, ביוזמה, בידיעות ובה-בנה לרוח אנשיהם. הם מאמינים בעצמם ונות-נים אמון באנשיהם. במלים אחרות: אמנות הניהוג נהירה למפקדים.

(2) הקצינים, הסמלים והטוראים מבינים כולם שה-ציות הוא צורך חיוני לביצוע המשימות; ואין הכונה לכניעה עיוורת ומטומטמת לממונים עלי-הם, אלא לעבודת שיתוף מתוך הבנה.

(3) חייליה יודעים ידיעה יסודית את עבודתם. והם מאמינים כהלכה בשימוש כלי הנשק; הם חדר-רים רוח שיתוף ומלאים רוח קרב, אשר לה יקרא "הרוח" של החיל.

כדי להשיג זאת עלינו לה-סביר לחייל שהפעלת מס-פר גדול של אנשים ונשק בזמן ובמקום מסוימים מחיי-בת ציות מוחלט שאין להר-הר אחריו; שתאום בין חי-לות שונים ומתן סיוע ליחי-דות תוקפות מחייב ביצוע מדויק ככל האפשר; שנק-יונו האישי של החייל נחוצ להבטחת בריאותו.

החייל ירכוש לו מידות צבאיות אלה. הוא ישיג ב-כלו שהנימוקים הניתנים לו נכונים הם.

דבר אל האנשים והסבר

את הענינים, פרש לפניהם את הנימוקים אשר הם חייבים לדעת אותם, ידעו כולם מה שאתה מנסה לעשות, ומדוע אתה עושה זאת — וכמעט כל הקשיים שעמדת בפניהם יעלמו. בשעת הסברה אל תשתמש בביטוי "עליכם..." ביטוי זה מעמיד אותך ואת אנ-שיך משני עברי מתרס. מוטב להשתמש בביטוי "עלינו..."

אמנם הסברה ופקודה הם שני הפכים, אולם הם משלימים זה את זה. חובת המפקד היא, לשלב הסב-רות בתוך פקודות בגבול זמנו ויכולתו. הצלחתו של

לראות במצב קשה את הצד המבדח

המפקד העליון, כמוהו כחייל העליון, הוא מקור סעד גדול ליחידתו. מטבע הבדיחות והשמחה שהן מת-דבקות באחרים, ומשרות רוח טובה על האנשים, עד כדי להסיח דעתם מהעייפות והתלאות. כדי לשמור על הרוח הטובה של היחידה, רצוי שיהיו בה כמה אנשים היודעים פרק בשיר, או אדם היודע לנגן באיזה כלי נגינה. כל דבר שיש בו כדי להכניס נעימת שמחה — הן במחנה והן בשעת מסע — ראוי לטיפוח. יחידה שבה שורה השמחה ובדיחות-הדעת — יחידה זו היא בעלת כושר פעולה. על כן אל תקמץ בבנות שחוק, והסר זעף מעל פניך.

כללו של דבר — המנהיגות, היא החלק החשוב ביותר במלאכת המ"כ, ומכאן שכל מרצו צריך להיות מכוון לסגל לעצמו תורה זו.

המ"כ הרוחש אמון לאנשיו ומבאר להם את טעמי הדברים שאינם מובנים להם, יזכה בציות — ציות מתוך רצון.

אסיים בדבריו של גנרל אוסטרלי המתאימים בתוכנם ורוחם ליחידות צה"ל:

„אם יכול אתה לפקד על אנשיך מתוך יחס אישי, ולא באמצעות עונש, אם יכול אתה להיות כאחד מהם, לדבר בלשונם, להבין את מחשבותיהם, להיות שותף לסכנות ותלאותיהם, להיות חרד לשמם הטוב, להגן על זכויותיהם ולהעשות דואג גאמן לטובתם הרוחנית והגופנית — או אז ירחשו לך אמון גמור כאל אדם, יראו אותך כמעט כאחד מהם. אז תהיה מנהיגם וחברם גם יחד.

למען איש כזה — ויחד עמו — יהיו מסוגלים לשאת כל מחסור, ולבזוז לכל סכנה“. זוהי רמת המנהיגות שאליה עלינו לשאוף.

המקצועיות — ויקל עליך לדרוש זאת מאנשיך. ובשעת קרב תהיה לדוגמא בנכונותך ובאומץ לבך. מבצעי החי"ר במערכת סיני הוכיחו לנו, שבכל אותן הפעולות שהמ"כ הלך בראש כיתתו — חייליו צעדו אחריה, והמשימות בוצעו במהירות ובמיעוט אבידות; לשמחתנו היו אלה רוב רובן של הפעולות.

החלטיות

אין לך כמעט דבר הפוגע ביעילותו של מפקד כחוסר כוח החלטה. כוח החלטה פירושו: יכולתו של אדם להגיע לידי תוכנית, להחליט ולודא שההחלטה תבוצע. מפקד צריך שיהיה מסוגל להימלך בדעתו בטרם יבוא לכלל החלטה; אולם משהחליט, עליו לעמוד על כך שהחלטתו תוצא לפועל.

מדרכם של חיילים שהם מעריכים מהר את מידת יכולתו של כל מפקד בנדון זה.

המ"כ ההססן, שאין לו דעה משלו, ותמיד הוא שואל את דעת האחרים ודורש בעצתם, יאבד במהרה את השפעתו על חייליו.

יחזמה

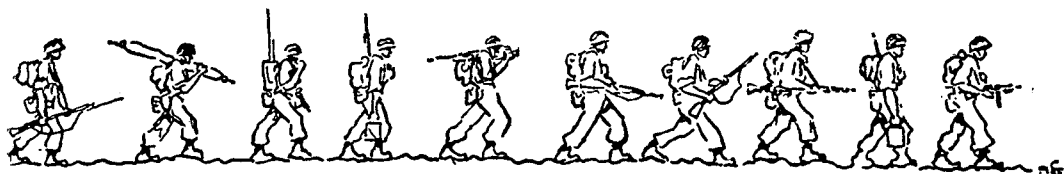
חובתו של כל מפקד היא לעורר יחזמה בקרב האנשים הסרים למשמעתו, בכל הדרכים האפשריות. מובן מאליו שאין היוזמה צריכה להיחפז להפקר רות, כלומר אין אדם צריך ליטול לו סמכות שלא ניתנה לו כדי להוכיח את יוזמתו.

חוש של הומור

לעזר הוא למפקד אם חונן בחוש הומור. הכשרון לראות בשעת מצב קשה את הצד המבדח שבדבר, ולהענות לזה בכת צחוק — עוזר, לעיתים קרובות להחליץ מהמיצר.

רוח טובה

אחת לבדיחות הדעת היא השמחה. קשה למצוא דבר אשר יהיה לברכה למפקד יותר מרוח השמחה.

וידוי של מפקד מחלקה

עברי הוא רגיל בצה"ל. בשאחי הגדול התגייס לבריגדה, למרתי עדיין בביה"ס העממי. במלחמת השחרור כמעט והצלחתי להשתתף, אולם גילי הצעיר הכשילני. כשהתגייסתי החילותי, כמו כל חייל, לעבוד את שלבי "תוכנית ההתקדמות" ועתה הריני מ"מ. במבצע "קדש" לא התפרסמתי בעתון "במחנה"; הצלמים אלי לא הגיעו.

מכתב זה אני כותב אליך מנקודת ראות לקח אישי. הרהרתי בדברים שעשיתי, וחשבתי כי אילו ניתן לי לעשותם שנית, הרי שהיו מספר נקודות שעליהן הייתי שם לב.

בכמה נקודות נכשלתי, ונכשלתי לחלוטין. לא הקפדתי כלל על משמעת שבילים, על הסוואה, על עישון בלילה. הקפדתי פחות מדי על הקמת רעש מיותר בלילה — על פטפוט. יתכן ואילו היה המצב

האווירי פחות נוחה — הייתי מצליח יותר; אולם, הצלחתי זאת היתה נובעת אז לא רק ממאמצי שלי, כשלוני במשך מעת שבילים היה בעיקר תוצאה של עצלות, והוא נבע בעיקר מן העובדה שלא הקפדתי על משמעת זאת מיום האימון הראשון. בנושא ההסוואה פשוט לא הלך לי; אמנם חסרו לי רשתות, אולם לא זאת היתה הסיבה העיקרית. בזמן האימון זלזלתי בהסוואה — ובזמן הלחימה הודיתי לחיל אויר על שמנע ממני אבידות מיותרות לחלוטין. עתה אני מכה על חטא על שלא מנעתי עישון בלילה. אני מודה כי

הרעש של הדיבורים המיותרים בעת אימוני הלילה היה איום — ואני עברתי עליהם בשתיקה. אמנם סיפרתי לאנשי על תשמועי אויב ועל מארבים — אבל כל הסיפורים לא השפיעו על אנשי. תכופות הרגעתי את עצמי: "הרי פעם אמרתי להם שזה צריך לעשות, או כך צריך לעשות!" נסיוני הקצר ב"קדש" לימדני שאין להסתפק בדיבורים; צריך לתרגל את האנשים בביצוע נכון, ולהקפיד על הפרטים עד אשר "זה נכנס לדם". זאת לא עשו לי, כשאני הייתי חייל — וזאת לא עשיתי אני לאנשי, כשנעשיתי מפקד. עתה אני מרגיש כי בכך פגעתי בכושרם של אנשי.

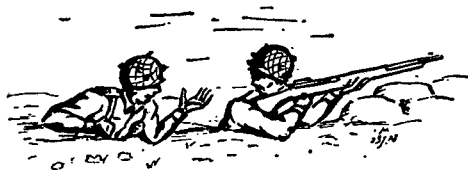
מחלקתי נלחמה יפה. אך אילו הקפדתי על נקודות אלה בזמן האימונים — היתה המחלקה נלחמת טוב

להודות לי על עקשנותי. והרי הייתי יכול להגיע לאותן תוצאות עצמן בלי ההתרוצצות המיותרת, לולא ויתרתי לאנשי בענין התחפרות טובה בעת האימונים.

מבהיל לזכור כמה זמן בזבזתי בעת המבצע על "דיבורים". הייתי חוסך זמן רב, גרון ועצבים אילו יכולתי להפעיל את כל אנשי עלי-ידי מתן פקודה קצרה, כגון, "היכון לקרב!", "הגנה הקפית!", "השתער!" במקום זה נאלצתי להפעילם עלי-ידי חזרה על מרבית שעורי השדאות — אלא שחזרה זו נעשתה ללא מערכים, ללא הכנה ללא זמן ותחת תצפית ואש אויב. אילו עמד לרשותי הזמן שבזבזתי על חזרות אלו — הייתי יכול לעשות הרבה יותר.

לא אימנו אותי למצוא תרופה נגד וירוס הנקרא "אדישות", או פשוט חוסר עירנות. כל עוד לא נראה — או נשמע — האויב, התנהל הכל בעצלתיים. זקיפים זלזלו בתפקידם, לא עצרו איש לזיהוי. כאשר הכרזתי על מצב הכן, ונשמעה אזעקה, התייצבו אנשי לאחר רבע שעה, ללא חגור ונשק — פשוט להכעיס. לא היתה ברירה, רצתי וצעקתי (בכלל — חדלתי להיות פופולרי), עד שהמחלקה הופיעה כפי שרציתי — אבל היה ברור מאוד שאף פעם לא תרגלתי כהלכה אזעקת כוננות. הייתי כל כך בטוח שהם יבינו... בסופו של דבר חילקתי את עומס העירנות שווה בשווה עם המפקדים שלי; ארגנתי תורנות עם המ"כים והסמל. כל אחד בתורו מילא תפקיד של מפקד תורן. זה הקל עלי את מילוי תפקידי ברגעי החרום.

בעצם היו פקודות מפורשות לגבי כל הנקודות האלה, אלא שהיו פקודות שביצעו אותן והיו כאלה

במקום פקודות — בקשות אש

שלא ביצעו אותן. כל מה שלא היה נוח ונעים נמוג אל מאחורי ההכרה שלי, עד אשר נעלם. לאמיתו של דבר אין חידוש בנקודות אלה, אלא שחשבתי ש"פיטר" לא עוסק בכגון אלה, חשבתי שבזוה עוסקים "אנשי מנהלה" — מה גם שלא היתה לי דוגמה אחרת. היתה השקפה שביחס לזה "עוצמים

אותן כחלק מן השעור, הזכרנו אותן בסיכומי תרגילים, הם היו אצלנו בבחינת תגובה מותנית, בבחינת שגרה. יתכן ועשינו זאת מתוך משמעת, משום שכך צריך לעשות. בשעת השעורים שלחתי חוליה לתצפית, פקדתי על תצפית הקפית וכד' — ובזאת הסתיי פקתי. אבל בתנאי עייפות ובעיקר כאשר נתתי לעייפות להתגבר עלי, התצפית כמעט ולא קוימה. במקום שתהיה טבועה בדמם של אנשי, היתה התצפית במחלקתי כ"מצות אנשים מלומדה", כאשר שיחקתי

נחרדתי לראות את מצב הנשק

את הקצין הרענן והטרי, הכל התבצע אחרת. אפילו זכרתי כי טוב לדוח למ"פ שלי. בזמן המבצע שכחתי פעם להקפיד על תצפית הקפית, וחיל אויב בודד, שטרם זרק את נשקו פצע אחד מאנשי. זה היה שעור יקר. אילו יכולתי לעשות רברס לזמן הייתי נותן שעורים קטנים, מתרגל וחוזר ומתרגל נושאים "קטנים" אלה עד אשר היו "יוצאים מהאף".

ההרצאה על פיזור ופריסה כמו התייצבה בפני עם אור ראשון בשטח הכינוס. גערות לא עזרו לי, אנשי הצטופפו כמו עדר. "לעזרתי" בא פגז מרגמה; מאותו פגז ואילך נתפזרו אנשי ונפרסו לא רק בשטח מוכה באש אויב, אלא אפילו בשטח שהיה רחוק מכל אויב. כל תרגילי ההגנה שערכתי עם אנשי בשטחי האימון שליד המחנה — נשתכחו מלי. במ. עברתי מעמדה לעמדה. במקום חפירת חריץ עשו שוחות שנה, שאפשר לרקוד בהן הורה. רצתי אחרי כל אחד מהם, ו"עמדתי על ראשו" עד שחפר שוחה אשר תגן עליו בעת הפגזה. עזר אלוהים וההפגזה החלה.

אחרי ההפגזה כאשר ראו את תוצאותיה, באו כולם

בריאיות. מצאתי שזה ענין של מוראל. חייל נקי ומצוחצח — נשקו, אף הוא נקי. אשר ל"פיטר", נתברר לי כל לא החבר'מן הוא ה"פיטר"; ה"פיטר" הוא החייל הערום והפעיל המפתיע את האויב בכל

במקום שעליו עמדתי התפוצץ פגז מרגמה

עת. הסיסמה היא לא "מוכן לעשות" אלא "לעשות ולעשות"...

אילו יכולתי לעשות הכל שנית, אילו יכולתי להחזיר את גלגל הזמן — הייתי עושה נקודות אלה ענין של טבע שני. אבל אין להחזיר את גלגל הזמן...

חשבתי ש"אחות נשק" מתבטאת בסידורי מ"צים, בביטול תלונות על אי נשיאת דסקיות או ציוד, או העדרות מהמחנה. בשעת ההסתערות על משלט נכסנו לאש-מגן, וסבלנו נפגעים. זמן לא היה לי. נדמה לי שהייתי קצת מבולבל, רצתי, צעקתי. חיל סחב אותי פתאום לשוחה. על המקום שעליו עמדתי נפל פגז מרגמה. עתה נדמה לי שהבנתי את משמעות "אחות הנשק". אני אפילו זוכר שאמרתי לו "תודה" — מלה כמעט זרה לי. על חברות יותר לא אדבר, ואשביע כל חבר שלי שלא ידבר אלא רק יעשה, ויעשה זאת בכל לב לכל חייל. כפי שאתה רואה לא למדתי במשך כמה ימי "קדש" לקחים אסטרטגיים וטקטיים. אבל למדתי כמה דברים "קטנים", אותם לא קניתי לעצמי במשך כל שנות שרותי. "קטנות" אלה הן הקובעות בקרב. זה מזכיר לי את הפתגם העתיק: "בגלל אבדן מסמר אבדה פרסה..."

מפקד מחלקה 3

עין". כמה נהניתי בקורס מההרצאה על אחזקת רכב, שיירות האפלה בלילה וכד' — המרצה הציג את הדבר בצורת משחקון. חשבתי אז שאין דבר פשוט מאשר תחזוקה טובה המונעת תקלות. נהג המכוונה שעליה נסענו לא טיפל ברכב בשעת החגיות, ואני אפילו לא הערתי לו על כך. הנהגים סגרו את הרוחים בשיירה, כדי שלא יעבור אותנו כלי רכב יורד או עולה — וגם אז לא הערתי דבר. בתניה כאשר סתמו את הציור — לא נזעקתי. היתה לי הרגשה שאני חבר'מן יותר מהאחרים. בלילה נהניתי מזה שהנהגים הבאים לקראתנו סונורו ע"י הפנסים של הרכב שלנו; ידעתי שצריך כאן לנסוע עם פנסים מאופלים אבל הרגשתי את עצמי כ"פיטר" אמיתי, שכללי הזהירות לא בשבילו נוצרו. אמנם שום דבר לא קרה, אבל אוכלת אותי הרגשה איומה: יתכן ופזיזותי זו השפיעה על המערכה, והאורות גילו לאויב את תנועת הכוח — ואני על זה לא חשבתי. נקודה זאת כואבת לי.

ומצער אותי שלא אוכל לתקן את המעוות.

פעם דברתי עם אנשי על היגינה אישית. חשבתי אז שזה ענין של משמעת-עצמית וגאווה-אישית. אבל מה עשיתי בקשר לזה? שכחתי לדאוג לניר טואלט, הוקנים צמחו והלכלוך דבק בפנים — זקנים פרוצים מלאי אבק מהול בזעה, זו היתה דמות אנשי. ואני עומד נכלם ונדהם — אני אשם בזוהמת אנשי. כשהייתי ילד נהניתי מסיפורי הבריגדה והפלמ"ח על משמעת מים. בטיפשותי לא הוספתי דף חדש לסיפורים אלה. חיינו בלי מים, והיינו צמאים כאשר לא נמצאו מים — ובזבזנו מים כאשר אלה נמצאו בשפע. היו תופעות, שאיני יודע כיצד להסבירן. נדמה לי כי היו רגעים בהם שכחנו על קיומו של האויב. תחילה שמחנו לאפשרות ללבוש כפיות ובגדי אויב ואף לשאת נשק אויב אולם כאשר מישהו חשב חייל שלי למצרי... התפכחנו מהר. כאב לי מאוד, כי אמרתי לעצמי "אילו" — אבל כבר היה מאוחר.

זה לא הכל. לא חשבתי מראש על מה שעלול להיות. לא בדקתי אם לאנשי יש זוג גרבים וזוג שרוכים רזרביים. דבר קטן, כביכול. עד מהרה הצטערתי על כך...

נקיון וצחצוח בשדה הקרב זה לא רק ענין של

ניידות מוגברת

יוסקה שלום.

מועקה קשה מכבידה על הכתיבה; קשה להשיג במערכת סיני ולקחיה שעה שהנסיגה מהעמדות ואחרונות במפרצי שלמה ורצועת עזה הפכה לעובר-זה. נוסף לתחושה של חומרת הצעד הגורלי, מחלחלת נפשנו פנימה גם הרגשת המרירות של חיילים שעשו את המלאכה בלהט מסירות, בהקרבה ללא סייג, כעת הם עדים להשמטת עיקר פרי-הנצחון. אולם בחיילים, אף שאין אנו נעדרים השקפות והרגשות נבדון — לא נוכל להתמסר להלכידות, כי חזקה עלינו להיות מבצעי החלטות הנציגות הנבחרת של זעם והמדינה והיו קשות ומרות ככל שיהיו.

הלחץ שהביא להחלטת הנסיגה, וההתרברבות האיומים שמשמיעים אויבנו, מעידים שאיננו עומים בפני נקודת המפנה המיוחלת ביחסינו עם השנים. ובעית הבטחון תוסיף, אם כן, להיות בעית זבעיות, וגיבוש כוחו והאדרת עוצמתו של צה"ל משיכו להיות הגורם הראשון במעלה להבטחת קיומנו ריבונותנו. אי לזאת, למרות המועקה, שומה עלינו לחזור ולהמשיך להתמסר למשימה שאנו נושאים בה — משימת השיפור והקידום של כשירותו יעילותו כוננותו של צבאנו.

במכתבי הקודם נגעתי בכמה נקודות שבלטו במרכת סיני ושמן הדין לתת את הדעת עליהן.

בתשובתך למכתבי זה אתה כותב לי שאתה מסכים גם עיקרי הדברים, אולם יש לך כמה הסתייגויות. אשתדל להתייחס לכל אחת מהן — ראשון ואחרון.

אתה טוען, בניגוד לדעתי, שחוסר הכשרה מתאימה זיא הגורם העיקרי לכך שהמ"כים נתגלו כחוליה וחלשה בשרשרת הפיקוד. לדעתך, השתלמויות נור-זפות עלולות לתקן ולהעלות בהרבה את רמתם של המ"כים. לא אכנס לויכוח, אומר רק זאת: כל תופעה נזה עפ"ר תוצאת מספר גורמים. חשוב לאתר את זמכריע שבגורמים, אין ספק שטענתך על ההכשרה זלוקה בחסר היא אחד הגורמים לתופעה. לדעתי

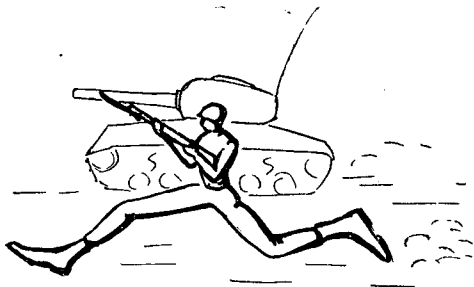
לא זה הגורם המכריע, אולם מאחר וגורם זה נתון להשפעתנו, ננקטו כבר כל הצעדים המעשיים להעברת השתלמות לכל מערך המ"כים בחי"ר בשנה זאת. תוצאות השתלמות זאת, לדעתי, אינן מותנות בתוכנית ההשתלמות ובנושאי ההשתלמות, אלא ברמת המדריכים שיעבירו השתלמויות אלה, מאחר והמ"כים שלנו זקוקים להעמקה, להתמחות, לביטוס גישה, וגיבוש יכולת פיקוד — יותר מאשר לתורה נוספת. אלה נקנים בעיקר בדרך ההשראה על-ידי הדוגמה האישית והנסיון האישי של מפקדים מנוסים, שרמתם גבוהה יותר. גם לענין זה נערכו התוכניות והוצאו ההוראות, ובמידה והביצוע יחפוף את התכנון, יגדל הסיכוי לקידום. אולם, כאמור, איני מאמין שצעד זה של השתלמות יביא למפנה יסודי בבעית המ"כ בחי"ר. במידה וההשתלמויות תהיינה בסדר, הן תשאנה פרי מלא רק אצל חלק מציבור המכ"ים — אותו חלק שהוא בעל נתוני יסוד מינימליים כדי לשאת בתפקיד. ברור שגם תוצאה חלקית זאת

ערכים הנקנים בדרך של השראה

חשובה, ומצדיקה את המאמץ הכללי — על-כל-פנים, לכלל הרחב של המ"כים בודאי שלא תזיק. אתה טוען עוד, ש"החלקתי" את בעית הממ"ים על-ידי כך שהסתפקתי בציון שהם עמדו על הגובה והובילו בראש מחלקותיהם. אתה הצבעת על מקרים.

עלינו משחר נעורינו בהגנה, בפל"מח, ולאחר זאת בצה"ל: מידת הרחמים ומידת החמלה העצמית — ביחוד כשהדברים נגעו בנו עצמנו — מעולם לא תרמו חיובית לענין, ואם גם בשלב מסוים גרמו למראית-עין להקלה, נסיוננו העשיר שרכשנו בשטחי המאבק השונים בארץ הזאת, לימדנו למד היטב, כי אפשר להיות גמיש בשיטה, בדרך הביצוע, אולם אין גמישות בעקרונות היסודיים.

החי"ר חייב להתאים עצמו לשאר החילות

סטיות מן העקרונות היסודיים, או גמישות בהם, ממוטטים את הבנין כולו בעת זעזועים ומבחן. לאור כל זה נראה לי, שאין בדברי בנדון משום "הלך-אח"ר" — מופרות, אלא משום חשיפת נגעים ממאיי-רים.

ברצוני להוסיף עוד מספר נקודות, בהמשך למכת-בי הקודם. לגבי ידי, הויכוח מי כבש ומי הכריע — החי"ר או השריון — אינו ממצה את הנושא, ואינו אלא ענין לענות בו לכל מחפשי פלוגתא. עלינו לראות שבכל הקרבות כמעט לא הופיע האחד — החי"ר, השריון, הארטילריה או חיל האוויר — לבד ללא אחרים.

מתוך אופי הבעיות שהעמיד צופן לנו, ברור שתקופת "קרבות על טהרת החיל" — עבר זמנם; שילוב ושיתוף-פעולה בין חילי, הופך לאחד הגורמים היסודיים בטקטיקה שלנו. כמסקנה מכך יש לשנות את נושא הויכוח, במקום שנתוכח על השאלה מי, כדאי שנתרום להבהרה ולליבון השאלה כיצד. רוח שיתוף הפעולה חייבת לשרור בכל הרמות החל מהדרגים הגבוהים ועד ליחידות המשנה הקטנות ביותר, וזאת כדי להגביר את הגמישות, שהיא תנאי להשגת המהירות, והמהירות הנה גורם ראשון במעלה בהשגת הטקטיקה שלנו.

בנושא המהירות חייב החי"ר להתאים עצמו לשאר

מצבים, ומשימות שבהם לא ידעו הממ"ים לארגן את יחידותיהם; ציינת כי חוסר השליטה בגורם היקר מכל, גורם הזמן, בלט במיוחד בפעולות שנערכו בשילוב עם ארטילריה ועם יחידות שריון.

יוסקה, טענותיך אינן סותרות את דברי, ואין כל מחלוקת בינו בנדון. אולם כאן, שלא כבמקרה המ"כים, לפנינו ציבור של מ"מים, שכרובם הגדול הם בעלי תכונות ונתוני יסוד ההולמים את תפקידם. כאן הבעיה היא עדכניות, התמחות ותרגול. ציבור זה ראוי להערכת יתר על אשר פעל ב"קדש" למרות מגבלותיו אלה, חתר בהחלטיות לביצוע כל המשי-מות אשר הוטלו עליו. גם על מגבלות אלה, נשתדל להתגבר ע"י ביצוע השתלמות לכלל המ"מים בח"ר, בנושאים שבהם נתגלה פיגור. השתלמות זאת — אני תקווה — תעמיד את כל ציבור המ"מים על רמת התמחות ועדכניות שתתיר את תגופתם והע-זתם מן הכבלים של חוסר ידיעה.

לבסוף אתה מעיר כי הנימה המשתמעת בסיום מכתבי הקודם מפריזה בחריפות בעית "התפרקות והתפרקות" של הקצינים לאחר סערת הקרב. יוסקה, בנקודה זו איני מסכים עם הערתך. אמנם אין מכשיר לאומדן מדויק של מידת וממדי הנגע, ולכן יכולים תחומי הבעיה והיקפה להשאר בגדר ויכוח — אולם מהותה וחומריתה אינם מוטלים בספק — ביחוד אם לא נראה אותות מבשרי רע בתופעות שהיו, ואם לא ננקוט אמצעים לחשיפת שורשי הנגע לשם ביעורו. לכן אני מוכן לקחת על עצמי את האחריות למידת ההגזמה באשר לממדי הבעיה, המשתמעת כאילו מסיום מכתבי.

המ"מים הובילו בראש

כל שאיפתי היא לחתור למניעת השכחה והטשטוש, שהם בני לוויה טבעיים לכל בעיה סמויה, ששורשיה מעמיקים ומחבלים ברקמות החינוכיות של מקורות הכוח והעז — כאותו סרטן הפושה בגופו של האדם פנימה בטרם עמדו על מידת הרסנותו. יוסקה, ברצוני להזכיר לך את אחת המוסכמות

החילות — כלומר, עליו להיות נייד יותר כדי שלא לעכב את החילות האחרים שבצות הקרב. כדי להפוך את היחידות לניידות יותר יש למנוע סרבול בציווד ובתחמושת, דבר אשר ימצא את ביטויו בצמיצום המסגרות, ובהעלאת כושרן ומומחיותן של היחידות. אין דברים אלה ניתנים להשגה רק ע"י שינוי בתקנים, וקביעת דוקטרינות. הם מחייבים בראש ובראשונה עבודת נמלים אפורה באימונים. כי העלאת הרמה ובעקבותיה האדרת העוצבה המוחצת — הם כשלעצמם מגבירים את הניידות.

ואל מן יש להפנות תביעה זו אם לא אליך ואל חבריך — כרגיל מאז ומתמיד. יש לראות ולהבין כי זאת היא משימתנו לתקופות האימונים בשנים הקרובות. ההסתוריה של המלחמות — ואף של זו הקרובה אלינו — מלמדת שכל התמורות בכלי הנשק ובטכניקה הקרבית לא הביאו בעקבותיהם מחליף לחי"ר בשדה הקרב אולם יש לראות לקח זה בצירוף עם לקח שני: החי"ר חייב להדביק את קצב ההתפת-

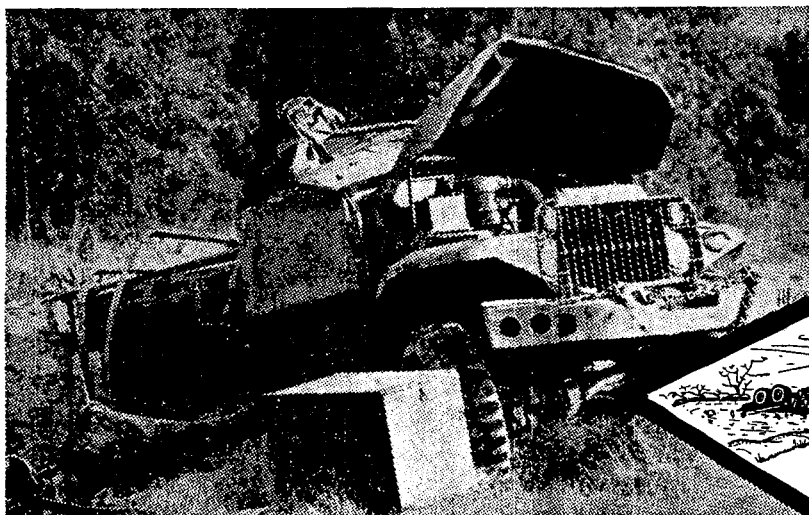
חות של החילות האחרים על-ידי כך שיסגל עצמו לסטנדרטים של כשירות וניידות כדי שיוכל למלא את יעודו בתוך צות הקרב המודרני. בעיקרו של דבר חל כלל זה גם על צבאנו אלא שאנו מוגבלים יותר באמצעים לקידום הניידות והכשירות של החי"ר. עובדה זו אסור שתביאנו למסקנות חפוזות על יעודו של החי"ר במסגרת צבאנו; עובדה זו מחייבת אותנו לגייס את כל כושר האלתור שלנו והתושיה שבנו, להשגת הרמה הנדרשת של ניידות וכשירות, בתחום האמצעים המצויים והחזויים.

חשוב שעיקרי דברים אלה יהיו ידועים וברורים לך ולחבריך, בשרות המילואים כרקע להשתלמויות שאתה עלול להקרא אליהן בשנה זו. בטוחני, שפרטי הדברים כשיראו אור ב"כתובים" השונים, יבהירו ויסבירו יותר, אולם ראיתי לנכון להכניסך בתמונה הכללית.

מפקד-מדריךך לשעבר,

ש י

סא"ל ד"ר מ. י. יששכרי

תאונות דרכים

בצבא ארצות-הברית עלה מספר חללי התאונות, באותן שנות המלחמה, על הנפטרים ממחלות: כל מקרה-מות חמישי היה תוצאה מתאונה, ורק כל מקרה שמונה-עשרה — ממחלה.

בשנת 1952 היוו תאונות דרכים קטלניות 45% מכל מקרי מות שלא בפעולת קרב בצבא ארצות הברית. 25% מכל המאושפזים בבתי-החולים היו נפגעים בתאונות דרכים. המענין הוא ש-88% מהה-רוגים והפצועים נפגעו — או מצאו את מותם — בכבישים בזמן חופשתם, ומאלו היו 50% בחופשות סוף השבוע.

חישובים שנערכו על בסיס הטבלה שלהלן גילו כי האבדות שנגרמו לצבא היבשה על-ידי תאונות-דרכים היו:

הרוג אחד על כל 1000 איש בשרות;
פצוע אחד על כל 53 איש בשרות;

הרקע

התאונות נחשבות היום כקטלן ראשי וכגורם ראשון במעלה לנכות תמידית. אין מחלה, ותהי הנפוצה והממאירה ביותר, שתוכל להתחרות עם התאונות במילוי בתי חולים ובתי קברות.

הסטטיסטיקה הרשמית של קציר תאונות-הדרכים בארצות הברית מלמדת, שמדי שנה:

נהרגים	100.000	איש
נשארים נכים תמידיים	400.000	איש
סובלים מנכות חולפת	1.000.100	איש

המלחמה בתאונות מהווה בעיה חמורה, המדאיגה את האחראים לשמירת בריאותו של העם.

במלחמת העולם השנייה היה מספר קרבנות תאונות-הדרכים באנגליה שווה למספר האבדות שכל הצי הבריטי סבל באותה תקופה, דהיינו: 50 אלף נפש.

סכום	צי וצבא-הצי	צבא	חיל אויר	סיכום תאונות בצבא ארצות הברית 1953
85.699	37.306	28.451	19.942	המספר הכללי של אנשי צבא שנפצעו
3.657	1.565	1.236	856	המספר הכללי של אנשי צבא שנהרגו
9.578.887	1.035.648	8.229.000	314.239	המספר הכללי של הפסד ימי אדם
3.248.637	—	—	3.248.637	נזק לרכוש (דולרים)
95.852.041	—	54.903.000	40.449.041	הוצאות ישירות ע"י הפגיעות (דולרים)

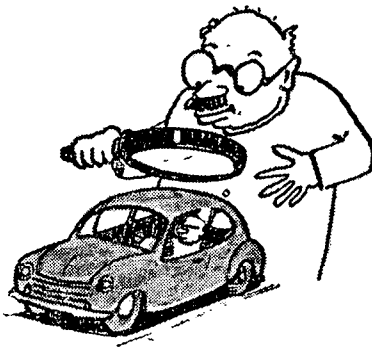
בדומה למחלות, גילו אף כאן חוקיות ביאולוגית-פיסיאולוגית, ומחזוריות מסוימת. הוכחה תלות בתנאי האקלים, בעונות השנה, בתנאי הראות וכן בגיל, במין, באופי, במצבי בריאות וכו'.

גורם "האדם" א. הגיל

- (1) 50% של תאונות פוגע בקבוצת הגילים ש- לפני 25 שנה, במיוחד בקבוצה של 19—24 שנה.
- (2) קבוצה זו נפגעת פי שתיים מהקבוצה 25—41 שנה.
- (3) קבוצת הגילים 19—29 מעורבת ב-90% של פציעות שנגרמו ע"י חבלות. קבוצת הגילים 19—29 מעורבת ב-75% של פציעות שנגרמו ע"י תאונות דרכים.

- (4) נהגים מקבוצת הגילים 19—24 מהווים רק 14% מכל הנהגים בארצות-הברית והם גורמים ל-24% מכל התאונות הקטלניות בארץ זו.
 - (5) הצבא מהווה רק חלק 1/30 מהאוכלוסיה שם, והוא מעורב באחת מכל 30 תאונות (כימי שלום).
- ב. התכונות המאפיינות את קבוצת הגיל 19—24:

אימפולסיביות, הרפתקנות, סיכון עצמי עד כדי קלות דעת, תשוקה להתבלטות ולעשית-רושם (על המין השני), אי רצון לקבל מרות, שנאת השגרה והחיים המסורתיים, התקוממות פנימית נגד סמכות עליונה (הורים, מורים, נותני עבודה, מפקדים וכו'), התנגדות למשמעת, חוסר שליטה עצמית, בסיכוס: מרץ חיים מוגבר, אופי סוער, חוסר אחריות ונסיון חיים. הגיל ומידת האחריות עומדים ביחס הפוך למספר התאונות.

הגישה המדעית

ההפסד הכרוך בתאונות אינו מתבטא רק בצד האנושי הטרגי, אלא גם בכמות "זמן-חיים" יעילים שהולכים לאיבוד, וכמות זו עולה לערכים שקשה לבטאם במספרים.

הבעיה כולה חורגת ממסגרת מספרית-אריטמטית ועוברת מכמות לאיכות כשהמעורבים בתאונה הם יציבים.

הגישה המדעית לחקר הבעיה ופתרונה

"דע את האויב" — כלל זה יפה גם כאן. רק מחקר המקיף את כל הגורמים מאפשר מציאת תרופה יעילה למלחמה בתאונות. אחרי תקופת גישושים רבים בחרו בשיטה האפידמיולוגית כמסגרת מתאימה לחקר הבעיה. שיטה זו מצטיינת בנסיון מדעי רב בחקר תופעות של מחלות המוניות ובמציאת דרכים ואמצעים למניעתן.

- כמו במחלה מעורבים בכל תאונה שלושה יסודות:
- (1) האדם
 - (2) המחולל
 - (3) הסביבה,
- ובהשוואה עם מונחים צבאיים:
- כוחותינו, האויב, קרקע.

- הגישה המדעית מאפשרת ניתוח הגורמים הללו ולימוד פעולות גומלין שביניהם. ואמנם עצם ההכרה וההגדרה של הנתונים המאפיינים את שלושת היסודות הללו הכשירה את הקרקע להוצאת מסקנות ולגיבושן בתוכניות מעשיות למניעת תאונות. מגמת החקר האפידמיולוגי היא להכיר ולזהות —
- א. תכונות אישיות מיוחדות והתנהגות אישית מסוימת המובילה לתאונות.
 - ב. ליקויים בתכנון, יצור וסידור של הציוד.
 - ג. תנאי-סביבה הנוחים לתקלות ותאונות.

- ד. חישובים מתמטיים של ההשפעה ההדדית בין גורמי היסוד הנ"ל.
- לימוד הבעיה

תאונה היא אירוע שלילי באופיו, פתאומי, מבלי שלאדם המעורב בו היתה יכולת שליטה במצב. מבדילים בין תאונות ביתיות ואילו שבתעשייה, בחילות, בספורט וכו'. תאונות דרכים הנה תת-הסוג החשוב ביותר של התאונות.

- ה. מועדים לתאונות:

בבתי חולים בגרמניה הרגישו לראשונה בקיום קבוצה "חוזרת" של אנשים שניזוקו בתאונות דרכים ובתקלות אחרות: בתקופה של חמש שנים ביצעו אותם הנהגים מספר תאונות. בתופעה זו הבחינו אח"כ גם בבתי-החולים בניו-יורק. מכאן התפיסה של "נטיה לתאונות".

דעות החוקרים מחולקות עדין על האחוז של "המור-

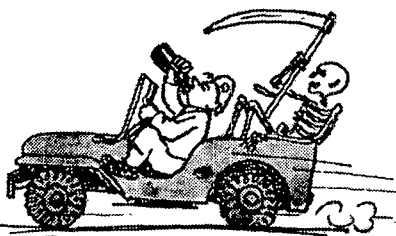
בגלל שכיחותו הרבה של המצב הפסיכולוגי המכונה עייפות אצל כל אדם, מתנהל עכשיו מחקר מקיף לגילוי היחס בין דרגת העייפות לאחוז התאונות הנגרם בעקבותיה.

המחקר בוצע ברובו על טייסים. הוכח, לדוגמה, שאצל טייסים העובדים על מטוסי הובלה אורחיים קיימת נטיה גורלית כמעט להרפות את מתח-ההשגחה בשעה האחרונה של הטיסה. ואלם להרפיית-מתח זו גורמים, כפי הנראה, נתונים פסיכולוגיים; לא נמצא יחס מתמטי בין מספר שעות הטיסה, או מספר שעות החופשה שקדמה לטיסה, או צורת הבילוי בעשרים-וארבע-השעות שלפני ההמראה — לבין התאונות שנגרמו.

המחולל (הציוד, המכונות, המטוס וכו')

מבדילים בין ליקויים בחומר, שהם תוצאה של נזק פתאומי בחלק קובע מחלקי המכונות, ובין ליקויים הנובעים מתוך טעויות בבחירת הציוד, סידורו, והתאמתו לשימוש האדם. ליקויים בציוד — הן אלה

הנובעים מליקויים ביצור או חבלה והן אלה שהם תוצאה נזקים פתאומיים, מהויב יחסית רק אחוז קטן מן הסיבה לתאונות. שגיאות וטעויות בתכנון הציוד, ההופכות אותו לבלתי תכליתי או בלתי מותאם לאדם המפעיל אותו.

השפעת הכוהל

מהוות מקור רציני לתאונות. קיים ענף מחקר מיוחד שבראשו עומדים מומחי הנדסה ורפואה ומתפקידם הוא לחקור ולבדוק את מידת התאמת הציוד לצרכי האדם.

דוגמאות

(1) זוכית המגן של מכוניות המעבירה את כל האור בצורה מסוננת עלולה להיות לרועץ לנהג. סידורים בלתי מספקים לניגוב השמשות בעת גשם מגבירים את הסכנה. עכשיו המציאו זוכית הסופגת 30% מהאור במקום 12% — אולם זוכית כזו מכשילה נהגים בגילים הגבוהים, שכוח ראייתם חלש והכמות המוקטנת של אור המגיעה לעיניהם דרך זוכית כזו עלולה להיות בלתי מספקת.

(2) מיקום דושת הדלק סמוך מדי לבלמים, או בנייתה באותה צורה כמוהם, גורמים לטעויות בזהוי שני המנגנונים, המנוגדים בתפקידיהם.

עדים לתאונות, אולם כולם מודים שהם בעלי אופי טיפוסי, המכשירים לתקלות מבחינה פסיכולוגית. סטיותיהם הנפשיות הוגדרו כדלהלן: יחס שלילי כלפי סמכות עליונה, עד שנאה והתפרצויות; חוסר בגרות בחיי הגפש; תסביכים הנובעים מאכזבות; רגשי נחיתות מופרזים; רגשי אשמה; מצפון רגיש הממריץ את בעליו לעינויים עצמיים עד לשלב חולי של סדר-מזוכים, שלא ביודעין, מתת ההכרה או מתחום הבלתי מודע; הפגנת עודף בטחון כפיצוי לחוסר בטחון עצמי פנימי.

בסיכום: מותר לסמן אנשים אלה כטיפוסים המורסקים בבעיותיהם הפנימיות עד לדרגה של מתיחות פנימית ונירוזים.

בעברם של "המועדים לתאונות" מוצאים סכסוכי משפחה, קשיים עם נותני עבודה, מריבות עם שכנים, משפטים וכו'.

בדרך כלל שרירה הנוסחה: "האדם נוהג במכונית — כמו שהוא מתנהג בחיים".

ד. הגורם השכלי שבאדם

התפתחות שכלית מתחת לממוצע גוררת אחריה אסונות ותאונות. בעיקר מתוך הערכת מצב לקויה ומוטעית; הבנה רבה יותר מונעת עיקר פות בסיבובים ובעליות הכבישים — אולם חסרה עדין סטטיסטיקה מקיפה על השפעת הגורם הזה על היחס המספרי של כל התאונות.

ה. מצבי בריאות מיוחדים

בשטח זה צועד עדין המחקר את צעדיו הראשונים. ידוע שנהגי מכוניות משא, בעלי לחץ דם גבוה, גרמו לאחוז ניכר של תאונות דרכים; הוא הדין לגבי לחץ דם נמוך מהתקין.

ו. מצבי גוף ובריאות בלתי תקינים — חולפים

ההשפעה ההרסנית של כוהל על הערכת המצב בעת נהיגה ידועה למדי. בארצות רבות קיים חוק המחייב לערוך בדיקת דם של נהג החשוד בשכרות כשהוא נתפס בגרימה לתאונה, כדי לעמוד על אחוז הכוהל שספג. הוא הדין לגבי השפעת סמים משכרים, כגון: אופיום, חשיש, וכד'. אולם התברר כי גם הגומה בעישון ובאכילה גוררת אחריה עייפות, הורדת מתח-העירנות ונטיה לנמנום — ונטיה זו גורמת לתאונות קטלניות.

והפקידים בתעשיה, עולה אף אחוז התאונות. עם תגלית זו נפתחו אופקים חדשים למחקר הבעיה. סקר ביחידות ממונעות בצבא גילה שקיים יחס הפוך בין מורל היחידה לאחוז התאונות.

מניעת תאונות בצבא ארצות-הברית

אנשי צבא-הצי סיגלו לעצמם תוכנית ביטחון דר-כים, בכל בסיס מוקמת מועצה לביטחון בדרכים. כל אדם בשרות פעיל מקבל 4 שעות הדרכה בנושא זה, ואילו איש מלואים — שעתים. ההדרכה כוללת הר-צאות הסברה, סרטים, ספרות, מוצגים וכרזות. מחד גיסא הוצאו תקנות והוראות המגבילות את המהירות המותרת, במיוחד בימי סוף שבוע, ומאידך דחו את מועד התייצבותם של החיילים החוזרים מחופשת סוף-שבוע לשעה 1300 (קודם לכן היה עליהם להת-ייצב בשעה 0800) כדי למנוע תנועה מוגברת בדרכים בלילה ונסיעה במהירות מופרזת.

מנסים להדגיש את אחריות המפקדים לתאונות, ע"י החדרת ההכרה שריבוי תאונות-דרכים סימן רע הוא למשמעת היחידה ולכוח המנהיגות של מפקדיה.

המחקר וערכו

הניתוח דלעיל מצביע על דרכים אפשריות למניעת תאונות, במיוחד בצבא. המסגרת הצבאית דוקא מאפשרת שליטה יעילה על הרבה מהגורמים לת-קלות ולאסונות, כי לרשותה עו-מדים אמצעים בדוקים — הדרכת המפקד ואימון החייל.

אימון הודיל הינו תהליך של הדרכה מתמדת, ועי-ליו להקיף את כל אישיותו של האדם. האימון מקנה לחייל ידיעות, מגביר את כושר גופו ורוחו ומאלצו למשמעת מיוחדת במינה, המתבססת על מורל ורוח הצות. יחד עם המשמעת החיצונית האוטומטית נוצרת משמעת פנימית, דהיינו הנכונות לקבל מרות וציות.

אימון החייל מסור בידי של המפקד, ומתפקידו של המפקד להוכיח את כוח מנהיגותו. מנהיגות טובה מתבטאת ביעילות היחידה, במורל גבוה של החיילים, ברוח הצות שהצליח המפקד ליצור אצל חייליו ובדר-גת המשמעת והאחריות שהקנה המפקד לחייליו; מש-מעת בטחון בדרכים עומדת איפוא ביחס ישיר למנ-היגות המפקד ולמידת האחריות ורוח הצות שהצליח

(3) בית ספר לתברואה ציבורית שע"י האוניבר-סיטה של הרווארד קבע, לגבי דגם של תא מכונית מסוימת, שרק 5% מהנהגים שישבו בו יכלו להגיע לבלם היד בלי תנועות גוף מסובכות. בדגם אחר היה המרחק בין ההגה לדושות מתאים לגובה ברכיהם של 60% מהנהגים בלבד.

(4) סידור בלתי נוח של כפתורים, ידידות, שעונים וכו', או בנייתם בצורה הנותנת מקום לטעויות בזי-היום, מן ההכרח שיכשילו את האדם המשתמש בהם; במשך 22 חודש (ינואר 1943 — נובמבר 1944) גרם זיהוי בלתי נכון ל-547 תאונות של מטוסים אזרחיים.

גורם "הסביבה"

מושג זה מקיף לא רק את הרקע הפיסי (השטח, האקלים, חום וקור וכו') אלא גם את התנאים הנוס-פים, שהם בעלי חשיבות רבה בגרימת אסונות; עליהם נמנאים תנאים חברתיים, סידורי עבודה, מש-מעת וכו'.

דוגמאות

(1) השענה והיום

- (א) מספר תאונות הדרכים הקטלניות גדל פי שלוש עם רדת החשיכה.
- (ב) מספר התאונות הקטן ביותר — בשעה 0500.
- (ג) מספר התאונות הגדול ביותר — בשעה 1700.
- (ד) 39% מכל התאונות הקטלניות ו-35% מכל הפגיעות נגרמות בסוף השבוע.

(2) חום וקור

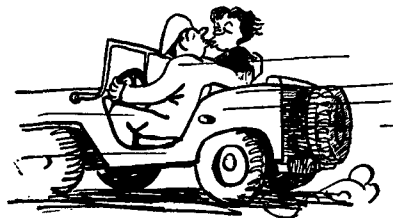
היחס בין מידת החום לאחוז הטעויות והשגיאות נבדק לגבי קשרים-אלחוטאים, ולגבי עובדי מכ-רות. כשמידת החום עלתה מ-26 ל-36 מעלות צל-זיוס, גדלו הטעויות בעבודת האלחוטאים מ-12%, הממוצע הרגיל, ל-90%; במכרות היה מספר התא-נות הקטן ביותר ב-16 מעלות, וגדל פי שלוש בטמפ-רטורה של 27 מעלות.

(3) רעש

הגברת הרעש לדרגה מרגיזה מגבירה אף את אחוז הטעויות והתאונות.

(4) חברה

בתעשיה הוכח, שעם רדת המורל בין הפועלים

השפעת החברה

להקנות לחיילי יחידה זו. רוח הצות ורגשי אחריות עוזרים לרסן את היצרים שמנינו בניתוח תכונותיהם של קבוצת הגיל 19—29.

לימוד הבעיה, ידיעת החומר ועדכון הידיעות בצורה שוטפת, מכשירים את המפקד לקראת תפקידו במניעת תאונות. עליו להכיר את פרצופו של מועד לתאונות. לצרכי הדגשה מיוחדת הרי דוגמא בולטת:

נהג בן 20, בעל נטיה לאי ציות, נוהג כשהוא נמצא תחת השפעה של כוהל, ומכוניתו אינה כשירה. בעצם הכרת הצרופים ופעולות הגומלין של הגורמים השונים יש משום הישג גדול, מכיון שהוא מנחה את המפקד לפעולות מניעה מתאימות.

מסגרת צבאית מקילה גם בבחירת הציוד ובדיקתו ע"י מומחים; הסטנדרטיזציה של הציוד אחרי בחירה מתאימה מהווה לא רק יתרון משקי ומנהלתי אלא גם ערובה נגד ריבוי תאונות.

מסקנות והמלצות

יש הכרח במיון המועמדים לבתי-ספר לנהגים, הן לקראת קבלתם והן במשך הקורס. רופא-פסיכולוג (פסיכיאטר) חייב לפקח ולעקוב אחרי החניכים במשך הקורס; עליו ליעץ למפקדי בתי-הספר לסילוק המקרים הקשים — המועדים לתאונות — ולטפל במקרים הקלים הזקוקים לעזרה בפתרון בעיותיהם הפנימיות. תוכנית קורס צריכה לכלול:

- (1) סרטים על הנושא "בטחון בדרכים".
- (2) שיחות בין החניכים בהנהלתו של הפסיכולוג.
- (3) סיורים במחלקות חירורגיות, ביקורים אצל קרבנות-דרכים.
- (5) סיור במקומות-תורפה של התנועה.

השתלמויות לנהגים למשך יום אחד כל שלושה או שישה חודשים.

איסור הסעת אנשים, או צמצום מספרם לשניים, במשך השנה הראשונה לנהיגה.

הדרכה למפקדים בבסיסי הדרכה בנושא מניעת תאונות וביטחון בדרכים היא הכרחית. השעורים על מנהיגות יכללו אף אימון החייל למשמעת פנימית ואחריות כלפי עצמו וכלפי החברה למניעת תקלות ותאונות.

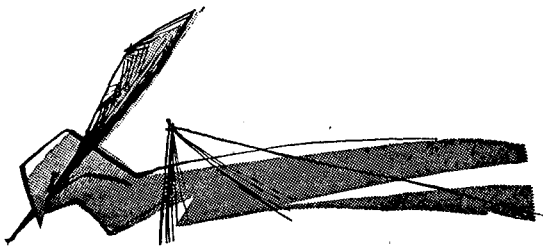
מפקדי יחידות, שבהן מקרי תאונות מרובים, יוזמו למפקדה הממונה, יחקרו ואפילו יועמדו לדין במקרה שהוכחה רשלנות באימון היחידה בבטחון דרכים.

יש לפתח את הזהירות בדרכים בעזרת תחרות וחלוקת דגל.

סמל או סרט מיוחד לנהג הזהיר שעבר תקופה מסוימת בנהגות פעילה בלי שום תקלה — ישפיע לטובה, במיוחד אם ההצטיינות תהיה כרוכה בזכויות מסוימות, כגון ימי חופשה נוספים בשנה או תוספת משכורת וכד'.

על הצבא להכשיר מומחים טכניים ורופאים פסיכולוגיים (פסיכיאטרים) למטרות הנ"ל. אמנם, הכשרה זו כרוכה על-פירוב בנסיעה לחוץ-לארץ — אך היא משתלמת. יש לזכור כי תכנון, יצור ורכש ציוד הוא גם מענינו של מומחה פסיכולוג, המכיר את תכונותיו הפיסיולוגיות והפסיכולוגיות של האדם, ואת מגבלותיו. תיו. עבודתו של הרופא בשילוב עבודת מהנדסים ואנשי הימוש, הם ערובה טובה למניעת אסונות.

יש לעודד את המחקר באפידמיולוגיה של התאונות בארץ; המנעה של תאונות תהא בלתי אפשרית בלי הערכה נכונה של טבע האדם, הכרת המחולל והסביבה ופעולת הגומלין ביניהם — וענין זה לימוד הוא צריך.

כיצד למנוע תאונות דרכים

לתחרות יתקבלו כתבות,
כרזות, והצעות לפעולות
מעשיות

תנאי התחרות

1. התחרות פתוחה לכל חייל בצה"ל — בשירות סדיר או בשירות מילואים — ללא הגבלת דרגה.
2. גדלה של הרשימה — לא יותר מ-1000 מלים (כ-2 עמודי "מערכות").
3. הרשימה הזוכה תתפרסם ב"מערכות".
4. הזוכה יקבל פרס; מספרי "מערכות", לפי בחירתו, בסכום של 5 (חמש) ל"י. הפרס — נוסף לשכר-הסופרים.
5. המערכת רשאית לפרסם, לפי בחירתה, כל רשימה שתתקבל לתחרות, בתשלום שכר-סופרים.
6. לתחרות תכנסנה אותן רשימות שתגענה למערכת (ת.ד. 7026, תל-אביב) עד יום 15.6.57.

צעדת ארבעת הימים

אחר שהחלה הצעדה לא היה צורך לקיים דיון בין המפקדים על הנושא: "מהי הגישה הנכונה". אף אותם המפקדים אשר הכירו את החיילים כבעלי יכולת גבוהה — כמסוגלים לעמוד במאמצים עליונים

נים כמסע לילי בן 60 ק"מ — נוכחו לדעת שצעידה בתנאי תחרות, בחום היום, במבנה מכונס על כביש למרחק 40 ק"מ (וזאת במשך ארבעה ימים רצופים) מחייבת הכנה מכוונת.

את הצעידה התחרותית בת ארבעת הימים סיימו 4 קבוצות בלבד, כולן מיחידות שאומנו במכוון לצעדה. כמובטח, הקבוצה אשר נצחה בתחרות הצעידה יצגה את צה"ל בהולנד, ובשובה הביאה אתה מסקנה שיש לפתח נושא זה אף מחוץ לצבא.

שנת 1956 הביאה סוגי משתתפים נוספים למפעל זה. הפעם צעדו גדנ"עים, חיילות, נשים, גברים רבים מעל לגיל הצבא. ואף כעשרה קשישים; מספר החיילים עלה אף הוא כמובן.

לגבי החיילים הצועדים נשאה עדיין הצעידה אופי של תחרות. אולם כל האחרים צעדו ללא כל המרצה של תחרות; רק תנאי אחד הוצג להם: היה עליהם לסיים את צעידתם היומית תוך 10 שעות.

עם תום אותה צעדה נחלקו הדעות לגבי ערכה של הצעידה בתנאי תחרות. השוללים הצביעו על המגבלות הבאות:

- א. נזק גופני לצועדים;
- ב. חוסר יכולתה של היחידה לבצע משימות קרבות, בתום המאמץ;
- ג. העדר כל יופי, מסגרת ורוח ספורטיבית בצעידה הנערכת מתוך מאמץ עליון המוקדש לנצחון. לעומתם הציגו הממליצים על צעדת-תחרות את היתרונות הבאים:

כאשר הוצעה לצ"ה"ל ההשתתפות בצעידת ארבעת הימים, הנערכת בהולנד מדי שנה בשנה, ראו הקובעים בדבר את ערכה של הצעדה מבחינה צבאית: הכשרת חיילים מסוגלים לגמוא מרחבי ארץ בזמן מוגבל, לשם ביצוע משימה.

לאור זה הובע אז הרעיון לערוך גם אצלנו צעדה. הרעיון נתקבל, ובשנת 1955 הוחלט על עריכת הצעדה הראשונה. הוצא חוזר ליחידות חיל-הרגלים, המזמינן להרשם להשתתף בצעדה. ההענות היתה מועטה; יחידות ספורות בלבד הביעו נכונותן להשתתף. כדי לעודד את ההשתתפות, פורסם ברבים, שהצעדה תהיה במתכונת של תחרות, והיחידה הזוכה היא שתציג את צה"ל בהולנד. תנאי התחרות קבעו, שעל כל יחידה לצעוד, במבנה מכונס, למרחק של 40 ק"מ כל יום במשך 4 ימים רצופים, כשהנפל אינו עולה על 10%.

אף שהפיתוי היה חזק, לא רב היה מספר הקבוצות שהשתתפו: 11 קבוצות בלבד שמנו 20 איש כל אחת, נטלו חלק בצעדה.

מחקר קצר בין מפקדיהן של יחידות הצועדים הוכיח על גישה שונה לצעדה. ניתן היה לחלק את גישת המפקדים כדלהלן:

- א. מפקדים הסוברים כי יש ביכולת חייליהם לעמוד במאמץ הצעידה אף אם לא יעברו אימונים מוקדמים ומכוונים;
- ב. מפקדים אשר במסגרת אימוניהם השגריים שמו דגש על נושא הצעידה — אולם לא הקצו זמן מיוחד לכך.
- ג. מפקדים אשר כיוונו את אימוני יחידותיהם לקראת התחרות, ואף קבעו שעות אימונים נוספות כדי להכשיר את חייליהם למאמץ הצפוי להם.

מצד הצועדים והן מצד החוזים בהם, ויביא אל המטרה המקוהה: הגדלת מספר הצועדים בשבילי הארץ. יש יסוד רב לאמונה, שמסורת הטילים והמסעות, שטופחה בהגנה ובפלמ"ח לפני מלחמת השחרור, ואשר כתוצאה ממנה גדל דור של חיילים המכירים כל שביל — תחזור ותפרח בממדים אשר לא ידענום. טעות היא לחשוב שהעם היהודי הנו, "יושב בית". השואה עם מפעל הצעדה בהולנד תוכיח את ההפך הגמור. בהולנד, הארץ ממנה "נדבקנו" בנושא זה, השתתפו השנה כ-12 אלף צועד — אולם 15 שנות צעדה היו דרושות להם כדי להגיע לאלף וארבע מאות צועד. לעומת זאת הגענו אנו למספר זה כבר בשנה השניה לצעדה ומספרי השתתפות בשנת הצעדה השלישית מורים על כ-5000 צועד, מספר אליו הגיעו ההולנדים לאחר 24 שנות צעדה.

מאחר ומספר המשתתפים שאינם אנשי צבא הולך ורוב, הועלתה השאלה: האם אין הצדקה שארגון המפעל יעשה על-ידי גורמי החינוך הגופני האזרחי במדינה? אולם יוזמי הצעדה איתנים בדעה, שמפעל זה הנו, היה ויהיה ילד טיפוסי של הצבא. במדינתנו, בה כל העם צבא, חייב הצבא לראות את טיפוח הצעידה כעניינו. הגדנ"עים של היום יגיעו תוך שנה שנתים לצבא; האזרחים יוצאי הצבא הנם רוב רובו של צבא-המילואים, והצבא, ורק הוא, צריך לתת את דעתו על כושרם לצעוד וידעתם את הארץ.

קיימת סיבה נוספת, מעשית יותר, לביצוע המפעל ע"י צה"ל דוקא. ארגון צעדה, אשר משתתפים בה אלפי אנשים, מחייב מסגרת ארגונית רבת היקף, וספק אם קיים מוסד היכול לבלוע גלולה כזו. כל צועד יבוא על שכרו בכך שיכיר את הארץ, יהנה מנופה, ויעלה את כושרו הגופני. במידה ויחד דור ספורט הצעדה לכל שכבות הישוב — בה במידה יגבר כושר-ניידותו של צה"ל.

א. מחלקה המסוגלת לעבור 40 ק"מ ליום תוך 4 שעות תהיה מסוגלת ללא ספק, לעבור מרחק זה בקצב איטי יותר ולהשאיר ככושר הגבוה מזה של מחלקה שאינה מאומנת כמות.

ב. ישנם מקרים בהם יש חשיבות לעצם התנועה המהירה — מבלי שיהיה צורך לבצע פעולת קרב בסיומה — כגון: בשעת חזרה מפשיטה.

אולם נימוקיהם של השוללים שכנעו. בעקבות דעה זו נקבע התקנון לקראת שנת הצעידה השלישית, לפיו גם יחידות הצבא צעדו שלא בתנאי תחרות; השנה הוגבלו גם אנשי הצבא רק בזמן, כלומר היה עליהם לסיים את הקטע היומי תוך 10 שעות. ההבדל בין צועדי הצבא ליתר הצועדים היה בכך, שמדי יום ביומו, בגמר הצעידה היומית, התמודדו הקבוצות הצבאיות בינו לבין עצמן — כדי לעמוד על רמת כושרן בנושאים טיפוסיים לאחר מאמץ צעידה. הנושאים שנקבעו לתחרות הם: קליעה למטרה, זריקת רימון ומעבר מסלול מכשולים; נוסף לכך נבחנה כל יחידה צבאית בהופעה הנאה, במוראל ובמשטר בעת הצעידה ובחניות. כמובן שבחשבון הסופי התחשבו במספר החיילים הכושלים.

מטרה נוספת הוצבה ע"י יוזמי הצעדה למתמידים בה: הכרת הארץ. רוב המטיילים בארץ אינם הולכים ברגל; רובם נוסעים בכלי רכב. את נוף הארץ אין להכיר מתוך חלון מכונית. הכרת הארץ מתבטאת במגע רגלו של המטייל על כל שביל באשר הוא.

השנה עלו הצועדים מהשפלה לירושלים במספר צירים, כל הדרכים המובילות לבירה המוצעדים. נתיבי הצעדה עברו בשפלה ובהר, עלו על רכסים ועברו בואדיות, חצו ישובים ותיקים וישובי עולים; בסופה של הצעידה התרכזו כל המשתתפים, ועברו במסע מרוכז ברחובותיה הראשיים של ירושלים. מפעל מסוג זה יגרור אחריה, ללא ספק, התלהבות הן

במת מערכות

השפעת המפקדים על היכולת הגופנית

הכל יודעים שהיותו של חייל או מפקד בתפקיד מנהלתי הנו זמני, וכימי מלחמה ידרש לעמוד במאמץ גופני כמו אותו חייל הנקרא „קרכי“; עובדה זו — הכל מכירים בה. אולם מה אנו עושים כדי לשמור על כושרם הגופני של כל חיילי הצבא, ללא הבדל תפקיד ודרגה?

צעד 30—40 ק"מ לבוש בחגור תוך זמן קצוב? מובטחני שהסומק עלה בלחיים של רוב הקוראים. הדרושות הוכחות נוספות לרשלנותו האישית של כל אחד מאתנו?

כל חייל המתגייס לצבא עובר דרך „כור היתוך“ הנקרא טירונות. בתחילת אימוניו מתגלה הטירון כבעל כושר שאינו גבוה ביותר. כתוצאה מכך נקבעה העלאת הכושר הגופני של הטירון כאחת המשימות הראשונות המוטלות על מפקדיו ומדריכיו. אצל מרבית הטירונים בולט קו משותף: חולשת הגפיים העליונות ביחס לגפיים התחתונות. החייל מצליח אמנם לסיים ריצה ממושכת במצב גופני טוב, אך אינו מסוגל להרים את גופו בכוח ידי ממצב תליה או שכיבת-סמיכה יותר מאשר מספר פעמים. עובדה זו גורמת לחוסר יציבות בעת היריה ותתוצאה — קליעה לקויה. תוצאה נוספת: טוח וריקת הרימון קצר יחסית.

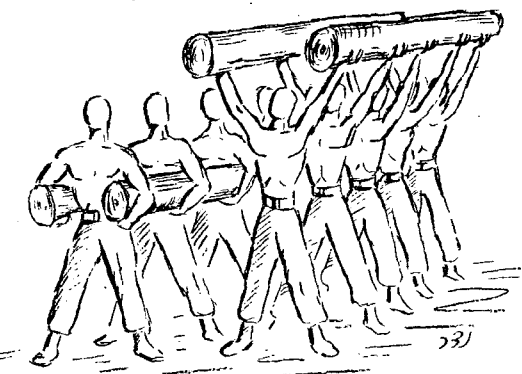
מצב זה מחייב את הממונים על החייל לוסת את יכולת אבריו השונים. הדבר אינו קשה; ניתנו הוראות לפיהן יתחיל כל שיעור בתרגילים לפיתוח כוח הידים. במידה וההוראות בוצעו — עלתה יכולתו של החייל.

לדוגמה: פלוגת חיילים התחילה סדרת-אימון גופני. ביום הראשון נדרשו החיילים לבצע כפופות מרפקים בשכיבת-סמיכה. הממוצע לחייל היה 6 כפופות. במשך השבוע חויבו המדריכים לבצע תרגילים בשכיבת-סמיכה במשך 2—3 דקות בתחילת כל שיעור. לאחר שבוע עלה הממוצע ל-18 פעמים! אותם החיילים, בתחילת השבוע, זרקו רימון לטות

לאחר קריאת המאמר: „אין זה מקום לנמור שות“, ב„צקלון“ 43 שנכתב ע"י קולונל לויטננט קארי, דומה היה לי ששם המחבר בדוי, ובפועל הוא נכתב ע"י מי שמצוי בבעיה זו בצבאנו.

כל הרואה את צה"ל ומעלליו, חושב את חייליו כבעלי כושר גופני גבוה, דבר הנראה באותה מידה, ואולי אף יותר, אצל „חיילי-הצי“ האמריקאי. אולם הנוהגים לראות דבר ביסודיות, יחושו שאין תוכו כברו. אותן הבעיות הקיימות ביחידות „הצי“ קיימות גם אצלנו. גם בצבאנו נמצאים המפקדים וכל אותם החיילים בתפקידים המנהלתיים „מחוץ לתמונה“ בכל הקשור ליכולת הגופנית, וללא ספק ידרש זמן רב כדי „להכניסם לתמונה“ — וספק אם ימצא הזמן לעשות זאת בצורה יעילה ומסודרת.

ישאל כל אחד את עצמו, מתי ביצע לאחרונה התעמלות בוקר בת 20—30 דקות, מתי רץ לאחר-זה בה ברציפות, בנעלי עבודה, למרחק של 5 ק"מ, ומתי

צים שעורי האימון הגופני בתוכנית עבודתם ; ביחידות אחרות חובה על כל יחידה לבצע אימון גופני מדי שבוע, במשך-זמן שאינו פחות מ-4 שעות. כל זאת בנוסף להתעמלות הבוקר, תחרויות-ספורט ופעולות פיזיות אחרות (אימוני שדה וכו') המשרתות באופן ישיר או בעקיפין את מטרת שעורי האימון הגופני.

נקבע מבחן "היכולת הגופנית", המעניק סמל לכל חייל העומד בו. הנורמות אינן גבוהות, וכל חייל יכול לעמוד בו לאחר תקופת אימונים-מכניים ובמאמץ לא רב.

אם כן — אין כל סיבה שתהיינה בעיות בכל הקשור בפעילות הגופנית. אך כאן נאלץ אני להצביע על הדמיון הרב בין צבאנו ל"צבא הצי" כפי שזה משתקף מתוך מאמרו של קארי.

— "אין די סידורים ואמצעים לצורך האימון".

— "אין פנאי לשם הכשרה גופנית".

תשובות אלו ניתנו ע"י מפקדים ב"צבא הצי", אך באותה מידה ניתנו וניתנות ע"י מפקדים בצבאנו. יכול אני להעלות עוד ועוד תרוצים, חלקם הגיוניים וחלקם מגוחכים אך המשותף בכולם הוא חוסר הנכונות להתגבר עליהם.

מכיר אני בקשיים אובייקטיביים, יודע אני שהתה-גברות עליהם מצריכה מחשבה, תשומת לב ואולי אף יותר מזה.

אך האם שקל המפקד מה ערכם של חייליו המושג-למים בכל אותם הנושאים להם הקדיש מזמנו וממרכו — כשיכולתם הגופנית לא תעמוד להם ? ישנם וישנם מפקדים הרואים בכושרם הגופני של חייליהם נקודות מפתח לאימוניהם האחרים, אולם השקפה זו חייבת להיות נחלת כלל המפקדים.

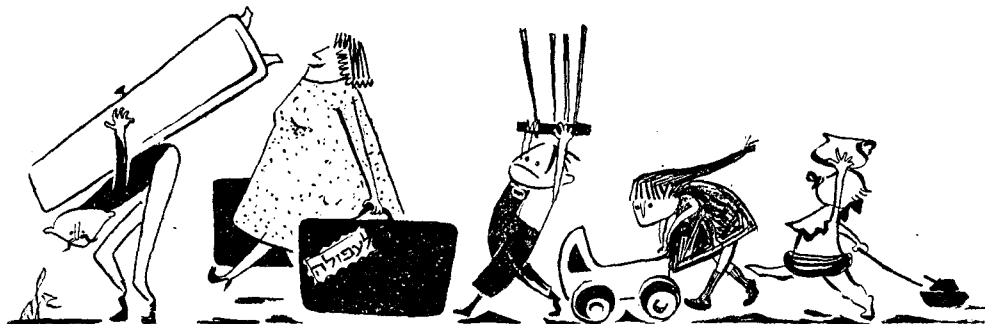
סא"ל א. הלוי

ממוצע של 26 מ', בגמר השבוע זרקוהו לטוח ממוצע של 35 מ'. דוגמא זו מוכיחה בצורה בולטת ביותר שאין חולשת הגפים העליונות "מום" שאינו ניתן לריפוי. ריפוי זה מותנה בהבחנה ראשונית של הממונה על החייל, בהנחיה מתאימה למפקדי המש-נה ובהקפדה על ביצוע שיטתי של הנחיות.

הרמת כושרם הגופני של החיילים — בכל הקשור לסיבולת, כוח וזריזות — במשך הטירונות הנה מטרה נכבדה, אך אין לראות בכך סוף פסוק. די בהפסקת אימונים למשך שבועיים-שלושה כדי להוציא את החייל מכושרו — ושוב תידרש עבודה יסודית, שיטתית וממושכת כדי להחזירו לשיא יכולתו-הגופנית אליה הגיע בתום תקופת טירונותו. כיצד יש לשמור על היכולת הגופנית אליה הגיע החייל ?

על שמירה זו מופקדים מפקדינו של החייל בכל דרגי הפיקוד. דאגה זו צריכה לרדפם מדי יום ביומו, וכך תמנע מהם הדאגה ביום המבחן, יום בו ידרש החייל לעמוד במשימות הקרב.

שמירת הכושר הגופני אינה מצריכה זמן רב ואינה מחייבת אמצעים רבים אך היא מושחתת על תנאי-יסוד אחר — רציפות בפעילות הגופנית. התעמלות הבוקר נועדה, אמנם, לעורר את החייל משנת הלילה לקראת תפקידיו היומיים — אך ערכה לשמירת הכושר הגופני רב יותר. משחקים שונים, ספורט טבלאי, מסעות ותחרויות-ספורט מבדרים את החייל ומרימים את רוח היחידה — אך חשיבותם לשמירת כושרו של החייל רבה יותר. ומכאן מגיע אני לנקודה הכאובה, והיא — חלקו של המפקד בכושרם הגופני של חייליו. הפקודות הקיימות מגדי-רות את המסגרות לפעילות הגופנית בכל סוג של יחידה. ביחידות המקיימות משטר-אימונים, משוב-

קצין מידואים ! בכל מקרה של שינוי כתובת — הודע ליחידתך. אל תשכח להודיע גם ל"מערכות", ותקבל את החוברות לכתובתך החדשה.

מלחמה אדיאלית - „חיסון נגד כדורי עופרת“

שבמחנה מכון נגד דמייים — או נגד אויב המשיב כדורי עופרת?

אם התכנון מכון נגד אויב חי ופועל, הרי מתעוררת שאלה נוספת: באיזו מידה יש מקום בקבוצת פקודות חטיבתית לקצין רפואה חטיבתי, או אם הבעיה של פינוי נפגעים לא צריכה למצוא את ביטוייה במחזה? לא יתכן לתכנן קרב ולהבטיח הצלחתו מבלי לעמוד, בשלבי התכנון, על הבעיה של פינוי רפואי, והרי נוסף לתפקיד העיקרי של חר"פ — להגיש סיוע רפואי צמוד, הרי מתפקידו לשחרר את המפקד ממעמסת הפצועים. אין לקבל את הגרסה של הקריין: „אין אפשרות, במסגרת מצומצמת, להראות את כל המשתתפים — ולפחות לגבי חלק מהתסריס ניתן הסבר מניח את הדעת, פחות או יותר“. היכן במחזה ניתן הסבר כל שהוא, ולפחות במלה אחת, על הבעיה של נפגעים ופינויים? המסקנה: חר"פ נשכת מציני מתברר המחזה.

אינני מתיימר להיות מבקר תיאטרלי, אולם, סבורני שהמחזה איננו מושלם, ובנוסף בידי מפקדים צעירים השואבים ב„מערכות“ השלמה לידיעותיהם, הרי ספק אם משמש הוא דוגמא נכונה מבחינה הדרכתית, ואם הוא משיג את מטרתו. סרן נחמן שטרן

בחוברת ק"ד נתפרסם „מחזון“ על קבוצת פקודות חטיבית. כאיש הדרכה שמחתי לראות מעל דפי „מערכות“ נסיון להחדיר שיטת לימוד אשר הוכיחה את עצמה בצבאות רבים. ברם, רבה היתה הפתעתי שעה שבהמשך הקריאה נוכחתי לדעת כי הצנוור פסל הופעת פצועים והרוגים, כנראה לבל יקלקלו את אורית המחזה — אחרת איני יכול להבין את העובדה שהשרות הרפואי נעדר מן המחזה.

במלחמות האחרונות למדו להעריך את תפקידיו של השרות הרפואי, והכירו כי קיום המורל בקרב מותנה בשלושה דברים עיקריים:

א. אמונת החיילים בצדקת מאבקם;

ב. יכולתו של המפקד להוביל לנצחון;

ג. דאגתו לאנשיו לאחר הפצעים.

חייל שספק בליבו לגבי אחד משלושה הדברים — ירד כושרו המלחמתי.

בבואי להעיר על המחזה הנ"ל, סבורני שהמחבר דילג על בעיות חר"פ מבלי שהעריך נכונה את התוצאות המשתקפות מתוך ההצגה.

המחזה ערוך על פרטיו ודקדוקיו וכל מי שגמר לקרוא בו, אי אפשר שלא תתייצב לפניו שאלה אחת: האם התכנון

תשובה

נושא מסוים במסגרת צורת הדרכה אחת. כדי להקל על קליטה הדרכתית ומצטברת של החומר, יש הכרח לעתים לשים בכל אחת מצורות ההדרכה את הדגש על חלק אחד בנושא, תוך התעלמות מחלקים אחרים — כי אחרת קיימת סכנה שמרוב עצים לא נראה את היער.

כלל זה נקוט בידינו לא רק במחזון קבוצת פקודות, בחוברות הבאות יפורסמו מחזונים נוספים והקורא אשר יקרא בהם בעיון, ימצא שהדגש במחזה מושם בצורה יסודית על צד אחד בלבד של הנושא, תוך פסיחה על צדדים אחרים.

במחזון קבוצת פקודות בחרנו להדגיש בעיקר את כל הנוגע לעבודת המפקד וקציני-המטה העוסקים בשטח המבצעי. כל נושא התחזוקה ובתוכו כמובן גם הפינוי הרפואי, הושמט מתוכו במתכוון.

בית הספר לפו"ם

שמחנו לשמוע הדים ותגובות למחזון „קבוצת פקודות“. חרדתו של סרן נחמן שטרן לנושא חר"פ אשר קופח במחזון זה, הנה מובנת והגייונית, אולם על הקורא לזכור שמחזה זה לא נכתב במיוחד לפרסום ב„מערכות“, מחזון זה הנו שלב בתהליך לימוד של נושא נוהל הקרב, המוצא את ביטוייו בדיונים, מחזון, ותרגילים בכל משך הלימודים בבית הספר, יתכן שלקראת הדפסתו ב„מערכות“ היה צורך לתת לו השלמה ועיבוד, כדי לגשר על החללים המצויים בו, אשר נלמדים בביה"ס בהודמנויות אחרות.

כמובן שיכול משהו לטעון שגם אם המחזה נועד לחניכי פו"ם בלבד, היה צורך לשלב בו את הפינוי הרפואי. טענה זו אין, אנו יכולים לקבל, וברצוני להסביר מדוע.

מתודיקת הלימוד של ביה"ס בנויה על שילוב צורות הדרכה; אין בית ספר מתיימר להתחיל ולגמור

לקראת הקרב

חיילים!

בקליעי עץ, כמו בתמרון; הפעם האויב הוא אויב אמיתי, שיעשה כמיטב יכולתו למנוע אותנו מלבצע את התפקיד המוטל עלינו. אי לכך, עליכם לדעת כי כל אחד ואחד מכם חייב להיות דבק בעקרון אחד — דבק במשימתו. לשם ביצוע המשימה כולה ומשימת כל אחד ואחד, חייבים אתם לדעת כי אין להסס, ולו גם היסוס קל וקצר ביותר. בטבע האדם הוא כי בהכנסו לשטח סכנה ינסה להרהר במעשיו — ואז באה שעת ההיסוס, והיסוס הוא לא רק אסונו של הפרט, כי אם אסון הכלל כולו. אל תחשבו לעצמכם: „הרי אני רק אחד“. לכאורה נכון הדבר — כל אחד הוא פרט לעצמו. אך היחידה מורכבת מכל אחד ואחד, ומאחדות בתוכה את הכלל; כל אחד מאתנו קובע לרבים, וכשלון הפרט הוא כשלון, כשלון בביצוע משימתנו — ונצחון הפרט הוא נצחון כולנו. למען הנצחון עלינו להיות דבקים למטרה — מטרתנו. ודבר נוסף: לא מספיק רק לירות, ירי, פירושו תנועה, ותנועה פירושה התקדמות, ובהתקדמות מהירה נכבוש את היעד. וזאת נדרש מכם בלילה זה: קדימה! ללא היסוס וללא מורא, רק קדימה! קדימה!

ומספר מלים לאופיו של שדה הקרב עצמו:

באימון או בתימרון רגילים הייתם לראות מטרות המוצבות על היעד שהוטל עליכם לכבוש, ולעברך הייתם מכונים את אש הרובים; אך בשדה הקרב, ברוב המקרים, לא תראו מטרות — האויב לא יראה לעיניכם עד הגיעכם ליעד עצמו, כי האויב משתדל וישתדל לירות בנו מעמדותיו המוסתרות והמוסוות כהלכה. יהיה עלינו לאתר את עמדות האויב, ולפגוע בהן, כדי להכריחו להוריד את הראש; ע"י כך נשתיק את אישיו ונוכל להתקדם ולכבוש.

ועוד פרט אחד: בדרך כלל לא תשמעו את חבריכם בזמן הקרב, והשקט עלול להרתיע את הלוחם. זכרו: מרגע שנתגלה לעיני האויב ונפתח עליו באש, חובתכם היא לצעוק אחד אל השני, לעודד איש את רעהו, לדרבן חבר את חברו.

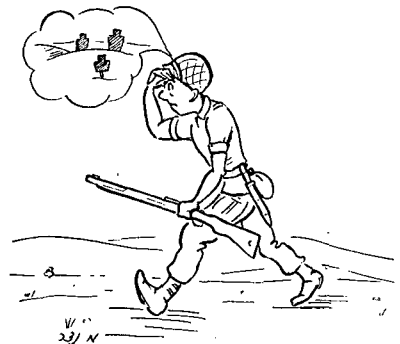
מקוה אני שעם קריאת הקרב: קדימה! לא תהיה זו קריאה בודדת, אלא שאגת כולנו: קדימה! קדימה!

י א י ר

מדי פעם בפעם בהקראנו לתקופת אימון שנתית, נהגתי לתת לכם סקירה קצרה על תקופת האימון העומדת לפנינו. בערב זה תהיה סקירתי שונה במידת מן הסקירות של הפעמים הקודמות, כי בערב זה עומדים אנו לפתוח תקופה חדשה בחיי הפלוגה ובחיי כל אחד מאתנו. החל מערב זה מרשה אני לעצמי לכנותכם לא רק חיילים, אלא אוסיף לכם כינוי — לוחמים! בלילה זה העומד לפנינו נוכל לבחון בחינה של ממש את אשר הושקע בכם במשך שנות קיום צבא המילואים שהוא אחד הזרועות העיקריות שעליו מתבסס צה"ל.

לא הרי תקופת אימון רגילה כתקופת אימון ע"י תמרון, ולא הרי תמרון כמבחן בשעת קרב. בליל זה יוצאים אנו לקרב מול האויב. אויב המתרברב ומתיימר להכחיד ולמחות את מדינתנו מעל פני האדמה. מתפקידנו להסיר איום זה, למוטט את האויב ולגרשו מגבולות המדינה.

היעד שהוטל על הפלוגה לכבוש הוא יעד מבוצר וממוקש, וכוח אויב לא מבוטל יושב בו — אך סומך אני עליכם שנוכל לו, ואם אני מציין: „עליכם“ כונתי היא: החל ממני, המפקד, ועבור אליך, המ"כ, ואליך, הטוראי. ברור לי שכל אחד ואחד מכם יודע את תפקידו לשעת הקרב.

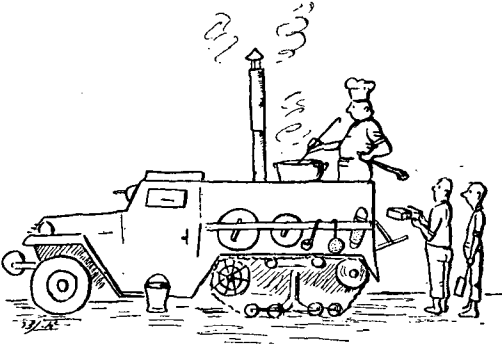
בשדה הקרב לא תראו מטרות דמות

בהודמנות זו ברצוני לעמוד על ההתנהגות האישית של כל אחד ואחד מכם בשעת הקרב. הקרב כמעט תמיד שונה יהיה מתמרון, ואפילו מהתרגולת שקיינו צענו היום על יעד מדומה. הפעם לא יירו עלינו

הנשק המסייע התקני

— עלול המפקד לותר על שיתוף בקרב של הנשק המסייע התקני שלו.

רכב קרב המגיע ליחידה כשהוא בלתי מזווד או בלתי ממותקן בכל האביזרים הדרושים, והופך בשל כך לרכב מנהלתי — הוא בזבזו שאין לו כפרה בתנאים של צה"ל. לדעתי חייב רכב כזה, על כל

זיוודו, להשמר במחסני היחידה, ולפעול עם היחידה בכל תמרוניה. רק כך תתן היחידה את מלוא אמונה בנשק ובהפעלתו היעילה — דבר שיגדיל את כושר תמרונה ויקטין את תלותה בסיוע כבד.

סמל אבנר בן-שרה

א. מרגמות 81 — נשק שיש להכירו.

הצורך בשימוש רב יותר בנשק המסייע היחידתי הודגש בלקחי פעולות ובסיכומי תרגילים. שימוש בנשק זה מאפשר למפקד הפעולה (אף במקרה של התקפת גדוד בסיוע) הפעלה מידית של הסיוע ללא צורך בהוראות קשר רבות או שימוש בנוהלים מסובכים — היות ומפקד הסיוע נמצא לידו. בכמה מקרים נוכחתי שהמפקדים אינם מכירים את תכונות המרגמות, והייתי עד למקרה שמפקד ביקש אש ממחלקת ה-81, ושניות מספר אח"כ פקד על הסתערות; כיון שלא ראה התפוצצויות פגזים על היעד הסיק כי לא יוכל לקבל אש ממרגמותיו. באותו זמן היו הפגזים באויר ורק בקושי נמנע אסון. יש לי רושם שתרגילים שאש המרגמות מיוצגת בהם על-ידי אמצעים פירוטכניים אינם מוסיפים להכרת תכונות המרגמה.

ב. מרגמות 81 בחרמ"ש.

בחרמ"ש רכובה המרגמה על רכב משוריין, ומופ"עלת ממנו. העובדה שהרכב מגיע ליחידה כשהוא בלתי מזווד עלולה לגרום להתרועעות מיותרת בנסיונות לאלתור — כגון: בנסיון לאלתור אמצעי קשר לסיוע. והיות ודבר זה אין לעשותו על רגל אחת, והיות ובלעדי הזיווד אין אפשרות לתת סיוע

רשתות הסואה — בכל גזן

לא היה טעם להשתמש בהן. מן הראוי היה, לדעתי, להכין רשתות הסואה בגונים שונים כדי שאפשר יהיה להתאימן לכל רקע.

סרן י. רודני

באחד השלבים של מבצע "קדש" נכנסנו לשטח כינוס בשדרת עצים שדופים. השטח מסביב היה חשוף כולו ולא נתן כל מסתור לרכב. רשתות ההסואה הכהות לא התאימו לרקע הצהוב, ועליכן

פנים חדשות לחילות-הקרקע

הסוביאטים

ההד הרב שעוררו בציבור ההתפתחויות המפתיעות בחיל האויר הסוביאטי, גרם לכך שהוסבה תשומת-לב פחותה להתפתחויות החשובות במידה שזה שחלו לאחרונה בחילות הקרקע הסוביאטיים. בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה טיפחו הסוביאטים תכניות מודרניזציה נרחבות, שנועדו להתגבר על מגרעות בכלי הנשק ולהגדיל את כושר הניידות של הגייסות. על מלוא משמעותה של עובדה זו ניתן היה לעמוד אך לפני זמן מועט בלבד — משתחלו להתגלות במידה רבה והולכת התוצאות הממשיות של מלאכת התכנון.

כיום עומדת לרשות הכוחות הסוביאטיים "משפחה" שלמה וקטלנית של כלי-נשק חדשים או משופרים, החל מאקדח וכלה ברקטיבה בת 8 או 9 אינש, מרגמה בת 240 מ"מ ותותח-הוביצר בן 203 מ"מ — 3 סוגי נשק המסוגלים לירות קליעים אטומיים. ההתקדמות שגילו הרוסים לאחרונה בפיתוח כלי-נשק וציוד חדישים עולה על רמת היכולת שיוחסה להם בעבר. עגלות-סוסים וכן משאיות מתאפשרות הוחלפו ע"י סדרה של כלי רכב חדישים המתקבלים בטיבם למשוכללים ביותר שבכלי הרכב המיוצרים במערב (ויתכן כי אף יעלו עליהם). כן הכירו המתכננים הסוביאטיים בתפקיד החיוני הנועד להליקופטרים במלחמות העתיד — ובמלחמה אטומית במיוחד — ויצרו "משפחה" שלמה של כלי-טיס בעלי כנף-סובב. מכל אלה ניתן ללמוד שהרוסים מיעדים לצבאם הגדול את התפקיד העיקרי במלחמה העולול לפרוץ — בין אם יופעלו בה כלי נשק אטומיים ובין אם לא יופעלו.

השימוש האפשרי בנשק אטומי טקטי גרם לשידוד מערכות בהלכה-הצבאית ובטקטיקה הנהוגות כיום בצבא הסוביאטי. כיום ניתן להבחין בנקל בכיוון הכללי של המחשבה הצבאית הסוביאטית באשר להתפרסות הטקטית של כלי-נשק גרעיניים בשדות-הקרב

של העתיד; באחד הגליונות האחרונים שלו מסכם "קרסניה זבודה" את העמדה הסוביאטית לגבי בעיה זו: בעוד שבחוגי הצבא הסוביאטי מכירים בכך שלחמה אטומית דו-צדדית אינה עשויה לשנות את עקרונות-היסוד במבצעים הצבאיים, וכפי שיש לצפות ישארו האש והתמרון שני גורמי היסוד בקרבות קרקע — הרי השפעתה-המוחצת של עוצמת האש הגרעינית מכתיבה את ההכרח בהגדלה רבה מאד של הניידות והגמישות של כל היחידות.

המפתח להצלחה בשדות הקרב האטומיים טמון בכושרם של הגייסות להתפזר באופן מרוות מאד כדי להפחית את פגיעותם למהלומה גרעינית אויבית — מבלי להפסיד מהיכולת לרכז כוחות גדולים בנקודת ההכרעה.

אין ספק בכך, שבצבא הסוביאטי — בדומה למתרחש בצבא האמריקאי — יפותחו וינסו במשך השנים הקרובות דפוסי-מבנה חדשים במגמה להגיע לצורות-הארגון המתאימות ביותר לשדות-הקרב האטומיים.

אכן, כמו בניסויים האמריקאיים של צורות-ארגון וכלי-נשק חדשים בתרגילים כגון: "אחרי!" "סייג'בראש", ו"הבזק הכחול" — ודאי שביצעו הסו-

התכליתיות בסיוע האוירי ההדוק ליחידות שבקו החזית. ההלכה האוירית הסוביאטית מרגישה מאז ומתמיד את התפקיד המסייע של הכוחות האויריים. גנרל-מור האויריה א. זייצב כתב לפני זמן לא רב: „מן הראוי לזכור ששיתוף-הפעולה הבין-חילי מבוצע במפורש למען עניניו של חיל-הרגלים, אשר כפי שידוע היטב הוא הממלא את התפקיד העיקרי בקרב“.

כתוצאה עקבית מקו מחשבה זה, שמו הרוסים את הדגש על פיתוחה של סדרת כלי-נשק חדישה לחלו-טין, במגמה להגדיל את תכליותם של גייסות הקרב. קע. מתכנני הנשק הסוביאטיים בחנו היטב את המג-רעות והיתרונות כאחת של דגמי הנשק שהיו בר-שותם בימי מלחמת העולם השנייה. למעשה, אך מעטים בלבד — והטובים ביותר — מדגמים אלה הושארו בשימוש.

אם כי מקוריות המחשבה אינה מתבלטת ביותר בתכנון הנשק הסוביאטי, הרי המהנדסים הרוסיים הוכיחו בעליל שהם מסוגלים לנצל את פרי התכנון של צבאות זרים, ואף לשכלל את הדגמים הזרים המעולים, ביותר ולהנהיגם בכלי הנשק הסוביאטיים. כדוגמא לכך יכולה לשמש ה„משפחה“ החדשה של כלי הנשק הקל, ששלושה מהם משתמשים בכדור רובה הדומה לכדור מקוטר 7.62 מ״מ הנמצא בשי-רות צבאות נאט״ו (אך קצר ממנו במקצת). „משפחה“ חדשה זו מורכבת מרובה-מטען, תת-מקלע ומקלע, שכולם יורים את התחמיש האחד החדש. אין ספק בכך, שפיתוח התחמיש האחד הושפע מפיתוח הכ-דור הקצר מקוטר 7.92 מ״מ ע״י הגרמנים בשביל תת-המקלע החדש שלהם (MP 44) שיוצר בתקופת מלחמת העולם השנייה — התפתחות שומוחמי החימוש ראו בה בזמנו אחד המפנים החשובים ביותר בפ-יתוח הנשק הקל בתקופת המלחמה.

הנשק הקל

תכנון הנשק הקל הסוביאטי בתקופה שלפני 1939 שם את הדגש על דיוק הקליעה; במשך המלחמה ולאחריה היתה הנטיה העיקרית — פיתוח עוצ-מת אש אוטומטית גדולה יותר, בהתאם לעקרון החדש של הסוביאטיים על התקפה ואש על מטרת-שטח. כלי הנשק הקל החדשים הסוביאטיים שסופקו ליחידות במשך השנים האחרונות מותאמים לעקרון זה. נוסף על כך, העובדה שכל כלי הנשק החדשים משתמשים בסוג תחמושת אחיד, מקילה כמובן

ביאטים שינויים רבים בטרם יתקבלו סופית צורות-ארגון וכלי הנשק המתאימים. לכן, הרוצה לעמוד על כל הצירופים האפשריים-בעתיד של כלי-נשק או יחידות סוביאטיים, אינו יכול להסתפק בידיעת המבנים וכלי הנשק הסוביאטיים הנוכחיים בלבד, כי אם עליו לעקוב אף אחרי אלה הנמצאים בתהליך של פיתוח וניסוי.

הטקטיקה לשדה הקרב האטומי הולכת ומתגבשת בהדרגה. יש בה ברוב המקרים דמיון רב להלכות-היסוד שבהן מקורה. לכן, כדי להבין טוב יותר את ההלכות הטקטיות הסוביאטיות של העתיד, חשוב ללמוד היטב ולעקוב אחרי ההלכות הנהוגות כיום ואחרי התפתחויותיהן.

בעוד שנראה שהמנהיגים הצבאיים של ברית-המועצות לוקחים בחשבון במידה גוברת והולכת, את האפשרות שתתכן הפעלה טקטית של כלי-נשק אטו-מיים במאבק מזוין בעתיד, הרי אין ההלכה הצבאית שלהם נוטה להפחית את ערך התפקיד המיועד במאבק כזה לגייסות „המקובלים“.

כלי-נשק אטומיים מעוררים אמנם, כמה בעיות באורחי הלחימה, אך לדעתם, אין להגזים בערכן של אלו. המחשבה הצבאית הסוביאטית גורסת, שאמצעי לחימה חדש זה לא רק שאינו מפחית, אלא להיפך מגדיל את חלקו של החייל הרגלי ומעלה את תפקידו לרמה חדשה. תוצאותיו של קרב יקבעו, גם בתנאי לחמה אטומית, ע״י אנשים האיתנים ברוחם וקשור-חיים בגופם, המאומנים בהפעלת ציוד מעולה, ובעלי מורל-קרבי גבוה. קיימים אמצעים ודרכים להבטחה-עצמית בפני סכנות אטומיות, וחיללים היודעים לנ-קוט אמצעים אלה יוכלו לבצע את משימותיהם, אף לנזכר הפעלת נשק אטומי ע״י האויב.

ידוע לנו כי האסטרטגיה הסוביאטית במלחמת-העולם השנייה היתה מבוססת בראש ובראשונה על חילות קרקע רבי מספר הנתמכים ע״י כוחות אויר וצי. אם כי תפישת אסטרטגיה זו עברה כמה שי-נויים מאז, מוסיפה ברית-המועצות לקיים כוחות קרקע גדולים, והם מפתחים בהתמדה את יכולתם להשתלט על היבשת האירופית-אסיאתית כדי לספוג את המקורות הטבעיים, התעשייתיים ומקורות כוח-אדם שבה.

עקרונות הארגון הסוביאטיים — בהתאמה להלכות הטקטיות שלהם — מוסיפים להחזיק את יחידות האויריה הטקטית תחת פיקודו של מפקד החזית (מפקד קבוצת-ארמיות) כדי להבטיח את מכסימם

הרובה-המטען הסוביאטי החדש.

מפנה חד מתת-המקלע הסוביאטי הסטנדרטי שהיה בשימוש במלחמת העולם השנייה ובקוריאה. התח-מיש החדש מקנה לו טוח גדול יותר, עוצמת-פגיעה רבה יותר, וגמישות הפעלה רבה יותר מאשר לקוד-מו.

המקלע החדש משמש כנשק כיתתי. אף הוא יורה את התחמיש האחיד החדש, עובדה המגדילה את כמות התחמושת שמסוגל נושא-התחמושת לשאת בפעולה ומגדילה את עוצמת האש היעילה אשר הכלי מסוגל לירות. המקלע ניזון מסרט המקופל בתוך

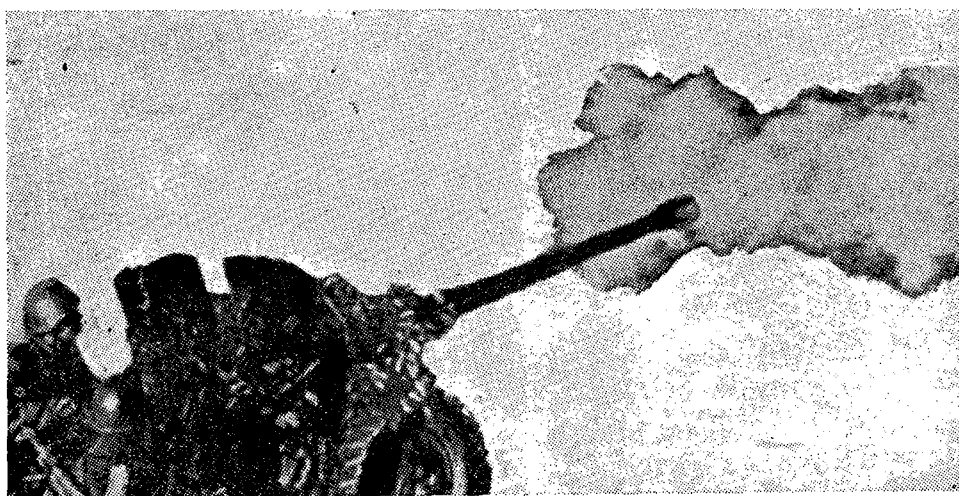
במידה לא-מבוטלת על הבעיות הלוגיסטיות הנוג-עות בדבר.

ואלה הם הפרטים החשובים על החידושים בתחום הנשק הקל הסוביאטי: הרובה החצי-אבטומטי (רובה-מטען) מכונה בצבא הסוביאטי בשם "קרבין" (צילום משמאל) נועד להחליף את הרובה מופעל-הברית מטפוס Moisin שהיה בשימוש במלחמת העולם השנייה. לרובה החדש טוח קצר מאשר לקודמו, אך

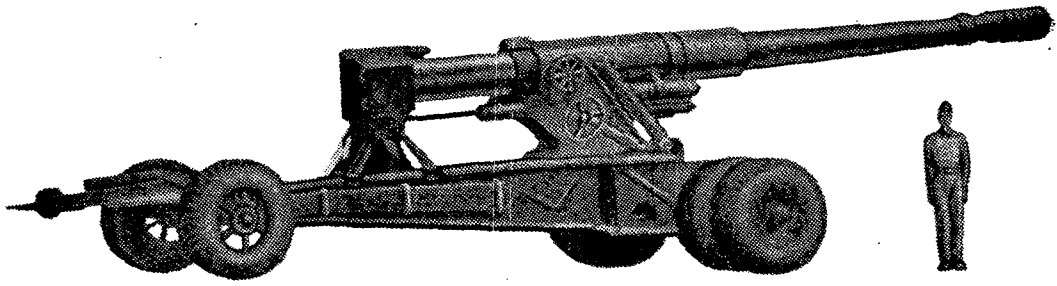

חימין לשמאל: מקלע קל, תת-מקלע ורובה-מטען — כלי נשק סובייטיים חדשים.

הוא עולה עליו בדיוק הקליעה בטוח הקצר יותר. במיוחד מצטיין הרובה-המטען החדש בעוצמת-אש גדולה בהרבה מזו של הדגם הקודם. תת-המקלע החדש (ראה כותרת), מופעל-הגז, מציין

תותח בן 85 מ"מ

תותח-הוביצר בן 203 מ"מ

זיוני בן 76 המ"מ בתותח 85 מ"מ, כלי יריד המותאם היטב הן למתן אש עקיפה והן לפעולה בתפקיד נגד-טנקי. כן הוכנס לשימוש תותח-שדה בן 100 מ"מ, שאף הוא איננו תותח שדה בלבד, אלא עשוי לשמש גם כתותח נ"ט (בדומה, כידוע, לתותח בן-76 המ"מ מדגם 1943 שקדם להם בארטילריה הדיביזיונית).

הוביצר בן 152 מ"מ

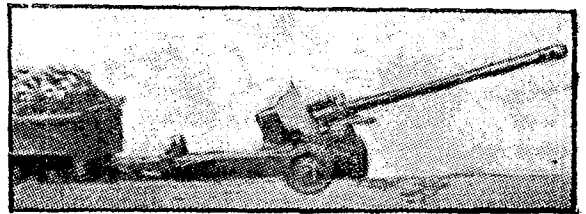
התותח בן 122 המ"מ החדש (ראה תמונה) הנו בעל טווח גדול יותר ב-10%, ואפשר להכניסו לפעור-לה נגד מטורות אויבות בזמן קצר בהרבה מאשר הדגם הקודם מקוטר זה, שהיה בשימוש במלחמת העולם. בחדשם תותח זה שאלו המתכננים הסור-ביאטים ממיטב הסגולות של התכנון הארטילרי הגר-מני.

הוביצר בן 152 המ"מ, הדגם מקוטר זה שהיה

מחסנית-תופית (ראה בתמונה). האקדח בקוטר 9 מ"מ, כלי חדש זה ניוון ממחסנית בת 20 כדור ומצויד במכתוף-עץ המשמש אף כנר-תיק. יורה כדורים בודדים או צרורות, לטוחים קצ-רים.

הארטילריה

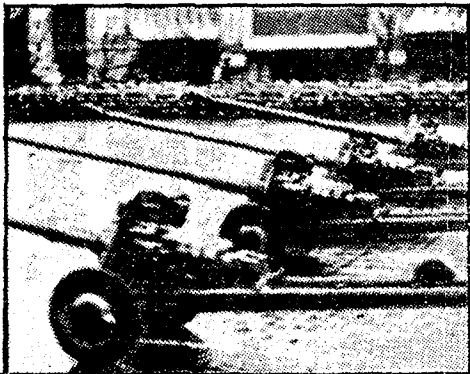
ארטילריית-השדה, המשמשת לפי מיטב המסורת הצבאית הסוביאטית כמקור העיקרי ל"אש-הרויה" רבת עוצמה וכמות, לשם סיוע לחיל-הרגלים — פיתוחה מאז מלחמת העולם הנו נרחב ומקיף ביותר. כיום עומדת לרשות הסוביאטים מערכת חדשה להלוטין של כלי ארטילריית-שדה, המכילה לא רק תותחים בעלי רמה גבוהה של ניידות ותכליתיות.

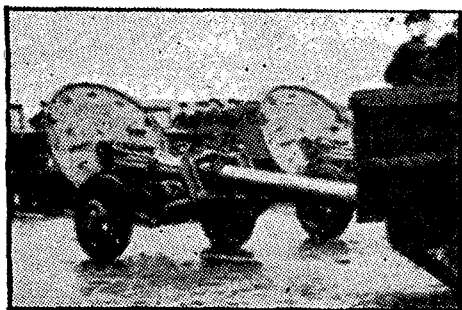
תותח-שדה בן 122 מ"מ

אלא גם "משפחה" שלמה חדשה של גוררית-תותח זחיליים המאפשרים הצבה מהירה של סוללה בעמ-דות — ופיזור מהיר. במצעד ה-1 במאי 1955 נראו גוררית-תותחים חדישים הבנויים על גבי מרכב של טנק בינוני.

כלי הארטילריה החדשים, כיתר סוגי הציוד המ-נופקים כיום לגייסות הקרקע הסוביאטים, מסוגלים לנוע במהירות על פני כבישים חדישים — בניגוד לציוד מימי מלחמת העולם שהיה מותאם בעיקר לתנועה בדרכי האבק והרפש המרובות שברוסיה. זמן קצר לאחר המלחמה הוחלף התותח הדיבי-

תותח-שדה בני 100 מ"מ

מרגמה בת 160 מ"מ

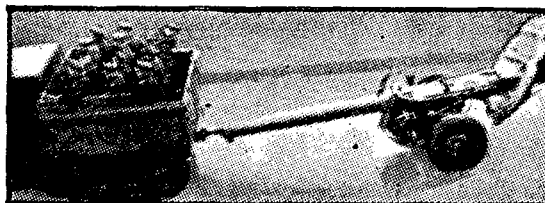
הפעלתה: אפשר להשתמש בה למתן סיוע הדוק או לאש לטוחים ארוכים (כמשוער — טוחה שוה לזה של תותח-י-שדה). כן אפשר לירות בה פצצות "מקור-בלות" ואף קליעים אטומיים (כפי המשוער).

מרגמה אחרת שפותחה לאחרונה היא המרגמה בת 160 המ"מ, שהנה ככל הנראה דגם משוכלל יותר של המרגמה הכבדה 1943 — M שהיתה בשימוש במלחמת העולם וכמשוער אף עולה עליה בטוח.

הארטילריה הנגד מטוסית

תותח הנ"מ בן 122 המ"מ הנו כלי נ"מ חדש שפותח לאחרונה (ראה תמונה מימין, למטה). המשמש להגנה בפני מטוסים הטסים בגובה רב. תותח זה מצויד, כפי שנודע, במתקני מכ"ם לבקרת-אש. במתקנים כאלה מצויד גם התותח החדש נ"מ בן 100 המ"מ (ראה תמונה למטה). כלי זה מצטיין בניידות גבוהה ובריבוי האפשרויות בשימוש. אפשר להנמיכו ולהשתמש בו שימוש משני כתותח נגד-טנקי. תותחי הנ"מ בני 100 מ"מ משמשים מעתה לא רק להגנת מטרת "אסטרטגיות" — כאזורי תעשייה וכו' —

בשימוש במלחמת העולם היה תכליתי עד מאוד, אך בגלל כבדו וסרבולו היה "נתקע" תכופות בשדה. הכלי החדש בן 152 המ"מ עולה בניידותו בהרבה על הכלי הקודם כתוצאה מהתקנת רכוב-תותח חדש. הטוח הוגדל אף הוא במקצת, בעיקר הודות לשיפורים בתחמושת.

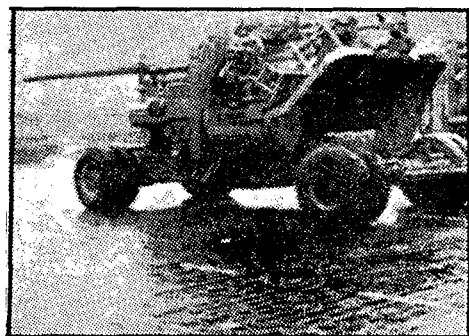
מרגמת-ענק בת 240 מ"מ

אחד מההישגים רבי הרושם ביותר בתחום הארטי-לריה הוא ללא ספק תותח-ההוביצר החדש בן 203 המ"מ (ראה תמונה בע' 66) שאפשר להציבו ולהתקינו לפעולה תוך דקות ספורות, ואילו הדגם מקוטר זה שהיה בשימוש הכוחות הסוביאטיים במלחמת העולם השנייה נזקק להכנות של כמה שעות עד לפתיחת-אש. נוסף לכך מצטיין התותח החדש בטוח גדול יותר בשעור 50%, כך שלרשות הצבא הסוביאטי מצוי כלי ארטילרי כבד בעל ניידות גבוהה במיוחד, המתאים כמשוער לירית פגזים אטומיים.

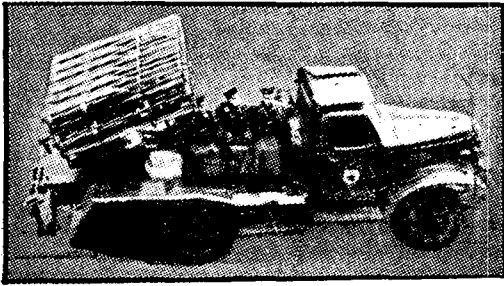
מרגמות כבדות: בעוד שהמרגמות נחשבות כרגיל כנשק רגלים, המספק סיוע הדוק ליחידות הרגלים, פיתחו הרוסים מרגמות-ענק המשמשות כתחליף זול יחסית לכלי הארטילריה. המרגמה בת 240 המ"מ הנה גדולת-הקוטר שבין המרגמות הכבדות שבשרות צבאות העולם, והנה בבחינת חידוש בתחום זה. אף היא בעלת כושר ניידות רב (נגררת בנקל ע"י רכב גורר או מכוניות), ומצטיינת בגמישות באפשרויות

תותח נ"מ בן 100 מ"מ

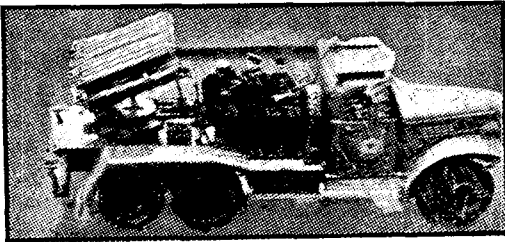

תותח נ"מ בן 122 מ"מ

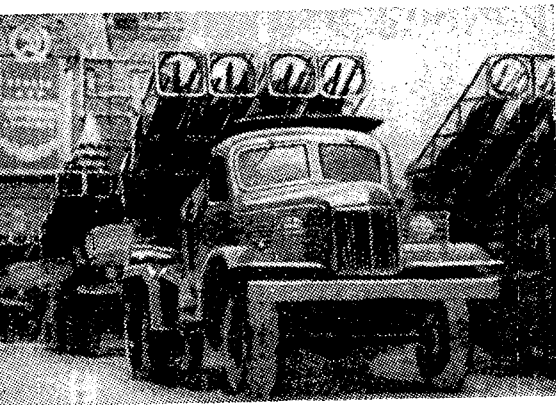
משגר נושא 12 רקטות בנות 9 אינטש

משגר-רקטות חדשים בעלי היסע-עצמי, המסוגלים לנוע במהירות בכבישים. כלים אלה, שכקודמיהם אף הם נועדו לירי מטח-רקטות שלמים, הנם בעלי טווח ארוך. הם עשויים להנחית על מטרות תוך זמן קצר ביותר — כמות עצומה של חמרי-נפץ. מצויים משגרים נושאי 16 רקטות בנות 6 אינטש. לגבי אלה בעלי קוטר-רקטות גדול יותר — מצויות

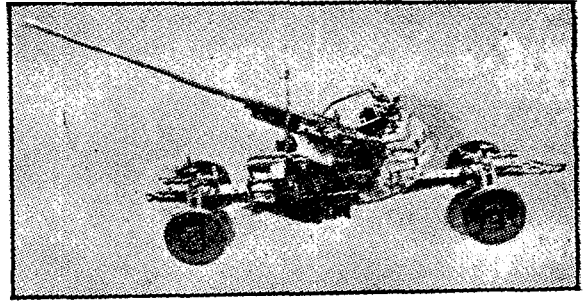
משגר נושא 16 רקטות בנות 6 אינטש

ידיעות סותרות (ואולי משלימות זו את זו): לפי גרסה אחת אלה הם נושאי 12 רקטות בנות 9 אינטש ואילו לפי האחרת — 12 רקטות בנות 8 אינטש. כפי שצוין לעיל, אפשרי כמובן שאלה הם גלגולים

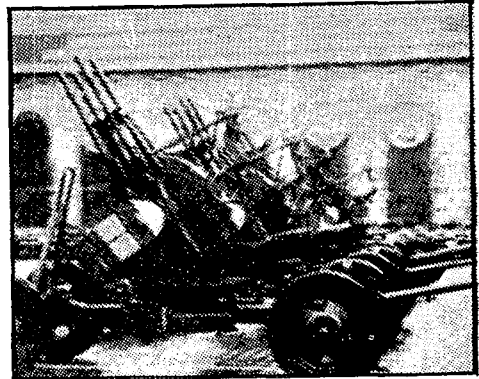
משגר נושא רקטות בנות קוטר גדול מאוד

אלא אף הוצבו בעוצבות שדה כנשק נ"מ אורגני. לעומת תותח חדש זה, הרי התותח בן 85 המ"מ מתקופת מלחמת העולם השנייה (שאת מקומו "ירש" התותח החדש), הוא בינוני בטיבו, ובעל בקרת-אש איטית ובלתי יעילה. למטרות הגנה בפני מטוסים מגמיכי-טוס פותח

תותח נ"מ בן 57 מ"מ

תותח בן 57 מ"מ. תותח זה הנו אבטומטי, ומופעל או ע"י בקרת-מכ"ם, או בעזרת כונות אופטיות רגילות. קצב האש שלו כפול מזה של התותח בן 37

מקלע כבד נ"מ בעל ארבע קנים בני 14.5 מ"מ

המ"מ, שאת מקומו הוא תופס. כן פותח למטרות הגנה נגד מטוסים מגמיכי-טוס המקלע הכבד בן 14.5 מ"מ (ראה תמונה למעלה). מקלע זה מצוי בכמה צורות; חד-קנית, דו-קנית, וארבע-קנית. הוא נועד לרשת את מקומו של המקלע הכבד בן 12.7 המ"מ החד-קני מתקופת המלחמה.

משגרי רקטות

את מקומן של ה-13 M וה-31 M הקטיושות הנודעות מימי מלחמת העולם השנייה, תופסים כיום

מקבילים של נשק רקיטי, אולי כתוצאה מנסיונות פיתוח שונים.

מתקן לשיגור ארבע רקטות בקוטר גדול מאוד נראה לראשונה במצעדי שנת 1954; יש סוברים כי מתקן זה עשוי לשגר קליעים אטומיים. לדברי מומחים שראו אותם, עולים המשגרים החדשים על הדגמים הישנים בדיוקם וביציבות-תעופתם של הקליעים תודות לייצוב באמצעות מתנועה סיבובית שפותח במקום ייצוב-הסנפירים שב-דגמים הקודמים. קשה להגוים בערכו של נשק הרקטי-טות הכבדות הסוביאטי החדש כתוספת והשלמה לאש הארטילריה הרגילה, וכאמצעי אפשרי לשיגור קליעים אטומיים.

שריון

בתחום השריון פיתח לאחרונה הצבא הסוביאטי טנקים בינוניים, כבדים ואמפיביים חדשים. החידוש הבולט ביותר הנו הטנק הבינוני T-54 — הבא כיוורשו של הטנק T-34 — המפורסם מימי מלחמת העולם. הטנק החדש מאחד את התכונות הטובות ביותר של ה-T-34 עם מספר שכלולים, שהעיקריים שבהם — צללית נמוכה יותר ושיפועים ומשטחים משופרים, שיש בהם כדי להסיט את פגיעות האש האויבת. כן חומש הטנק בתותח אחר בן 100 מ"מ. (כנראה — בדומה לזה שבמשחית-הטנקים „SU-100 — הכי-ביאטי) הבא במקום התותח בן 85 המ"מ שבו היה חמוש ה-T-34. התותח החדש עולה בטוח היעיל שלו על התותח בן 85 המ"מ ומבקיע שריון עבה יותר בטוחים גדולים יותר; כן מצויד התותח במערכת בקרת-אש מעולה המאפשרת אש מדויקת ומהירה.

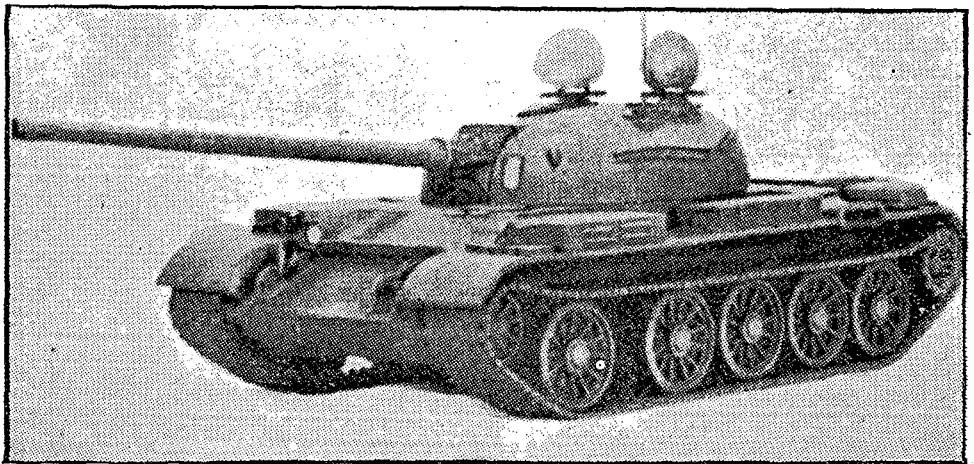
כמשוער מצויד הטנק החדש גם במתקנים משובחים לירי-לילה הפועלים בעזרת קרנים אינפרא-אדומות, ומקילים על מעבר בשטח-לא-דרך ולחימה בלילה. תכונה זו רצויה במיוחד בשדות הקרב רבי-התמרון של העתיד. הן הטנק הבינוני T-54 — והן הטנק הכבד החדש מצוידים במנועים חזקים וטובים יותר מאלו של הטנקים T-34 — 3" — („סטלין"). מהי-רותו של ה-T-54 — שוה לפחות, ואף יתכן שעולה בהרבה על זו של ה-T-34. העובדה שמספר רב של טנקים T-34 נמכרו למצרים ולארצות אחרות במזרח-התיכון מוכיחה, כי היצור של ה-T-54 נכנס לשלב המוני, וטנק זה הופך לנשק הסטנדרטי של הדיביויות הסוביאטיות.

כן פותחו נוסאי גייסות משוריינים, אלה מיוצרים בקנה-מידה המוני, אם לדון לפי העובדה שציידו בהם את צבאות המדינות הגרורות. הטיפוס הנפוץ ביותר הנו נגמ"ש BTR-152 — רכב גלגלי 6X6 פתוח, בעל שריון קל (ראה מערכות ק"ה).

הליקופטרים

אף בתחום זה גילו הרוסים לאחרונה פעילות רבה. ב-1951 הופיע ההליקופטר בעל 5 המושבים המכונה "ע"י האמריקאים HARE (*). זהו הליקופטר קל לסיור ולשימוש כללי (המקביל ל-H-13 ו-H-23 —

*) לשם נוחותם קבעו פרסומי הצבא וחיל-האוויר האמריקאיים על הכותות הסוביאטיים, שיטת כינויים מיוחדת לציון מטוסים סוביאטיים. כל הכינויים הם שמות בעלי חיים; אלה המתחשבים למפציצים (Bombers באנגלית) מתחילים באות B המתחשבים למטוסי-קרב (fighters) באות F ואלו המתחשבים להליקופטרים — באות H. המלה HARE פרושה ארנבת.

הטנק הבינוני החדש T-54

האמריקאים), אשר אפשרויות-השימוש בו רבות מאד, כגון לטיסות-מפקדים, לסיור ואף למשימות הספקה מוגבלות במצבי-חרום. הליקופטר-משא המכונה HOUND ("כלב ציד"), שהופיע ב-1953, הנו בעל תפוצה משוערת של קרוב ל-2 טון מטען או 16 חיילים. להליקופטר זה, הדומה ל-H-19 האמריקאי, דלתות-קונכיה באחורי הגוף המקילות על הטעינה והפריקה, והוא מסוגל לשאת גיפ או תותח-שדה. ההליקופטר הסוביאטי החדש ביותר הוא ההליקופטר-הכבד הדו-רדיוטורי HORSE ("הסוס"), שהופיע ב-1956. יש לו מנוע לכל רדיוטור, היכול להפעיל את 2 הרדיוטורים אם ניוק המנוע האחר. ההליקופטר מסוגל לשאת, כפי המשוער, מטען של 5 טון לערך, או בין 40 ל-50 חיילים בחגור מלא וכן את הצות. תא המטען עשוי להכיל תותח-שדה ביחד עם הרכב הגורר אותו.

מגמות התפתחות כלליות

ניידות. המתכננים הסוביאטיים הקדישו תשומת-לב רבה לניידות גייסות הקרקע, הן על הקרקע והן באויר. מכסת הרכב האורגני לדיביויות הרגלים הוגדלה במידה עצומה. השימוש ההמוני בנגמ"שים, שהוזכר לעיל, מגדיל ללא ספק את כושר העבירות של יחידות הרגלים הסוביאטיות בשטח-לא-דרך וב-שטחים שזוהמו על ידי קרינה רדיו-אקטיבית. כן פותחו כלי רכב אמפיביים מסוגים שונים. בין היתר מיצרים הרוסים רכב אמפיבי מטפסים הדומים בטיבם לגיפ האמפיבי ה-Dukw האמריקאיים, ואף עולים עליהם.

ניידות מוטסת. ניידות הגייסות הסוביאטית באויר הוגדלה אף היא במידה ניכרת. נודע על הכנסתם לשירות של מטוסי-הובלה חדשים גדולים בעלי דל-תות-מטען מתחת לזנב, הדומים בצורתם החיצונית למטוסי ההובלה האמריקאיים מסוג Provider-123. כן נראו מטוסי הובלה כבדים חדשים בעת מפגנים אויריים.

הגברת עצמת-שריון בדיביויות הממוכנות (* כמ-עט הוכפל לאחרונה מספרם של הטנקים שבתקן. על רקע הטנקים והנגמ"שים החדשים והמשאיות המשופ-

* דהיינו דיביויות העומדות ב"אמצע", בין דיביויות משור-ינות לבין דיביויות רגלים רגילות. בדיביויות הממוכנות מצוי אחוז מסוים של יחידות שריון (טנקים ורכב SU) וכן חיל-רגלים משורין.

רות, יש לראות בשינויים אלה תגבורת רצינית לעוצ-בית הסוביאטיות הן בעוצמת האש, הן במידת השריון וכן — בראש ובראשונה — ברמת הניידות.

דגש על אוויריה טקטית. תופעה חשובה הנה הת-רכוזתם של הרוסים בייצור סוגי מטוסים המשמשים להגנה אווירית ולסיוע אווירי הדוק. לגייסות הקרקע, בעוד שאין להבחין בכל גידול ניכר בהיקף הייצור של מפציצים כבדים ובינוניים. מטוסי-סילון מחלי-פים בקצב מהיר את מטוסי הבוכנה כמטוסי סיוע-אווירי-הדוק. כן ראו אנשי פמליתו של הגנ. טוינינג, ראש-המטה של חיל-האוויר האמריקאי, במפגני יום-התעופה הסוביאטי ב-1956, מטוסי סילון דו-מנועיים נסיוניים, שתוכננו במיוחד למשימות סיוע-אווירי-הדוק. אין ספק שדגש זה בפיתוח סיוע-טקטי-אווירי הנו גורם נוסף העשוי אף הוא להמריץ את קצב-פעולתם (ועל כן — ניידותם) הטקטית-אופרטיבית של גייסות סוביאטיים.

סיכום

מגמות-ההתפתחות בחילות-הקרקע הסוביאטיים שצוינו לעיל, והכונות-המודגשת של חיל-האוויר למשימות סיוע לגייסות-הקרקע, נתנו בידי הצבא הסוביאטי את האמצעים להעלאת כושר-הפוטנציאלי ללחימה בשדות-הקרב של העתיד — הן במלחמה אטומית והן במלחמה בכלי-נשק "מקובלים".

כלי-הרכב החדשים והרבים יותר, הטנקים המ-שוכללים יותר, נושאי-הגייסות המשוריינים, כלי הארטילריה הניידים החדשים וההליקופטרים המ-עולים נושאי המטען והגייסות — כל אלה מציינים התאמה מוגברת של הגייסות לפעולה בצותי-קרב קטנים, עצמאיים ופזורים היטב. אורחי הפעלה כא-לה עשויים להיות יעילים במיוחד כדי להתגבר על אויב-בכוח הנמצא בהגנה ומפעיל נשק אטומי טקטי. בקשר לכך, מעניינים דבריו של המרשל ז'וקוב, מיניסטר ההגנה הסוביאטי, אשר הכריז בפומבי על הגידול בעוצמת האש של גייסות הקרקע הסוביאטיים. במכתבו אל הפרשן הצבאי הנודע של ה"ניו-יורק טיימס", הנסון בלדוין, כתב המרשל ז'וקוב:

"חילות-אוויר ונשק גרעיני כשלעצמם אין בכוחם-בלבד להכריע את תוצאותיו של מאבק מזוין. על אף כוחו ההרסני של הנשק האטומי והמימני, אין ספק בכך שבמלחמה עתידה יוטלו למערכה צבאות גדולים וכמויות עצומות של כלי-נשק, מקובלים".

חידושי נשק וטכניקה

“עיני מכ”ם חודרות-עלמה” - לגייסות

בטוחים עד כדי חמישה ק”מ. חייל-פרט, בתנועתו, ניתן לגלות במכשיר זה במרחק של כ-3/4 ק”מ. אותות-השמע יכולים לציין לא רק תנועת-עצמים באשר היא, וטיבו המשוער של העצם-הנע, אלא אף את נתיב תנועתו, וכן ניתן להעריך במכשיר טוחים וזוויות הגבהה.

הכלי כלול בתיבת מתכת דמוית-תוף, 35 ס”מ גובהה ו-35 ס”מ רחבה. גנרטור-מנוע קל-משקל, המפיק זרם בעוצמה נמוכה, משמש כמקור-הכוח המפעיל לכלי מכ”ם זה; ואחד משני אנשי צוות התצפית, שבידיו מופקד הכלי, יכול בנקל לשאת זאת הגנרטור. משקל הכלי (שכיניו P.S. 4) עם הגנרטור הוא כ-39 ק”ג.

כמובן שאת מלוא משמעותו, בסיוור ובתפעול טקטי, מקבל כלי זה כשאנו רואים אותו משולב במערכת-האמצעים ל”השגחת שדה-הקרב”, האמצעים לסלטתו — להעברת ידיעותיו — והאמצעים-המשלימים הפועלים בכוח “קרנים אולטרא-אדומות”. נקל להבין מה רב השוני-בסיכויים בין גייסות המצוידים במערכת-אמצעים מעין זו, ובין אלה החסרים אותה.

המושג “השגחה על שדה-הקרב” הנו מושג שגור בצבא האמריקאי — ואין מוסדות המחקר שלו חדלים מלחפש אמצעים יעילים להגשמתו “השגחה רה”. אין פירושו כאן פיקוח על פעולות כי אם בראש-דראשונה ראית הדברים המתרחשים ושימת לב להם. מזה שנים התנהלו עבודות ניסוי ומחקר

עין המכ”ם ומפעיליה — מראה מאחור

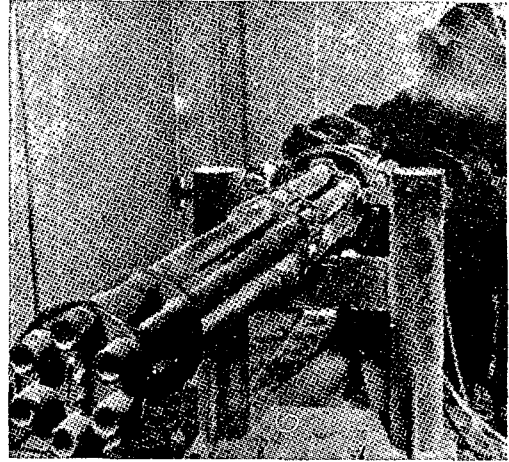

עין המכ”ם — מראה מלפנים

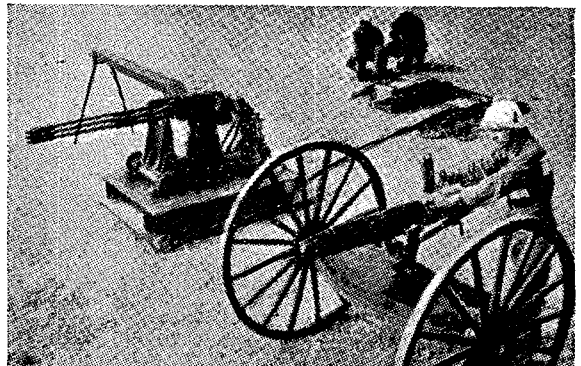
לטיפוח מ”כס-שדה שיאפשר “ראית לילה”, ועל כך נמסר מדי פעם מעל דפי “מערכות”. עתה הודיע צבא ארה”ב כי מעבדות חיל-הקשר שלו הצליחו לפתח — ולהעביר דרך “מבחני השדה” החמורים — “כלי מכ”ם מטלטל וקל-ביותר, אשר יש בו כדי לספק לגייסות הניידים את האמצעים לצורך השגחה מקומית על שדה הקרב” באשר לתנועות כוחות אויב בתנאי חשכה, ערפל או עשן. ה”סוד” של מידת הקלות והחוזק, אשר הושגו בכלי, טמון בכך כי הוצאה מתוכו שפופרת הקרנים-הקתודיות — זו המאפשרת שיקוף חזותי של “צלליות” על גבי מסך המכ”ם; במקומה שובץ לתוכו אמצעי להשמעת אותות-שמע; דבר, שלפי הביטוי האמריקאי מאפשר לחייל-בחזית “לראות באזניו” בעלטה. זאת ועוד. צליליהם של אותות-שמע אלה שונים הנם כאשר “נוגע” המכשיר ברכב — או באדם, וזאת

וולקן תותח אבטומטי רבי-קנים

ידועה המחלוקת בין זרועות הכוחות-המזוינים האמריקאיים — אך מצוי שם גם שיתוף. חיל-הצבא האמריקאי הוא שפיתח כלי אבטומטי חדש, מהירירי וזריז-פגיעה; אך הכלי טופח על ידו בשביל מטוסיו העל-קוליים של חיל-האוויר. אחד

הדברים המפתיעים שבכלי זה — החדש ביותר בשר-דה הנשק האבטומטי והממותאם במיוחד למהירותם העצומה של המטוסים החדשים המצריכה "קצב-ירי אדיר" — מונח אולי בכך כי הוא מושתת על העיקרון שנתגלם כבר בגלגול ישן ביותר של מקלע, הלא הוא מקלע "גאטלינג" מלפני 100 שנים כמעט (1862). כוולקן של היום, כן גם ה"גאטלינג" של אז: א) בנויים על אגודת-קנים סובבת. ב) שניהם מופעלים מבחוץ, אלא בעוד שה"גאטלינג" היה

חי"ן "גאטלינג"; משמאל — וולקן

מופעל ע"י ידית-הנעה, הרי הכח החיצוני המניע כוולקן, הוא חשמל או מנוף-הידראולי. המחקר בפיתוחו של הכלי החדש התנהל מאז 1946, כאשר חיל-ההימוש של הצבא פתח, ראשית כל, בבדיקת כל טיפוסים המנגנון המצויים בנשק אבטומטי בא-מריקה.

"עיקרון גאטלינג" של קנים סובבים, נבחר בשל עוצמת קצב האש האפשרית ומהימנות המנגנון בתנאי גובה וחום משתנים. כן מפחית נשק רב קני מקשי הבעיות של איכול הקנה והתהוות החום הכרוכות בכלי יריה בעלי קצב-ירי מהיר ביותר. מציינים כי התותח האבטומטי יכול לירות יותר "פגזונים" בדקה אחת — כ-16,000 מספרם — מאשר יכולה פלוגה רובאית בת 400 איש לירות ב-20 שניות.

סרגל מכ"ם

נקל להבין מה רבה חשיבותו, לארטילריה למשל (וה) מדובר הוא, כמובן, בארטי-לריה מאוד-מאוד דחוקת-טוח — דהיינו, בנשק הרקטות והקליעים הטקטי החדש, של מתקן המאפשר למדוד במדויק מרחקים עד לכדי 90°80 ק"מ, תוך דקות מספר. מתקן כזה, נראה כאן בתצלום (ביר) תר דיוק — נראה כאן חצי: תחנת-משנה, הכוללת אנטנה מכ"מית אחת — רגיפ אחד; המתקן השלם מורכב משתי

אנטנות-מכ"מיות ושני גיפים, הנושאים כ-90° ק"ג של ציוד נחוץ. העקרון — "פשוט": אות מכ"מי "מנתר" הלוך-שוב "מספר אלפי פעמים בשניה", מכשיר-מחשב מונים את "דילוגיו" — ומצינים את המרחק הנקבע לפי משך-הזמן שנדרש לאותם אלפי "דילוגים". מפעילו של המתקן הופך בנקל נתונים אלה לקביעת-מידה רבת דיוק, "מנקודה עד לנקודה". ה"תורן" הגבוה-יחסית, עליו מורכבת האנטנה הקטנה — מתקפל, וטלטלתו נוחה. המתקן מאפשר עריכת מדידות ארטילריות אף למרחקים גדולים ביותר, כאמור — אך גם במצבי מזג-אוויר רע או בחשכה; ויש ביכולתו לערוך מדידות גם דרך מעטה עלוה. ההגדרה המוסמכת לשימוש ב"סרגל" זה היא: "לצורך מדידות הפוזות, בשביל משגרי קליעים וארטי-לריה כבדה-ביותר".

את מלוא ערך התפתחותה של הטלביזיה בקרב יקשה לנו לתאר לעצמנו מבלי שנביא בחשבון גם את כלייהטים המונחים מרחוק, בהם ניתן לאחסן את מכשיר הטלביזיה ומהם משור גרות אח"כ, בריצפות או בהפסקות שנקבעו, "תמונות-נעות" של המתרחש בקטעי-החזית עליו "ממונה" אותו כלי-טיס. לצורך זה נועד ההליקופטר "הרובוט" שבתצלום (אשר נוסף על כך מסוגל הוא גם להניח כבל-טלפוני ולצלם תצלומי אויר). הוא נתון לפיקוח והפעלה הבאים ממפעיל-שעל-הקרקע — הגראה אף הוא, כליות מתקנו, בתצלום. שתי דרכים עיקריות לתפעולו:

- (א) אפשר להטיסו לפי נתיב קבוע-מראש (ונתיב זה יכול גם להיות עקלקל, בנוי על פניות, תנועות-אנה-ושוב וכיו"ב), אשר הוכתב ע"י תחנת-הפיקוח שעל הקרקע אל תוך ה"זכרון" של ההליקופטר;
- (ב) ניתן לכונו במישורין, לפי הצרכים המשתנים, ובהתאם למה שיראה בעצמו המכוון, מתוך תחנת-הפיקוח מוטסת, המתקנת בהליקופטר אחר הנמצא במרחק-מה ממנו.

הדים

מה עדיף: "יחוס" — או שיוין חובות

הן בריטניה והן ארצות הברית עומדות עתה בסימן בירורים על תמורות במבנה כוחותיהן המזוינים. תוך הדגשת המגמה לתכליתיות וחטכון. בבריטניה רבו הבירורים על אפשרות של קימוצים בתקציבי ההגנה; בארה"ב מדובר פחות על הקימוץ בכספים — אולם יותר על הקימוץ בכוח האדם. מצויים סימנים — הגם שעדיין אינם בולטים ביותר — לנטיה לשוב אל השאיפה שמלפני-מלחמת העולם לפיה ארה"ב היא שתספק את כוחות-האוויר (ועתה — גם הרבה מן הציוד) ואילו ארצות אחרות תעמדה את "גייסות-הקרקע" — ביטוי נורא אשר יש לשער כי איראי המציאו. דומה כי מקובל שם כמושל-ראשון כי ארה"ב לא תלחם עוד במלחמה נוספת מסוג מלחמת קוריאה, וכי שיקול זה חל על המזרח התיכון (מקום שלגביו מדיניות-איזונהאור את הענין האמריקאי הישיר) באותה מידה עצמה שהוא חל על כל מקום אחר. ודאי שהרושם הוא כי פחתת-ההולכת יכולתה של ארה"ב לנהל איזו מלחמה שהיא בלי שימוש בכלי-זין גרעיניים — אלה שמחצם רב-ביותר, או אלה ה"מתונים" יותר. מגמה זו יתכן והנה בלתי נמנעת, מנקודת המבט של דעת הציבור האמריקאית. אכן, בתור קו-מדיניות כרוכות בה סכנות — ומשתי בחינות. קרת-חדשה היתה מספקת את הכסף למלחמותיה של ברומי, בעוד שמלאכת הלחימה נעשתה ברובה ע"י שכירי-חרב מספרד, גליה, אפריקה ואיטליה; עקב כך העמידה היא את עצמה במצב רופף יותר, מבחינה נפשית, לעומת רומי. ועוד: המלה "נערים", הנהוגה כל כך בארה"ב — יש בה כדי להכניס גורם של ראייה-מוטעית, סנטימנטלית, שעה שמשתמשים בה לגבי חיילים. צבאות, בזמן מלחמה, מורכבים בעיקרם מאנשים צעירים; ומעטות הן האומות אשר תסכמנה להנחה כי ה"נערים" שלהן ערך חייהם פחות, או הצורך בהם מועט יותר בשביל עתיד ארצותיהם, או עתיד העולם, משל "נערים" אמריקאים. אילו נתקבלה בודאות הדעה כי כונת ארה"ב היא לפעול בעתיד על יסוד הנחה המנוגדת להכרה זאת הנפוצה ברוב ארצות העולם — כי אז מטרת האמריקאים, מניעת תוקפנות כלפי ארצות ה"עולם החפשי" — היתה נמצאת מסוכלת.

(מתוך מאמר מאת קפ. טיריל פולס, ב"אילוסטרייטד לונדון ניוז", 9.2.57)

סביב סיני וסואץ

לקט הדים

חשרת ההגנות, שמועות וטענות מתמרת והולכת סביב מפעל הבוק של צה"ל בסיני — ולהבדיל, „מבצע סואץ“ של בריטניה וצרפת. מתוך שפעה זו מעלה לקט זה רק דוגמאות מספר, אשר יש בהן כדי להאיר עובדות מאלפות אחדות — או גישות ודרכי-ראיה אופייניות — אשר ניתן להניח כי יהיה בהן ענין לקורא הישראלי.

מחיר הנכונות — כוונות

סטייטמן, אשר בשנים שלפניו ישב תקופה ממושכת בצרפת ועסק בחקר זירת-המדינית — כי יידרש פרק-זמן של שבועיים לפחות לאימון מחודש בצניחה, בטרם יהיו כוחות אלה ניתנים להפעלה בתפקידים-המובהק הזה. ולא זו בלבד, אלא שאף המטוסים להטסת-גייסות. הדרושים לכך, ניתן היה אמנם להשיגם — אלא שאף השגתם זו היתה מצריכה זמן מסוים. אכן, בסופו של דבר, לא הופעל במבצע פורט-סעיד אלא גודד צנחנים צרפתי אחד (*).

אשר לבריטניה, הרי כבר ב־31 באוקטובר נתגלה מתוך „ניוס-כרוניקל“ (לפי מקורות הדומים לאלה של הסקירה הנ"ל, שניתנה ב„מערכות“ בראשית אוקטובר 1956) כי היו אמנם בקפריסין 3 גדודי צנחנים — „אלא שלא היה לאלה אימון-צניחה מזה חדשים“, ולא זו בלבד, אלא שבשל העדר מצנחי-איטונים מתאימים בקפריסין היה הכרח — אילו רצו להפעילם בתפקידים המוצגים — להסיסם תחילה חזרה לבריטניה, על מנת לתת להם שם את אימונם-המחודש. ואמנם, גם מקרב כוחות בריטיים לא הופעל במבצע פורט-סעיד, במצנח, אלא גודד אחד בלבד.

נמצא, כי שתי מעצמות כבריטניה וצרפת, בשל אי-החזקת גייסותיהם המוצנחים במצב של כושר-אימון כדרוש, לא גילו יכולת להפעיל במבצע האמפיבי-המוטס המורכב הזה אלא שני גדודים מוצנחים בלבד, והרי המדובר הוא באותה בריטניה, אשר בשנות 45—1944, למשל, הצניחה דיביויות-דיביויות לתוך גורמנדיה, במבצע-ארנקה, ואל מעבר-לרהין...

יתכן כי החולשה הכללית בתחום חיל-הרגלים וכי הארטי-לדיה — אשר עליה עמדה כבר הסקירה הנ"ל שב„מערכות“ ק"ג, שסיפרה גם על הנסיון להפיכת שני גדודי ארטי-לדיה ביוניית לגדודי רגלים לתפקידי-בטחון-פנימי — לא קבעה כה הרבה לגבי מבצע, שהתנהל בתנאים הטופוגרפיים וה-

בדרך של „הסתגנות“ לעתונות נתגלו במשך החודשים שלאחר „מבצע-סואץ“ האנגלו-צרפתי עובדות אחדות השופות כות אור מאלף על מידת-הנכונות של כוחות בריטיים וצרפתיים לקראת ההתערבות-המוניית באזור תעלת-סואץ. הענין אשר גודע לעובדות אלו — ענין כפול הנו.

א. יש בהן כדי לבאר, ולו במקצת, את הקשיים בהם נתקל המבצע, את הקצב האטי בו התנהל — ואת סופו;
ב. איך-כמותן מלמדות אותנו עד כמה רק כוחות ואמצעים המוכנים בפועל עשויים לשמש גורם-של-ממש בפעולות-מלחמה.

הידיעות שתצוינה להלן — יש לראותן על הרקע הכללי של אותו מצב בכוחות בריטיים במזרח-התיכון, אשר תואר בפירוט מספיק, ובקיום חריפים למדי, בסקירה שנתפרסמה ב„מערכות“ חוב' ק"ג, בראשית אוקטובר 1956 („מה מידת כוחה של בריטניה במזרח הים-התיכון“ מאת קול' ג'. ויג, מדובריה הראשיים בעניני-צבא של מפלגת-העבודה בפרלמנט הבריטי — והמפה-הטבלה הרצופה אליה, עמ' 99). אכן, על רקע זה מקבלות כמה מהידיעות שלהלן את משמעותן האמיתית.

אפשר והבולטת שבעובדות אלו (והפחות-ידועה שבהן) נוגעת לענין הכוחות-המוצנחים. כאן נתהווה, כנראה, מצב מפתיע. לצרפתים היו שתי בריגדות, לפחות, של צנחנים שפעלו באג'יריה. אין לומר כי חסרה להם התאמנות מעשית במלחמה-זעירה או במבצע „קומנדו“ (יחידות „קומנדו“ היו שם לצרפתים, כמובן, וכידוע, גם נוסף על אלו של הצנחנים — אך כונת-הדברים כאן כי הצנחנים עצמם היו בגדר יחידות „קומנדו“ מעולות); אלא שהן, מזה יותר משנה, לא קיבלו אימון-צניחה (כנראה, בין-השאר, לרגלי כך כי רוב המבצעים-המוטסים החלו באותה זירה מתבצעים באמצעות הליקופטרים). כתוצאה, משהתיצבה לפני צרפת, עם פרוץ „משבר-סואץ“, הבעיה הממשית של ריכוז כוחות מתאימים לקראת מבצעים אפשריים באזור-התעלה ובמצרים, נתברר — כמסופר על ידי פ. גיונסון, מעורכי ה„ניר-

(*) על פעולותיו — ראה ב„מערכות“ ק"ד, עמ' 80—79 ו-83—81, בלקט „מבצע פורט-סעיד“.

באה ההערה: "ואילו אלו שהיו לנו במציאות — מספרן היה שתיים בדיוק; כל שאר מערכת ספיונות הנחיתה שכונסה לקראת יום־הפלישה באירופה, זו בעלת העוצמה הדמיונית כמעט — כבר נמכר, הושמד, או שנתן לו להרקב בתוך צי־הנפסלין־הרדום".

מסתבר, כי יש ולא־דוקא המצוי "במחסן" קובע — כי אם זה הניתן להפעלה מיד בבוא־הצורך.

מאמץ ירדני ל־עידוד עצמי

היה שתיקתם המוחלטת של דוברים ירדניים לגבי השאלה, כמה זמן תסמנה בעלות־בית ערביות לתמוך בצבא, אשר רמת השכר בו עולה בהרבה על זו הנהוגה בצבאות־הנהגה (דבר שנתאפשר, כמובן, על ידי הסיוע הבריטי). בענין זה — לעתיד הקרוב פתרוניים.

אכן — כטענת דובר הצבא־הירדני — השפעה חמורה הרבה יותר "לערעור האמון מצד ירדן בבריטניה" נודעה לפעולה הבריטית באזור פורט־סעיד — אשר לגביה, טען הוא, מצויה בירי הירדנים. "הוכחה של קוגניה בין בריטניה לישראל". "הוא הכרז" — כלשון כתבתו של סופר "טיימס" הלונדוני, שנוכח במסיבת־העתונאים עם הדובר הצבאי הירדני — "על מפה ומסמכים אחרים, שנלקחו מגופתו של קולונל ישראל, אסף שמחוני — מפקד גזרת־הדרום של החזית הישראלית בסיני, ואשר מטוסו נורה והופל מעל לירדן בשבועה בנובמבר — כעל הוכחה כזו. הגם שסופרי־עתונים אמריקאיים אחדים ראו לא־מוזמן את המפה, אמר הדובר כי עתה נצטוו הוא שלא להראותה שוב — אך תיאור המפה שניתן על ידו, התאים לזה אשר נתקבל ממקורות אחרים. נראה, כי זוהי מפה גדולת קנה־המידה של סיני, שהודפסה בחודש יולי, ובה כתובות בעברית וחיצים ש־שורטטו על פניה, המסמנים התקפה משולשת נגד היעדים פורט־סעיד, אסמעיליה וסואץ, שעיוולים צוירו סביבן. להערת המקשיב, כי אין בכך כדי להוכיח דבר, וביחוד כשלא צוינו במפה גורמים בריטיים וצרפתיים — הודה הדובר כי אמנם כן הוא, אולם הוסיף כי הללו הוזכרו במסמכים אחרים, שנתפסו יחד עם המפה; אלא שמסמכים כאלה לא הוראו.

הדובר שאותו אמנם הראו במקום, היה תרגומן של רשי־מות־שדה, אשר נאמר עלהן כי הן הוכנו על־ידי הקולונל שמחוני, ולדעת הדובר היה בהן כדי להוכיח את אי־יעילותו של צבא־ישראל. הרשימות הכילו שלושה־עשר סעיפים שונים, אשר בעיקר עסקו בביקורת עבודת־מטה; כגון: "מצויות היו עוצבות שלא היו בהן פק־לים; ו"קשר

צבאיים המיוחדים של נובמבר 1956 באזור־התעלה. אולם חשיבות רבה ביותר נועדה בו, מצד אחד, לגורם כוחות־האוויר — שעליו לא נעמדו כאן — ומן הצד השני, לזה של ספיונות־נחיתה מתאימות, ובראש־ראשונה לנחתות־הטנקים. כמסופר, "חישוב מבוסס הוכיח כי כוח־צבאי שיהיה מסוגל לבצע עליה בחופי אזור־התעלה, ולהגן אחר־כך על עצמו בפני הסתערויות הצפויות של כוחות מצריים שעל־הקרקע, זקוק היה לשבעים נחתות כאלו לפחות". ובצד הערכה זו

בשלב־הבירורים אשר קדמו להסכם הבריטי־הירדני בדבר סיום יחסי־החווה שבין בריטניה לירדן, בלט מצד הדוברים היהודים מאמץ כפול: — א. לשכנע את עצמם — ואת ציבורם — בכך כי לא־יזוּבלבד שממילא אין עוד לירדן כל אפשרות לסמוך על עזרת בריטניה ועל הגנה שתבוא ממנה בשעת־הצורך, אלא שגם אפשר לה לירדן לסמוך על הסיוע־הכספי, להחזקת ה־"לגיון הערבי" (או ה־"צבא הירדני", כפי שרגילים יותר לכנותו עתה), שינתן לה מיד שלושת "אחיותיה הערביות החופשיות" — מצרים, סעודיה וסוריה; ב. להחדיר את האמונה בכך כי יהיה ביכולת כוחותיה המזוינים של ירדן — אף כשאין כנפיה־המגינות של בריטניה פרושות עליהם — להתמודד בהצלחה עם צבא־ההגנה לישראל. לשם השגת המטרה הראשונה, הובאו נימוקים מנימוקים שונים, והוזכרו הכרזות על האמון בנכונות המדינות הערביות לתמוך בירדן; ואילו לצורך המשימה השנייה, היה הכרח להמציא "משקפים ורודות" חזקות מאוד, ולטפח אוירה, מעין סיפורי "אלף לילה ולילה" נוסח־מינו... בין הטענות שהושמעו על ידי דוברי ה־"לגיון", לענין הראשון, היתה לא רק זו כי "מטוסים בריטיים מהבסיס שבמפרק סירבו לבוא לעזרת הירדנים בשעת, תקרית־קלקיליה" בחודש אוקטובר אשתקד, אלא אף זו כי "לפי הידיעות מהזמן האחרון חוצים חיילים בריטים תכופות את קו־הספר עם ישראל שבין עקבה לאילת — וזוהי התפתחות מבשרת־רעה. "יתכן, כי היתה מובנת־מאליה־מראש ההגבה הרשמית שבאה על טענות אלו, לפיה "לא היה זה מתקבל־על־הדעת לדרוש מחיליה־אוויר־מלכותי כי יטול על עצמו מעשה־מלחמה נגד ישראל בתוקף הודעת־פתע, במצב בו עלול היה להתברר אחר־כך — כפי שאמנם התברר — כי הענין הגדול לא היה אלא עוד תקרית־גבול אחת; ואילו, לגבי התלונה השניה, אין זו אמת כי חיילים בריטיים חוצים את קו־הספר בכיוון אל אילת באיוה מסיבות שהן, פרט אולי לעריקים, הנדירים עד־מאוד" — היתה מובנת־מאליה, אך הדובר שהיה לכאורה מובן־פחות (או, אולי, מובן יותר־מדי דוקא...),

האלחוט בין יחידות צבא שונות היה בלתי יעיל. אולם הרושם היה כי אין בכל אלה דבר אשר מפקד בריסמכא, בכל צבא שהוא, לא היה מוצא יסוד לכתבו לאחר כמעט כל מערכה שהיא, בין שהוכתרה זו בהצלחה ובין אם לאו. ודאי הוא עכ"פ כי דברים אלה גראו כעדות רופפת־מדי בשביל לבסס עליה את הצהרת הדובר כי צבא־ישראל הוא בגדר כוח חלש לעומת הערבים; ויש לשער כי לטובתה של ירדן, הוא, שמפקדיה העליונים, כפי שסבורים, אינם שותפים לדעה כזו. לדברי הדובר, הרי רמת רוחו ויעילותו של צבא־ירדן־הערבי, הנה גבוהה כיום ממש כפי שהיתה

שעה שנקרא עדיין, להגיון הערבי; אולם מצויים משקיפים בלתי־תלויים רבים אשר — אף כי עדיין סבורים הנם כי אלה הם הטובים שבגייסות המצויים תחת פיקוד ערבי איוה שהוא — אינם מסכימים עוד עם הערכתו זו, וקיימים אצלם ספקות חמורים ביותר לגבי איכות עבודת־המטה של צבא זה. תהיינה הערכותיו של סופר ה"טיימס" כאשר תהיינה — אל מסקנה אחת יתקשה שלא להגיע כל מתבונן ישראלי אשר יקרא דברים אלה: — הצבא הירדני, ודוברי, מרגישים צורך רב, לאחר לקח מערכת סיני, לעודד את עצמם — ולו גם עיבוד השאוב מעולם־ההזיות.

מסיפורי הלילה ה-1002

יש להניח כי אנש־צבא ומדינאים אירופאים יודעים מנסיגות תעמולה מה־היא. אך תעמולה — לחוד; ועולם־הזיות, בו מוכנים להאמין לכל דבר המגחם ומעודד באותו רגע — לחוד. על כן, כה נדהמו, למשל, אנשי צבא, מדר גיות, ועיתונות צרפתיים, שעה שנתקלו ב"השמדה" סיוט גית של כוחות ים ואויר, בריטיים וצרפתיים, ע"י הרדיו המצרי שבשרותו של עבד־אנאסר. אגיות מוטבעות, מטור סים שהופלו לעשרות, ועוד כיו"ב. לאחר ש"טובעה" אגית־הדג של צי־צרפת, "זאן בארט" רבת־העוצמה (אשר בעולם בלתי־אטומי, ו"לא יותר־מדי ממוסט", היתה יכולה עדיין להטביע בתותחיה, בדוקרב, את מרבית אגיות־המלחמה הגדולות שב־עולם) — לא נחה דעתם של הצרפתים עד אשר ערכו מעין "מחזה־הכחשה" בפומבי רב. אגיה־רבותי זו, אשר חורה בינתיים לנמלה־הבית שלה בטוֹוֹן, שימשה במה לכינוס מיוחד של עתונאים מוזמנים, בפניהם גולל מפקד השיטת, האדמירל באַרְדו, את המגילה־לא־תאומן ממש, של שקרי אלחוט ועתונות מצריים. ציון, כי הפעם פעלו הצרפתים ביוסודיות "גרמנית־כמעט". את קבוצת הקצינים המצריים שנשבו בפורט־סעיד, הטיסו במיוחד לטולון על־מנת לתת להם הזדמנות לבקר ב"זאן בארט" ולהוכיח במרעייניהם, ובמדרך־רגלם, כי אכן על סיפונה של "זאן בארט" בריאה־ושלמה עומדים הם... אין כמובן לדעת כיצד השפיע הדבר על מה שאותם קצינים השמיעו אח"כ בשובם, משוחררים, למ־צרים.

והרי אחרים מהדברים עליהם עמד אדמירל באַרְדוֹ כסקר רתו:

1. הצגיות שטובעו בתוך התעלה ע"י כוחות־האויר של הברית — דבר שלא היה ולא נברא — מספרן, הודיעו המצרים, 42.

אכן, כולן טובעו; אך היתה זאת חבלה בידו מצרים, לשם סתימת התעלה ו"משחק הסחיטה", לפי פקודת עבד־אנאסר. 2. הגשר ליד אל־פרדאן אמנם נהרס ושקע בתעלה — אך גם הוא פוצץ ע"י מצרים, ולא נפגע ע"י מטוסי הברית, כביכול, כפי שטענה, אפילו, "אסושייטד־פרס" האמריקאית (אשר כרתה־אזונה בכלל תכופות־מדי לאגדות־מתוצרת קהיר). 3. המעשיה על "הופעת כוחות רוסיים" בפורט־סעיד. 4. "סיפורי־המעשה" האומר כי העיר פורט־סעיד נחרבה בידי בעלות־הברית (בלוית תצלום...). 5. זועת "אלפי הרוגי פורט־סעיד" ("בלי תצלומים — מעיר האדמירל — "כי תצלומים לצורך זה קשה יותר ל"יצר"). 6. ההודעות על "מטוסים רוסיים רבים החוצים בנה־הרגע את שמי תורכיה על מנת להגיע לסוריה" — ידיעות אשר ואשינגטון קיבלה אותן בשלות־נפש כמטבע־מהימנה. 7. שידורי־האלחוט על המאמר ב"פרבדה" מ־14 בדצמבר, המספר על טנקים "סוביאטיים" מזויפים כביכול, נושאי דגל ברה"מ — אשר, לדברי העתון, "פתחו באש על ההמון שברחובות פורט־סעיד ברגע בו האוכלוסיה הצהלת מתאה־כף וקראה "הרוסים, הרוסים!"... 8. ו"הנאָה מכל" — תעמולה עבד־אנאסר הטוענת כי הוא הטביע אגית־מערכה זו, "זאן בארט", שעל סיפונה אנו נמצאים כרגע, ואת הסיירת "ג'ורג' לייג", שגם לאחר טענתו זו של עבד־אנאסר, גראתה נכנסת לנמל פורט־סעיד ועוגנת בו — לא היה בהופעתה זו כדי להכתיש בעיני בני־הארץ את המעשיה ההיא... מצרים, אשר הראו להם את הסיירת העוגנת, נמצאו כה מושפעים מתעמולת־הכזב עד פשוט, לא האמינו למראה־עיניהם והיו משיבים: "לא, לא תשלוננו בכגון־זה. אין זו "ג'ורג' לייג" האמתית. זו היא, פשוט אגיה אחרת, אשר את שמה שינתו!".

* * *

המופצצים, ואף לא דבר על הפסיחה-על-שני-הסעיפים של המפקד המצרי בפורט-סעיד. לעומת זאת ניתנה לנו בהם אינפורמציה שלמה על כך כי נמחו כליל אלפים אחדים של צנחנים בריטיים, כי טרפדות מנוע הטביעו סיירת צרפתית, וכן נושאת-גייסות בריטית ובה 600 חייל; והיו בהם ידיעות על האבדות האיומות שנגרמו למטוסים בריטיים וצרפתיים (14 שוורו והופלו ב־2 בנובמבר, ו־23 ב־3 בו) וכן על הטבעת, במתכון, של אניות-חסימה בתוך התעלה — ע"י הבריטים. כן היו מצויות בהם שמועות מעניינות אחדות: כי 600 מטוסים הוטסו-והגיעו ב־6 בנובמבר; כי הצי הסוביאטי כבר עבר דרך הבוספורוס, במסעו אל פורט-סעיד; כי מחלקת המדינה של ארה"ב הורתה לכל האמריקאים שבצרפת וב־בריטניה לשוב הביתה מיד, בטרם יילכדו ע"י מלחמת-העולם השלישית, כי הבריטים החלו לצנור דואר-חוץ; וכי 5 מיליון רובים ואקדחים חולקו לאותו מספר-עצמו של אזרחים מצריים (כידוע אחרונה זו, לפחות, היתה אמת-מה: בפורט-סעיד חומשו אזרחים, וכן זוינו מספר רב של אנשי-מילואים ברחבי מצרים).

על מלאכת הגוזמאות וההטעיה של התעמולה המצרית מעיד גם מי ששה אותם ימים בתוככי מצרים גופא: סופר אמריקאי בעל-מעמד, דויט מקדונלד, בסקירתו „עשרה ימים בקהיר“, שנתפרסמה בירחון הבריטי המתקדם „אנקאונטר“. ויצוין כי ישראלים, שפגשוהו בהגיעו ללונדון מעידים עליו כי במידה לא קטנה האמין — בדומה לכל אלה שהיו נתונים ללחץ התעמולה הנמרצת — לפחות בחלק מן ה„עובדות“ אותן הוא מצטט להלן:

כאשר נודמן לי, לאחר-זמן להציץ בעתונות הבריטית והאמריקאית משבוע-פעולות-האיבה במצרים — לאחר שמי אז ה־29 באוקטובר לא הגיעו אלי, אל קאהיר, שום דואר או עתונים — הבינתי, מבלי שאשתומם על כך ביותר, כי אותה תמונה של מהלך-המלחמה שניתנה לנו ע"י עתוני קאהיר לא היתה מדויקת ביותר... לא היה באותם עתונים דבר על אבדן חלק ניכר של צבא מצרים, וכמויות אספקה גדולות, שנפלו בידי הישראלים תוך-כדי חמישה ימים, לא היה שם דבר על המשחתת המצרית, שנכנעה בקרבת חיפה, ולא דבר על מטוסים מצריים, שהושמדו בשדות-התעופה

שני הקולונלים תקיפים היו

כתבה „פיליטוניט“ זו, מאת ויליאם ה. סטונמן, נתפרסמה לראשונה ב„שיקגו דילי ניוט“. הירחון הצבאי האמריקאי „ארמי“ ראה לנכון להביאה לידיעת קוראיו, והיא נתפרסמה בגליון ינואר 1957 שלו.

עזה, 10 בנובמבר 1956.

שני קולונלים שופעי-מרץ צעירים — האחד אמריקאי והאחר ישראלי — שניהם בעלי עבר-לחימה נאה במלחמת-העולם השניה, נמצאו מנהלים כאן, בעזה, מעין „מלחמה ישראלית-אמריקאית“ עצמאית-משלהם.

האמריקאי הוא קולונל-לויטננט רוברט באצ'רד, מותי-קי הדיביזיה-המוטסת ה־11, ועתה — ראש ארגון פיקוח-שביתת-הנשק של האו"ם, המוצב בעזה.

הישראלי הוא קולונל-לויטננט חיים גאון בן ה־34, אשר שירת כמיוז בארמיה-ה־14 הבריטית במזרח-הרחוק והמשמש עתה מושל-צבאי של מחוז עזה — אזור שנתפס לפני שבוע ע"י הכוחות הישראלים מידי מצרים.

הדברים אשר שנים אלה, שניהם נאים-למראה, בעלי צורה ואמצוּל-לב, עשו בימים האחרונים — תוך-כדי מילוי חובתם, ובהעדר הוראות ברורות מן הממונים עליהם — היו עלולים להוביל בנקל לתוצאות חמורות. זה החל כאשר הישראלים כבשו את העיר עזה.

שעה שהגייסות הישראליות התקרבו למטה משקיפי האו"ם, הסמוך לחוף, התחוללה בין באצ'רד וגאון מחלוק

קת נמרצת-למד. באצ'רד הודיע לגאון, מפקד הגייסות הישראלים במקום, כי ארבע משחתות, ואנית-ההובלה-לנחיתה „קאמבריה“, שעגנו לא הרחק מן החוף גבונות לאסוף אליהן אנשים מהאויכלוסיה הבלתי-לוחמת, הן אניות אמריקאיות.

גאון דרש הסבר כיצד קרה שאניות-מלחמה אמריקאיות תדרו ל„מים טריטוריאליים“, ובאצ'רד ענה, בשאלו: — „מים טריטוריאליים — של מי?“

להלכה, איזור עזה עדיין היה מצרי, וכן גם מיהים הגובלים בו.

גאון עמד על כך שהאיזור הוא של ישראל, וציין כי לישראל יש שתי משחתות בקרבת מקום.

„אם תירד“, — באצ'רד סיפר כי כך אמר לגאון — „בעשן-יעלו 256 מליון הדולר שהנכם עומדים לקבל מארה"ב.“

באצ'רד זכר כי קרא ממספר-מעין-זה אישם, ולא היה בטוח האם נכון הגו. אין הוא נכון.

המשבר העמיק ביום רביעי, כאשר גאון — שנצטווה

סוף בעמ' 81

מקורות הכוח

להופעת הספר תולדות ההגנה — כרך א' חלק ב'

סאת סא'ל יהודה בן־דוד

ועד לתחילת כינונו של ארגון ה"הגנה" הראשון, אשר שימש אח"כ, בשלב מאוחר יותר, בסיס להקמתו של "ארגון־ההגנה" הארצי, ובדרך זו גם יסוד להקמת צה"ל.

התיאור שבספר זה, הסוקר השקפותיהם השונות של מנהיגי הישוב באותה תקופה, מצביע על הניגודים האידאולוגיים שפילגו את הישוב דאז לגבי "הגנה גלויה", או "מחתרתית", ניגודים אשר כבר הכילו בקרבם את עובדיה של — תחילה — המחתרת לזכות לגבי מהותה ודפוסיה של ההגנה העברית, ולאחר מכן — של הסינתזה, אשר גיבשה את ארגון־ההגנה כארגון מחתרתי לפי יסוד־התארגנות בתנאים־הנתונים, אך עם זאת בעל כושר־הסתגלות גמיש ורחב־אופק, אשר איפשר לו אף להגייח מן המחתרת בעת הצורך, וליטול על עצמו תפקידים ממלכתיים נרחבים.

בבואך לקרוא ב"ספר תולדות ההגנה" מתייצבת לפניך מבלי משים השאלה: האם ניתן בכלל "לבדוד" נושא או חזיון אחד — ויהא חשוב ועיקרי כאשר יהיה — מתוך מכלול הנושאים והחזיונות הקשורים לתולדות התחיה של ישראל, מבלי להסתכן בכך שהצגתו תהפוך שיטחית־קמעה, או בלתי־אובייקטיבית מבחינה היסטורית.

דומני שאפשר, לאחר עיון בספר, לענות בחיוב על שאלה זו: אכן ניתן לעשות כן. וזאת — הן משום הנושא גופו, והן משום הדרך בה טיפלו בו עורכיו של הספר.

ההגנה על הישוב המתפתח, לא זו בלבד ששימשה אחת מאבני־היסוד לתחיה הלאומית בכללותה, אלא אף היתה, באחדים משלביה החמורים של ההת-

חלקו השני של כרך א' ל"ספר תולדות ההגנה", שהופיע עתה, עוסק בשתי פרשיות המהוות בעצם חטיבת־התפתחות רצופה־ונמשכת. אחת: א) תקופת ארגונם ופעלם של הגדודים העבריים; ב) ראשיתו של "ארגון־ההגנה", הקמתו והתפתחותו — מאז השתלטות הבריטים על הארץ, דרך פרשת גיבוש השלטון הבריטי, דפוסו ונוהגו, ועד למאורעות תל־ז' והגליל, והתרכזות־במיוחד בסוגית מאורעות תר"פ בירושלים. לכל אחת מפרשות אלו מוקדש "ספר" בפני־עצמו — הספרים הרביעי והחמישי שבכרך א'.

פרשת ארגון הגדודים, בה נתגלמו נבטיה של תפיסה האומרת עצמאות־מדינית, מתוארת בספר "הגדודים" המציג לפנינו את האישים שהתייצבו בראש התנועה ליצירת כוח עברי, ומצביע על שיקור־לי התרדה לבטחון הישוב ולסיכויי קיומו והתפתחותו של המפעל הציוני אשר הנחו בפעולתם. נראה הדבר, כי פרק זה נכתב בהקפדה מדעית רבה, תוך מיצוי כל הידיעות שניתן היה להשיגן לשם הבהרת סוגיות התקופה.

בעוד שספר זה, "הגדודים", עוסק בנושא המוגדר־היטב ע"י עצם שמו, הרי זה שבא־אחריו פורס לפנינו יריעה רחבה ומגוונת ביותר: ענייני בעיות התישבות מכאן ובטחון מכאן, ובמרכז היריעה — בעיות תקופת המעבר בהתהוות דפוסי ההגנה העברית, מהתגוננות נוסח ימי "השומר" — דרך שלב של לבטים הכרוכים בהתפתחות מהאשליה לגבי תפקידי השלטון הבריטי ובתהליך הנסיונות לשילובו של כוח יהודי ליגאלי להגנת התפתחותו של המפעל הציוני, לתוך מסגרת המוכרת ע"י שלטון זה —

פתחות המדיניות, התנאי היחיד שהיה בו כדי לאפי' שר התפתחות לעתיד. המפעל הציוני עמד בהתנג- שות מתמידה עם הגורמים המדיניים שחלשו על הארץ; בסופו של דבר, מידת תקיפות-הרצון והני- כונות למאבק על הגנת המפעל והגשמתו, התרכזו ונתגלמו בעוצמה הממשית אותה ניתן היה להעמיד מול הנסיונות לפגיעה פיזית בישוב, ברכושו או בזכויותיו.

זאת ועוד. הרקע — החיים בארץ דאז — אשר נכלל ותואר בפרקים השונים של הספר, פותח בפני הקורא אפשרות לראות כיצד השתלבו אהדדי הגור- מים השונים שבהתפתחות המפעל הציוני — ובאיזה אורח התרכזו הם ברגעים מכריעים במסגרת הגני- תית-ישובית ומצאו את ביטויים ביכולת הצבאית- ההגנתית החדשה. ההרחבה שבה הוצגו בספר אותן בעיות אשר היוו את הרקע להתפתחות ההגנתית — מן-ההכרח שתחרוג מתחומי המצומצם של הנושא, ותגע באופקיו הרחבים-יותר; וע"י כך הופך הספר, מבחינה מסוימת, גם לספר צמיחת הישוב וכוחו, וספר המאבק המדיני של תחייתנו הלאומית.

הישגיו הספרותיים של הספר — שיש לצינם במיוחד בשל היותו ספר הסטורי — מוצאים את ביטויים בכך שקריאתו שוטפת, והוא מענין ומרתק את הקורא כאילו היתה זו קריאת רומן. אופן הרצאת הענינים הנו כזה, שמזדהה הנך בנקל עם התקופה, ועם דמויות גיבורי הספר.

הצגתן של בעיות נוקבות כגון המאבק להקמת הגדודים העבריים, או המאבק להקמת ארגון-הגנה במחתרת (ותוך כדי כך — הארתם של דמויות- אישים, כגון של פ. רוטנברג, ז. ז'בוטינסקי, יוסף טרומפלדור ואחרים, באור חדש, ומתוך פרספקטיבה היסטורית), מרתקים במידה כזו, שאפשר לראות בספר מעין מזיגה של ספר-קריאה מהנה וספר- לימוד כאחד.

ספר זה עשוי, להוות חלק מהשכלתו של כל קצין, והכרחי כי אמנם יהיה כך. הוא מכשירו לסגל לעצ- מו ראייה היסטורית של האירועים, ראית שלמותה של שרשרת הצרכים-הבטחוניים, השתלבותם של אלה בכורח הפוליטי והכלכלי וההשלמה ההדדית שביניהם.

ספר תולדות-ההגנה מבהיר, ממחיש ומדגים את ההשתלבות היום-יומית, האופיינית באופן כה מיוחד למפעל התחיה בארץ, שבין השמירה על הרכוש והנפש כפשוטם, לבין ההגנה של המדינה כולה — הן מבחינה צבאית, והן מבחינה פוליטית. על כן מצביע הוא על הקשר ההדוק שבין המעשה הצבאי לבין הצרכים המדיניים.

מידת רציפותם של הבעיות ושל דרכי-הפתרון, לאורך כל שנות היצירה הציונית — יש בה כדי להפתיעך. כל מי שמצוי אצל הבעיות והלבטים שליוו את הגיוס לבריגדה במלחמת-העולם השניה, את המצב בו עסקו קצינים בריטיים בהכשרת הפלמ"ח ללחימה נגד הגרמנים, ואת סוגית-המחתרת נגד הבריטים עצמם כעבור תקופת-זמן קצרה מאוד — הריהו רואה בקראו בספר אותן הבעיות גופן "מציאות" אליו (אמנם בלבוש אחר ולעתים אף בקצב אחר — אך אותן הבעיות עצמן!) מהתיאורים הנוגעים בימי מלחמת-העולם הראשונה ובשנים שלאחריה.

חשוב ביותר הוא שלימודו של ספר זה — לפחות בצורות שונות של מיצוי-התוכן וסיגול-החומר — יכלל במסגרת הלימודים בבתי-הספר, תנועות-הנו- ער, ויחידות צה"ל. לא יקשה להביא לידי כך, אך דרושה התחלה, אשר תלבה את ההתענינות בו. מן הראוי היה לכנס את מכוני תנועות-הנוער ואת אגו- דת הסופרים לדון בדבר. דומני שספר זה יש בו גם כדי לשמש כהשראה אף לכתיבה בתחום הספר- רות-היפה. יתכן שבמקביל למלאכת עריכת כרכיו של ספר זה, והוצאתו-לאור, יש טעם לפרסם גם סיפורים, יומנים וכיו"ב על רקע עניניו של ספר- תולדות-ההגנה, אשר יוכלו להקל על בני הנוער בהכרת התקופה.

טיפוח גבורה ישראלית ועצמאות ישראלית מצ- ריך גם טיפוחה של מסורת. ספר זה מהווה חוליה חשובה בחישוף גילוייה וביטוייה של מסורת-גבורה זו. הוא מתקשר יפה עם מסורת-הגבורה הקדומה — ונותן בידי מחנכי-הדור מכשיר רב-ערך לחידושה והשרשתה של מסורת זו.

מחשבות למקרא „ברידיר הרגלים“

מתפעל מכושר העמידה ואורך הנשימה של היחי- דות הניו-זילנדיות. הנה התקפה שבה איבד גודד ניו-זילנדי מאה מתוך כ-400 לוחמים — ולא הרפה מלחצו. והרי לך קרב הגנה שבו אבדו לג- דוד עשרות רבות של חיילים ועדיין הגדוד מח- זיק מעמד. בכל קרב ו- קרב אתה קורא על מס- פרי אבידות גדולים — והגדודים ממשיכים לל-

חום. האם כזאת היה קורה אילו היתה זו חטיבה ישראלית? לצערי אינני יכול להשיב בבטחון על שאלה זו תשובה חיובית. אין לנו כל נסיון רב בקרבות, והקרבות היחידים שיכולים לשמש לנו קנה-מידה בשאלה זו הם קרבות מלחמת-השחרור, ובמקצת קרבות מבצע סיני. כל הקרבות שהתנהלו בין מלחמת השחרור ובין מבצע סיני, היו קרבות- פשיטה אשר הצליחו מבלי שעמדה כמעט בעיה של ריבוי נפגעים.

אגב עיון בתולדות מלחמת השחרור אנו מוצאים מקרים שבהם התעקשה יחידה לבצע את משימתה למרות אבידות רבות באמת, והרפתה ממשימתה רק לאחר שמספר האבידות היה כזה יישוב לא היו סיכויים להצלחה. מאידך-גיסא, היו קרבות שהוכרעו לרעתנו בגלל „ריבוי נפגעים“. אתה פוגש בפלוגה רגלית שהתקיפה, והתקפתה נשברה משום ייחיו לה 10 נפגעים או רק 5 נפגעים. ונדמה לי כי אז במלח- מת השחרור, לקינו בנטיה להגזים בהערכת מספר נפגעינו. יכולת לשמוע, לעיתים, מפקד פלוגה מדוח באלחוט בשעת הקרב: „יש לי המון נפגעים“ — והנה מתברר כי יש לו שני הרוגים וחמישה פצועים. הנטיה להגזמה בהערכת מספר הנפגעים לא דבקה בכולם — ונמצאו מפקדים רבים שהיו מדווחים דו"ח

בהקדמת המערכת ל„ברידיר הרגלים“ מדגיש כותב ההקדמה את הלקח המאלף שיש בספר על אודות שיתוף פעולה בין רגלים ושריון, אותו שיתוף פעולה שהיה כה לקוי בתחילת קרבות הבריגדה הניו-זילנדית ואשר השתפר תוך כדי המלחמה, עם לימוד הלקח. ואמנם יש בספר זה תאורים מעניינים מאד באשר לסוגיה זו, אך נראה לי כי מן הראוי היה להצביע בהקדמה לספר זה על מספר בעיות נוספות אשר מובלטות בו לא פחות, ומכל מקום מעוררות מחשבות, שצה"ל וכל קצין בצה"ל היו צריכים לתת את הדעת עליהן.

אינני סבור שאין ביכולתנו לשפר ולשכלל את שיתוף הפעולה בין רגלים ושריון על כל צורותיו, אולם יש להניח כי „ברידיר הרגלים“ יתרום אך מעט לשיפור זה. מה גם שבשטח זה היתה התקדמות רבה בשנים האחרונות, ועל כל פנים אין אנו עומדים עוד באותו מקום בו עמדה הבריגדה הניו- זילנדית בראשית דרכה.

בקריאת כל ספר על נושא צבאי, וביחוד כאשר הספר מתאר קרבות, בהכרח אתה מנסה להעמיד את עצמך במקום המפקדים הפועלים, ואת יחידות צה"ל, במקום היחידות המתוארות בספר, ואתה מנסה לחשוב כיצד היה הקרב מתחולל אילו היתה זו יחידה ישראלית.

בברידיר הרגלים אנו קוראים על מספר רב של קרבות, על קרבות התקפה וקרבות הגנה, על התקד- מות ונסיגה, וכמעט בכל אחד מתאורי הקרבות אתה

*) „ברידיר הרגלים“, מאת גנרל-מיוור סר הוזארד קיפנברגר — הוצאת „מערכות“ — 1956.

שונים לחלוטין. מובן שלשם כך יש קודם כל הכרח שלמפקד בשדה תהיה תמונה ברורה יותר של הנעשה, ולשם כך עלינו לחנך את המפקדים לא "להגזים" בדוחות על נפגעים; עלינו ללמוד לדוח דוחות שקולים.

שנית, עלינו להבין שבמקרים כאלה חתירה עקשנית יותר לביצוע מושלם של המשימה, תחסוך בסופו של דבר ובחשבון הגדול נפגעים, ואז גם נמנע מהרבה כשלונות בשדה הקרב שהם כשלונות שאינם מוצדקים. מכל מקום, נראה לי ש"בריגדיר הרגלים" יכול ללמדנו הרבה בשטח זה.

מספר נקודות נוספות ראויות לציון בספר "בריגדיר הרגלים", והיה כדאי לתת עליהן את הדעת. אוכיר כאן רק אחת מהן. ההתחפרות מוזכרת בספר רק כבדרך אגב, רק מבינהשיטין אתה יכול לראות שהחייל הניו־זילנדי היה נוהג לחפור לו שוחות שועל — שהן כידוע שוחות אישיות לפעולה בעמיה — ומתקבל הרושם שבכל הזדמנות שבה נצמדה היחידה לקרקע למשך זמן קצת יותר ממושך, נחפרו שוחות שועל תוך פחות מיממה. ראוי לנו ללמוד מנהג זה ולהחדירו בקרב כוחותינו — ולא לחכות עד אשר נשלם שכר לימוד יקר.

בסיכום — ספר טוב הוא הכתוב בסגנון נוח לקריאה, ברוח הומור טובה ובכנות מופלגת, והוא מכיל בקרבו הרבה חומר למחשבה וללימוד. מן הראוי שכל קצין בצה"ל יעיין בספר זה ויקדיש לו קצת מחשבה.

שקול ונכון על מספר הנפגעים שלהם. מ"פ אחד בחזית המצרית, התקיף מוצב מצרי בהתקפת לילה, וסבל אבידות ניכרות. כשנשאל ע"י המג"ד מה המצב, השיב המ"פ: "יש לי די הרבה נפגעים אך אני מקוה להצליח" — ואמנם המשיך המ"פ לתקוף עד שמספר נפגעיו הגיע לכ-40 מתוך פלוגה שמנתה 75 איש ואז קיבל אישור לסגת, ונסוג. היו כמובן כאלה שהופתעו מן המספר הרב של הנפגעים, אך ההפתעה לא באה בגלל הודעת המ"פ שהיתה שקולה, אלא בגלל הודעותיהם של מפקדים אחרים בקרבות אחרים, שהיו מוגזמות. לפי הטרימינולוגיה של מלחמת השחרור, הרי "די הרבה נפגעים" פירושו: פחות מ"המון נפגעים", ועל "המון נפגעים" דיברתי כבר קודם.

גם במבצע "קדש" שהיה בעיקרו מבצע של נידות גדולה ושל התמוטטות האויב כמעט ללא קרב, היו מקרים בהם לא התמידו יחידות בהתקפותיהן, אף כי מספר הנפגעים היה קטן ביותר.

נדמה לי כי עיקר הבעיה אינו נעוץ בחייל הטוראי, במ"כ, או במ"מ, אלא במפקדים שמעליהם, כי במקרים בודדים בלבד נסוגה יחידה נסיגת בריחה, מבלי לקבל על כך פקודה. במרבית המקרים בהם הרפתה היחידה מלחצה בגלל מספר נפגעים ונסוגה — היא עשתה זאת לאחר שניתנה פקודה ע"י המ"פ, המג"ד, או המח"ט.

נראה לי שאילו היו המפקדים מתעקשים יותר בהשגת המשימה, היו פני הדברים במקרים אלה

שני הקולונלים תקיפים היו / סוף מעמ' 77

אחד משלושת המכשירים שנתפסו ביום רביעי. באיארד סירב לקבלו לידיו. "סירבתי כדבר־שבועיקרון", אמר באיארד. "אילו הייתי אני לוקח דבר־מה מתוך ביתו של איש אחר, הייתי משער שאצטרך להחזירו שלם, בצירוף התנצלות. גאון לקח את הדברים — ועליו להשיבם בלויית התנצלות". עתונאים, אשר מצאו כי שני המתמודדים כאחד הם אנשים נעימים והגונים, מאוחדים היו בדעתם כי קרוב לודאי ששניהם גם יחד צדקו במעשיהם — וכי כל הפרשה היא מסוג אותם מצבים חסרי־הגיון מהם נולדות מלחמות.

להבטיח סדר ושקט באזור עזה — ורש כי יחידת־האום שבפיקודו של באיארד תמסור את כל מכשירי־האלחוט שלה, אשר בימים־כתיקונם השתמשו בהם לקיום קשר עם מטה האו"ם בירושלים, ועם הגיפנים של האו"ם שהיו מסירים לאורך מה־שהיה קו־שביתת־הנשק. באיארד אמר לגאון כי הוא ועוזריו יצטרכו לקחת את מכשירי־האלחוט בכוח — ואמנם עשו כן. לא נורו כל יריות, אך הדלתות נפרצו. ביום חמישי, לאחר שיום קודם־לכן "איוררו" בעצרת האו"ם פעולה זו, שלח גאון את אחד מעוזריו להחזיר

לצה"ל

חזק ואמץ!

בתי יציקה

„וולקו“

מפרץ חיפה

לצבא הגנה לישראל

חזק ואמץ!

צבי סבירסקי ושות'

חברה קבלנית לבנין

רמת-גן

לצה"ל

**שא את ברכתנו הנאמנה
לחג החרות**

**כבעבר כן בעתיד
אנו לשרותך תמיד**

חברת „קרנל“

לצבא הגנה לישראל

חזק ואמץ!

„המגפר“
בע"מ
מפרץ חיפה

לצה"ל

שא ברכתנו הנאמנה לחג חרות ישראל

היה חזק!

„שילוב“

אגידה שתופית למפעלים כלכליים בע"מ

לצה"ל

חזק ואמץ!

מרכז תנובה

לצה"ל

חזק ואמץ!

«נעמן» בע"מ

מפרץ עכו

לצה"ל

חזק ואמץ!

„נשר“ בע"מ
מפעלי מלט ישראלים

**לצבא הגנה לישראל
וליחידת הצנחנים
בנייהאמוצים של עירונ -**

ברכת חזק ואמץ
מאת
עירית רמת-גן

ניסן תשי"ז

לצה"ל

חזק ואמץ!

אבן וסיד בע"מ

לצה"ל

חזק ואמץ!

שכון עובדים
בע"מ

לצה"ל

חזק ואמץ !

בנק הפועלים

בע"מ

דואר רישני

לכבוד

כר-שדה

רח"א ארן גבירול 117

תל-אביב

באים לבחירה!

HI-LOAD SPECIAL
EXTRA HEAVY DUTY

AUTOCAT
WHITE SIDEWALL

HI-WAY
ALL PURPOSE COMMERCIAL

SAFETY

NON DIRECTIONAL
OFF THE ROAD

CROSS COUNTRY

LOW PLATFORM
TRAILER

FRONT WHEEL TRACTOR

חברה

אליאנס

המחיר: 400 פר